

K 218 170
3

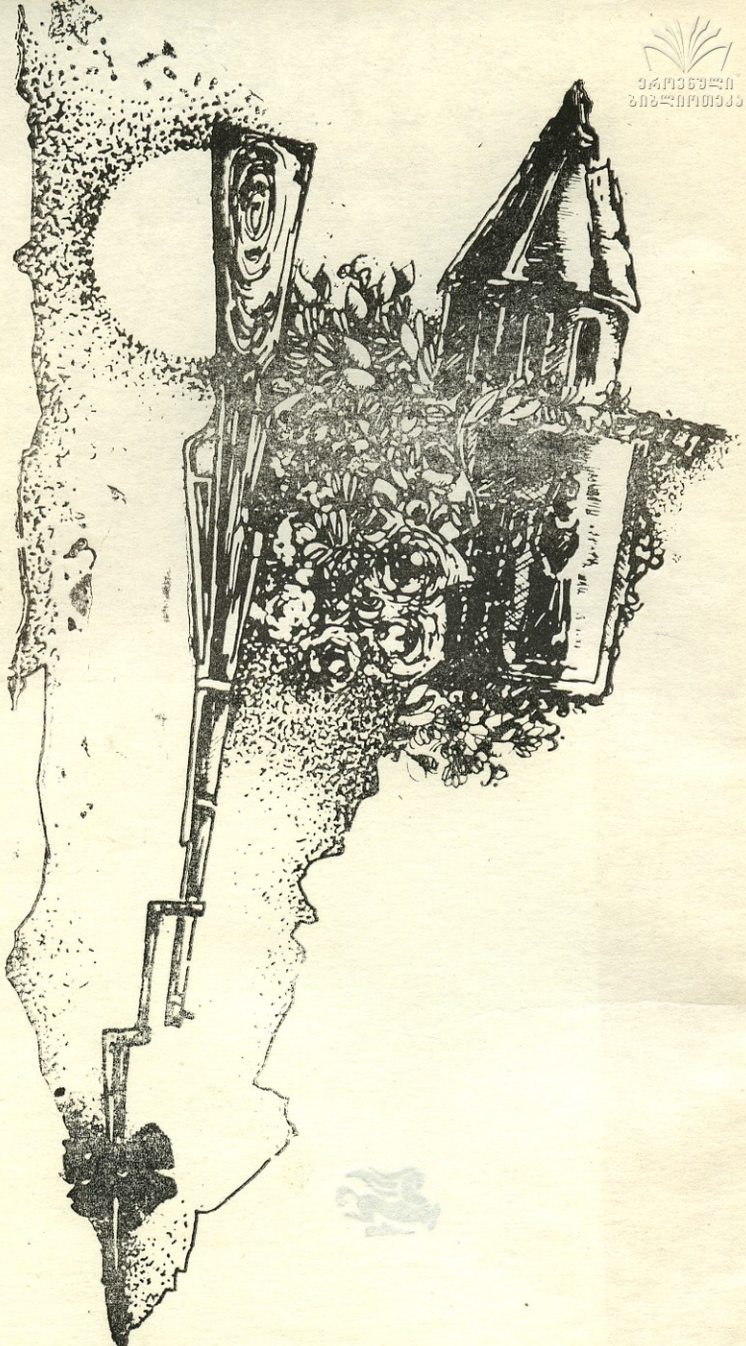
საქართველოს
საბჭოთავო
ხალხთა რესპუბლიკის

ჩვენ
იოსებენო

სანიტარული

მუშაკები

ჯავა იოსელიანი

სანიტარული მატარებელი

K 218 170
3

0005-663
ბიბლიოთეკა

მედიკალი

ეს მოთხრობა შეთხზულია ცნობილი ქართველი მოღვაწის ზურაბ ავალიშვილის მოგონებების (ერთი ეპიზოდისა და აღებული ფაქტების) კვლადკვალ. ამიტომაც მსურს გავიმეოროთ მისი სიტყვები:

„ისტორიის... მოვლენათა სწრაფ თრთოლვაში საჭიროა მოენახოთ ძირითადი თემები, მუდმივი განმეორებული მტკიცე ძაფები, ხალხთა მისწრაფება თავისუფლებისადმი, დამოუკიდებელი შემოქმედებითი არსებობისადმი, საიდუმლოებით მოცული ერთობა ეროვნული კოლექტივისა — აი, ეს არის ერთი ამ თემათაგანი, ერთი მხოლოდ მოჩვენებითი გაწყვეტილი ძაფთაგანი...“

ჯ. იოსელიანი

საკვ-2000
მომწვევულია

რედაქტორი ვილიცა ჯავახიძე

საქართველოს
პარლამენტის
ეროვნული
ბიბლიოთეკა
4702017200

© გამომცემლობა „მერანი“

პარი პირველი

ვალეკო არადელი პეტროგრადის ვაგზლიდან გამოვიდა თუ არა, „ლიგოვკაზე“ შუა ქუჩაში დანთებული კოცონი დაინახა. იგი შეჩერდა, ერთხანს ყოყმანით გახედა ნევის პროსპექტს, საითაც ვზა ედო, ქურქის საყელო აიწია, შეტრიალდა, თითქოს გადაწყვიტა სხვა მიმართულებით წასვლა, ისევ შეეყოვნდა, უაზროდ მიიხედ-მოიხედა, გაახსენდა, რომ უბის ჯიბეში ერთი პაპიროსის თუთუნი ჰქონდა გაბნეული და კოცონისაკენ გასწია. ცეცხლს ჯარისკაცები დასდგომოდნენ თავს, შიგ კარტოფილი შეეყარათ და საგუშაგოზე მოშობულეშს ერთი სული ჰქონდათ, ჟანგისფრად დასხეთქილი კარტოფილი ნაკვერცხლებიდან დაეთრიათ. არადელმა ჯიბე გადმოაბრუნა, თუთუნი ხელისგულზე გადმოიბერტყა, ქაღალდი მოითხოვა. დამხველურებმა უნდობლად შეათვალიერეს ახალშოსული, უხალისოდ მოიჩხრიკეს ჯიბეები და უარი უთხრეს. არადელი თუთუნს ხილად თუ მოსწევდა ხოლმე—განსაკუთრებულად კარგან ცუდ გუნებაზე დამდგარი, ხანდახანაც

ისე, უსაქმობის დროს, მაგრამ ახლა რაღაც დაუოკებელმა ^{ქინმა} და-
 უარა — თბილი კვამლით სურდა ჩაეხრჩუნა გული „Неужели не на-
 йдется клочок бумажки?“ საყვედურით გაიმეორა მან და როდეს-
 საც გაბურძღვნილი ჯარისკაცის დაძაბულ მზერას წააწყდა, ცივად გა-
 შობრუნდა.

ქალაქი ბოროვიჩი, საიდანაც არადელი ახლა მოდიოდა და სადაც
 ოჯახით მყუდრო ჰოსპიტალში ექვს თვეს იწვა მძიმედ დაჭრილი,
 მოსკოვ-პეტროგრადის მაგისტრალიდან ორმოცი ვერსით იყო დაშო-
 რებული და რკინიგზაზე რომ გამოსულიყავი, სოფელ-სოფელ უნდა
 გეწოწიალა. უახლოეს ქალაქ ნოვგოროდამდეც ასევე ჭაობიანი ტყე-
 ებითა და განცალკევებული გზით შეიძლებოდა მიღწევა. უდროობისა
 და უგზობის ქაშის ამ პატარა, ჯერ კიდევ ძველებურად წყნარ ქალაქ-
 ში, რევოლუციის ექო ყოფით და სათაფგადსავლო ამბებად ისმოდა.
 მოსახლეობა დაწვრილებით ყვებოდა მკვლევლობების, ძარცვა-გლეჯის,
 შურისძიების, გაუბატურებისა და „სამოსულების“ ახალ-ახალ შემ-
 თხვევებს. მოძალებულ ჭორებსა და სინამდვილის მღვრიე ამბებში
 კი შეუმჩნევლად იძირებოდა დებეშებით მოკლედ დასათაურებული
 ისტორიული მოვლენები. ამ ხნის განმავლობაში არადელმა მხოლოდ
 ის გაიგო, რომ ბოლშევიკების გადატრიალება მოეხდინათ, რუსეთის
 ყოფილ იმპერიაში სამოქალაქო ომი მიმდინარეობდა და გერმანელები
 პეტროგრადს მოსდგომოდნენ.

ბინდებოდა. რევოლუციით აფორიაქებული პეტროგრადის ობი-
 ვატელი შიუსაფთარი ღამის ჩამოდგომამდე ლამობდა საქმეების მოთა-
 ვებას და ჩქარობდა. არადელი კი მოსეირნის ნაბიჯით ნება-ნება შე-
 უყვა ნევის პროსპექტს. მას შემდეგ, რაც სადგურ უგლოვკაზე პირ-
 ველ შემხვდურ საბარგო მატარებელს მოახტა და პეტროგრადისაკენ
 გამოსწია, სულ არჩევანში იყო, — ვერ გადაეწყვიტა ვისთან მისული-
 ყო, ვინ შეეწუხებინა ასეთ არეულ დროს. მისი აქ ჩამოსვლაც კი შემ-
 თხვევითი აღმოჩნდა: მოსკოვისკენ მიმავალი მატარებელი უფრო აღ-
 რე რომ გამოჩენილიყო უგლოვკის ბაქანზე, იმას მოახტებოდა და,
 ალბათ, ახლა მოსკოველი ნაცნობების არჩევანში იქნებოდა. გადარ-
 ჩენილი თანაპოლკელების ოფიცერთა ჯგუფის უმრავლესობა, პეტრო-
 გრადისა და მოსკოვის მკვიდრნი, სადღაც უკრაინაში იყვნენ ჩარჩე-
 ნილნი, ქართველი ნაცნობებისა კი არსაიდან არაფერი ისმოდა.

თავდაპირველად, როცა რუსეთ-გერმანიის ფრონტზე მოხვდა, ბუ-
 ნებისათვის მაშინ მოიცალა: კავკასიასა და ჩრდილო სპარსეთის შთი-

ან ჰორიზონტს შეჩვეულს, რუსეთის მინდორ-ველის თვალსაწიერი ახლო ჩამოჭრილი და მოკლე მოეჩვენა. მაგრამ შემდეგ, შეუწყობელ ნაბიჯთა გამუდმებულმა თქარათქურმა, ლაშქრობის გაუთავებელმა გადასვლემ, წვიმა-წუნწუნსა და ყინვებში ხეტებად, ბოლოს — უკიდევანო თოვლზე ამოსულმა მზემ, რამაც თვალები დაუჩირქა, არამცთუ ბუნებაზე დაკვირვების ხალისი დაუკარგეს, გამოთავყვანების ზღვარზე დააყენეს. მხოლოდ მოგონებაზე აღმოცენებული ოცნება თუ აპოვინებდა ხოლმე თავის თავს, მეხსიერებისა და ფანტაზიის ნარევი თუ დაუბრუნებდა ხოლმე ადამიანურ მნიშვნელობას ამ უსასრულო, გადამწვარ ტრამალებში თივის ბულუღივით ჩაკარგულ არარაობას. ყაზარმაში ბრძანების მოლოდინში ღამისთევისას, ბრძოლის შემდეგ ნეტარად დასადგურებულ სანგურის სიჩუმეში, ჰოსპიტალში — იარების ყრუ ტკივილთან შერეული მამაკაცური ვნებააშლილობის დროს ეს ზმანებანი დამაამებელ მალამოდ ედებოდნენ ხოლმე სინამდვილეს. მაშინ სულ სხვანაირად ეხატებოდა პეტერბურგში დაბრუნების სურათი, ვერაფრით ვერ წარმოიდგენდა, რომ გაზაფხულზე, საღამოს შვიდ საათზე, ნევის პროსპექტზე შეიძლებოდა ასე უცხოდ და გამოშვიგულად ეგრძნო თავი. რუსად დაბინდული დედაქალაქი. მარტის შეყინული ჭყაბი, ჩაბნელებული სახლების სილუეტები, ლანდებად მოფუსფუსე ადამიანები სულაც არ შეგლოდნენ იმ განწყობილების აღდგენაში, რომლის გამოკვესას ასე უშედეგოდ ცდილობდა ახლა იგი. რასაკვირველია, სამი წელიწადი მცირე დრო არ არის, ბევრი რამ შეიცვალა ამ ხნის განმავლობაში, მაგრამ რატომ აქ არ შეუძლია განეწყოს ხალისიანად, რატომ ძველებურად არ ადევებს თუნდაც ცხოვრების ორომტრიალში ჩაბმის სიძნეოვე? ვითომ გარემოცვა მოქმედებს? სპარსეთში ხომ გამოუვალ მდგომარეობაში იმყოფებოდა... და მაინც იმედიანად ფიქრობდა მომავალზე?! შესაძლოა პეტერბურგში ნაადრევი გაზაფხული სულაც არ დამდგარა და ნაზამთრალ განწყობას ჯერ მზე არ შეხებია. იქნებ წლოვანების ბრალია — ოცდაჩვიდმეტი წელი... ბევრია ვანა? იქნებ ხუთი წლის წინანდელი ადამიანი სულ სხვა ვინმეა, ვიდრე დღევანდელი?! ყოველ შემთხვევაში, ადამიანი სიცოცხლის ზოგიერთ ეპიზოდში სულაც არ ჰგავს თავის თავს? ნაწყვეტ-ნაწყვეტი უკავშირო წარმოდგენები, შეგრძნების მიუვალი კუნძულები, გარემოსა და საგანზე ურთიერთგამომრიცხველი აზრების ნამსხვრევები — სიცოცხლის ერთ დინებად რატომ აღიქმება?

არადელს ვილაცამ გადაუსწრო და სახეში შემოხედა.

ვისაც არ უნდა მიადგე, ყველას თავის შესაფარებლად მისული ეგონები, ნაწილობრივ ეს ასეც არის, მაგრამ იგი ხომ დიდხანს არ და-ყოვნდება, მას მხოლოდ სურს გაიგოს, სად არიან მისი ნაცნობები; ვიდრე ამას მიახვედრებ ვითომ ზრდილობით დაფაცურებულ ნირწამ-ხდარ მასპინძელს, სანამ დაუწყნარდება საპატიო მიზეზის საძიებლად მორბენალი თვალები და შესძლებს შენ გაგებას, არ გინდა თავი შე-იკავო? სჯობს რაიმე ხიფათს გადაეყარო, ვიდრე ცხვარში მგლის რი-აღს წააგავდეს შენი გამოჩენა.

კნიაგინია მარია პავლოვნა სიხარულით მიიღებდა „ვალის“, მაგ-რამ მის გადამეტებულ მეურვეობას სიტბოს ნაცვლად რაღაც დემონ-სტრაციულობის ელფერი დაჰკრავს, გარდა ამისა, ვინ გააჩერებდა ახლა მას პეტროგრადში? უამრავმა პარიზელმა ნათესავმა, ალბათ დიდი ხანია შეიხიზნეს ლტოლვილი კნიაგინია.

საკვირველი ის იყო, რომ უნივერსიტეტის ამხანაგები არც კი მო-ჰგონებია არადელს, თუმცა საერთო არც არაფერი ჰქონდა მეოთხე ათეულში გადამდგარ ადამიანს ოცი-ოცდახუთი წლის ბიჭებთან. რა თქმა უნდა, თუ რომელიმე მათგანი პეტროგრადშია, ძალიანაც გაეხარ-დება და საამაყოდ მიიჩნევს არადელთან კავშირს, მაგრამ მან მათი სახელებიც კი არ იცის, არა თუ სახლი.

ვის გაეხარდება კიდევ ვალიკოს ჩამოსვლა? ლიტეინზე ფინელ დიასახლისს. ბავშვისა და ავადმყოფი დედის პატრონი ხომ ვერსად წავიდოდა... რომ მიხვიდე და გათხოვილი დაგვიხედეს ან ფინეთში იყოს გადახვეწილი? არადა ურიგო არ იქნებოდა მზრუნველი ხელი და თეთრი მკლავები, ნებიერად გაზმორება სუფთა ლოგინში... მო-წყდე და გამოეთიშო ყველაფერს, დაივიწყო ღრიალი, გრუხუნი, კი-ვილი, ჭუჭყი, შიმშილი, სისხლი, ბოროტი თვალები, შეშლილი სახე-ები, წარსული და მომავალი. მართალია, მის საწოლ ოთახს ძველი ავეჯის, მოუვლელი სხეულის თუ ობის სუნი გადაკრავდა, მაგრამ მა-შინ ქალების ყურადღებით განებევრებულს გრძნობები თითქმის ხე-ლოვნური მოთხოვნილებით ჰქონდა გამახული. ამჟამად კი აუცილე-ბელი იყო: ძილი, ალერსი და შავი პური.

არადელმა ნაბიჯს უმატა, უნებურად შეშფოთებამ მოიცვა, შემდეგ შეამჩნია, რომ ხალხმრავალი ქუჩის რიტმი დარღვეულიყო: შემხვედუ-რები გაუსწორდებოდნენ თუ არა, რატომღაც თავდაპირველ გეზს იცვლიდნენ, ზურგსუკან კი ლანდები ბორძიკით ენაცვლებოდნენ ერთ-

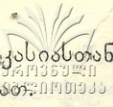

მანეთს, თითქოს გასწრებას ცდილობდნენ. „უნდა გავიქცე“, — გა-
 იფიქრა არადელმა. ის-ის იყო აღვილიდან მოწყდომა დააპირა და უბე-
 ინც მიიხედა. იმწამსვე რამდენიმე ჯარისკაცი ეცა, ხელები გადაუგ-
 რიხეს, თავზე ქუდი ჩამოაფხატეს, ერთი ზურგზეც კი შეახტა და
 რაყვები დაჭირა წელში გადასადრეკად. არადელი უძალიანდებოდა
 და ვერ ამოეცნო — მის დაკავება-დაბატიმრებას მოასწავებდა ეს
 ბღლარბუნი თუ გალახვა-შეტრაცხოფას. მოსარჩლე არავინ ჩანდა,
 გამვლელები თოფნაკრავივით ერიდებოდნენ ამ ზედახორას. ერთიღა
 დარჩენოდა არადელს — როგორმე მარჯვენა ხელი გაენთავისუფლე-
 ბინა და ქამარში გაჩრილი ბრახუნინგი მოეხელთა, ამიტომ მარცხენა
 ვკლავით აქტიურობდა, მარჯვენა მკლავი კი განგებ მიეშვა — მო-
 მენტს ელოდა. უცებ წინ ოქროსფრად მოკიადე ათინათი ატოკდა,
 ყვითელი ბრჭყვიალები აციმციმდა, საღდაც ზარის წკრიალი გაისმა და
 თვალი დაუბნელდა.

— Курить захотел, немчура окаянная, сволочь офицерская! —
 ნიშნისმოგებით დაიდრინა გაბურძენულმა ნასალდათარმა და ოდნავ
 დაბნეული, მაგრამ ფიზიკური სიამოვნებით აღტკინებული სახით,
 წაქცეულს გასიხლიანებული თოფის კონდახი შეაწმინდა.

1917 წლის ოქტომბრის გადატრიალებამ, დამფუძნებელი კრების
 გარეკვის ფაქტმა, რუსეთის იმპერიის დედაქალაქში არასტაბილურ-
 მა სულიერმა და მატერიალურმა ვითარებამ ქართველთა ახალშენის
 უმრავლესობას სამშობლოში დაუყოვნებელი დაბრუნების სურვილი
 აღუძრა.

პეტროგრადში, ფურშტატის ქუჩაზე, გრაფინია პანინის სახლში,
 სადაც დიპსახლისის ნებართვით ახლადშექმნილი ეროვნული კომიტე-
 ტი იკრიბებოდა ხოლმე, 1918 წლის 18 მარტს, საღამოს რვა საათისა-
 თვის ელოდნენ ყოფილ სენატორ ზაქარია ავალიშვილს, რომელიც
 სომხების წარმომადგენელ გენერალ ტიგრანოვთან ერთად იმ დღეს
 სმოლნში იყო წასული გავლენიან ბოლშევიკთან — აბელ ენუქიძეს-
 თან შესახვედრად. ჰკუუდამჯდარ ადამიანთა აზრით, ამ შეხვედრაზე
 იმედის დამყარება თავის მოტყუებას ჰგავდა. მართლაცდა დაუჯერე-
 ბელი იყო, რომ ბოლშევიკთა მთავრობა უფლებას მისცემდა რომე-
 ლიმე ნაკლებად ლოიალურ ორგანიზაციას თავისი წამოწყებული საქ-
 მე გაეტანა, რარიგ უმნიშვნელოც უნდა ყოფილიყო იგი. გარდა ამისა,

რკინიგზაზე გამეფებული უწესრიგობა, უსახსრობა და კავკასიისთან კავშირის გაწყვეტა სათვალავში ჩასაგდები მიზეზები გახლდათ.

სმოლნის მთავრობის წარმომადგენელთან შეხვედრა საიდუმლოდ არ მომზადებულა, მაგრამ კომიტეტის გარშემო მოფუსფუსე ხალხის თანდასწრებით ამ საკითხზე არ ლაპარაკობდნენ, თუმცა ახალშენის ზოგიერთი გავლენიანი პირი თუ ოჯახი ყოველი წვრილმანით დაინტერესებული და გათვითცნობიერებული ჩანდა.

გრაფინიას სახლის მცირე დარბაზში ეროვნული კომიტეტის ორი-ოდე წევრთან ერთად იშხნელების ოჯახი ჩაის მიირთმევდა. ქალბატონი შუნია იშხნელი, თავის დროზე საქართველოში და პეტერბურგშიც სილამაზით განთქმული მანდილოსანი, სამოც წელს იქნებოდა ნიტანებული, მაგრამ ქალური პეწი დაკარგული მაინც არ ჰქონდა. თეთრად აფიფქული თმა, მოგრძო, საფეთქლისაკენ გაზიდული დიდი ჭროლა თვალები, სალი კბილები, მოვარდისფრო პირისკანი, ყელიდან ღარებად შეპარული ნაოჭები — ბავშვობასაც, ახალგაზრდობასაც, ხანდაზმულობასაც ერთად წარმოადგენდა და ირგვლივ დამამშვიდებელ სიბრძნედ იფინებოდა.

— მიირთვით, გადაიღეთ, მშვენიერი ნამცხვარია, ჭვავისგან გამოვაცხე. ჭვავი ერთ გლახს მოაქვს ჩვენთან ლიუბანიდან, ძალიან პატიოსანი კაცია, შიგ არაფერს ურევს და, წარმოიდგინეთ, სულ იაფად გვაძლევს.

— პირდაპირ შუქთად! ერთი გირვანქა ჭვავი — ერთი ოქროს სამაჯური, — ხაზგასმული ირონით ჩაუროთ ირაკლი იშხნელმა, ქალბატონ შუნიას მელოტმა ვაყიშვილმა.

— ირაკლი, не валяй дурака! — ის სამაჯური, ჯერ ერთი, ვიწრო მქონდა, ანდა რად გვინდოდა ისეთი უგემოვნო ჯანდაბები ამ რაზბონიკების დროს? მიირთვით, ბატონო ლადი, ყველაფერი კარგია, ჭვავიც, შაქარიც, ნამდვილი შაქრითა და კარაქითაა გამოცხობილი. აქ საერთოდ ყველაფერი კარგია. — ბატონი ლადი ჰყონია ერთ დროს სახელმწიფო სათათბიროში მოღვაწეობდა, რუსეთის იმპერიაში აზრთა აღრევისას კი სოციალ-დემოკრატი გახდა, თუმცა რევოლუციის „მეცხრე ტალღას“ არ აჰყვა და, როგორც თვითონ თვლიდა, პოლიტიკურ ცხოვრებას დროულად ჩამოსცილდა. ახლა იგი პეტროგრადში ბენუას წიგნის „რუსეთის ხელოვნების ისტორიის“ მეორე გამოცემაზე ზრუნავდა და ეროვნულ კომიტეტში მრჩევლის როლს ასრულებდა.

— ცხადია, ქალბატონო შუნია, ახალი მთავრობის კვალობაზე

ფრიად კარგი მომარაგება აქვს პეტროგრადს, დღეისსწორს, ხომ ვაზ-სოფთ, ტვინი გვექონდა ვახშმად, დღეს კი ჭვავის დღეა.

— მაგათ გაუხმათ ტვინი, გადმოგვიგდეს რაღაც **ВОНЮЧНЕ МОЗГИ, ЧТОБ ОНИ СДОХЛИ, СДОХЛИ!**

ყველამ ერთხმად გაიცინა.

— ბატონო ლადი, რა უნდათ ამ ახალგაზრდა ქართველებს რუსეთის მთავრობაში, ან რაში ესაქმებათ მათი დავიდარაბა? ვინ არიან მერე? შუმი გლეხები, ორი ღერი რუსული არ იციან და რუსეთის ბედობლის გადაწყვეტაში ყოფენ ცხვირს!

— ქალბატონო შუნია, — წარბები აზიდა ლადი ჭყონიამ, — ქართველი ადამიანის ამპარტავნობისა და პატივმოყვარეობის ჰიპერტროფირებულ გრძნობას არ ყოფნის ქართული მიწა-წყლის და ხალხის სიმცირე, ამიტომ ასპარეზად დიდ ერს ირჩევს.

— ჰოდა, ამიტომ ჩვენ ჯერ კიდევ დიდხანს უნა ვიყოთ ნაციონალური მონობის ქვეშ, რომ თვითეულ ადამიანში მოტყდეს ეს უსაფუძვლო ამპარტავნული მანია, — წარმოთქვა ქალბატონ შუნიას ქალიშვილმა ნინო იშხნელმა, რომელიც ფანჯარასთან მიმჯდარიყო და ძველი ყურნალის ილუსტრაციებს ზერეღედ ათვალიერებდა.

— ასეთი ქვეცნობიერი ლტოლვა მხოლოდ ასიმილაციის შემდეგ შეიძლება დაკმაყოფილდეს, — დაამთავრა თავისი აზრი ლადი ჭყონიამ, სავარძლის სახელურზე აათამაშა თითები და დაუმატა: — საერთოდ კი პატარა ერის სარკე დიდი ერია.

ყვლიშვილის დაბრუნებას ყველაზე იმედინად და მოუთმენლად ირაკლი იშხნელი მოელოდა.

— ხომ შესაძლებელია, რომ ბატონი ავალიშვილი დღეს სულაც არ მოვიდეს, ან იქნებ ვერც ნახა ენუქიძემ?! — იგი წამოდგა, უსამხრებო ფრენჩი გაისწორა, ხელში მოვარაყებულ ჯოხი აიღო, კოჭლობით გაიარ-გამოიარა ოთახში და როდესაც მის კითხვას პასუხი არავინ გასცა, ლადი ჭყონიას წინ გაჩერდა, — ახლა ყველა ნამდვილი პატრიოტი კავკასიისკენ უნდა მიისწრაფოდეს. რევოლუცია არ ითმენს, ბატონებო, არის შესაძლებლობა, რომ საქართველო მკვდრეთით აღსდგეს!

— ამას ჩვენ რუსეთის რევოლუციას უნდა ვუმადლოდეთ, — ისევ აათამაშა თითები ჭყონიამ.

— **Бросьте ради бога!** რა რევოლუცია და რის თავისუფლება!

ბავშვებს, უბრალოდ, სწავლა ეზარებათ, უსწავლელად უნდათ ქარი-
ერა გაიკეთონ!

ისევ ყველამ გაიცინა.

— აბა ავიღოთ პროფესიონალი რევოლუციონერის ცხოვრება, რომლისაც გნებავთ, გადავხედოთ, თუ „ნედაუჩივში“ სტუდენტი არ გამოდგეს! რად უნდათ, ბატონო, სწავლა, როდესაც ერთბაშად შეიძლება მიადწიონ ყველაფერს. ჯოჯოხეთიც „ნეუდაჩნიკებისა“ და შურისმაძიებლების მოგონილია, ამქვეყნიურ ცხოვრებაში რომ ვერავის ვერაფერი დააკლეს — საიჭიო გამოიგონეს.

— ასე ნუ მოვთხროთ, ქალბატონო შუნია, რევოლუციას და მის მოღვაწეებს, რევოლუცია აერთიანებს დაჩაგრულთ, ცხოვრებაში ბევრ რამეს მოკლებულ ადამიანებს მათ ოცნებაში, იმედში, მათ განუხორციელებელ ლტოლვაში, ნდომაში, სურვილში და ეს ვნებათა ნაკადულები რევოლუციის სახით ჰქმნიან ბობოქარ ოკეანეს, ამიტომ ბელადებს დემაგოგიის უდიდესი ნიჭი უნდა ჰქონდეთ. ეს უბრალო საქმე როდია.

— მე კი მგონია, ბელადი შეზღუდული ჰკუთისა უნდა იყოს, წინააღმდეგ შემთხვევაში ბრბო მას არ აჰყვება და არ დაუჯერებს — დინჯად, კატეგორიული ყესტით გადასდო ჟურნალი ნინომ, მოცურავის გრაციოზული მოძრაობით წამოდგა, არავისთვის შეუხედავს, მეორე ფანჯარასთან ზურგით დადგა, თითქოს ამით უნდოდა მისთვის უინტერესო კამათისათვის მოეღო ბოლო.

— რევოლუცია ველურობისკენ შემობრუნებაა, ეს არის საზოგადოებრივი ატავიზმი, — გამომწვევად წამოიძახა ირაკლი იშხნელმა.

— სამაგიეროდ რევოლუციის სამზადისი და მისი წინააღმდეგ ჰუმანიზმის აპოთეოზია, ვინაიდან ერთის მხრივ, ხალხის უმრავლესობა მიიღტვის მშვენიერი და უყვეთესი ცხოვრებისაკენ, მეორე მხრივ, მთავრობა მაქსიმუმ სირბილესა და ადამიანობას იჩენს, — თავისაზე იდგა ჭყონია.

— საქართველომ უნდა ისარგებლოს მომენტით, რადაც არ უნდა დაუჯდეს, უნდა აღადგინოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობა. ქართველმა კაცმა, რომელსაც საუკუნეების განმავლობაში უებარი მეომრის სახელი ჰქონდა მოხვეჭილი, უნდა დაიცვას თავისი ინტერესები. და, გარდა ამისა...

— არა, გენაცვალე, არა! — გააწყვეტინა სიტყვა ქალბატონმა შუნიამ ირაკლის, — მე მაგის არ მჯერა!.. სადღაც წამიციოთხავს, რომ ქარ-

თველები ჯერ კიდევ მონღოლებს შემწვარი ქათმებით უმასპინძლოდებოდა. ჰო, ქათმის ტაბაკათი ქრთამავდნენ და ისე აღწევდნენ პოლიტიკურ მიზნებს, ბრძოლებში კი არა, პურ-მარილში ატარებდნენ დროს და სადღეგრძელოების გამოთქმით იკლავდნენ პატრიოტული გრძნობების ჟინს.

— ამბობენ, ბოლშევიკებს გერმანელების შემოშვება უნდათ პეტერბურგში და ამით ორი კურდღლის მოკვლა, რომ გერმანელთა საშუალებით გაუმკლავდნენ შინაგან ოპოზიციას და ზავის პირობებში შეიტანონ ეს დათმობა, — თქვა აქამდე გაჩუმებულმა ხანშიშესულმა ექიმმა კვინიკაძემ. ამ დროს დერეფანში რაღაც ხმაური გაისმა. კვინიკაძე სავარძლიდან წამოდგა, შემდეგ უხერხულად შეყოვნდა, დარბაზში მყოფთ გადახედა, დერეფნისაკენ გაემართა და დამნაშავესავით ჩაილაპარაკა: — ბუცხრიკიძეა, ვარდენი...

ვარდენ ბუცხრიკიძე რატომ და როგორ მოხვდა წმინდა პეტრეს ქალაქში, ალაჰმა უწყის. ამბობდნენ, სამტრედიის ერთ-ერთი სოფლიდან „ბესპერესადკი“ ჩამოსული, თბილისსა და მოსკოვში კი არა, სამტრედიისშიც არ არისო ნამყოფი. იმასაც ჰყვებოდნენ, ვითომ ბუცხრიკიძეს პიტერში ორი ტომარა ვაშლი ჩამოუტანია გასაყიდად, ბევრი უხეტიალია და ქალაქგარეთ „ლესნოიში“ ქართველი სტუდენტებისთვის მიუგნია, დროებით დაუბინავებიათ თუ არა, იმავე დღიდან ღრეჯით დასდევდა თურმე სტუდენტებს — ე ბოშო, მოისხით მადლი და ერთი ვინმე რუსის ქალი გამაცანიო. ბიჭებს ლივოვკის ქუჩიდან როსკობი მოუყვანიათ და მთელი ღამით მასთან დაუტოვებიათ, დილით როცა ჰკითხეს, როგორ იყო, რას ელაპარაკებოდით, რუსული რომ არ იციო, ვარდენს უპასუხნია — რა გვქონდა სალაპარაკო, ყოველ მისვლაზე „თიო-თიო“ ვაშლს ვაძლევდიო. ქალმა კი სტუდენტებს ხითხითით გაანდო — ჩემს სიცოცხლეში ამდენი ვაშლი არ მიჭამია და არც ამდენი...

ეს ერთი ხუთი წლის წინანდელი ამბავია, ახლა ვარდენი რუსულს კარგა გვარიანად ამტრევედა და რომ გეკითხათ, რატომ და როგორ ჩამოხვედი, ამსიშორეს რა გინდოდაო, — თვალები ეშმაკურად აუციმციმდებოდა და სიცილით ამბობდა: „ჩამომიარა მატარებელმა და რა მექნა?!“ ამ ხნის განმავლობაში ვარდენი ცნობილი და გავლენიანი კაცი გახდა პეტერბურგის ხელოსანთა, მეწვრილმანეთა და ე. წ. ბურჟუაზიულ წრეშიც. მდიდარი ვაჭრის ერთადერთი ქალიშვილი შეიერთო ცოლად. მართალია, სიმამრი ჯერჯერობით სახლში არ იღებდა ახალ-

გაზრდებს, წინააღმდეგი იყო ვიღაც ლატაკი „ბუსურმანი“¹ ოჯახში შეშვებისა, სამაგიეროდ შორსმჭვრეტელი საქმის კაცნი ვარდენს უკვე ენდობოდნენ და კავშირი ჰქონდათ მასთან. შვილი შვილია, — ამბობდნენ ისინი — დღეს არა, ხვალ ახალგაზრდებს მიიღებენ ოჯახში, მით უმეტეს, რომ თურმე სიძე „ბუსურმანი“ კი არა, ნამდვილი მართლმადიდებელი ქრისტიანი ყოფილა და სიმამრის საქმესაც მალე ვე გაუძღვებაო. ასე რომ, თითქოს არაფერი ეღობებოდა წინ. მართლაცდა, თუ სიმამრი ბოლომდე ჯიუტი გამოდგებოდა, ვარდენი მანძის თავისას იზამდა, თანაც ღვთის წინაშე, ერთი-ორი კაპიკი უკვე ნაშოვნიც ჰქონდა. ერთი სიტყვით, ყველაფერი რიგიანად ეწყობოდა, მხოლოდ ამ ოქტომბრის რევოლუციამ ცოტა არ იყოს შეაფიქრინა ვარდენი. უკვე ხუთი თვის განმავლობაში რაღაც არასასიამოვნო ამბები ხდებოდა ირგვლივ. სხვა თუ არაფერი, წვრილი ხელოსნების გამომწვევი ქცევები, ერთნაირად ნამარდული ღიმილი საბჭოების მომხრეთა სახეებზე შავბნელ და ხანგრძლივ ჩანაფიქრზე მიუთითებდა ბუცხრიკიძეს, ამიტომაც არ იზიარებდა იგი იმ აზრს, თითქოს ბოლშევიკებს დიდი დღე არ უწერიათო. არც იზიარებდა და საწინააღმდეგოსაც არ გამოთქვამდა, ვინაიდან მისი ნაცნობები ასეთი შეხედულების მქონე ადამიანს მხდალობას, უნამუსობას და არასამართლიანობას მიაწერდნენ. საქართველოში დაბრუნებაზე ლაპარაკის გაგონებაც არ სურდა. ეს ხუთი წელი ისე იტრიალა და იძრომილა, იმდენი რამე ნახა და იმდენ რამეს მიაღწია უბრალო გლეხმა, რომ შართლაც ძნელი იყო მისგან მაღალი პატრიოტული გადაწყვეტილებები მოგეთხოვა. ისიც საკმარისი იყო, რომ ვარდენს პეტერბურგში უქართველბოდ გაძღება არ შეეძლო. ჩამოვიდოდა თუ არა ვინმე, აუცილებლად თავის სამსახურს შესთავაზებდა, ვინც უნდა ყოფილიყო იგი — ოჯახურ საქმეებში ჩაფლული თავადი თუ დროს გასატარებლად ჩამოსული დარდიმანი, რუს ბოგანოს აკიდებული სტუდენტი, წმინდა სინოდის შეკრებაზე ჩამოსული სასულიერო პირი, თუ კატორიდან გამოქცეული ბედისმაძიებელი. ვარდენი ყველა ქართველისთვის გაჭირვების ტალკვესი იყო. რაც უნდა გავლენიანი და შეძლებული იყოს კაცი, არ შეიძლება უცხო მხარეში რაიმე, თუვინდ უმნიშვნელო დახმარება არ დასჭირდეს, ჰოდა, ვარდენი დაბარებულივით გამოჩნდებოდა ხოლმე სწორედ კრიტიკულ მომენტში და ყველაფერს ისე გააკეთებდა, როგორც ამას საჭიროება მოითხოვდა. სამაგიეროდ მეგობრულად ეოხუნჯებოდნენ, თვითონაც, ამ გამოჩენილ

ხალხთან, ვისთანაც ურთიერთობას საქართველოში ვერც ვიცნებებ-
და, შეხუმრებული და გაფამილარებული გახლდათ. ამით გუნებაში
ამაყოფდა. თუმცა, კაცმა რომ სიმართლე თქვას, ამ შეხვედრებიდან
დიდი არაფერი გამოიჩინა ჰქონდა, მაგრამ რა ექნა — ერთი კარგი
ქართული ლაზღანდარობა მთელ ქვეყანას ერჩია.

ბუცბრიკიძეს უამრავი ნაცნობი ჰყავდა და საერთო ენა ყველას-
თან შეეძლო გამოენახა (ამის შესახებ ლადი ჰყონია ასე ქინდილობ-
და: კაცმა როცა არც ერთი ენა არ იცის, იგი ყველასთან იბოვის სა-
ერთო ენასო). ზოგს დაპირდებოდა რამეს, ზოგს მართლაც მიუტან-
და, ზოგს მოატყუებდა, ან გააცინებდა, დაუყვირებდა ან შეაბრალებ-
და თავს.

ეროვნულმა კომიტეტმა დაარსების პირველივე დღეს ვარდენი გა-
იხსენა და ისიც იქვე გაჩნდა, თუმცა კი შეეხვეწა კომიტეტის ერთ-
ერთ ხელმძღვანელს, ქორქიას, რომ კომიტეტში მისი მონაწილეობი-
სათვის ოფიციალური სახე არ მიეცათ.

გრაფინიას სახლის მცირე დარბაზში ისეთი შთაბეჭდილება შეიქ-
მნა, თითქოს ბუცბრიკიძეს ოთახში არ უშვებდნენ და ძალით შემო-
იჭრა. მისი ხმამალალი ლაპარაკი და ფართო ექსტიკულაცია, მისი ჩვე-
ვა საუბრის ყველა მონაწილესთან სიტყვით თუ არა, მიმიკით, თვალის
ჩაკვრით ან პირდაპირი კითხვით აპელირებისა ყოველთვის სასერიო
განწყობას ქმნიდა და ამ არხენი სიტუაციების შემზადების შემდეგ
იწყებოდა შორსწასული გეგმის ჩახლართვა.

— უღრმესად პატივცემულო ქალბატონო შუნია, რაც თქვენი გა-
მომცხვარი ტბილეული გეახელით, მოსვენება დაგვარგე, ჩემი ოჯა-
ხობის, რომელიც ქე რალაც მიმაჩნდა, შეხედვა აღარ შემიძლია, ასე
არაა, ბატონო ლადი? შვილიც მიყვარს, ცოლიც მიყვარს. მარა ნამ-
ცხვარი ყველას მირჩევნია.

ბატონი ლადი ამ შეუფარავ ლაქუცა ხერხს გულმოწყალე ღიმი-
ლით შეხვდა.

— ჰოდა, თუ გირჩევნია, შენთვისაც არის შენახული ერთი ნაჭე-
რი, მოდი და აიღე, მიირთვი!

— საქმე იმაშია, საყვარელო ბატონებო, — განაგრძო ვარდენმა
და ხაზგასმული მოწიწებით ქალბატონ შუნიასკენ გაემართა, — ჩვენი
დოხტურის ნათქვამი ტყუილია, პირიქით, ენუქიძეს უთქვამს, რომ გერ-
მანელებს უნდა შევუტიოთო და ამისათვის ფრონტიდან განთავისუფ-

ლებულ ქართველებს შეუძლიათ შეკრიბონ პოლკი, მივცემთ იარაღს, იბრძოლონ და მერე საქართველოში გავუშვებთო.

— ვინ თქვა ეს? — მკვახედ იკითხა ირაკლი იშხნელმა.

— მე ვამბობ, ბატონო, არ გკერათ? მალე ბატონი ავალიშვილიც გეახლებათ და თვითონ მოგახსენებთ.

ქალბატონმა შუნიამ ბუცბრიკიძეს თეფში დაუდგა და თქვა:

— გასაოცარია პირდაპირ, ამ ხნეირ ხალხს როგორ უყვართ ომების გამოცხადება, მე რომ ვიყო, კანონს შემოვიღებდი: გამოაცხადე ომი — წადი და შენ თვითონ ებრძოლე, ვისაც გამოუტყვადე. ავკრძალავდი ახალგაზრდობის ფრონტზე წაყვანას, ჯარში, თუ მაინცდამაინც ორმოც წელს გადაცილებულებს უნდა მიერეკებოდნენ და არა თვრამეტი წლის ბავშვებს.

— სმოლნის მთავრობა თვალთმაქცობს, — ირონიულად გაიღიმა ჭყონიამ. — უპირველესი მიზანი მათთვის სწორედ გერმანიასთან ზავია, რომელიც უკვე სამი თვეა მზადდება ბრესტლიტოვსკში. ბოლშევიკები, მიუხედავად თავისი იდეალისტური ლოზუნგებისა, ზედმიწევნით პრაქტიკული ხალხია. მათ მშვენივრად იციან, რომ რევოლუცია ამ გაუთავებელმა ომმა გამოიწვია და დროებითი მთავრობის ყველაზე დიდი შეცდომა იყო სწორედ ამის შეუგნებლობა და ბრახუნა ლოზუნგი „до победного конца“. ფრანგული ისტორიის ცოდნა და ნაპოლეონის მაგალითი ძვირად დაუჯდათ კერენსკის კაბინეტის პატივმოყვარე ინტელიგენტებს.

— სრული ჭეშმარიტებაა, ბოლშევიკები აუცილებლად შეწყვეტენ გერმანიასთან ომს! — ისტერიულად წამოიყვირა ექიმი.

— სამაგიეროდ დაიწყება უფრო ხანგრძლივი, სისხლისმღვრელ და დაუნდობელი სამოქალაქო ომი. — ისეთი შთაბეჭდილება შეიქმნა, თითქოს ნინო ვილაც დამსწრეზე იყო გამწყრალი და პირდაპირი კონფლიქტის ასარიდებლად, თქვა თუ არა ეს, ოთახიდან გავიდა. მას არ უყვარდა დავა და მოარული სიბრძნე, რომ კაშათში იბადება ჭეშმარიტება, დემაგოგების ფარად მიაჩნდა. საერთოდ, ნინო იშხნელი ბავშვობიდან ჭირვეულ, უფრო სწორედ, უხასიათო ქალად მონათლეს და ისიც საჭიროებისამებრ არ აყოვნებდა ამ რეპუტაციის განმტკიცებას. სამხედრო ექიმის ოჯახში დაბადებულსა და ამიტომ მრავალ ქალაქში ნაცხოვრებ, უამრავი შთაბეჭდილებით დატვირთულ, ბებიას მიერ უზომოდ ნაფერებ ბავშვს მოსალოდნელი პატივმოყვარული ურთიერთობის მაგიერ გულჩათხრობილობა და განმარტოებისაკენ მი-

საქართველოს
გამოცემის

სწრაფება დასჩემდა. ნინო ძალზე ერიდებოდა ახალ ნაცნობებს, მისი უკარება ხასიათი რომ იცოდნენ, სტუმრებთანაც იშვიათად გამოცედათ იგი მშობლებს. გარეშე თვალში ასეთი ქცევა, რასაკვირველია, უფრო ამპარტავნობისა და გოროზობის ნიშანი იყო, ვიდრე დამოუკიდებელი აზროვნების გამომქლავება, რითაც ცდილობდნენ მის გამართლებას მისი მოყვარული ახლობლები. ქალიშვილობის დროსაც კი, როცა გიმნაზიაში სწავლობდა, „ყველაფერში გამოსხლეტილ“ ნინოს (როგორც მეორე, ზესტაფონელი დიდება ამბობდა და რომელსაც ირაკლი უფრო უყვარდა) ტოლ-მეგობრებშიც განცალკევებულად ეჭირა თავი და ვაგლახად არავის აყვებოდა.

კაპიტალისტ დიმიტრი ლებანიძესთან მისი შეუღლება ისე სწრაფად მოხდა, რომ მითქმა-მოთქმისა, ჭორებისა, ტრადიციული მოსამზადებელი პერიოდისა და სცენებისათვის დრო აღარც დარჩენილა. შეუყვარდა ნინოს, უკეთესი ვერავინ ნახა, თუ საქმიანად მოეკიდა ამას ორივე მხარე — დამარწმუნებელ პასუხს ვერავინ გაგცემდათ. დედასთან ერთად ძმის წამოსაყვანად ჩამოსული ნინო, ოქტომბრის დღეებთან დაკავშირებული არეულობის გამო, უკვე ხუთ თვეზე მეტი პეტროგრადში შერჩა. მის მეუღლეს გადაუდებელი საქმეები სპარსეთში აკავებდნენ, მათი შვილი კი, ათი წლის გოგონა, ბებიისა და ბაბუის ზედამხედველობის ქვეშ საქართველოში ჰყავდათ დატოვებული.

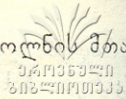
გრაფინიას სახლში სინათლე ჩაქრა. პეტროგრადში იმხანად ეს ჩვეულებრივი მოვლენა გახლდათ და ნინო იძულებული შეიქმნა მცირე დარბაზში დაბრუნებულიყო. შანდლებთან ბუცხრიციძე, ექიმი და ნინოსთვის უცნობი კაცი ტრიალებდნენ. სანთლები საიდანაც გაეჩინათ, იქნებ თადარიგიან დიასახლისს ჰქონდა შემოირჩენილი, შესაძლოა, ამ უცნობმა კაცმა მოიტანა ისინი, მაგრამ ვარდენი ისე მასპინძელივით მოქმედებდა, რომ ეჭვიც არავის შეპარვია, რომ აქაც მან გამოიჩინა თავისი მარიფათი. გარედან შემოწოლილმა მწუხრმა, სანთლების მკრთალმა სინათლემ, მოგროძო ჩრდილების კანკალმა მცირე დარბაზში მყოფი ადამიანები ერთად შეაქუჩა, თითქოს გაამრავლა, დააახლოვა და ერთი ოჯახის წევრებად აქცია: ქართველების საუბარმა რაღაც ინტიმური ინტონაცია მიიღო.

სულ მალე ბატონი ავალიშვილი მობრძანდა, მას კომიტეტის გამგეობის სხვა წევრებიც მოჰყვნენ. ავალიშვილმა დაწვრილებით აღწე-

2163 170

საქართველოს
პარლამენტის
გამოცემის
ბიბლიოთეკა

რა აბელ ენუქიძესთან შეხვედრა, კომენტარი გაუკეთა სმოლნის შთავე-
რობის დაპირებებს და დასძინა:

— ასეა თუ ისე, ორმოში ჩავარდნილი კაცის იგავისა არ იყოს, ჩვენ ჩვენი უნდა მოვიმოქმედოთ. რაკი სამშობლოში დაბრუნების უფლება მოგვცეს, ახლა მატარებელი უნდა ვეძებოთ.

— ეგ ლიტონი სიტყვებია, ბატონო ჩემო, ასეთ სიტუაციაში ვა-
სილევსკამდე ვერ იშოვი კონკას, არა თუ საქართველომდე მთელ მა-
ტარებელს!

ლადი ჭყონიას ამ შეპასუხებამ ყველას თავისი აზრი გამოათქმე-
ვინა და მცირე კამათი გამოიწვია. ავალიშვილის მონაყოლში იყო ერ-
თი პუნქტი, რომელსაც მხოლოდ ირაკლი იშხნელმა მიაქცია სერი-
ოზული ყურადღება:

— მე ვფიქრობ, ბოლშევიკების წინადადებაში არის საქართვე-
ლოსთვის გამოსაყენებელი მომენტი, ახლა, როდესაც საქართველოს
ასე უჭირს, გერმანიის ფრონტზე გამობრძმედილი, ნაომარი, კარგად
შეიარაღებული ქართველების მთელი პოლკი, რომლის ორგანიზება-
საც გვთავაზობენ სმოლნიდან, საგრძნობ მეშველ ნაკადად მოველი-
ნება დამოუკიდებლობისათვის მებრძოლ საქართველოს.

— საქართველოში როგორღა ჩავლენ, თუ აქ გერმანელებმა და-
ხოცეს?! — წამოიძახა ქალბატონმა უხნიამ.

— როგორც სმოლნში, ისევე თქვენ, ბატონო ჩემო, გადაჭარბე-
ბული წარმოდგენა გაქვთ დასავლეთის ფრონტზე ნამყოფ ქართველთა
რიცხვზე. დავუშვათ, რომ ერთი პოლკის შედგენას ეყოს, სად უნდა
ეძებოთ? ისინი ხომ დაქსაქსულები არიან, ან არიან კი საერთოდ ახ-
ლა პეტერბურგში?

— მაგას მოვევლება, ბატონო ლადი, მაგი მე მომანდეთ, არ გაჭა-
ჭანდება უჩემოდ ქართველი, ბატონო, ამ ჩვენ პეტერბურგში, — გა-
დაიხარხარა ბუცხრიკიძემ, — ახლა სწორედ თქვენ მოსვლას ველო-
დი, ბატონო ქორქია, ერთი მეზობელი მყავს, დეზერტირია, მარა
ბოლშევიკობს, და თუ სადმე შეხვდა, ეტანება არაყს, ხანდახან პაწი-
ას მეც ვუწყობ ხელს, რა იცი, რაში გამოგადგეს, ჰოდა დღეს მევი-
და — ერთი „გრუზინეცი“ დავიჭირეთ, გერმანელი ოფიცერი გვეგო-
ნაო, და ახლა თუ მთავრობიდან რამე ქალაქს მოგვიტან, ქე გოუშ-
ვებთ, რავარც შენს ზემლიაკს, თუ არა და დავხვრეტთ, რავარც კონ-
ტრასო. წაუედი, ვნახე და ვინ გამოდგა, ბატონებო („ბატონებოს“

ვარდენი განსაკუთრებული კმაყოფილებით გამოსთქვამდა (ხოლმე), იცით? — ვალიკო არადელი!

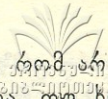

— ვალიკო არადელი? — დანტერესდნენ დარბაზში. ვალიკო არადელი, საქართველოში ერთ დროს პოპულარული ახალგაზრდა, მოხდენილი ვაჟკაცი, შეძლებული და დარბაისელი ოჯახის შვილი, საზოგადოების სხვადასხვა წრეში სხვადასხვაგვარ პიროვნებად იყო ცნობილი. ოჯახის დედები და მამები მას ერთ ლოთიფოთ, ფუქსავატ კაცად მიიჩნევდნენ, გასათხოვარი და მოსწავლე ქალიშვილებისათვის უკანასკნელი მოდის რაინდი გახლდათ, მაღალი საზოგადოების ახალგაზრდებისათვის — ვაჟკაცობის თვალნათლივი განსახიერება. სტუდენტობა და საქმიანი ხალხი ერიდებოდა მასთან შეხვედრას და, თუ შემთხვევა მოიტანდა, ქათინაურებით ცდილობდნენ, რაც შეიძლება მალე დაეღწიათ თავი მისი საზოგადოებისგან, სახლში დაბრუნებულნი კი გაკილვას მოჰყვებოდნენ ხოლმე და მოულოდნელად აღშფოთებულნი უადგილო ადგილას ჩართავდნენ არადელის ამორალურ ქცევასზე განაგონ ამბავს, 'რითაც უფრო მეტად აინტერესებდნენ თავის ცოლებსა თუ საცოლეებს ამ არაჩვეულებრივი პიროვნებით. წელი არ გავიდოდა, რომ მის შესახებ რაიმე სენსაცია არ გავრცელებულიყო: არადელმა შვიდი თუ ცხრა ავაზაკი მტკვარში გადაყარხო, ქალაქის თავი დუელში გამოიწვიაო, იტალიის კონსულის ცოლი გაიტაცაო, სპარსეთის რევოლუციის მონაწილე გახდაო და სხვა. ყველაზე გასათვალისწინებელი ამბავი ხალხს მაინც ის მიაჩნდა, რომ ოცდაათს წელს გადაცილებული კაცი პეტერბურგში გაემგზავრა სასწავლებლად. და აი, ახლა ისევ საბჭოების პოლიციის ხელში ჩაგვარდნილა არადელი. ამ ცნობამ ქართველთა მეტ წილს ღიმილი მოჰგვარა. „ქურდს რა უნდა და ბნელი ღამეო“ — რევოლუცია მაგისტანა ავანტიურისტებისათვის ბირდაპირ მისწრებაა, მაგან საქართველოში გაგვიწყალა გული, გენაცვალე, აქ კისერი უტეხია და კინჩხიც ზედ მიუყოლებია. ქალბატონ შუნიას ეს რეპლიკა, რასაკვირველია, სერიოზულად არავის მიუღია. ირაკლი იშხნელს მიაჩნდა, რომ არადელი სასწრაფოდ უნდა დაეხსნათ და სწორედ მისთვის დაევალებინათ ივერიელთა პოლკის შედგენა. უმრავლესობა დაეთანხმა ამ აზრს. თუმცა ივერიელთა პოლკის ორგანიზაციის საკითხს კომიტეტი მაინც საცერში გასული წყალივით მოეკიდა. უკვე გვიან იყო, სჯა-ბაასის დრო აღარ რჩებოდა, ჩაღვენთილი, აქა-იქ აპარპარებული სანთლები დასაძინებლად მიერეკებოდნენ ქართველებს. პეტერბურგში იშვიათად თუ ვინმეს ჰქონდა საკუ-

თარი სახლი, თითქმის ყველანი სამოწყალოდ შეხიზნულიყვნენ... გადიდგულეებულ სახლის პატრონებთან და უცხვირპირო ნაცნობ-მეგობრებთან, ამიტომ დროზე ცდილობდნენ შინ დაბრუნებას. საჩქაროდ გადაწყდა, რომ ხვალ დილით კომიტეტის ერთ-ერთი წევრი დასტურის ქალაღდით ხელში, პოლიციაში გაჰყვება ბუცხრიკიძეს ვალიკო არადელის გასანთავისუფლებლად. მატარებლის პრობლემა კი ღმერთსა და ბედნიერი შემთხვევას მიანდეს.

არადელი ხან მოდიოდა გონს, ხან ისევ მოლივლივე სივრცეში დაცურავდა, ვერაფრით ვერ გარკვეულიყო, სად იმყოფებოდა. მხოლოდ სინოტივითა და დახუთული ჰაერით გამოწვეული ნაცნობი შეგრძნება რალაცნაირად ამშვიდებდა, იმედს აძლევდა. რომელიღაც დროს წამოიწია, წამოჯდა ამ უკუნეთში, ცდილობდა მიმხვდარიყო, რამდენი ხანი გავიდა, რაც ასეთ მდგომარეობაშია. პაპანაქება სიცხე ჩამოწვა... მწვანე ხასხასა ბალახზე იწვა და მის წინ ბორცვზე თითქოს ლეკურის საცეკვაოდ მომზადებული ორტოტგაშლილი და ფენწინწადგმული, ამიტომაც გვერდზე გრაციოზულად წაზნექილი, ფოთლებგაცვენილი ხე იდგა. არადელი ხეებს მხოლოდ ნაყოფით სცნობდა და თუმცა ეს ხე მანაშღის საღდაც ენახა, ვერაფრით ვერ იხსენებდა, რა ერქვა. იგონებდა და მისჩერებოდა, თავს ძალას ატანდა და დაყინებით უცქერდა. შემდეგ ხე დაიძრა, ტანშეურხევლად გამოცურდა; ტიტველი, ტალახმიმხმარი, დახეთქილი, გრძელთითა ფეხები ხან ნელა რიგრიგობით, ხან კი თვალისშომჭრელი სისწრაფით ჯვარედინ იღეთებს ხაზავდნენ. არადელი უმზერდა, უნდოდა დაეჭირა ამ ცეკვის რიტმი, ამოეკითხა კავშირები: ბუნებრივი იყო, რომ ასეთ ტანშეურხვევლ და ხელგაშლილ ქართულ გაცურებას ფეხის ქართული გასმაც მოჰყოლოდა და არა ქაოტიური და კონვულსიური მოძრაობები, რომლებიც ტანის შესაფერ გიჟურ რხევასა და სულ სხვა კონფიგურაციას მოითხოვდა. მოულოდნელად ხე თავდაყირა დადგა და თრთოლვა დაიწყო; გრძელი ფესვებიდან განთავისუფლებული მიწა ზაფხულის წვიმასავით შორი-შორ ცვიოდა და ოქრო-ვერცხლისფრად ეღვარებდა. თანდათან მიწის ცვენის ხმა მიწყნარდა, ხე გადატრიალდა და რაც უფრო მეტად მოიწვედა არადელისაკენ, მით მეტად ემსგავსებოდა საფრთხობელას — გამხმარი იყო მგონი... ამან ძლიერ შეაწუხა არადელი. ნარინჯისფერი ბორცვი... მწვანე მოლი... იდაყვიში ცალხელმოლოუნული და მეორეთი მკლავგაშლილი, გაქუცულ

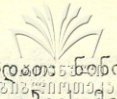
შევ ჩოხაში ჩაცმული ხე ისე საცოდავად გამოიყურებოდა, რომ არა-
 დელს ტირილიც კი მოუნდა. დიდი უბედურება იქნებოდა, თუ ხე,
 მართლაც, გამხმარი გამოდგებოდა. ვალიკო შეეგება მას, ჩაეხუტა
 და შეძრწუნებულმა იგრძნო მისი გახევებული სხეული, აფორიაქ-
 და, კიდევ მოხვია ხელი, ფაცი-ფუცით მოსინჯა ქერქი, უნდოდა დარ-
 წმუნებელიყო და გაქურთნა... იქვე საშინელი ტყვილი იგრძნო, შემ-
 დევ ხემ ტანი შეისხა, საფრთხობელას აღარ ჰგავდა, გამწვანდა და
 გაიფურჩქნა, ამოიყარა ტოტები და ირგვლივ მოლზე მუქი ჩრდილი
 შემოფარგლა. არადელმა ისევ მოისურვა გაეგო, რა ხე იყო ეს — მუ-
 ხა, ცაცხვი თუ კაკალი, და ნაყოფს დააკვირდა. კაკალი მოშავო-მოყა-
 ვისფრო ჩენჩებად ქცეულიყო და ლენჯოებში რაღაც შობრაობა შე-
 ენიშნებოდა. უცებ ყველაფერი მოაგონდა, იცნო მკერდზე ჯვარედი-
 ნად გადაკიდებული სავაზნეებითა და თავზე ჯვარედინი თეთრი სირ-
 მებიანი ნაბდის ქუდებით ქართული მოხალისეები. ნელა წამოჯდა,
 შუბლზე ცივი ოფლი მოიწმინდა. გახარებულს გაახსენდა, რომ ყვე-
 ლაფერი ეს მას ერთხელ უკვე ესიზმრა თუ მოელანდა სპარსეთში
 სიკვდილით დასჯის წინა ღამეს ჩამწყვდეულს. დილით კი სასწაული
 მოხდა — მის წასაყვანად მოსული დამსჯელი რაზმი და ქურთი დამ-
 ცველები ისეთი გულდაჯერებულები გამოდგენ და იმდენად გართულ-
 ნი იყვნენ დასჯის რიტუალის სამზადისით, რომ საპატიმროს დათვა-
 ლიერების შემდეგ ერთიმეორეს მინდობილები რამდენიმე წუ-
 თით დილეგი გადაურაზავი დატოვეს. და როცა შემთხვევით ვალიკო
 კარს მიეყრდნო, რათა მიეყურებინა, თუ რა ხდებოდა ეზოში, კარი
 ანაზღად თავისით გაიღო და ვალიკო მოჰამედ ალი შაჰის დამცველ
 ქურთებსა და მის წასაყვანად მოსული დამსჯელი რაზმის მოღლაბუ-
 ცე ჯარისკაცთა შორის აღმოჩნდა. იგი აუჩქარებელი ნაბიჯით და მომ-
 ღიმარი სახით პირდაპირ ალყაფის კარისკენ გაეშურა, სადაც დრო-
 გი გაჩხერილიყო და მედროგე ყარაულს შურდლად აგინებდა. ვალი-
 კოს ეციინებოდა. ყოველი ნაბიჯის გადადგმისას ელოდა პანიკურ შე-
 ყვირებას, წარმოდგენილი ჰქონდა, თუ რა დაბნეული და დოყლაპია
 სახეებით ჰა-და-ჰა შემოესეოდა მას გონს მოსული დაცვა. მაგრამ
 სასწაული გრძელდებოდა, საყარაულოც არჩენინი იერით ჩაიარა; ალ-
 ყაფის კარს გასცდა თუ არა, მაშინ კი იკადრა გაქცევა, ისე მოუსვა,
 რომ საკუთარი ფეხის ხმისა და გულისცემის მეტი აღარაფერი ესმო-
 და. ისიც კი ვერ გაეგო, დაედევნა თუ არა ვინმე, თუ ასე თვალსა და
 ხელს შუა გაუჩინარდა და აორთქლდა პირისაგან მიწისა სამსხვერ-

პლოდ გამზადებული ზვარაკი. და ახლაც მოლი, ის ბორცვი, ზუსტად ის ხე... როცა ადამიანთა ხმები დაგუბულ ხმაურთან ერთად საქმიანად დატრიალდა იმ არე-მარეში, სადაც ამჟამად არადელი იმყოფებოდა, მას სულაც არ გაკვირვებია, რომ გაიღო კარები და, როგორც საქათმიდან, ვითომც არაფერი, ისე გამოუშვეს ეს მოსაკლავად გამეტებული კაცი. დღის სინათლე და სუფთა ჰაერი თითქოს ერთბაშად შეასხესო სახეში, რომ არ წაქცეულიყო, დაბალ კარბას მიეყრდნო, იქვე ვიღაც მოეხვია და გამამხნეველი სიტყვების კორიანტელი დააყენა. ვალიკომ იცნო ბუცხრიკიძე, მიხვდა, რომ ეს არის მისი მხსნელი, გაუღიმა, მაგრამ სახელი ვერ გაიხსენა, „შაქრო, მგონი“ — გაიფიქრა და მადლობის ნიშნად მხარზე უხერხულად წაეხახუნა. კიდევ უფრო უხერხულმა გრძნობამ მოიცვა იგი, როცა დატუქსული და ნაპატიები ბავშვივით ხელჩაკიდებული მიიყვანეს ქართველთა კომიტეტში. გასისხლიანებული პერანგით შემობურული, დამძიმებული თავი, მუდმივ თავბრულ დატრიალებული ქვეყანა დამოუკიდებელი ნოქმედების უნარს უკარგავდა. გზაბნეული ძალაუნებურად დინებას უნდა მიჰყოლოდა.

გრაფინიას სახლში ვალიკოს ექიმი მოუყვანეს, ჭრილობა შეუხვიეს, დაბანეს, ვილაცის ნაქონი ცივილური კოსტუმი მოარგეს და შეკითხვები დააყარეს. უცებ საკმაო ჭირისუფალი გამოუჩნდა, მაგრამ ვარდენ ბუცხრიკიძე არ იყო ის კაცი, რომელიც მოკრძალებულად გადგებოდა განზე და თავის გაკეთებულ საქმეს სხვას დააჩრდილინებდა.

— გადამრევს ეს ხალხი! — ხელებს ფართოდ შლიდა ვარდენი. — ჩვენ გვეჩქარება, იზხნელებთან ვართ სადილად დაპატიებულები, რადროს ამისთანა შეკითხვებია, ვალიკოს მოსვენება სჭირდება, ბატონებო!

იზხნელებმა ამ ხუთი თვის განმავლობაში რამდენიმე ბინა გამოიცივალეს. ოქტომბრის პირველ რიცხვებში, ჯერ კიდევ დიმიტრი ლებანიძის მათთან ყოფნის დროს, სასტუმროში „ასტორიაში“ ცხოვრობდნენ, შემდეგ, როცა გამოირკვა, რომ ირაკლი მგზავრობას ვერ აიტანდა და ხანგრძლივი მოვლა ესაჭიროებოდა, ლებანიძემ მეუღლე, სიდერა და ექიმი „სადოვიაზე“ მშვენიერ ცალკე მდგარ სახლში, თავის ახლობელ ბელიაევის ოჯახში დააბინავა და თვითონ საჩქარო საქმეების გამო საქართველოში დაბრუნდა. დროებითი მთავრობის დაცემისთანავე ბელიაევები საფრანგეთში გაემგზავრნენ და იზხნელებიც იძულებული შეიქნენ რამდენიმე ხნით ნაცნობ ქართველებ-

თან შეეფარებინათ თავი, სადაც მალე უსიამოვნება შეხვედრათ. ნინო იშხნელს დღისით-მზისით ძვირფასი სამკაულები დაეკარგა. ეჭვის მიტანა, რა თქმა უნდა, არავისზე არ შეიძლებოდა, ამ დროისათვის ირაკლიც გამოვიდა ჰოსპიტალიდან და ქართველთა კომიტეტმა ფურ-შტატის ქუჩაზე, გრაფინიას სახლის მეზობლად უმოვა მათ სამი ოთახი.

გიმნაზიაში სწავლისა და დაჯაბუკებისას ირაკლი იშხნელი კარგად იცნობდა არადელს. ის თავგადასავლები, რომლებსაც მასზე ჰყვებოდნენ, ზეპირად იცოდა, ერთი ხანობა უღვაშებიც კი ისეთნაირად აბრეხილად ჰქონდა გაშვებული, როგორსაც მისი კერპი ატარებდა. ერთხელ თბილისში „ახალ კლუბში“ ბაკარას თამაშში შეხვდა კიდევ საერთო მაგიდაზე. არადელმა მაშინ დიდი ფული მოიგდო და ეგრევე, დაუთვლელად ახლად ჩამოყალიბებულ ქართულ სიმფონიურ ორკესტრს უფეშქაშა, ირაკლის და მის პარტნიორებს კი უთხრა: ასე წაგებულნი არავინ დარჩებაო. გაიგო თუ არა არადელი მოიყვანესო, ირაკლი კომიტეტში გადავიდა და ხელმძღვანელობას დაჟინებითი მოთხოვნა წაუყენა, კონკრეტული ზომები მიეღოთ ივერიელთა პოლკის შესადგენად. ვიდრე არადელს უვლიდნენ, ბუცხრიკიძე მონახა და ვალიკო სადილად დაიპატიჟა, თვითონ კი ჯოხზე დაყრდნობილი, კოჭლობით, თადარიგის დასაჭერად დაბრუნდა შინ.

ვალიკოს ბუცხრიკიძემ ჯერ კიდევ გზაში მოუყვა ყველაფერი, რაც კი იცოდა „მიმდინარე მომენტისა“ და, კერძოდ, საქართველოს მდგომარეობის შესახებ, ისიც უთხრა, რომ ყოფილი რუსეთის იმპერიის ტერიტორიაზე იქმნება ნაციონალური კომიტეტები სომხების, აზერბაიჯანელების, ლიტვიელების, ესტონელების და, რასაკვირველია, ქართველებისაც, რომ პეტროგრადში შექმნილია ასეთი კომიტეტი და ქართველების სამშობლოში დასაბრუნებლად მოლაპარაკება წარმოებს სმოლნის მთავრობასთან. მიუხედავად იმისა, რომ ვალიკოსთვის ყველაფერი ეს ახალი იყო და ბოლო თვეების გამწავლობაში ფაქტიურად ამ ამბების მოლოდინში იმყოფებოდა, ახლა რატომღაც გულაყრილად უგდებდა ყურს ბუცხრიკიძეს, მხოლოდ ერთხელ გამოფხიზლდა, მხოლოდ ერთხელ გადაუარა გულზე თბილმა ტალღამ, როდესაც ბუცხრიკიძემ ივერიელთა პოლკის შედგენის გეგმაზე დაიწყო ლაპარაკი და იშხნელების ოჯახი ახსენა.

ვალიკოს ირაკლი იშხნელი, მისი ერთ-ერთი თაყვანისმცემელი, ბუნდოვნად ახსოვდა, სამაგიეროდ მისი დის ნინო იშხნელის სახე-

ლის გაგონება ყოველთვის აფორიაქებდა, საზოგადოებაში საქციელს წაუხდენდა და თუ ამას გარეშემყოფნიც ამჩნევდნენ, უკეთესს ვერაფერს მოიმოქმედებდა — თუ არ ჰარხალივით გაწითლდებოდა ხოლმე. არადა ნინო სულ ორჯერ ყავდა ნანახი, პირველად თეატრის ფორეში გაცნობისას ისე უცნაურად განეწყო, რომ უმიზეზო სიცილი აუტყდა და სახაზინო თეატრის მთელი შენობის შემორბენა მოუხდა ოცდაათი წლის კაცს. შემდეგ რამდენსაც კი არ იგონებდა, ვერაფრით გაეხსენებინა თუ რა უთხრა, ან საერთოდ რას ლაპარაკობდნენ მის გარშემო, ვისთან იყო, ან რა ეცვა ნინოს, იმის თქმაც კი არ შეეძლო, თუ რა ფერისა იყვნენ ის თვალები, ასე რბილად და ყურადღებით რომ ჩასწვდნენ სულში. მეორე შეხვედრა, თუ შეიძლება ამას შეხვედრა ეწოდოს, ასეთრიგი იყო. ვალიკო პოლიციელებს დახურული ფურგონით „უჩასტიდან“ ციხეში გადაყავდათ. ფურგონის უკანა დაკეტილ კარებს სათვალთვალო ჰქონდა დატანებული, რომლის წინ ორივე მხარეს პოლიციელები ისხდნენ. ცხენები ნელა მიჩაქჩაქებდნენ. ვალიკო დროის მოსაკლავად სათვალთვალოდან ნაცნობ ქუჩებს გაპყურებდა, უცებ ფურგონის თანამდევი ხმალოდებული მხედრის გვერდზე გადახსნილი ეტლი გამოჩნდა და ვალიკომ თვალეზიც კი მოისრისა, ხომ არ მეღანდებო: ნინო დაინახა, მას ყელი მოედერებინა და თავშეკავებულად ილიმებოდა, როგორც მოსალოდნელი იყო, ნინო სულ მალე დააინტერესა პოლიციელთა ფურგონმა, თავის მეუღლეს რაღაც გადაულაპარაკა და თვალებით მიანიშნა. ლებანიძემ გულგრილად ჩაიქნია ხელი, ფეხი ფეხზე შემოიდგა, გადაწვა და მეეტლის ზურგს მიეფარა. ნინომ კი შეამჩნია, რომ სათვალთვალოს შიგნიდან ვიღაც მოსდგომოდა, თვითონაც მოიწადინა გაერჩია, რა ხდებოდა ფურგონში, წამოიწია კიდევ, ჩაბნელებულ ღრეჭოში ვერ გაატანა მისმა თნებაშეუფალმა და ლმობიერმა მზერამ. ვალიკომ იცოდა, რომ ნინო მას ვერ ხედავდა და მაინც თვალს ვერ უსწორებდა, დამნაშავედ თვლიდა თავს, მაგრამ სათვალთვალოს ვერ სცილდებოდა. ერთხელ უკვე განცდილმა თავისუფალმა, ლაღმა გრძნობამ იტანა, ამ ქალისაგან უხილავად მოედინებოდა სათნოების ნაზი და ფერადი სხივები. ასე თვითშეუცნობლად მხოლოდ ხატება ესალბუნება სჯლის მტკივნეულ წიაღებს, თავის მხრივ, ასე უპასუხოდ მართო სურათს ან ოცნებას შეიძლება ესათუთოს კაცი. მერე ეტლმა გადაუხვია. ვალიკო უმწყოდ ჩამოჯდა სელზე, ერთხანს გონებამოუკრეფლად ჩაშტერებოდა სკამად გადებულ ფიცარს, თავის თავით გა-

დიზიანებული და უკმაყოფილო იყო. შეეცადა არეულად მოწოდებული ფიქრები განეფანტა, მაგრამ ვიღაც სხვა ჩასაფრებული ნიშნის მოგვებით ისევ მოერეკებოდა მათ და ყოველ არათანმიმდევრულ აზრს კითხვის ნიშანს უსვამდა. „რატომ უნდა იყო შენ ფურცერში და ლეზანიძე კი ფეხი-ფეხ გადადებული ამ სრულქმნილი ქალის გვერდზე? რატომ დაერიე და ტყუილუბრალოდ გალახე პოლიციელები? შენ რა, სიმართლის მაძიებელი ხარ? რა გამოქმედებს? იაფფასიანი პატივმოყვარეობა? და, საერთოდ, რას ეძიებ, რისკენ მიილტვი?“ ეს კითხვები პირველად მაშინ წამოიჭრა არადელის ცხოვრებაში და მიუხედავად იმისა, რომ პრიმიტიული ფორმით ამოტივტივდა, რაც დრო გადიოდა, სულ უფრო ღონივრად იკიდებდა ფეხს მის შეგნებაში, სულ უფრო მიუწვდომელი ხდებოდა ამ საკითხების შორსწასული ხლართი. დროდადრო ზედაპირული დასკვნებით იტყუებდა თავს, მაგრამ ის ჩასაფრებული ირონიული ღიმილით არ დააყოვნებდა, ხელად მონაჩმხანად აქცევდა თავისთავად თითქოს ცხად პასუხებს, რის შემდეგ არადელი აღარაფერზე ფიქრობდა და მორიგ სივრცეებს ჩადიოდა. გავიდოდა დრო და კვლავ იწყებოდა „ანი და ბანი“. „ვინ ხარ შენ? რა გინდა, რისკენ მიილტვი?“ და ისევ ბრმასავით ფათური, მზარდი აფორიაქება ან სრული აპათია. ხანდახან, როდესაც სასოწარკვეთილება უკიდურეს წერტილს აღწევდა, არ იყო და არა გამოსავალი, როდესაც ამოუხსნელი საკითხების აბლაბუდაში მწერივით გაბმული უიმედოდ ფართხალებდა, უცებ ფურგონში ნანახი სურათი შემოსცინებდა, თავისი კეთილი მზერით ჩასწვდებოდა მის სულსა და გულს, გააშლევინებდა ფრთებს და ახალგაზრდულ, დაუდგრომელ სილადეს უბრუნებდა.

კონიტეტში იზხნელების ოჯახი უსიამოვნოდ შეხვდა ივერიელთა პოლკის შედგენაზე გამართულ საუბარს, განსაკუთრებით ირაკლის აქტიურობას. მისი ხასიათის ამბავი რომ იცოდნენ, პირდაპირ ჩარევას მოერიდნენ და ფარული შემოქმედების საშუალებად თვით ამ ფაქტის გაბიაბრუვება არჩიეს. როცა კი ნახეს, რომ კონიტეტის ხელმძღვანელობამაც მაინცდამაინც არ გამოიღო თავი კონკრეტული ღონისძიებების დასახანად, იმედი მიეცათ, რომ ეს გეგმა თანდათანობით მივიწყებას მიეცემოდა, ამიტომ არადელის სადილად დაპატივებამ დაფორები არია და ქალბატონი შუნია შეაშფოთა.

— არა, მე ვერ გამიგია, ჯერ ხომ უნდა იკითხო კაცმა, ვვაქვს სადილი, შეგვიძლია თუ არა წესიერად გავუმასპინძლდეთ ვინმეს?

— არა უშავს, დედა, რაცა გვაქვს — გვაქვს, რა ამისთანა გურმანი ნახეთ არადელი, სადილი რომ დაგვიწუნოს.

— შამა უცხოვნდა, დაგვიწუნოს!.. დაწუნება რა შუაშია, არაფერი საქმე გაქვს მაგ ბრანდახლისტთან და ბუცხრიკიძის მოგონილ, რაღაც სისულელე — ივერიელთა პოლკთან. ანდა უთხარი, ექიმო, შეიძლება მისი ამდენი 'სიარული და ნერვიულობა'?

ექიმი კვინიკაძე ნინო იშხნელის ქმრის, საქართველოს ერთ-ერთი უმდიდრესი კაპიტალისტის დიმიტრი ლებანიძის შორეული ნათესავი და ოჯახის მკურნალი იყო, იგი იშხნელებს ოჯახმა პეტერბურგში წამოიყვანა, რათა საქართველოში ჩაეყვანათ ფრონტზე დაჭრილი ირაკლი.

კვინიკაძე ოდესის გარდა, სადაც ახალგაზრდობაში სწავლობდა, თავის ცხოვრებაში არსად ყოფილა. ამ ხანგრძლივმა მგზავრობამ, უცხო გარემომ და რევოლუციამ საბოლოოდ დააშინა პოლიტიკურ ამბებში ისედაც გაურკვეველი ექიმი; სამშობლოს, ნაცნობ-ნათესავებს მოკლებული, თავის საყვარელ საქმეს — საექიმო პრაქტიკას მოცილებული მარტოხელა ადამიანი ნიადაგგამოცლილად გრძნობდა თავს და გულუბრყვილად ხვდებოდა ყოველ ახალ ამბავს. მას სჯეროდა ყველასი. ოღონდაც დამაჯერებელი ტონით ყოფილიყო რამე წარმოთქმული, ჭანსაკუთრებით სჯეროდა ბუცხრიკიძის, რაღაცნაირად აწყნარებდა მისი ხალისიანი ლაპარაკი, მიზანდასახული მოქმედება, იმედის მომცემი უდარდელი ხარხარი. ამიტომ ბუცხრიკიძის დაუდევრად ხსენებამ ცოტა არ იყოს 'პროტესტის სურვილი დაბადა მასში და უნებურად გაუბედავად ათქმევინა: „არა, ქ-ნო შუენია, ირაკლი უკეთ არის, გაცილებით უკეთ, და მოძრაობაც შეიძლება. დიას“.

მოულოდნელად ქ-ნ შუენიას ნინოც გამოეცალა ხელიდან, რომელმაც განაცხადა:

— რაკი დავბატყეთ, ახლა უკვე აღარაფერია სალაპარაკო. სჯობს მოვიფიქროთ, რა შეიძლება სადილად გაკეთდეს.

— Делайте как хотите, მე ხელს არ გავანძრევ, — თქვა დაბნეულმა ქალბატონმა შუენიამ და შუა ოთახში სკამზე ხელდაჭდობილი ჩამოჯდა, მაგრამ საქმე საქმეზე რომ მიდგა, რაცა ნინომ ნამცხვრისათვის დქეილი გამოიტანა, ვერ მოითმინა, მთელი რიგი შენიშვნების შემდეგ წინსაფარი აიფარა, ხელები გადაიბანა და მოფუსფუსე ირაკლი და ექიმი სამზარეულოდან გამოყარა.

სადარბაზოდან ფურშტატის ქუჩაზე გამოვიდნენ თუ არა, ბუ-
ცხრიკივე ვილაც დადარაჯებულმა ახალგაზრდა რუსმა გაიხმინა, ცხელი-
კომ ეს მოგვიანებით შეამჩნია, ბიჭი აღელვებული ჰყვებოდა, რაღა-
ცაში აჯერებდა, მის წაყვანას ლამობდა, ვარდენმა პატრონი რომ
ძალღს დატუქსავს, ისე მოიშორა იგი და ვალიკოსთან დამნაშავეის ღი-
მილით დაბრუნდა.

გაზაფხულის ბუნიობა იყო, მაგრამ ისეთი ამინდი იდგა, ვერ
იტყოდით ადრე გაზაფხული იყო თუ გვიანი შემოდგომა. ბრმა, უმ-
ზეო დღე ვერც იმას მიგახვედრებდათ, სალამო იყო, შუადღე თუ
დილა. სინოტივით დაწნეხილი ჰაერიც არ იძროდა. არადელს თავის
ტივილი ყურებში უზუზუნებდა, მაინც ესიამოვნა ქუჩაში გამოსვლა,
სუფთა, წესიერად დაგებულ ქვაფენილზე ფეხის მჩატედ, დაუბრკო-
ლებლად გადადგმა. მისი სხეული სიცოცხლისკენ შემობრუნებას
გრძნობდა, კიდევ რაღაც უსახელო იმედი ყრუ მოლოდინად უღვი-
ვოდა გულში.

ნინომ ვალიკოს მამაკაცურად, უხეშად გაუწოდა ხელი. ტრადი-
ციული ქართული მიკითხვა-მოკითხვის შემდეგ ყველანი მრგვალ მა-
გიდას შემოუსხდნენ. არადელს მესამე დღე იყო, პირში ლუკმა არ
ჩასვლოდა, მაგრამ ახლა სულაც არ შიოდა, მხოლოდ ლაზათიანად გა-
წყობილი სუფრის შეხედვისას თვალები კიდევ უფრო ღრმად ჩა-
უტყვივდა და თავისივე ხმა შორიდან ჩაესმა. ირაკლი იშხნელი ყველა-
ზე მეტს ლაპარაკობდა, სურდა ძალდაუტანებელი ატმოსფერო შე-
ქმნილიყო, მაგრამ კონტაქტები არ მყარდებოდა. ქალბატონი შუნია
საერთოდ არ უგდებდა ყურს ირაკლის, ნინო პირდაპირი შეკითხვის
ღროს თუ იტყოდა რამეს, ეჭიმი ბუცხრიკიძეს შესცივინებდა და პა-
ნიკურად იყო განწყობილი, რადგანაც ამჯერად ვარდენი უჩვეულოდ
იქცეოდა, ჯერ ერთი, რატომღაც ზედმეტი ყურადღებით ეპყრობო-
და ამ არადელს, მეორეც — საუბარში ნაკლებ მონაწილეობას იღებ-
და და შეფიქრიანებული სახე ჰქონდა. ვარდენი მოულოდნელად წა-
მოდგა, ეჭიმს ცალყბად გაუღიმა, მხარზე ხელი დაადო, ქ-ნ შუნიას
მოუბოდიშა, მადლობა გადაუხადა და თქვა:

— ერთი სასწრაფო საქმეზე გევიქცევი, ნახევარ საათში აქ ვარ,
სანამდე ბატონი ვალიკო არ მოიჩეხა, ჩემთან იქნება სახლში, ჩვენ
უკვე მევილაპარაკეთ.

არადელმა შეპასუხება მოინდომა, მაგრამ ბუცხრიკიძემ არ და-
აცადა.

— აჰ, აჰ, არ ვიცი არაფერი, ბატონო, ჩემი სტუმარი ბრძანდები, ნახევარ საათში აქ გავჩნდები.

სადილი ისე მთავრდებოდა, რომ ნინოს ერთხელაც არ შეუხედავს არადელისთვის თვალებში, ის ღრმად დაინტერესებული, სულისჩამწვდომი მზერა, რომელიც პირველი შეხვედრის სამუდამო საჩუქარი გამოდგა, აღარა კრთოდა. მაშინ გაუთხოვარი იყო, — დაასკვნა არადელმა. ქალს, რომელიც ახლა დიასახლისობდა, არაფერი ჰქონდა საერთო იმ კეთილ, ალერსიან, სალოლიავებელ ხატთან, რომელიც წლების განმავლობაში ხან დროულად, ხან უღროოდ წარმოჩინდებოდა ზოლმე მის ფიქრებში. მართალია, არც ეს სახე იყო სილამაზესა და სანდომიანობას შოკლებული, მაგრამ ეს სხვა, უცხო ქალი გახლდათ, უცნობი მოქცევაში და ქედმაღალი დამოკიდებულებაში, გაბუდულებით სიტყვაძუნწი და მტერივით გამჭრიახი.

სადილის წინ ირაკლიმ საჭიროდ სცნო დედამისი გაეფრთხილებინა, არაფერი არ ჩაუერთო შენებური, საბატო სტუმარს არ აწყენინო, მაგრამ ცოტაც და ყველაფერი კინაღამ პირიქით შემობრუნდა: ჩიხტიკოპში საგანგებოდ მორთულმა ქ-ნმა შუნიამ იქვე დაყარა ფარ-ხმალი, როგორც კი არადელმა მამაპაპურ ქართულ ზრდილობაში ზნესრულობა გამოიჩინა და ივერიელთა პოლკზე ჩამოგდებულ საუბარს დაუფარავი სკეპსისით შეხვდა.

— თქვენი მსჯელობიდან გამოდის, რომ საქართველომ არ უნდა იბრძოლოს თავისი დამოუკიდებლობის აღსადგენად, — თქვა გაწბილებულმა ირაკლიმ.

— არა, მე სხვა რამა მაქვს მხედველობაში.

გალიკო ერთხანს შეეცადა თავიდან აეცდინა მისთვის მეტად საჭირობოროტო საკითხის მუქთად, ლიტონ სიტყვებად დახურდავება, იცოდა, ასეთ სულიერ და ფიზიკურ მდგომარეობაში ვერ შესძლებდა ემოციურად აღედგინა ტანჯვით მოპოვებული შეხედულებების დამაჯერებლობა. მაგრამ სუფრასზე ისეთი სიჩუმე ჩამოვარდა, რომ უთქმელობა აღარ ივარგებდა.

— თქვენი აზრით, რა ორიენტაციას უნდა დაადგეს კავკასია და, კერძოდ, საქართველო — სამხრეთის, დასავლეთის თუ ჩრდილოეთისას, და ვისი თავდასხმისაგან ფიქრობთ თავდაცვას? — შეეკითხა იგი ირაკლის.

— ივანე ერეკლე მეორის პოლიტიკის სისწორე არ დამტკიცდა ამ ასი წლის მანძილზე, განა ამ პოლიტიკას გადასინჯვა ესაჭიროება?!

— ეგ შორს წაგვიყვანს... ესე იგი, თქვენ თვლით, რომ საქართველოსთვის ყველაზე გამოსადეგია რუსეთის ფრთის ქვეშ ყოფნა?

— რასაკვირველია.

— 'მამასადა'შე, კავკასიაზე თავდასხმა მხოლოდ თურქეთიდან და სპარსეთიდანაა მოსალოდნელი?

— რასაკვირველია.

— მაშ, ყველაფერი რიგზე ყოფილა. რუსეთის შემწეობით, თურქეთსა და სპარსეთს ჩვენ გავუმკლავდებით.

— ეი, მაგრამ ბოლშევიკურ რუსეთს ჯერ ჩვენთვის არ სცალია.

— აი, როცა მოიცლის, მაშინ გვეტირება ყოფა, — სარკასტულად ჩაიღიმა არადელმა.

— მანამდე ჩვენც მოვმაგრდებით და დამოუკიდებლობას გამოვაცხადებთ.

— რამდენადაც მე ვიცი, საქართველოს პოლიტიკური ხელმძღვანელების უმრავლესობა სოციალ-დემოკრატები არიან, რომელნიც თავის ძირითად მოძღვრებად ბოლშევიკებისდაგვარად იგივე კლასთა ზრძოლის პროპაგანდას თვლიან, რაც რომაული „დივიდე ეტ იმპერას“ ახლებური ფორმულაა და ერის დაქუცმაცების, შინაგანი ქიშპობის წყაროა. აგრარული რეფორმის განხორციელება ძირითად მოსახლეობას — გლეხობას ინდიფერენტულს ხდის პოლიტიკური წყობილებისადმი. ხალხთა ზნე-ჩვეულების, ადათ-წესის სისტემატური უარყოფა ერის თვითმყოფადობის მოშლისა და სულიერი ეროვნისათვის არის გამიზნული, ჩვენს რელიგიას საერო საქმისათვის ორივე ხელი აქვს წაჭრილი, მართლმადიდებელ ეკლესიას არაფერი აქვს დასაპირისპირებელი სხვა ერის მართლმადიდებელ ეკლესიასთან. მეორე მხრივ ურჯულთებისა და ათეისტების ნამუშაყარს წყალობით (რასაც ჩვენი ლიდერები პროგრესულ მოვლენად თვლიან), სარწმუნოების გავლენა თანამედროვე ქართველ კაცზე მეტად უმნიშვნელოა. მაშ რაღა რჩება იმ ეროვნული ფასეულობიდან, რომელსაც უნდა შესწიროს თავი ქართველმა მეომარმა? იქნება ის ორიოდ დიდებული, ან ბოგანოდ ქცეული ორიოდ მესაკუთრე, რომელთა უმრავლესობაც ქართული წარმოშობისა არ არის? და, ბოლოს, ვინ დაუჯერებს ჩხეიძესა და წერეთელს, რომ მათ პარტიული დავალებებისა და ყრილობების შემდეგ მამულიშვილური პრობლემები აწუხებთ, ისინი ხომ რუსეთის რევოლუციის წიადიდან არიან გამოსულნი?!

— მე თქვენ რევოლუციონერი მეგობრეთ, — გადაულო და გადა-

ულო ვალიკოს ისედაც გადატვირთულ თეფშზე რაც რომელიმე
 იყო სუფრაზე ქ-ნმა შუნიამ, მაგრამ შიძის სიხარული ნაადრევნი გა-
 მოდგა.

— განა წითელი რუსეთი ისევ მოინდომებს იმპერიის აღდგე-
 ნას? — იკითხა ჩავარდნილი ხმით ირაკლიმ.

— ვინ იცის, იქნებ სულაც იმიტომ გაწითლდა რუსეთი.

— მაშ რატომ გვაძლევენ უფლებას საკუთარი ჯარი შევქმნათ? —
 წამოიძახა ექიმმა.

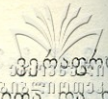
ნახევარი საათიც გავიდა და 'მეტიც, ბუცხრიკიძე აღარ დაბრუნე-
 ბულა. ცოტა ღვინო, რომელიც დალია ვალიკომ და ენერგია მოჰმა-
 ტა. ახლა გამოუჩნდდა, სასტიკად მოდუნდა. საჭირო იყო მდგომარე-
 ობის გამოცვლა, ჰაერზე გასვლა, წამოწოლა, დაძინება. მან თავს ძა-
 ლა დაატანა, წამოდგა და პირდაპირ საქმეზე გადავიდა:

— მე თანახმა ვარ 'მოვხვეტო ყველა ქართველი, ვინც კი მო-
 ისურვებს, და საქართველოსკენ გავსწიო, ივერიელთა პოლკის სახე-
 ლით 'მოხდება ეს, თუ სხვა რამ საშუალებით — სულერთია.

ყველანი სუფრიდან წამოიშალნენ, ირაკლი შეეპატიჟა არადელს —
 ჩვენთან დარჩითო, შემდეგ გაცილება მოინდომა, ვალიკომ არც ეს
 დაანება. როცა კიბეზე ემშვიდობებოდა იშხნელებს, უცებ წინომ
 უყვირა დედამისს: „სად უშვებთ, ვერ ხედავთ, რომ კაცი ძლივსა
 დგას ფეხზე?!“ ამან მცირედი დაბნეულობა გამოიწვია, ქ-ნი შუნი
 უხერხულად დაებლაუჭა ვალიკოს, ირაკლიმაც კიდევ ერთხელ სთხო-
 ვა დარჩენა, მაგრამ ვალიკომ მაღლიერების გამოსახატავად მშვიდად,
 ორივე ხელი გაუწოდა ირაკლის და დინჯად თავისი გაიტანა.

რაც უფრო უახლოვდებოდა ლიტეინის ქუჩას ვალიკო, მით უფრო
 ფეხები უკან რჩებოდა, არადა მეტი მისასვლელი ადგილი აღარსად
 ეგულებოდა. ქუჩაში ისევ ბინდდებოდა და კიდევ რამეს რომ არ გა-
 დაპყროდა, სწრაფი დაბინავება იყო საჭირო. ფანჯრის კუთხეში სი-
 ნათლე ენთო, ერთი პირობა თითქოს გაეხარდა კიდევც და ნაბიჯს მო-
 უმატა, მაგრამ სადარბაზოში შესვლისას უკვე იცოდა, რომ ფინელ
 დიასახლისთან ვერ მოხვდებოდა. მაინც ავიდა მეორე სართულზე,
 კართან დადგა, ხელიც კი ასწია ზარის ჩამოსაკრავად, შემდეგ ნელა
 ჩამოუშვა, რამდენიმე საფეხურით ზემოთ ადგა ფეხი და კიბეზე ჩა-
 მოჯდა: ის, რაც ორი დღის წინ სანატრელად ესახებოდა, ახლა გუ-
 ლისამრევე გრძნობას იწვევდა — ძველი ავეჯის, ობისა თუ ოფლის
 სენით ნაჯერი ჰაერი ტრიალებდა მის წარმოდგენაში. გაიფიქრა კი,

რომ ეს ჩემი ავადმყოფობის ბრალიაო, მაგრამ იქავე ნინოს დღევან-
დელი წამოყვრება გაახსენდა და გახარებულმა გაიღიმა. ამ დროს
ქარს იქიდან ხმაური შემოესმა, წაშოდგა, კიდევ უფრო მალა ავიდა
კბეზე, მერე გადაწყვიტა სხვენზე ასულიყო და იქ გაეთენებინა ღამე.
ყოველი ადამიანის ცხოვრების აზრი ერთხელ მაინც ჩაივლის მის-
თვის განკუთვნილ, აფეთქების არეში, ერთხელ მაინც დაენახვება ამა
თუ იმ სახით თავის პატრონს და თუ ადამიანი შეიცნობს, დაედევნე-
ბა, ჩასჭიდებს მას ხელს, სულ შალე დიდი შენს გავარდება ან შუშ-
ხუნასამებრ მრავალფერად გადიკამარებს. ვალიკოს რატომღაც მო-
ეჩვენა, რომ სწორედ დღეს მოიყარეს თავი ყველა იმ გამოუხსნელმა
კვანძებმა, რომლებიც დღენიდაც ებლანდებოდნენ მას ფეხებში,
რომ დღეს უნდა გადაწყვიტოს ძლიერ მნიშვნელოვანი რამ მის ცხოვ-
რებაში. იყო დრო, როცა საქართველო, ქართველობა, მამულიშვი-
ლობა არადელს ჩოხაზე დაკერებულ სამხრეებად, სუფრაზე ღამაზ
სადღეგრძელოდ, სხვა ეროვნების ქალთა ფარულ სექსუალურ ყუ-
რადლებას და გიტარაზე დამღერებულ ევროპეიზებულ რომანსებად
ეჩვენებოდა, შემდეგ შეზღუდული ჭკუის, გაუნათლებელი, ცრუ ინ-
ტელიგენტების უსაფუძვლო პრეტენზიად, პროვინციული აზროვნე-
ბის სიდუხჭირედ. მის ინტერნაციონალიზტობას იმ დღიდან შეეპარა
კრიტიკის ჭია, როდესაც თბილისში სადიხოვის ქარვასლაში მიიყვა-
ნეს, სადაც ფარულად ხდებოდა სპარსეთის რევოლუციის მოხალისე-
თა მოკრეფა. შენობის შესასვლელში კონსპირაციის მიზნით ხილაბან-
დის თვალეზზე აკვრა მოუნდომეს, ამან ირონიულად განაწყო: სხვა
თუ არაფერი, იგი აშ უბანში იყო გაზრდილი. შემოთ კი უძვირფასეს
ნოხზე ნახევარკალად მსხდომარე სპარსელი სოცდაგრების დანახვამ,
რომელთაც დღისით ხალიჩებით ჩაებნელებინათ დიდი დარბაზი და
ვერცხლის შანდლებში ჩაჭედილი სანთლების შუქზე ფეხმორთხმულ-
ნი ჩაის შეექცეოდნენ, ვალიკოს „ათას ერთი ღამის“ ზღაპარი შოაგო-
ნა და თავშესაქცევი სანახაობის სახილველად მოამზადა. მაგრამ საქ-
მე სულ მთლად ასე არ გახლდათ. მდიდარმა ვაჭრებმა მისი დანახვის-
თანავე ნაქარგი ბალიშები, დიბის მუთაქები მოიტანეს და ისე დაყვა-
ვებით მიიპატიჟეს, რომ ეტყობოდა, ვალიკოს ვინაობის შესახებ ორი-
ოდ სიტყვა აქ უკვე შეწყული იყო. მათ პირმოთნე ღიმილით ილაპა-
რაკეს თავისუფლების იდეებზე, ადამიანის ვაჟკაცობაზე, კოსმოპო-
ლიტიზმზე და შემპარავად შესთავაზეს არადელს მოქმედების გეგმა.
ვალიკო ყურს უგდებდა ამ ოქრო-ვერცხლის ხურჯინებზე მსხდომ

(როგორც ნას მოეჩვენა) ცბიერთვალემა ადამიანებს და ვერ დაეჯერებინა, რომ ისინი უბრალო ხალხის სვე-ბედითა და ინტერნაციონალისტური იდეებით იყვნენ შეწუხებულნი. კიდევ მეტ საგონებელში ჩააგდო მოხალისეთა შემადგენლობამ, რომელიც თვით ირანის რევოლუციის ხელმძღვანელმა, თბილისელი მოლაშ გარეგნობის მქონე სათარ-ხანმა გააცნო ვალიკოს. აქ იყვნენ რუსი, ებრაელი და ქართველი პროფესიონალი რევოლუციონერები; ულუყმაპუროდ დარჩენილი იაპონიის ომის ვეტერანები, ერთი ქართველი ნასტუდენტარი და გამოქცეული კატორღელები. ისინი ირანის შინაგან პრობლემებს არ იცნობდნენ, არც შის ხალხსა და ისტორიას. მათს უმეტესობას ამ კამპანიაში მონაწილეობის საკუთარი მიზეზები ჰქონდა — ერთნი რუსეთის 1905 წლის რევოლუციით გამოწვეულ რეაქციის წლებს არიდებდნენ თავს, მეორენი საშოვარზე იყვნენ ჩამოსულნი, სხვანი პოლიციის ძიებაში იმყოფებოდნენ.

ერთ ღამეს, კოკისპირულ წვიმაში ქალაქ ყაზვინზე თავდასხმის მომზადების დროს, მათთან ბანაკში ცხენები მოყარეს. დიდი, ახმახი და ჩოფურა მეჯოგე ქართველი გამოდგა. მან ცხენებთან ერთად რაღაც წერილი გადასცა რაზმის უფროსს, ბასუხს აღარ დაელოდა და წვიმისაგან გალუმბული ავდარში გაუჩინარდა. შუალამე გადასული იყო, როდესაც მომავალი ბრძოლის ფიქრებით ძილგატეხილმა „მებომბე ნიკომ“ სხვათაშორის თქვა:

— ეს მეჯოგე გიგლა ბერბიჭაშვილია — ილია ჭავჭავაძის მკვლე-ლი. სოციალ-დემოკრატებმა მოარიდეს იგი პოლიციას და აქეთ გა-მოგზავნეს.

არადელი სახელდახლოდ მოწყობილი საწოლიდან გველნაკბენი-ვით წამოხტა.

- ილია ჭავჭავაძის მკვლელი?
- ჰო, რა გაყვირებს?
- ეგეც ჩვენ კამპანიაშია?!
- მერე რაა? ილია კარგი პოეტი იყო, მაგრამ გავლენიანი ფე-ოდალისა და რეაქციონერის თავიდან მოცილება არცთუ ისეთი დი-დი ცოდვაა.

ამ შეხვედრამ გულისამრევი შთაბეჭდილება დატოვა ვალიკოზე და წინააღმდეგობით სავსე საკითხების პირისპირ დააყენა.

მართალია, ადგილობრივი მოსახლეობა ქართველ მოსახლეებს გურჯებს ეძახდა და რევოლუციის სხვა მონაწილეებისაგან ასხვავებ-

და, მაინც ყველამ იცოდა, რომ ეს დამხმარებლური მოძრაობა რუსულ-ლი რევოლუციური ცენტრებიდან იგეგმებოდა. ვალიკოს თანამშრომლებმა იმან აუბნია, რომ სპარსულ რევოლუციას, ან როგორც ზოგნი ეძახდნენ, „კონსტიტუციურ მოძრაობას“ სწორედ რუსი მეფის მიერ გამოგზავნილია კაზაკებმა, პოლკოვნიკ ლიახოვის 'შეთაურობით' მოუღეს ბოლო. რევოლუციური პროპაგანდა ამ ფაქტს კლასთა ბრძოლად, სოციალურ ანტაგონიზმად და ინტერნაციონალურ 'სოლიდარობად' აღხადებდა, მაგრამ ვალიკოს ერთი ყოფილი პოტიომკინელის ღრეჯით ნათქვამმა სიტყვამ გადაასხა ცივი წყალი: „Вот, Ляхов показал им почему фунт лиха!“

საქმე ის იყო, რომ თვით რევოლუციის მონაწილეს, კლასობრივად მტრულ პოზიციაზე მდგარ 'მატროსს' არ უნდა გახარებოდა უბრალო სპარსელების ამოუყუყვა.

რუსეთ-გერმანიის ფრონტზე გატარებულ ორწელიწადნახევარსაც არ ჩაუვლია ამ მხრივ უქმად: პატრიოტულად გამახვილებულმა ატნოსფერომ, რომელიც შექმნილი იყო ფრონტზე მყოფ რუს ოფიცერთა წრეში, შემწყნარებლურმა დამოკიდებულებამ „ინოროდცების“ მიმართ, რომელსაც ამოწვლილვით დაკვირვება არ სჭირდებოდა, მორწმუნე, თვითმკმარი და პატრიარქალური რუსი ჯარისკაცის ანარქისტულად გაგულისების თანდათანობითმა 'პროცესმა, რომელიც წრესგადასულ შექება-შეგონებას ემყარებოდა, ვალიკო საბოლოოდ დაარწმუნა, რომ იმპერიალიზმის ტრადიციულმა პოლიტიკამ თავისი დრო მოჰპაა და 'რუსეთი სულსწრაფად ახალი ნახტომისათვის ემზადებოდა.

ფინელი დიასახლისის სხვენი ვალიკოს დიდი ბოქლომით დახვდა დაკეტილი — რაღა გაეწყობოდა, აქვე უნდა ჩაცუტულიყო და სხვენის ხის კიბის ქვეშ შეკუჭულს მოესვენა. გვარიანად ციოდა, ქურქი იატაკზე დააგდო, პიჯაკის სახელოებიდან ხელები ამოიღო, ყველა დიდი შეიკრა, საყელო აიწია და სახე შიგ ჩაჩგო: თავისივე სუნთქვით ცდილობდა ჩათბუნებულიყო. ქუჩიდან დანჯღრეული ტრამვაის ხრიგინი მოიხმა, წინ ჯერ კიდევ დიდი დამე იდგა.

ვალიკოს ხშირად უფიქრია, რომ იქნებ განგებამ ყველა ადამიანს ბედისა და ცხოვრების საკუთარი გეოგრაფია მიაკუთვნა; სადაც უნდა იყოს, სადაც უნდა წავიდეს კაცი, — მისი ცხოვრების ქარტეხილები ერთსა და იმავე სივრცეს, ერთსა და იმავე კონკრეტულ გეოგრაფიულ გარემოს უნდა დაუბრუნდნენ და როგორც არენაზე, იქ 3. ვ. ოსელიანი

გათამაშდნენ. ახლა, ამაზე რომ ფიქრობდა, ისევ გაახსენდა თბილისი, სიონიდან ილია ჭავჭავაძის გამოსვენება, სადისხოვის ქარვასლის კიბე, რაზედაც შეაგდო იგი ყოველი ქუჩიდან, ყოველი მხრიდან წყალდიდობასავით მოვარდნილმა შემოწოლილმა სულამღვრეულმა ხალხმა; მამამისი, შავ ჩოხაში გამოწყობილი, წარბშეკრული, ტუჩმოკუმული ჭარმაგი გიორგი არადელი, ნეტავი რას ფიქრობდა მაშინ? არადელებს 'იქვე ახლოს სალაყბოსთან, რომელსაც ახლა ეგზარქოსის მოედანი ეწოდებოდა, ას საყენში ჰქონდათ ორსართულიანი სახლი, ბავშვობაში ვალიკო ხშირად გამოეპარებოდა ხოლმე მამიდამისს (დედა მასზე მშობიარობას გადაჰყვა), აეკიდებოდა „ცხვირმოუხოცავ“, როგორც მამიდა ამბობდა, — მეზობლის ბიჭებს, დაეხეტებოდა უბანში და ლახტის, ართურმის, კაკლობანასა ან კოჭობანას თამაშით ერთობოდა. ერთხელ სიონის ეზოში, როცა ლახტის ბოლო ქამარს გადაუგორდა და ყიყინით მოიტაცა, მამამისის ძახილი შემოესმა. მოტრიალდა. მამის გვერდით ცილინდროსანი კაცი იდგა. უკან დასახევი გზა მოჭრილი იყო, მორიდებით მივიდა მათთან და გაოფლიანებულმა თავი ჩაქინდრა, უცნობმა ალერსიანად გადაუსვა ხელი და თქვა:

— კარგი ვაჟკაცი გეზრდება, გიორგიტა, მშვენიერი. მაშინ ექვსი თუ შვიდი წლისა იქნებოდა, მხოლოდ მერე, მოგვიანებით გაიგო ვალიკომ, რომ ის კაცი ილია ჭავჭავაძე ყოფილა. ქვემოთ სადარბაზო კარებს წიხლებით აბრაახუნებდნენ.

— Лидка, верни кошелек! — იმეორებდა ვიღაც მთვრალი და ხმააღლა იგინებოდა. ვალიკოს სისუსტე მოერია, მაგრამ თავის ტკივილი არ აძინებდა. ძილღვიძილში ელანდებოდა ნინო, პოლიციელთა ფურგონი, მოაგონდა, რომ ის შეხვედრაც სიონის პატარა ბაღთან ნოხდა. დღეს იშხნელებთან საუბრისას ხომ ისიც გაირკვა, ქალაქ ყაზვინთან ვალიკოს ყოფნის დროს ნინოც ქმარს წამოჰყოლია ყაზვინში, სადაც ლებანიძეს საწარმო აქვს თურმე. ახლა პეტერბურგი... საჭიროა თუ არა საქართველოში მისი ჩასვლა? შესაძლოა თუ არა ეროვნული სულისკვეთების რეალური აღზევება და რა შეიცვლება ამით?.. არა, როგორ უყვირა დედამისს... ახ, რა სულელია ადამიანი...

ბუცხრიკიძის უპირობას საკმაოდ სერიოზული და გასამართლებელი საბუთი ჰქონდა: იშხნელებთან ვალიკოს წასაყვანად იმიტომ ველარ დაბრუნდა, რომ სწორედ იმ ნახევარ საათში გაირკვა მისი უთვისტომობის ამბავი. ობოლი მეზობლის ბიჭი, რომელიც ვარდენს შეჩვეუ-

ლი ჰყავდა და გაგზავნა-გამოგზავნაში ემსახურებოდა ხოლმე, ანუ ვერა
რად ფურშტატის ქუჩაზე უსიამოვნო ამბის შესატყობინებლად მო-
სულა: სიმამრს შენი 'ცოლი მიჰყავს სახლიდანო. ვარდენმა იმ წუთში
არ დაიჯერა, იფიქრა, ალბათ შვილის სანახავად თუ მოვიდა და ბიჭი
აზვიადებსო, მაგრამ ზოგიერთი რამ როცა აწონ-დაწონა, თანდათან
მოუსვენრობამ შეიპყრო: „რა იცი, რუსს კი არა, ქართველს ვერ გაუ-
გებ, რა უღვეს თავში“. ბოლოს გადაწყვიტა, თვითონ დაეხედა იქაუ-
რობისათვის, თვითონ გაეგო საქმის ვითარება. შორიდანვე მიხვდა,
რომ ბიჭს მართალი ეთქვა. გზაში შემხვედური მეზობლები ჭირი-
სუფალსავით ესალმებოდნენ, კარი მოფრიალებული დახვდა. მა-
გიდაზე დიდი ასოებით დაწერილი მოკლე ბარათი იდო: „Извини,
мы с папochкой уезжаем за границу“.

პირველი სურვილი გამოდევნება, დაწვევა, ცოლის გალახვა და შინ
მოთრევა იყო, 'თუკი სიმამრი საქმეს გააწყალებდა, იმის მიბეგვაც.
მერე მიხვდა, რომ ასეთი ფიქრები სიზმრის შელამაზებულად მოყო-
ლას წააგავდა და საქმიან გადაწყვეტილებასთან ცოტა კავშირი ჰქონ-
და. 'უცებ გაახსენდა საკუთარი განძი, რომელიც საწოლ ოთახში ინა-
ხებოდა, მივარდა, გადაჩხრიკა, მადლობა ღმერთს, ყველაფერი ხელ-
უხლებელი ჩანდა. აზრების მოსაკრებლად ჩამოჯდა. „წევინდნენ თუ
არა, შავებს ჩევიცვამ“, — წაიბურღლუნა, მაინც 'ვერ მოითმინა, სახ-
ლის კარები გამოკეტა და ძუნძულით „ნიკოლოზის“ სადგურისკენ გა-
ეშურა.

ვაგზლის ორომტრიალმა, ბრბოებად და ჯგუფ-ჯგუფად მოძრაება
ხალხმა, ცალ-ცალკე მოჩურჩულე და გაყვან-გამოყვანით მოჩალიჩე
პირთა სიმრავლემ ცოლთან შეხვედრის იმედი გადაუწურა. „ვითომ
ახლა მაინცდამაინც აქედან წაეთრევიან, როცა ქალაქში ამდენი რკი-
ნიგზის სადგურია? ამდენ ხალხში 'ვერ დაგემალება თუ?“ არა. ბოლო
ხანებში გული ეუბნებოდა, იცოდა, რომ ცოლი რაცხას მაიმუნობ-
და, მამამისზე ძვირს ვეღარ ათქმევინებდი, მარა ფიქრობდა — შერი-
გებას აპირებსო. ჯანდაბამდის გზა ქონიათ... რუსულად შეიკუთრება
ვარდენმა, — შეიძლება ასე ჯობს ამ 'შფოთიან დროს. სადგურის ნა-
ცნობი მორიგე არ დაუხვდა, უთხრეს, ხვალ იქნებაო. სახლში წასვლა
ეზარებოდა, იშხნელებთან დაბრუნების ყავლი გასული იყო. „ეგება
არც ქე მიდიან და მე მილორიებენ“, ყოველ შემთხვევისთვის სიმამ-
რის სახლისკენ გასწია. გზაში სულ სხვადასხვა გეგმებს აწყობდა, ხან
თავისთავს სიმამრის მოსაკლავად გაწეულსა და ვედრებით მუხლებ-

ზე დავარდნილ ცოლს ხედავდა, ხან ერთ ჩემოდან ოქროებს ამოაყრე-
ვინებდა და რევოლუციის სახელით აპატიმრებდა ორივეს, მაგრამ
შემდეგ შეიწყნარებდა და მოსანანიებლად სახლში აბრუნებდა. არა,
არა, შეაფუტრისებს ერთსაც, მეორესაც სახეში და წავა.

სიმამრის სახლის სადარბაზო გარედან ურდულით დახვდა გა-
დარაზული, ჩაუარა და წიხლი სთხლიშა.

— ვერ ხედავთ, რომ დაკეტილია? — მოესმა კეკლუცი ხმა...

კარგა ხანი იყო, უკვე ბნელოდა, მაგრამ გამდინარე ღრუბლების
გაუხსნელი ფარდა დროდადრო გამჟვირვალე ხდებოდა და ქალაქს
სინათლეს მატებდა. მის წინ ახალგაზრდა ქალი იდგა, უწინაც შემჩნე-
ული ჰყავდა ამ უბანში. ჯერ კიდევ სასიძოდ როცა ემზადებოდა, ხში-
რად შეხვედრია ქუჩაში, ალბათ აქვე ახლო-მახლო ცხოვრობდა. მოს-
წონდა მისი ტანსრულობა, მიხვრა-მოხვრა, არც ქალი ჩანდა გულგრი-
ლად განწყობილი; დაუახლოვდებოდა თუ არა, ატეხილი ცხენივით
ჩაუვლიდა და გამომწვევ მზერას სტყორცნიდა ხოლმე. ვარდენმა რამ-
დენჯერმე დააპირა კიდევ მისი შეჩერება, მაგრამ კეთილგონიერება
აკავებდა: არ ღირს სარისკოდ, სერიოზული საქმე არ ჩამეშალოსო.
ახლა კი მისი დანახვა ისე გაეხარდა, რომ პირდაპირ მკლავში სტაცა
ხელი და სიცილ-სიცილში ძველი ნაცნობივით აეკიდა. ქალს უდაოდ
სურდა კონტაქტის დამყარება, მაგრამ ასე უცებ ავარდნას არ მო-
ელოდა, ამიტომ ცოტათი შეფრთხა.

— როგორ შეიძლება, ჩვენ ზომ არ ვიცნობთ ერთმანეთს, — თქვა
და ხელიდან დაძვრენას შეეცადა.

ვარდენი საწინააღმდეგოს უმტკიცებდა. უთხრა, რომ დიდი ხანია
უყვარს, გიჟდება მისთვის და ლოცავს დღევანდელ შემთხვევას, რო-
ნელიც უეჭველად დმერთმა გამოუგზავნა, რომ ჩვენ ყველანი უნდა
მოკვდეთ და დავიმარხოთ, ამიტომ ბუნების წინააღმდეგ არ უნდა
ვმოქმედებდეთ, „Природа требует“ — იმეორებდა იგი, საჩვე-
ნებელ თითებს ერთიმეორეს უხახუნებდა და გადამდებად ხარხარებ-
და. ვარდენის სიტყვებისა ქალს, ცხადია, არ სჯეროდა, მაგრამ მაინც
სიამოვნებით უგდებდა ყურს და თავი მთლად მიამიტად რომ გაეშა-
დებინა, აღნიშნა — თქვენ ცოლს ვიცნობო. ამაზე ვარდენმა გამოიღო
თავი, უარყო ყველაფერი, მოხსნა გულა და დაუნდობლად ავინა ცო-
ლიც, სიმამრიც, ნათესავებიც და მეზობლებიც მიაყოლა ზედ.

— ჩვენ უკვე მოვედით, მეტს ნულარ ვამაცილებთ, თორემ უსი-
ამოვნებას გადაეყრებით, — შეანელა ნაბიჯი ქალმა და შეფიქრიანე-

ბულმა მრავალმნიშვნელოვნად გაუღიმა. ამის გაგონებაზე ვარდენმა ისეთი ტემპერამენტი გამოამყლავნა, ისეთი რამეები ილაპარაკებოდა, მელსაც ვერც ქალი ზედებოდა და ალბათ არც თვითონ ესმოდა, მაგრამ ერთი აზრის გამოტანა მისი ნათქვამიდან მაინც შეიძლებოდა: ქალი დღეს, ახლავე უნდა წამოყვეს მას სახლში, იგი ახლო ცხოვრობს; უნდა გაიცნოს ოჯახი, საქართველოდან სპეციალურად ჩამოსული დედამისი, რომელმაც გადასარევი ვაშლები ჩამოიტანა, ყველაფერი იცის და მათ ელოდება, თუ არა და თავს მოიკლავს აქვე, ნუ იცინის, მართლა ასე იქნება! ქალს მოსწონდა ეს სასეირო სცენა, მოსწონდა ეს აბდა-უბდა, დამახინჯებული რუსული, ეღიმებოდა მის შეტყვევლ შესტებსა და დაჟინებულ ერთდაიგივე ფრაზაზე „Природа требует“.

— ერთი წუთით შევიდეთ, — არ ცხრებოდა იგი, — გაგაცნობთ დედაჩემს, დავლევთ თითო ჭიქა ქართულ კარგ ღვინოს, თქვენ სადღევგრძელოს, თითო ვაშლს შევჭამთ და — все! — მეტს არაფერს არ სთხოვს. ქალი ყოყმანობდა, წამით ანცმა იერმა გადაჰკრა და თქვა: — კარგი, წავიდეთ, მხოლოდ ხუთი წუთით.

იმის შიშით, არ გადაიფიქროსო, მიეტმასნა და ხელკავგამოდებულს სახლამდე ენა არ გაუჩერებია. ჩაბნელებულ ოთახს რომ აღებდა, პასუხი მზად ჰქონდა; ეს სხვა შესავალია, დედას ოთახი მეორე მხრიდან არისო. მაგრამ ქალმა არაფერი იკითხა, არც მაშინ არაფერი თქვა, როცა ვარდენმა ლამპას მოუკიდა და პალტოს გახდაში შეეშველა, მხოლოდ მოტრიალების დროს გულმკერდით შეეხოცა. ვარდენს მოეჩვენა, რომ ქალს ორი ქვა ედო უბეში.

— ვახ! — წამოიძახა და ხელი მათკენ წაიღო, ქალი მოელოდა ამას, მოდარეკავსავით განზე გახტა, სიცილით თქვა:

— Рукам волю не давать!

ვარდენი ჯარასავით დატრიალდა: კარადიდან ღვინო, არაყი და რაღაც საჭმელი გამოიტანა, ჭიქები აავსო, ერთი სადღევგრძელო მეორეს მიაცოლა, დალია, ქალსაც დააძალა და როგორც იქნა, ერთი ჭიქა დააღვინა. საუბარი არ ეწყობოდა, ვარდენი ჩქარობდა, ქალი კი გაუნძრევლად იჯდა, ირონიულად უყურებდა. იგი ქალის მზერას მიჰყვა და მაგიდის კუთხეში ცოლის წერილს ჰკიდა თვალი, წამოხტა, გადაფხრიწა, კიდევ დალია და კიდევ დააძალა, მაგრამ ქალი აღარ სვამდა. მერე მიუჩოხდა, კოცნა დაუწყო. ქალი ჯერ არ პასუხობდა, შემდეგ ერთი-ორჯერ ისე სულამოუთქმელად გადაიქცა და გადაიყო-

ლა, რომ დააბნია კიდევ. სულ მალე ორივენი შიშვლები იყვნენ. ქალს მართლაც თეთრი მარმარილოსაგან გამოქანდაკებული გულმკერდი და თეძოები ჰქონდა. საწოლთან დაკიდებულ სარკეში შეათვალიერა თავისთავი:

— იცი, ერთი ძუძუ მეორეზე პატარა მაქვს.

ვარდენი მივარდა, მაგრამ ქალი მთელი ღონით გაუძალიანდა, ისეთი ძლიერი გამოდგა, რომ ტაქტიკოს გამოცვლა დასჭირდა, ჩაბლუჯული ჰყავდა და დაყვავება დაუწყო.

— გამიშვი ხელი, — უთხრა ქოშინით ქალმა, — თორემ ვიყვირებ.

— იყვირე, ჰა, თუ გინდა, მე თვითონ ვიყვირებ, აქ არავინ მოვა, პაპა. — აბლავლდა ვარდენი. ქალმა დრო იხელთა, დაუსხლტა და ჩაცმა დაიწყო. ვარდენმა კიდევ გადაჰკრა ერთი ჭიქა, სასმელი მალე მოეკიდა, თვალგებარეული ხელახლა მიეჭრა, ქალი ახლა უფრო მიუდგომელი გამოდგა, ვარდენი დაიღალა, ჭიდაობას აზრი აღარ ჰქონდა.

— თუ არ გინდოდა, მაშ რაღას მოდიოდ?

— სად არის დედაშენი?

— თქვენი დედა!.. — შეუკუთრთხა ვარდენმა და სილა გააწნა, ქალმა ხმა არ ამოიღო და ჩაცმას მოუჩქარა.

— წადი, გაეთრიე აქედან! — ჯიკავ-ჯიკავით კარებიდან გაავლო, დარჩენილი ტანისამოსი ფანჯრიდან გადაუყარა ეზოში, „თქვენი სინსილა გაწყდა“, — გაიფიქრა და რუსულად ხმამაღლა შეიგინა, ისევ დაისხა არაყი, გადაკრა, ჩააქრო ლამპა და ლოგინზე დაეგდო. მალე ბურანმა მოიცივა, ცოტა ზანში თითქოს კაკუნი ჩაესმა, გაედვიდა, გაახსენდა ყველაფერი, იფიქრა, ალბათ ქალი აბრაახუნებს, შეეშინდა, შეცივდა, ან ჭკუაზე მოვიდაო. წამოდგა, ფანჯარაში იჯახედა, ვერავინ დაინახა, კარიც გააღო, იქაც არავინ იყო. შემდეგ სმოინდომა დაეძახა, მაგრამ სახელი არ იცოდა, მიიხედ-მოიხედა. „Эй, кто там“ და როცა არავინ უპასუხა, დასაძინებლად შებრუნდა.

არადელის წასვლის შემდეგ სუფრის ალაგება ვერ მოასწორეს, რომ ვიღაცამ იშხნელები იკითხა. უცნობი გამორჩეულ რუსულ სიტყვებს ხმარობდა და ზედმიწევნით სწორად გამოთქვამდა, რაც მის არარუსულ წარმოშობაზე მეტყველებდა. მან ისეთი მოკრძალებული ტონით, რომელიც ბაქიაობას უფრო წააგავს, გაანდო იშხნელებს, რომ იგი რუსეთის ყოფილი იმპერიის დედაქალაქში სხვადასხვა ფორმირებებისა და, შესაძლოა, სახელმწიფოებისაც საკონსულო ფუნქციების დრო-

ებითი შემსრულებელია. იშვიათ გამოჩენას წარმოადგენს ზოგიერთი კერძო დავალება, რაც ეგზომ სახიფათოა მის მდგომარეობაში მყოფი კაცისათვის, მაგრამ ამჯერად თხოვნა, რომლითაც მიმართეს, ისეთი პატივსაცემი პირისაგან გამომდინარეობდა, რომ მას, უბრალოდ, მორალური უფლება არ ჰქონდა უარი ეთქვა. რასაკვირველია, მისი მოღვაწეობა საიდუმლო ფორმებს ატარებს, მაგრამ მთელი ზიბლი იმაში მდგომარეობს, რომ „Моя деятельность является секретом Полишинеля.“ თვითკმაყოფილად ჩაიცინა მან. ამ კაცმა, რომელიც იუზბაშევს იგვარით იგაეცნო იშხნელებს, მათ ბაქომდე მეორე კლასის ვაგონში სამი ადგილი შესთავაზა. მატარებელი საიდუმლო დანიშნულების არისო, მთავრობის დაცვის ქვეშ იმყოფება და ერთი ვაგონი, რომელშიც დიდი ვაივაგლახით მოვახერხე სამი ადგილის შოვნა, სხვადასხვა ჯურის გავლენიანი პირებით შეივსებაო.

— მატარებელი გავა ზევ, ოცდაერთ მარტს, საღამოს ათ საათზე.

— ჩვენ რომ ოთხნი ვართ? — თქვა ქალბატონმა შუნიამ.

— ქალბატონო, ეს გულუბრყვილობაა, თქვენ წარმოგიდგენიათ, რას ნიშნავს სამი ადგილის შოვნა შშვიდობიანობით დაზღვეულ მატარებელში, ეს დღეს არ ძალუძს თვით ლენინს, გეთაყვათ.

— ესე იგი პეტროგრადში უნდა დარჩეს რომელიმე ჩვენთაგანი?! — იკითხა ნინომ.

— ბატონმა ლებანიძემ, ქალბატონო, ერთი ფრჩხად ანგარიშისაგანდები კაცის პირით შემომითვალა, რომ როგორმე მეზრუნა მისი მეუღლის დაბრუნებისათვის და რაღა თქმა უნდა, უპირანი იქნებოდა ოჯახის მთელი შემადგენლობით, მაგრამ გამიგეთ, რასაც მე გთავაზობთ, ეს არის სასწაული. მე ჯერხნობით მეტი არაფერი შემიძლია.

— ძალიან კარგი, — წამოდგა ირაკლი, — სწორედ, რომ ზედგამოჭრილია, თქვენ სამნი წახვალთ, მე კი ივერიელთა პოლკს გამოვყვები.

— Что ты дурака валяешь в конце-то концов! — აფეთქდა ქალბატონი შუნია.

ირაკლის დედისათვის შეურაცხყოფა რომ არ მიეყენებინა, იუზბაშევს ბოდიში მოუხადა და ოთახიდან ამ სიტყვებით გავიდა: „რაც გინდათ, ისა ჰქენით, მე წამომსვლელი არა ვარ“.

— Этих молодых людей надо женить, дорогой Юзбашев,

პოვერტე, ნიკაიკი დრაკ, დუაღეი, რევილიუციი ნე ბუდეთ ი ვოობ-
 შე ვსე ბუდეთ სპოკოიწო.

სტუმარმა ეს პატარა წაკინკლავება დელიკატურად ვერ შეამჩნია და ყურადღება დავაღების მეორე პუნქტზე გადაიტანა: მან პაკეტად შეხვეული ოქროს ფული, რასაც პატარა ბარათი ჰქონდა დართული, ამოიღო, ნინოს გადასცა, წამოდგა და ვიდრე წავიდოდა, ხაზგასმული მღუმარებით მოსთხოვა მასპინძლებს საბოლოო გადაწყვეტილების განოთქმა. ნინომ მადლობა გადაუხადა, დედამისს გადახედა და თქვა:

— თუ არ შეწუხდებით, იქნებ პასუხისათვის ხვალ შემოგვიაროთ.

— კეთილი და პატიოსანი, — ისეთნაირად დაუკრა თავი იუზუბაშევმა, რომ დიდი მიხვედრა არ უნდოდა იმას, რაც შუბლზე ეწერა: ასეთი ბედი გეწიათ და გაუგებარია, რატომ ყოყმანობთო.

საოცარი რამ ხდებოდა. ნინომ წუხელის ისეთი ეროტიული სიზმარი ნახა და ისე დაწვრილებით, რომ გუნება აერია. თითქოს მართლა რაღაც მომხდარიყო, ისე დამნაშავედ გრძნობდა დღეს თავს. არ გინდა დაგესიზმროს ასეთი სისულელე? საიდან? რატომ? არასოდეს უფიქრია მსგავს რამეზე, მომწიფების ხანაშიც კი, რაც ბუნებრივი იქნებოდა, მაშინაც კი არ გამოუჩენია სათანადო ცნობისმოყვარეობა ამ საკითხში. ქალიშვილობის დროს ხომ ტოლების მიერ მის გასაგონად ამ მიზეზით წარმოითქმებოდა კდემამოსილების ირონიული ეპითეტები. გათხოვების შემდეგ ქმართან გატარებული თერთმეტი წელიც, რაღაც შემწყნარებლურ, შემთხვევით და გაუგებარ აუცილებლობად — ქალისა და კაცის ბუნების გამსხვავების თვალნათლივ განოვლინებად ეჩვენებოდა. მთელი დღე ჩვეულებრივი სიმშვიდე ვერ დაიბრუნა, მხოლოდ ერთი გარემოება ანუგეშებდა — ობიექტი დაუდგენელი დარჩა, თუმცა კი, რომ არ გამოფხიზლებულიყო და თვით ნინოს არ მოეკვთა ეს წარმოდგენა, ვინ იცის, იქნებ ვინაობაც გარკვეულიყო. მის სულში, სადღაც ღრმად დაბუდებულიყო მისი სახელი, რის აღიარებაც არაფრით არ ეწადა. ექვსმა თვემ, რომელიც ძალაუნებურად პეტერბურგში გაატარა, რევოლუციის კონდენცირებულმა და მოკლე ვადამ, რომელმაც ცხოვრების წინაუკმოზა მის თვალწინ გაათამაშა, მონატრებულ შვილზე ფიქრმა, მოუწყობლობამ და ბედნიერი შემთხვევის უსაფუძვლო მოლოდინმა ადამიანებთან ურთიერთობის დაჭიმული, გაღიზიანებული, უნდო და უკმეხი ჩვევა გაუმძაფრა ისედაც განმარტოების მოყვარულ ნინოს. დიდი თავშეკავება დასჭირდა, რომ არ ესაყვედურა იუზუბაშევისათვის, ამდენი ხანი

სად იყავითო. ვითომდა იგი ყოფილიყოს რამეში დამნაშავე. ირაკლის ჭირვეულობამ კი იმდენად იმოქმედა, რომ სტუმრის გასვლისთანავე თავის თავი უბედურად გამოაცხადა. მისთვის უჩვეულო წუწუნს მოჰყვა, მისდაუნებურად ყველას ყველაფერი დააყვედრა. ამ მდაბიო მოქცევამ კიდევ მეტად აუშალა ნერვები, მთელი საღამო ჰვითინში გაატარებინა და ღამეც თეთრად გაათენებინა.

მეორე დღით ირაკლი იშხნელი კომიტეტში ადრე მივიდა. ქორქია, ჩერქეზიშვილი, ავალიშვილი და ჭყონია რამდენიმე ჯარისკაცს ესაუბრებოდნენ. ისინი რუსეთის ფრონტიდან განთავისუფლებული ქართველები იყვნენ, რომელთაც სამშობლოში დაბრუნება სურდათ, და რომ გაეგოთ „ეროვნული კომიტეტი“ ივერიელთა პოლკს ადგენსო, მოსულიყვნენ პირობების გასაგებად. იშხნელის გამოჩენამ კომიტეტის ხელმძღვანელები გაახარა, ჯარისკაცები, რომლებიც უმეტესად მთიულეები უნდა ყოფილიყვნენ, ირაკლის გადმოაბარეს, თვით კი სომხების ეროვნულ კომიტეტთან გაერთიანებული სხდომის მოსაწყობ თადარიგს შეუდგნენ. ამ დროს დარბაზში ვალიკო არადელი შემოვიდა, კრიჭაშვიკრულივით ყბები და ნიკაპი წინ ჰქონდა წამოწეული, ცხვირი დაგრძელებოდა, ჩავარდნილი თვალები არაბუნებრივად უბრწყინავდა.

— რა ფაციფუცია? — საღამოს შემდეგ ჰკითხა მან ირაკლის.

— სომეხთა და ქართველთა კომიტეტების გაერთიანებულ კრებას აწყობენ, უნდათ ერთობლივი მოქმედების გეგმა შეიმუშაონ იმ შემთხვევისათვის, თუ გერმანელები პეტროგრადს დაიკავენ.

ვალიკომ ირონიულად ჩაიღიმა:

— უწინარეს ყოვლისა, ვიდრე პოლკი შედგებოდეს და მართლა თუ სმოლნის მთავრობა დახმარებას გვპირდება, აუცილებელია მოვთხოვოთ ავანსი, იარაღიც, რაღა თქმა უნდა, ამისათვის საჭიროა დარწმუნოს დასაბუთებული აზრი. მოვნახოთ კაცი, რომელიც ამას კულში სდევს.

— ეგ საქმე კომიტეტის ხელმძღვანელებმა უნდა ითავონ.

ვალიკომ სკეპტიკურად გადააქნია თავი.

— მე დამავალე, შენი კვნესამე, „მუჟინსკი ჩალავეკ!“ — ღრეჭით დაირტყა მჯილა გულში და მზაკვრული ნაპერწკლები გადმოყარა პატარა, შავი თვალებიდან შავგრემანმა. ჯარისკაცებმა გაიცინეს, შავგვრემანმა თვითონაც ღიმილით მიჰხედა თავისიანებს. ნახევრად სერიოზულად, ნახევრად ხუმრობით შეუტია ერთ-ერთ ახლო მდგომს:

— გვეთერ იქით, შე გონჯო!

— ვნახოთ, — წარმოთქვა ვალიკომ. წამოდგა, წყლის დასალევად ბარბაცით წავიდა, შუა ოთახამდე ძლივს მიაღწია და გონებაში მხილველი ჩაიკეცა. მას ნიშნადური აყნოსეს, წყალი დააღვეინეს, მიუხედავად წინააღმდეგობისა, რომელსაც გონს მოსულთ ვალიკო იჩენდა, ცალკე ოთახში დააწვინეს. ექიმმა სისხლის მოწამვლა აღნიშნა და საჩქაროდ საწოლი მოატანინა. არადელს მალე ციებ-ცხელება დაეწყო.

ხუთი წლის განმავლობაში, რაც ვარდენი პეტერბურგში ცხოვრობდა, პირველი შემთხვევა იყო, რომ დილით ადრე ადგომა არ მოუხდა. რა დროსაც უნდა დაეძინა, შუალამეც რომ ყოფილიყო ვადასული, მაინც ექვს საათზე უკვე ფეხზე იდგა. დღესაც თავის დროზე გაიღვიძა, უშიზნოდ იცვალა გვერდი და ისევ შეიბრუნა ძილი. კარგა გამოძინებულად გრძობდა თავს, კარზე რომ დააკაკუნეს. ქართველთა კომიტეტიდან მოვიდა შიკრიკი; თავმჯდომარე ქორქია სთხოვდა ბუცხრიკიძეს, დღეს აუცილებლად შეეველო ფურშტატის ქუჩაზე. საცვლების ამარა დაბორილობდა ვარდენი ოთახიდან ოთახში. უჩვეულო სიჩუმემ, აყრილმა სახლმა, უსაქმობამ ისე დამთრგუნველად იმოქმედა, როგორც პირველად წმ. პეტრეს ქალაქის დანახვამ. ცოტა არ იყოს, შეეშინდა კიდევ. „ვინ ვარ მე, ამ ოთახიდან ოთახში რომ დავდივარ მარტო? ვინ ვარ ან რა მინდა აქ?“ მერე სასწრაფოდ, თითქოს ვინმე მოსდევსო, პირი დაიბანა, ჩაიცვა, გონების თვალის გადაავლო პეტროგრადის ყველა ნაცნობს, ვისთანაც მისვლა და თავის რითიმე დასაქმება შეიძლებოდა. ცოლის ოჯახში გაცნობილი ერთი სომეხი მიკიტანი სულ ეხვეწებოდა, თუ რამე საქმე გამოჩნდეს ამიყვანეო, და მასთან როცა მივიდოდა, თავისებურად პატივსაც სცემდა. ხან ღვინით გაუმასპინძლდებოდა, ხან ცხარე კავკასიური საქმელით, ან არა და შაქრად დატკბებოდა ხოლმე, რაც ვარდენს ნამეტან სიამოვნებას ანიჭებდა. „წავალ, სანამ არ გაუგიათ ჩემი ამბავი, ფულს ვესესხები, — განაფული სჭირდებოდა, უნდოდა სიმამრისთვის ევნო, როგორც შეეძლო, — აღარ დავუბრუნებ, ის ხომ სიმამრის ხათრით მასესხებს თუ მასესხა“. და პირდაპირ მის საანახავად გაემართა. სარდაფში მიკიტნის შეტი არავინ იყო. დახლზე დადგმულ პატარა კასრში ხილის ღვინოს ასხამდა, კიბეზე ჩამომავალ ვარდენს ერთი ამოხედა და ვითომც არაფერი, თავისი საქმე განაგრძო. ვარდენმა იფიქრა, ალბათ ვერ დამინახაო და პირველი მიესალმა.

— გამარჯობა, ვარდენჯან, გამარჯობა, — უპასუხა გულგრილად

მიკიტანმა და გაცლილი კათხა საკუჭნაოში შეიტანა. მეტი რაღა საქმე უნდა ჰქონოდა იმ ერთი ციციქნა ადგილას, რომ ველარ იქნა და ველარ გამოეტია, „გაუგია, — გაიფიქრა ვარდენმა, — ამას ფულს ვერ წავართმევ“. და მინც დაელოდა მის გამოსვლას.

— კარგი, მიკიჩ, კარგი, მე წავედი, — გაუტრია შუქარის ტონი და კიბეს შეუყვა.

— გამოიარე ხოლმე, ვარდენ-ჯან, გამოიარე, — მიიძახა მიკიტანმა. ბუცხრიკიძე საქართველოს ეროვნულ კომიტეტისკენ მიდიოდა და ფიქრობდა... 'სანამ დროა, ეგებ მთავრობის სამსახურში ჩადგეს — ქართველი ბოლშევიკები რომ არიან, იქ, ყველას ქე იცნობს, რაღა დოუჭერენ ახლა კაი სამსახურს. გლეხი კაცია და გამრჯე, მარა... არა, გამანებე თავი, ეს რომ ხუთი წლის წინათ ყოფილიყო, იტოცხლე, სამისო იქნებოდა. ახლა, როცა გეიგო ცხოვრების გემო, შავი და თეთრი, ახლა დეიწყოს თავიდან ყველაფერი?! მართალია, ვარდენს გულის სხვა რამეს უგრძობდა, მაგრამ ჰკუთხვოდა ვერ დაეჯერებინა, რომ ამდენი ნაღვაწ-ნაჯაფი, დასაბამიდან წესრიგად აწყობილი ქვეყნის დანგრევას დაანებებს განგება, ღმერთია თუ თვითონ ადამიანის ჰკუთხა, იმნაირ შავზნელ ხალხს, მისი მეზობელი რომაა?.. ქვეყანა საზღვარგარეთ გარბის და ისიც რომ წავიდეს, რა მოხდება?! პატარა ნაჯახი-რალი ქე აქვს, რაღაც საქმეს წამოიწყებდა კაცი, მარა ენას რა უყოს, ენას, უუ! ერთი სიმამრის თავი მიცა, რა გულიანად დაძუენიდა!..

თავმჯდომარის ოთახში ხალხმრავლობა იყო, ვიღაც საეკლესიო პირი ფეხზე იდგა, რაღაცას კითხულობდა. ქორქიამ მადლიერად დაუქრა თავი ბუცხრიკიძეს, თვალებით ანიშნა — მალე მორჩება, მანდვე დაჯექით. ისიც კარებთან მდგარ სავარძელში ჩაჯდა და ზედმეტად სერიოზული სახით მიაყურა მოლაპარაკეს:

— ქართველ კეთილშობილთა შორის განცოცხლდა იგი მხედრობითი სული, რომელიცა წარსულთა დროთა განაცხოვლებდა ამა კეთილშობილსა წოდებისა წინაპართა, — მღვდელს სიტყვა ჯერ დამთავრებული არა ჰქონდა, რომ ქორქია წამოდგა, მორიდებით გამოიარა დამსწრეთა რიგები, ბუცხრიკიძეს ხელი გაუყარა და გარეთ გარბნა:

— ჩემო ვარდენ, ქართველების საევაკუაციო ჯგუფების ბედ-იღბალი შენზეა დამოკიდებული, თუ გინდა საშვილიშვილო საქმე გააკეთო, საჩქაროდ უნდა წახვიდე იაროსლავეში.

— იაროსლავეში?

— ჰო, კომიტეტმა გაიგო, რომ იაროსლავში ჩარჩენილი და უსარგებლოდ დგას ქალაქ ბაქოს მიერ მოწყობილი სანიტარულ-მატარებელი. ყველაფერი უნდა იღონო და ის მატარებელი აქ ჩამოიყვანო.

ქორქიას ჭყონია და ჩერქეზიშვილიც შეემატნენ, დაუსურათეს ვარდენს, თუ რას ნიშნავდა სამშობლოში დაბრუნებას მოწადინებულნი ქართველებსთვის მთელი მატარებელი, ისიც უთხრეს, შენს მეტი მაგას თავს ვერავინ მოაბამსო, ბოლოს სარგებლიან გასამრჯელოზეც გადაუკრეს სიტყვა.

— რავა გეკადრებათ, მაგაში კი არ არის საქმე, ბიჭო, ვინ ვგდივარ ახლა მე, რომ უსაბუთოდ, უღონოდ და უნაცნობოდ მატარებელი თავის შემადგენლობით გამომატანონ, მე შენ გეტყვი, ნიკოლოზის ბაჯაღლო ოქროებს ჩაუჩხრიალებ ჯიბეში. ასე არაა, ბატონო ლადი?

ირაკლის ჯიუტობის გამო იშხნელებმა იუზბაშევს წასვლაზე უარი უთხრეს, სამაგიეროდ სულ რამდენიმე დღეში ცნობილი გახდა, რომ წითელმა რუსეთმა გერმანიასთან ბრესტ-ლიტოვსკის მოლაპარაკება დაამთავრა და ზავი შეიკრა, ამიტომ ივერიელთა პოლკის შედგენაც აღარაფერში ებიტნავებოდათ სმოლნში, მით უმეტეს, რომ გამალეებით მიმდინარეობდა რეგულარული წითელი არმიის ჩამოყალიბება. ამრიგად, ქართველ ნაფრონტალთა წამოწყებაც თავისთავად ჩაიშალა, თუმცა რამდენიმე ათეულმა ჯარისკაცმა ბედისწერის მანქანებით საქართველოში დასაბრუნებელი ერთი „ტებლუშკა“ ვაგონი საიდანაც იშოვნა და რალაცნაირად მოახერხეს საბარგო მატარებელზე მისი მიბმა. „აი, — იმართლებდა ოჯახის წინაშე თავს ირაკლი, — თქვენ რომ ჩემთვის დაგეჯერებინათ და წასულიყავით, ახლა მეც ამ „ტებლუშკათი“ დაგეწოდით“.

ქალაქში ათასნაირი ხმები დადიოდა, ამბობდნენ — წითელი ტერორი დაიწყებო, ყველა არასაბჭოთა ორგანიზაცია კონტრრევოლუციურად გამოცხადდება და ლიკვიდირებული იქნებაო. კავკასიიდან კიდევ ურთიერთგამაბათილებელი მწირი ცნობები მოვიდა, ვითომ რუსეთმა კავკასიის ბედ-იღბალი ისევ თავის ჭკუის მიხედვით არაკანონიერად გადაწყვიტა. იმ დადგენილების შესახებ, რომელიც ბრესტ-ლიტოვსკის ზავში იყო შეტანილი და კავკასიას ეხებოდა, ავალიშვილმა სპეციალური წერილიც კი გამოაქვეყნა ჟურნალ „მეჭიდუნა-

როდნაია პოლიტიკაში“. ზოგი ამბობდა, ბათუმი და ყარსი საქართველოს ამ ზავის წყალობით დაუბრუნდაო. ასე იყო თუ ისე, ბოლშევიკებმა გარე მეტოქისაგან მოისვენეს და ჩახლავორთებული შინაგანი საქმეებისათვის შოიციალეს. დედაქალაქში განშირდა ჩხრეკები, დაჭერები, მიტინგები, კრებები, ჩამოყალიბდა რაღაც განსაკუთრებული კომისია — „Чрезвычайная комиссия“, რომლის წევრებსაც უფლება ეძლეოდათ რევოლუციის სახელით გაუსამართლებლად შუა ქუჩაში მოეკლათ კაცი. პურითა და სანოვავით კერძო ვაჭრობა რამდენიმე დღეში ამდიდრებდა თავშემონახულ გლეხებსა და სპეკულანტებს, მაგრამ ამაზე ბოლშევიკებმა დახვრეტის კანონი შემოიღეს. ყველაფერი ისე გადაიხლართა, ურთიერთდამოკიდებული გახდა ახალი სახელმწიფოს ტოტალური მიჩემების გამო, რომ არაემიგრირებული რუსი ინტელიგენტი შიმშილით სიკვდილს, ამ სიტყვის პირდაპირი მნიშვნელობით, იმ შემთხვევაში გადაურჩებოდა, თუკი ზელისუფლების აქტიურ სამსახურში ჩადგებოდა. ასე რომ, საფრანგეთის რევოლუციის მოწმე ერთ-ერთი აბატის ცნობილი ჰუმანისტური პასუხი კითხვაზე, — რას აკეთებდით რევოლუციის დროს, — „მე მხოლოდ ვცხოვრობდი, ბატონებო, მხოლოდ ვცხოვრობდიო“, ერთ პატარა დაზუსტებას საჭიროებდა: კი, მაგრამ რით, ბატონო აბატო, თავს რით ირჩენდით?

ლადი ჭყონია საერთოდ თვლიდა, რომ რუსეთის სხვა ერთა აღმოჩენებისა თუ მიღწევების მზამზარეულად მონელებისა ანუ ჩინებული მემკვიდრის ნიჭი აქვს, რუსულ ყაიდაზე გარდაქმნილი ყოველი პოლიტიკური, კულტურული, მეცნიერული ან სხვა მოვლენა, მართალია, გარეგნულად ნაკლებად მიმზიდველია, მაგრამ ყოველთვის უფრო ღრმაა და შედეგიანი თავის პროტოტიპთან შედარებით, რუსეთის პოლიტიკის მიმდინარე მომენტსაც იაკობინელთა დიქტატურის ხანას ამსგავსებდა, ამიტომ სულაც არ გაჰკვირვებია, რომ საბჭოთა ზელისუფლებამ ერთ მშვენიერ დღეს გამომცემლობა „ოგნის“, როგორც ჯერჯერობით უსარგებლო დაწესებულების, მიკეტვა მოინდომა. მართალია, ამან ერთი თავსატეხი გაუჩინა ჭყონიას, საჭირო გახდა ლუკმაპურზე ზრუნვა, მაგრამ ბოლოს და ბოლოს ასეთი მდგომარეობა ზომ დიდხანს არ გაგრძელდებოდა? მიუხედავად იმისა, რომ ბოლშევიკთა დონისძიებები მიზანშეწონილად მიაჩნდა, მაინც ახალ მთავრობასთან თანამშრომლობა რატომღაც ეთაკილებოდა.

ერთი კვირაც არ იყო გასული მას შემდეგ, რაც ვარდენ ბუცხრიკიძე დათანხმდა იაროსლავში გამგზავრებას, და ქართველთა ახალშენ-

ში სენსაცია სენსაციას მოჰყვა. სალამოხანს თავმჯდომარის თათხში, როდესაც კომიტეტის გამგეობა მიმდინარე საკითხებს იხილავდა, კარები გაიღო, ბუცხრიკიძე შემოვიდა, ირგვლივ სალამი მოახსენა და დაუბატიყებლად სავარძელში ჩაჯდა. ყველამ ერთმანეთს გადახედა.

— რა მოხდა, ვარდენ, რატომ არ წახვედი? — იკითხა ქორქიამ.

— ბატონებო, — წამოდგა ვარდენი, — ბევრი ვიფიქრე, ნაცნობებშიც მივიკითხე-მოვიკითხე, მარა არ გამოვა მაგ ამბავი... მეხუმრებით?! იაროსლავამდე სულ ცოტა ათასი ვერსტი მაინც არის, იქიდანაც ათასი — ორიათასი, არა, ბატონებო, ასეთ დროს?! მერედა რა, ჩემია ის მატარებელი, მაქვს რამე საბუთი, თუ წაყვანა ვიცი, რომ მევიტაცო? არ კითხულობ, დაგხვდება იქ, რომ ჩახვიდე, ან უჩემოდ არავის გაატანდნენ — ვარდენი უნდა ჩამევიდესო?

— ცდა ბედის მონახევრება, შენს მეტი წამსვლელი არავინაა, ნამუსი მაინც სუფთა გვექნებოდა, — დარდიანად თქვა ჩერქეზი-შვილმა.

— კი, ბატონო — ზღაპარი იყო, მაგრამ პატარა იმედი გვექონდა შენი, — ჩაილაპარაკა ნაწყენმა ქორქიამ.

ოთახში სიჩუმე ჩამოწვა, ვარდენმა ეშმაკურად გადაავლო ყველას თვალი და გადაიხარხარა.

— ჰოდა, თუ ზღაპარი იყო, მობრძანდით ფინეთის სადგურზე და ის თქვენი სანიტარული მატარებელი ერთ-ერთ ტუპიკში გაშანშალე-ბული გელოდებათ, აჰა!

რაიმე საქმეს გამოსასვლელი პირი თუ უჩანს, ყველაფერი დაბარებულებით აეწყობა. მეორე დღესვე არანაკლებ ვანსაცვიფრებელი ამბავი მოხდა: აბელ ენუქიძემ დაპირება შეასრულა და № 113 სანიტარული მატარებლის საქართველოში გაგზავნის ფორმალური ნებართვა დართო იმ პირობით, რომ კომიტეტი თავისი პასუხისმგებლობის ქვეშ მას უკანვე დააბრუნებდა. კომიტეტის შენობაში დიდი მოძრაობა ატყდა, რკინიგზის ადმინისტრაციამ მოითხოვა იმ ავადმყოფთა სია, ვისაც სანიტარულ მატარებელში უნდა ემგზავრა, სათანადო დიაგნოზებითურთ. ექიმი კვინიკაძე მეორედ შობილს ჰგავდა, გრაფინიას სახლში დიდი უურნალით ხელში ოთახიდან ოთახში დარბოდა და გვარების გვერდზე სახელების მაგიერ ლათინურ დიაგნოზებს იწერდა.

საევაკუაციო ჯგუფის წევრები და საქართველოს ეროვნული კომიტეტის სიაში მოხვედრილი სხვა „ქვეშევრდომები“ გაფრთხილებულნი იყვნენ 28 მარტისთვის, რაც შეიძლება ნაკლები ბარგით ფი-

ნეთის სადგურის მთავარ შესასვლელთან გამოცხადებულიყვნენ. სა-
სიტარულ მატარებელს ავსტრო-უნგრული ტყვეები ემსახურებოდნენ
და მათ დაეკისრათ ნელ-ნელა, ისე რომ მაინც დამაინც თვალში არა-
ვის მოხვედროდა, თავმოყრილი ქართველების მატარებელში დაბინა-
ვება. კომიტეტის ხელმძღვანელობას უკანასკნელ წუთამდე ეშინოდა,
რომელიმე უწყებას, დაწესებულებას ან გავლენიან პირს არ მოესურ-
ვებინა და არ წაერთმია ეს განგებით მოვლენილი ძვირფასი მატარე-
ბელი. ყველანი დანიშნულ დროზე ადრე მოვიდნენ, არ ჩანდა მხო-
ლოდ არადელი, რომელიც ალფაბეტისა და ავადმყოფობის გამო სი-
აში პირველი ეწერა. მატარებლისა და ნებართვის ასე იოლად შოვნამ,
დაუბრკოლებელმა ჩასხდომამ, სუფთად გაწყობილმა ვაგონებმა ქარ-
თველებს შორის ძველი წესრიგის ატმოსფერო შექმნა. შორს, სად-
ღაც ყუბანის ველზე, სამოქალაქო ომი მიმდინარეობდა. ამბობდნენ —
ბოლომევიკებმა ეკატერინოდარის¹ მხარე „კორნილოველებისაგან“
მთლიანად დაწმინდესო, პირუკუსაც ლაპარაკობდნენ, მაგრამ ყველა-
ფერი ეს ისე ბუნდოვანი, ურთიერთგამომრიცხველი და დაშორებუ-
ლი იყო არსებულ რეალობასთან, რომ ადამიანის ბუნების მიდრეკი-
ლება — თავიდან მოიცილოს არასასურველი წარმოდგენები, ჩვე-
ულებრივად მოქმედებდა და ქართველებს შორის სასიამოვნო, ზეაწე-
ული სამგზავრო განწყობილება სუფევდა.

როდესაც სიით ყველა ერთხელ კიდევ შემოწმდა, ექიმ კვინიკაძის
დავთარს ორი მგზავრის გვარიც დაემატა: ბუცხრიკიძე — „ლუისი“,
ჭყონია — „მიზოფრენია“.

იმხნელების კუბეში ხანგრძლივი მგზავრობისთვის პირველი თა-
ღარიგი დამთავრებულიყო. მაფრაშიდან ამოელაგებინათ თეთრეულით
გაწყობილი ლოგინები, თავისუფალი საშინაო ტანსაცმელი; ქალბა-
ტონმა შუნიამ დაბლა საწოლზე თავისი კუთხე მოიწყო, თავქვეშ პა-
ტარა სასათუმალი ამოიღო, დაგორგლილ ლოგინს მიეყრდნო და მატა-
რებლის წასვლის მოლოდინში თვალები მილულა. მატარებელი კი
გვიან ღამით დაიძრა. ნინოს, ირაკლისა და იმ დროს მათთან კუბეში
უკანასკნელი ცნობების შესატყობინებლად შემოსულ კვინიკაძეს ეგო-
ნათ, რომ ქალბატონი შუნია თვლემდა, მაგრამ ორთქლმავლის პირვე-
ლი ბიძგისთანავე იგი წამოიწია და კახური მრავალყაშიერი წაიღერა.

მიუხედავად იმისა, რომ მატარებელმა სსქართველოში დაბრუნე-

¹ ახლანდელი კრასნოდარი.

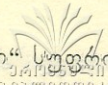
საქართველოს
კომუნისტური
პარტია

ბის ყველა მსურველი დაიტია, ვაგონებში მაინც ხალვათობა ბოლო წლების შევიწროვებას, ყველაფრის უკმარისობას შეჩვეულ მგზავრებს სულის სიმშვიდეს უმღვრევდა, იმის მაგიერ, რომ ცალ-ცალკე, თავისუფლად განლაგებულიყვნენ, ისინი ოჯახებად, ნაცნობ-მეგობრებად შეიკუჭნენ ვიწრო კუბეებში. არადელი, ჭყონია და ბუცხრიკი-ძე ერთად მოთავსდნენ. ვალიკო ორი დღის წინათ წამომდგარიყო ფეხზე და თავს შედარებით უკეთ გრძნობდა. ჭყონიამ, მას შემდეგ, რაც გამომცემლობაში საშუალო შეიკვეცა და პოლიტიკურ ცხოვრებაში ჩაურევლობის პერსპექტივა მოიცარა, გადაწყვიტა საქართველოში დაბრუნებულიყო, რათა საქართველოს ლიდერებისათვის, რომლებსაც კარგად იცნობდა სოციალ-დემოკრატიულ პარტიაში მოღვაწეობის დროიდან, ზოგიერთი რჩევა-დარჩევა მიეცა. კერძოდ, მას მიაჩნდა, რომ საქართველოს ისევ ბოლშევიკური რუსეთი უნდა ჰყოლოდა მწედ და მოსარჩლედ, ვიდრე რომელიმე დასავლეთის ქვეყანა. ბუცხრიკი-ძე ხმაურთანად გადადიოდა ვაგონიდან ვაგონში. ყველამ იცოდა, რომ მას ცოლი გაექცა და საქართველოში მისი დაბრუნების მიზეზად სწორედ ამ გარემოებას ასახელებდნენ, თუმცა ვარდენი ყოველ დაინტერესებულს (როგორც მას ეჩვენებოდა) სხვადასხვა მიზეზებს უბლანდავდა და თუ შეატყობდა, მოსაუბრე ვერაფრით იღვარწმუნეო, წინასწარ მომზადებული სახუმარო ფრაზით იძვრენდა თავს: „მამასისხლად ნაშოვნ ამ ჩემ მატარებელში ერთი მაინც არ გევიკატავო?!“

სანიტარული მატარებელი № 113 დაუბრკოლებლად იტოვებდა შიდა რუსეთის დაცარიელებულ სადგურებს; შიგადაშიგ რომელიმე სადგურზე ძველი ინერციით მოქმედი მორიგე თუ გამოვიდოდა მწვანე დროშით ხელში, ან გზის დარაჯი თუ გააყოლებდა თვალს თეთრ წრეში წითლად ჩახატულ ჯვარს და რონოდებს, რკინიგზა გვალვით ჩამშრალ მდინარეს წაგავდა.

მატარებელში სურსათ-სანოვაგე ჯერჯერობით კმაროდა. ნაწილი მგზავრებს პეტროგრადიდან უზურად შემონახული გამოჰყვა, ნაწილსაც მატარებლის მომსახურე ავსტრო-უნგრელებისაგან ყიდულობდნენ. სხვადასხვა ქალაქებსა და სადგურებს შორის მაზანდის საგრძნობმა სხვაობამ უპირატეს მდგომარეობაში ჩააყენა, გამორჩენის საშუალება გაუჩინა ტყვეებს, ამ საქმეში ისინი კარგად გაწაფულიყვნენ და ახლაც ძვირფასი ნივთების ყადრის მცოდნე ევროპელებმა აღარ დააყოვნეს ქართველებთან აღებ-მიცემობის გაჩაღება.

ქალმატონ შუნიას კუბე ნაქარგი კოხტა ფარდებით, მუქი შინდის-

ფერი ატლასის გადასაფარებელითა და თეთრი „მერეშკიანი“ სუფრით მოეშინაურებინა, ფანჯარასთან ბოთლში ჩადგმული მწვანე სუფრის-მაგვარი ტოტი მისმა ძველმა თაყვანისმცემელმა, როგორც თვითონ ამბობდა — „უხაჟორმა“ ჭყონიამ მოართვა მოკრძალებით. ერთ-ერთი ცარიელი კუბე სამზარეულოდ გადაექცია და ბუცხრიკიძის მიერ საჩუქრად მოტანილი მსუბუქი ღუმელი — „ბურჟუიკაც“ კი ხშირად გუგუნებდა შიგ. ასე რომ თითო ფინჯან ჩაიზე შეკრება კვლავ გრძელდებოდა. ქალბატონ შენისას დაჟინებით დროდადრო ბანქოსაც წამოიწყებდნენ. უფრო ხშირად „პადკიდნოი ღურაჩკას“ თამაშობდნენ და წყვილებულნი. ვალიკო ერთხელ და სამუდამოდ ნინოს საწინააღმდეგო სამეულში მოხვდა, რამაც სულ გამოუწუნელა მოგების ინტერესი. როცა მასთან პირისპირ რჩებოდა, ცდილობდა ფარულად დაეთმო. ჩინოც, თავის მხრივ, რაღაც უყურადღებოდ თამაშობდა. მათი სვლები ბოთლის, ან უცოდინარის თამაშს წააგავდა, — ისეთ უაზრობას ჩადიოდა ხან ერთი და ხან მეორე, ეს კი პარტნიორების შეძახილებსა და შემჩნევებს იწვევდა. შემდეგ ხელახლა პოლიტიკაზე ჩამოვარდებოდა საუბარი.

გამათს ირაკლი და ჭყონია იწყებდნენ. ირაკლის აღიზიანებდა ბატონ ლადის ფილოსოფიური აზრთა წყობა, ბოლშევიკებისადმი მიკერძობად და საქართველოს ღალატად მიაჩნდა მისი შემრიგებლური ტონი. ჯერ კიდევ თბილისში, ქართულ კლუბში, ირაკლი ეროვნული მისწრაფებებით განიშსჯვალა, მაგრამ ვერ მოასწრო მათი რივიანად შესისხლხორცება, მამულიშვილურიც ვერაფერი მოიღვაწა. კადეტთა კოლეჯის დამთავრებისთანავე გოლოვინის პროსპექტიდან ფრონტზე უკრეს თავი, ხოლო სიცოცხლის შენარჩუნებისთვის ზრუნვამ და ყოველდღიურმა ნაყე-ნაყემ დანაცრა ის ერთადერთი, სასიამოვნოდ თავბრუდამხვევი, გათვითთავადებული ხელსავესობის გრძნობა, რაც მან თბილისში განიცადა. ქართველი პორუჩიკისა და რუსი შტაბკაპიტანის შეტაკების გამო წარმოშობილი დემონსტრაციის დროს, სადაც იგი თავდაფიწყებით აქტიურობდა, საჭირო შეიქმნა მისი მალალ — ყოველად უსამღვდელოესობის საქართველოს ეგზარქოსის ონოკენტი ბელიაევის ჩარევა, რომ ეს სტიქიური პროტესტი სისხლისღვრით არ დამთავრებულიყო.

ბატონი ლადი მოკამათეს სახეში არ უყურებდა და მოციმციმე ფანჯარას შესცქეროდა.

— რუსეთის მემამულურ-ბიუროკრატიული მმართველობა მო-

ითხოვდა ასეთივე მყარ ბიუროკრატიულ ფორმებს. ჩვენ ყველანი მათხოვრები გამოვდექით გადამწყვეტ მომენტში. არც ნამდვილი დემოკრატია და არც ნამდვილი ინტელიგენცია. ძალიანაც კარგი, ყოველ შემთხვევაში, თავის მოსატყუებელი აღარაფერი დარჩა.

— ბატონო ლადი, თქვენ ვის ეკუთვნით, თქვენ თავს მაინც ვის მიაჩნებოდათ — რუს თუ ქართველ ინტელიგენციას?

— ნამდვილი ინტელიგენცია მსოფლიოში ერთი ერთი ბოლოს და ბოლოს.

— სხვა სიტყვებით — პროლეტარებო ყველა ქვეყნისა შეერთდით?!

— ეს არის ერთადერთი გზა ომებისა და სისხლისღვრის აღმოსაფხვრელად.

— თქვენ გსურთ, რომ რუსი მსოფლიოს ჰეგემონი გახდეს?

— მთავარია მსოფლიოში შეიქმნას ერთი სამყარო, მერე, ჩემო ირაკლი, რუსებს ვინ რაღასა ჰკითხავს.

ბანქოს თამაში, პოლიტიკაზე სჯა-ბაასი, ფინჯანი ჩაი, თუ ქალბატონ შუნიას ნახელავი ნამცხვარი ვალიკოსთვის სულ ერთი იყო, ოღონდ აქ ყოფილიყო ამ წყნარ, თბილ, სურნელოვან და მათრობელა მყუდრო კუთხეში, ოღონდ ნინოს სიახლოვე ეგრძნო, ეჭვრიტა მის სევდადასადგურებულ ჭკვიან თვალეზში, დაეჭირა ყოველი მისი სურვილი, გამსჭვალულიყო ყოველი მისი განწყობით. ვალიკოს თვალს ჭრიდა სახის კანზე ნაზად ავარდნილი, თეთრ მიღუღებულ კენჭებიდან გამომკრთალი ღიმილი, თავბრუს ხვევდა ვიწრო წელი, ქალწულის გულმკერდი და მოქნილი მოძრაობები. იგი ყველაფერზე თანახმა იყო, ოღონდ არ დამთავრებულყო ეს სიზმარეული სინამდვილე, მატარებლის ჩქარი სრბოლა, მისი ტკბილი რიტმი: დიგინ-დიგინ, დიგინ-დიგინ.

ეს, რასაკვირველია, შეუმჩნეველი არ დარჩენილა. ერთხელ ქალბატონმა შუნიამ დერეფანში მარტო მდგომ ნინოს უთხრა: „ბატონი არადელი влюблен в тебя по уши!“

ექიმ კვინიკაძეს იზხნელებისთვის აღარ ეცალა, მან, როგორც იტყვიან, თავის თავი მონახა — საოპერაციოში გადასახლდა, დღე და ღამე ავადმყოფებს იღებდა, რომლებიც უსაქმურობის გამო მეტად მომრავლდნენ. ის კი არა და ბუცხრიკიძის ავტორიტეტიც დაფოლდა მის თვალში.

ვარდენიც, თავის მხრივ, შეეკილოკავა ახალ დამოკიდებულებას. თუმცა აქ კიდევ სხვა გარემოებას ჰქონდა ადგილი, ვარდენს თავის

სადარდებელი ჰკლავდა: განძი, რის იმედითაც იგი საქართველოში მოდიოდა, დაუბინავებელი დარჩა. ბალიშად ამოკერილი თქარსსი ფულით და ძვირფასი ნივთებით პირსავსე მოზრდილი ტომსიკა ვაგონის ბოლო, ცარიელ კუბეში მიმალა, მაგრამ გული საგულეში არ ედო, ეს აესტრო-უნგრელი გამყოლნი ვიროთხებივით დაძვრებოდნენ და ადვილი შესაძლებელი იყო, საწოლქვეშ შეყუყულ ზედმეტ ნივთოსთვის მოეკრათ თვალი. ვარდენი სულ მოუსვენრად წრიალებდა — დღისით ვაგონს დიდი ხნით ვერა სცილდებოდა, ღამით კი ყოველი საეჭვო ხმაური ძილს უფროთხობდა. რამდენჯერმე დააპირა თავის კუბეში განმოეტანა, მაგრამ ვადაიფიქრა, იცოდა — განძი ასეთ დროს ყველაზე მეტ საფრთხეს უქმნის ადამიანის სიცოცხლეს. ბევრი ყოყმანის შემდეგ მაინც საოპერაციოში არჩია შენახვა. უმთავრესად ამიტომაც შეცვალა კვინიკაძესთან დამოკიდებულების თარგი. ძველებური გახუმრება პირმოთენობით შეკაზმა. ანექლოტების ავტორების ვინაობისა არ იყოს, ვინ ავრცელებდა ახალ ამბებს, ჭორებს, ბიოგრაფიულ ცნობებს მატარებლის მოსახლეობის შესახებ, კაციშვილმა არ იცოდა. ახლა ბუცხრიკიძე ჰყავდათ ამოჩემებული, საკვირველი ის იყო, რომ რასაც მასზე ჰყვებოდნენ, თითქმის ყველაფერი სიმართლეს შეეფერებოდა. განსაკუთრებული ავალა ცოლის გაქცევის ამბავს მიეცა. ჩუმ-ჩუმად იმასაც კი ამბობდნენ, თან განძი აქვს წამოღებულიო. ვარდენმა მყისვე შეამჩნია ვაგონიდან ვაგონში გადაპარულ-გადმოპარული ჩურჩული; ვიდრე ცოლის გაქცევაზე იყო ლაპარაკი, როგორც ითქვა, ხუმრობაში გადაჰქონდა, მაგრამ განძი?.. გადაწყვიტა სასწრაფოდ ჩაეხწო ეს მითქმა-მოთქმა. შემკლავება უპირველეს ყოვლისა იშხნელების კუბეში უნდა დაწყებულიყო. თუკი იშხნელების კუბეში ეს ხმები ფეხს ვერ მოიკიდებდნენ, სხვა მგზავრების ლაილის ყველა მაინც ჭორად ჩათვლიდა. გულახდილად რომ თქვას კაცმა, სხვისი აზრი, ბოლოში და, ფეხებზე ეკიდა, მაგრამ ლაქლაქიდან რომ რამე გამოტყვრეს? ვილაცამ გაძარცვა მოუნდომოს? ან ხელისუფლების ყურამდე რომ მიიღწიოს ამ ჭორმა? კი, ჭორმა, აბა რა, სად აქვს განძი?! განძი ხომ ცოლს დაუტოვა და შეარცხვინა სიმამრი და მათი მოღვმა. ჰოდა, ასე უნდა იფიქროს ყველამ. ვარდენი მოხერხებულ შემთხვევას ელოდებოდა. როგორც კი დაიხელთა იშხნელები, არადელი და ჰყო-ნია ერთად, იმ წამსვე მათთან შევიდა. მატარებელი ახალი დაძრული იყო. ქალბატონი შუნია სარკმლის კუთხიდან გაქცეული ბაქანის პერსპექტივის ყოველ უკიდურეს წერტილს ეჭიდებოდა მზერით და ოდ-

ნავ დაბნეული გაიძახოდა: „არა, ცეთყვა, ვერ მოასწრებ, მოსვლა, ეტყობა, შორს ცხოვრობს“.

ყველა იცინოდა. თურმე, მატარებელი სადგურზე რომ გაჩერდა, ქალბატონმა შუნიამ ბაქანზე მდგომი ხანშიშესული დედაკაცი სარკმელთან მოიხმო და შეეკითხა — ერთი ტომარა კარტოფილი ხომ არ შეგიძლია მომიყიდო. ქალს უნდოდ გადაუქნევია თავი, რაც იმას ნიშნავდა, რომ საექვო ხალხთან არავითარი კონტაქტის დამყარება არ სურდა. ქალბატონი შუნია არ მოშვებია: იქნებ იშოვნო, გეტყობა, ახლოს ცხოვრობ, მოასწრებ — მომიტანე, ფულს წინდაწინ მოგცემ, თუ ფული არ გინდა, ოქროს ნივთებსო. ქალი დაინტერესებულა და სარკმელს მიახლოვებია, კუბეში ქალბატონ შუნიას მეტი რომ ვერაზინ დაუნახავს, უკითხავს — რა ნივთებსო?

პასუხად სიმინდის კაკალივით ჩაცვითლებული, ორი ძეწკვავაყრილი ფოლაქი დავარდნილა მიწაზე. ქალმა ბაქანს მოავლო თვალი, პირგვარი გადღიწერა და ჩქარი ნაბიჯით წავიდა.

— მეორე ხომ არ გადამივდია, — ირწმუნებოდა ქალბატონი შუნია, — აბა რად უნდა ცალი საკინძე?

— აღარც მე დამჭირდება ეს ცალი, დედაჩემო. — სარკაზმნარევად ამბობდა ირაკლი, — შეგიძლია მეორე ტომარა კარტოფილში გაცვალო.

ბუცხროიციემ გარემოება შესაფერად მიიჩნია, ოღონდ საჭირო იქნება სწორი გამოთქმების ამორჩევა, უთანაზომო პასუხების შერჩევა. მან უნდა მიმართოს ყველას, ისე, სხვათაშორის, რახან სიტყვამ ძვირფასეულობა მოიტანა, მაგრამ ეს მიმართვა მოკლე და შთამბეჭდავი უნდა იყოს, რომლითაც დაიწყება და დამთავრდება შუსაიფი: „მეც ჩემი ძვირფასეულობა სიმამრსა და ცოლს მივუგდე, მაგათ ვათქმევინებდი, ჩვენი წყალობით გამდიდრდით?“ პირველი ქ-ნი შუნია გამოეხმაურება, თანაც ამჟამად თავისი მოუფიქრებელი მოქცევა უთანადრებს გულს, ამიტომ ზედმეტად გახარებული იტყვის: „კეთილშობილურად მოქცეულხარ, ვარდენ, ბარაქალა. ყველანი თავს შეიკავებენ, შემდეგ ჭყონია ვერ მოისვენებს და დაახლოებით ასე წაიქინდილებს: „დარჩენილიყავი პიტერში, ბოლშევიკები უარესს ვერაფერს გიზამდნენ“.

— მე რომ კაი ცხოვრება მდომოდა, საზღვარგარეთ წავიდოდი, ყველა პატიოსანი ქართველი დღეს საქართველოში არ უნდა იყოს? —

შეეკითხება ვარდენი ირაკლის. ირაკლიც გულგრილი ვერ დაარჩება და მხარს დაუჭერს.

ნინო ლაპარაკში არ ჩაერევა, მაგრამ უნდობლობას რაღაცით გამოხატავს: „უუ, რა კუდიანი ქალია!“ და, აი, აქ შეიქმნება ყველაზე დიდი საშიშროება, იმიტომ რომ ნინოს მოქმედება უსაქციელო და მიულოდნელი იქნება. ქ-ნი შუნიხა გულუბრყვილოდ დაინტერესდება წვრილმანებით, რა ძვირფასეულობა ჰქონდა და ნუთუ სულ მიუგდო, არაფერი დაიტოვა თავისთვის? ამ დროს აუცილებელია სიტყვის ბანზე აგდება. შემდეგ პამპულაობა და მერე თავდაპირველი წინადადების სიტყვასიტყვით გამეორება. ვალიკო სათვალავში არ არის ჩასაგდება; იგი მთვარეულივით გამოაშტერა ნინომ და ავადმყოფობამ.

მართლაც ყველაფერი ასე მოხდა. ქ-ნმა შუნიხამ ნაკარნახევით გაიმეორა ნავარაუდები წინადადება, ჭყონიამაც იგივე თქვა, ირაკლიმ გაუთვალისწინებელი ფამილარობით მხარზე დაარტყა ხელი და ლოზუნგი წარმოთქვა: „სამშობლო მამულიწვილებს უხმობს“. ნინო წამოდგა და დერეფანში გავიდა. „ჩემი მამის ძვლები ვქამე, თუ ვტყუოდე“, — წამოიძახა ვარდენმა. უხერხული სიჩუმე ჩამოწვა წამით, მერე ქ-ნმა შუნიხამ იკითხა: „ლამაზი ნიეთები გქონდა, ვარდენ, თუ მხოლოდ ფული?“

— თოვლი, თოვლი! — შეჰყვირა ვარდენმა და ყველანი ფანჯარასთან შეჰყარა. მატარებელმა სვლა შეანელა და მალე შეჩერდა კიდეც. ბუნებას ჯერ გაზაფხულის სითბო არ შეჰპაროდა, მაგრამ ქარს თოვლი უკვე მიეფანტ-მოეფანტა, ნაცარი შეეყარა ზამთრისათვის თვალეში. დონიჭემოყრილი ძალად გატიტვლებული კაცოვით, პირქუშად ელოდებოდა იქაურობა მორიგ ძალმომრეობას. იშხნელების ფანჯარასთან თოვლის ოაზისი გაჩნდა. პაწაწა ბეჭობზე სამი თეთრად დახუნძლული ნაძვი ხელიხელჩაკიდებული შემოსხვეოდა ნაზად აყორწლილ არყის ხეს. თოვლის უმწიკვლო ფარდესგს წვრილ მოგვირისტებულ არშიად ბეჭობის ქვემოდან გამომდინარე ბინული დაჰყვებოდა; ალაგ-ალაგ მსხვილი შეკონილი ფიფქები შაქარყინულივით ბზინავდა ზღვასავით გაშლილ რუხ მიწაზე. ეს პატარა დათოვლილი ხელუხლებელი უბანი გამომწვევად და ამავე დროს განწირულად გამოიყურებოდა — ცოტაც და მისი უმანკოება ვადამწიფებულ გასათხოვარ ქალივით ტყუილუბრალოდ ჩაიმქლოდა.

ქართველები უკვე ხუთი დღეა გზაში არიან. რამდენიმე სადგურში სხვადასხვა მიზეზების გამო შეაჩერეს. ზოგან მატარებელმა კარგა

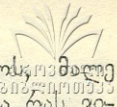
ხანიც დაჰყო, მაგრამ მგზავრები ვაგონებიდან არ გადმოდნენ, სხვის მიწაზე ფეხის დადგმასაც კი ერიდებოდნენ — არაფერი დაგვაბრალონო.

მატარებელი შედგა თუ არა, ბუცხრიკიძე კიბიდან თოვლში მალაყით გადღეშვა, სხვებიც ბავშვებივით ყიჟინით ჩაცვივდნენ ძირს, მეზობელი ვაგონებიდანაც ჩამოხტნენ მგზავრები, მოულოდნელად სიცილ-სიცილში გახურებული გუნდობა გაიმართა. არსდელი რაღაცას ყვიროდა, როცა გუნდა მოხვდა პირში, მიავლ-მოავლო თვალები და ნინოს ანც მწერას შეეჩეხა, გუნდით ხელში მისკენ გაიქცა, ნინო არ გარბოდა, ელოდებოდა, იგრძნობოდა, რაღაც მალული ფანდი ჰქონდა თავდაშსმელის საწინააღმდეგოდ მომზადებულს; მიუახლოვდა თუ არა, მოწყდა ნინო, ცოტა გაირბინა და უცებ შეჩერდა. აქოშინებული ვალიკო თავს წამოადგა, ნინომ შეხედა თვალებში კვლავ ისე ოდეს-ღაცებურად, სულში ჩამწვდომად, თითქოს თოფი ესროლა, ვალიკოს გუნდა ხელიდან გაუვარდა, მისდაუნებურად წინ წაიწია. „ღედა და ირაკლი გვიყურებენ ფანჯრიდან“, — გააფრთხილა ნინომ, გვერდზე გაეცალა, ჩაფქრებული მატარებლისკენ წავიდა.

მალე ორთქლმავალმაც დაიფშვინა და მგზავრები ვაგონებისკენ გაიქცნენ. ჩვეულ სამგზავრო რიტმში შირიხინებდა მატარებელი, როდესაც ვარდენმა ყველას გასაგონად თქვა: „ასე, ჩემო ბატონო, მივუგდებდი განძს, აბა რუს გომბიოს ვალაპარაკებდი?“ და ნაძალადევად გაიცინა.

წესით შუადღეს გადაცილებული უნდა ყოფილიყო, მაგრამ სინათლე აიწონა-დაიწონას თამაშობდა და დრო საით იხრებოდა ვერ მიხვდებოდა ადამიანი. ყველას იშხნელების კუბეში მოეყარა თავი, ღია კარებთან კვინიკაძეც კი დაყურადებულისყო. ვალიკო ფეხს ითრევდა, ეხამუშებოდა მისვლა, არ იცოდა, როგორ მოქცეულიყო. ნინოს მოულოდნელმა გაფრთხილებამ სიხარულით აავსო და დააბნია. დაერღვა იისფრად მბჟუტავი მყუდრო სავანე, შედედებულ ოცნებას ბოლო ეღებოდა. მოჩადოებულ გარემოსა და ავადმყოფობით მოდუნებულ ტანში რაღაც ამოძრავებდა, თითქოს მიძინებული ციციანთელები წამოიშალნენ, ან მისი სულის ნაირფერ ნალებქს ამოუბრუნეს და მზის შუქზე გახედეს; შეთქმულის მღელვარება, გაურკვეველი შედეგის მოლოდინი, ნეტარი ძრწოლა ერთმანეთში ირეოდა.

კვინიკაძემ ვაგონის კუბეები დაიარა და ყველა გააფრთხილა: მატარებელს წითელ მეთაურთან ჯგუფი მოჰყვება როსტოვამდის და მა-

თი განკარგულებით, თუ ვისმეს იარაღი აქვს, უნდა ჩააბაროს ჩხრეკას დაიწყებენო. „რა საჭიროა ჩხრეკა, ჩავაბარებთ, აბა რას ვინაშთ?“ — წამოიყვირა ბუცხრიკიძემ.

— მე არ მივცემ, — თქვა ირაკლიმ.

— არ მიცემ და ქათმებივით დაგვაკლავენ ზედ, — გაფიცხდა ქალბატონი შუნია. — თქვენ რას იტყვი, ვალიკო?

— არ ვიცი, ქალბატონო შუნია, — დაიწყო ვალიკომ და როცა ნინოს დაძაბული მხერა შეამჩნია, დაუმატა: „რასაკვირველია, არ არის საჭირო.“

— მე იარაღს არ მივცემ, — ჯიუტად გაიმეორა ირაკლიმ და ცხვირსახოცში შეხვეული რევოლვერი უბიდან გალიფეს ჯიბეში გადაიტანა.

— ჩხრეკამდე არც მივა საქმე, ჯერ ერთი, ჩვენ ავადმყოფები ვართ, ბატონო, სმოლნის მთავრობის ქალაქი გვაქვს, მეორეც, თუ გაწყრა ღმერთი, შევაგროვებთ და ჩვენ თვითონ მივუტანთ, — აწერიალდა ბუცხრიკიძე.

— სწორია, სჯობს ჩვენ თვითონ მივუტანოთ, წამომყვიო სხვებსაც ასევე ავუხსნათ, — შეეხვეწა კვინიკაძე.

კუბეში ქ-ნი შუნია, ნინო, ირაკლი და ვალიკო დარჩნენ.

— მე შენ გეტყვი, один сможешь держать оборону, — დამთავრებულ ამბად ჩათვალა ბუცხრიკიძის წონადადება ქ-ნმა შუნიამ. შემდეგ კუბეში საუბარი ასე წარიმართა:

ნინო: — ყველაფერმა თავისი აზრი დაკარგა, საგნები თითქოს მიწას აწყვეტილან და უწესრიგოდ ყურყუმალაობენ.

ვალიკო: — ეს მხოლოდ მანამდე, ვიდრე თქვენ თვითონ ახალი წესით არ განალაგებთ მათ.

ნინო: — რა არის მერე ეგ ახალი წესი?

ვალიკო: — ეს ადამიანის სულში მზის ამოსვლასა ჰგავს, რაც ირგვლივ მისთვის ყველაფერს ბრწყინვალეობას ანიჭებს.

ნინო: — ჩვენთვის ასეთი განსაკუთრებული პირობები მართლაც მხოლოდ რევოლუციის დროს თუ შეიქმნებოდა.

ირაკლი: — განსაკუთრებული პირობები შეექმნათ ახლა არა მართო ქართველებს, არამედ რუსეთის იმპერიის ყველა „ინოროდებს“.

— ჩავვახწევიე, გეთაყვა, საქართველომდე და მერე თუ გინდა ზარბაზანი ჩაიდე მაგ გალიფეს ჯიბეში, მადლობა ღმერთს, ჩაეტევა, — არ ცხრებოდა ქ-ნი შუნია.

ვალეკომ ნინოს თვალეში რაღაც მხიარული ნაპერწკალი ^{შენიშნა} ~~შენიშნა~~ და მხურვალედ წარმოთქვა: „მარტო ამიტომ ღირდა, რომ რევოლუცია მომხდარიყო“.

მალე მძიმე ნაბიჯების ზმაური შემოხვავდა ტალანში. კარები გაიღო, ზღურბლზე ტყავის პიჯაკში ჩაცმული მაღალი კაცი გამოჩნდა, მის გვერდით მკერდგაღელილი ახალგაზრდა გამოიჭიმა, უკან ჯგროდ სამხედრო გუნდი იდგა. ტყავის პიჯაკიანი ცდილობდა დისციპლინირებული მკაცრი იერი მიეღო, მაგრამ დაბნეულ გამომეტყველებას ვერ იცილებდა. მკერდგაღელილს კი შეტრიალებული, ძვირფასი ბეწვის ქუდის ყურები განგებ შეუჟვრელი და რქებივით წინ ჰქონდა გადმოზნეწილი — ალბათ, იმის საჩვენებლად, რომ თავხეხილადებული ვინმეა.

— Сдайте оружие, прошу от имени Советской власти, — თქვა ტყავის პიჯაკიანმა.

— По-хорошему, — დაუმტა მკერდგაღელილმა და თვალეი არტისტულად გადაატრიალა.

კუბეში დაძაბული სიჩუმე ჩამოვარდა, ვალეკომ გვერდით მჯდომი ირაკლის ჯიბისაკენ გააცურა ხელი, უცებ წამოიჭრა, ხელებაწეული მათკენ წავიდა:

— У нас нет оружия, пожалуйста, общите.

რამდენიმე კაცმა დერეფანში გაიყვანა, უბეები და ქვედატანი გაუსინჯეს. მერე ირაკლიც გაჩხრიკეს. არავის არაფერი აღმოაჩნდა.

ტყავის პიჯაკიანმა ზერელედ შეათვალერა ზემო და ქვემო საწოლები, გულგაღელილმა კი ტალანიდან გასგლისას უყვირა ვალეკოს:

— Отпусти руки, идол!

მომხდურებმა და მგზავრებმაც ზედმეტად მხიარულად გადაიხარხარეს, — გაეხარდათ, ასე იოლად რომ დამთავრდა ყველაფერი.

— რა ხრინწიანი და უსიამოვნო ხმა ჰქონდა, — აღნიშნა ქალბატონმა შუნიამ.

— შიტინგებზე ჩაეხლიჩა ალბათ, — თქვა დერეფანში ახლა შემოშვებულმა ჭყონიამ.

როცა გარეთ ყველაფერი მიწყნარდა, იშხნელების კუბეში მძაფრი შეხლა-შემოსლა გაიმართა იმის თაობაზე, თუ სად წაეღოთ რევოლვერი, რომელიც ვალეკომ ირაკლის დაუბრუნა.

— Выкиньте эту паршивую железяку, — ვითომ ჩურჩულით ყვიროდა ქალბატონი შუნია.

ვალეკოს მოქმედებით სახტად დარჩენილ ირაკლის ხელები ზურ-
გზე ამოედო, გაბუტული ბავშვივით, რომელსაც სათამაშოს წარმოე-
გას უბირებენ, ვაგონის კედელს მიყრდნობოდა. ნაწყენიც იყო, რომ
ვაჟკაცობაში შეეცილნენ და მეურვეობა გაუწიეს, ამავე დროს, ვალი-
კოს მოხერხებულ მოქმედებით წახალისებულნიცა და გულმოცემულიც-

— დედა, ძალიან გთხოვ, ნუ ერევი შენ ამ ამბებში!

— არა, რა საჭიროა, გამაგებინეთ, ბატონო ლადი.

— Что он выдумывает, რა-უნ-და!

ბატონმა ლადიმ თავისი ხშირი წარბები აწკიპა, ტუჩები დაამრგვა-
ლა, წინ გამოსწია, ბუს დაემსგავსა.

— იარაღი გვავალდებულებს რაიმე მოიმოქმედო, რა აზრი არის...

— აზრი ის არის, რომ საქართველოს მტლედ დავედოთ! — გა-
აწყვეტინა სათქმელი ირაკლიმ არადელს.

— მსლალი იდეალების სახელით იმდენი ბოროტებაა ჩადენილი,
რომ იქნებ ბოროტებისათვის ბრძოლა ნაკლებ სიავეს გამოიწვევდა
ქვეყანაზე, — დინჯად წარმოსთქვა ჭყონიამ.

მეყსეულად ქ-ნმა შუნიამ ირაკლის ხელიდან რევოლვერი გამოს-
ტაცა და კუბედან გასაქცევად გაიწია. ირაკლის თითქოს სილა გააწნე-
სო ისე შეცბა, შემდეგ აენთო და გახელებული მიწვდა დედამისს. ქ-ნი
შუნია არ შეეპუა, „ირაკლი!“ — საყვედურით გაისმა აქეთ-იქიდან.
ირაკლი კი გონსგადასული აყვირდა: „დააგდე იარაღი, გეუბნები შენ,
დააგდე იარაღი!“ ძლიერად გამოგლეჯილი იდაყვი ფანჯარას მოხვდა,
მინა დაიმსხვრა და ქ-ნი შუნიას კაბის სახელო დასველდა, გადაფრი-
ალებული ჩიქილა წითლად შეიღება. უთავბოლო ჩოჩქოლის შემდეგ
კუბეში სიჩუმემ დაისადგურა. ბ-ნი ლადი ქ-ნ შუნიას ჭრილობას უხ-
ვევდა, ქვედა საწოლის კუთხეში შეფარებულ ირაკლის მკვდრის ფე-
რი დასდებოდა. მაგიდაზე რევოლვერი იდო. არადელი მივიდა, რაღაც
გაღიზიანებული ჟესტით იარაღი ჯიბეში ჩაიღო და კუბედან გავიდა.

— ჯერ არ გვიომია და უკვე სისხლი გვდის, что они сдохли,
сдохли, сдохли, — უნებლიე დამნაშავესავით წამოიძახა ქალბატონ-
მა შუნიამ.

არადელს ჯიბეში ხელი ჩაეყო, იარაღს უხერხულად ატრიალებდა.
ღია ფანჯრებიდან ქარი ურტყამდა სახეში. მატარებელი ბეჭობებად
მოხვეტილ ხრენსა თუ კლდის ნაშალს მიჰყვებოდა ტაატით. ჰოსპი-
ტალში გაგონილი ამბავი მოაგონდა ვალეკოს. ნიკოლოზ მეორესთან
მისულან დებუტატები შულგინი და გუჩკოვი, მოუთხოვიათ — ტახ-

ტიდან გადადევნო, ამ კანონიერების დამსწრე მეფის პირადი მცველები — ორი კახაკი გამოჭიმულა და შეჭხვეწიან: „მეფევე გვიბრძანა და ჩვენ მოვკლავთ მათ“. „ამათ არს ყოველი და გვიან ყოველივე აწ“, — უპასუხია ნიკოლოზს ნაღვლიანად. შემდეგ ტფილისში შემდგარი ერთი არალეგალური კრება წარმოუდგა თვალწინ, რკინიგზის რამდენიმე აქტივისტი მუშა, მარაქაში გარეული სახელოსნო-სასწავლებლის უწვერულვანო მოსწავლეები, რალაც სულ სხვა კონკრეტული საქმით დაინტერესებული კანტორშიკები, „ამხანაგო, ამხანაგოს“ ძახილით თავმოწონებული ქალაქის ორიოდ ინტელიგენტი, მოკამათე პენსიევიკი და ბოლშევიკი, რომელთა სახეებიც აღარ ახსოვდა, მაგრამ ერთ-ერთის სიტყვებმა ვალიკოს აზრი გამოხატა: „რა უნდა ბოლოს და ბოლოს მუშათა კლასს? ყოველი მოკამათე მხარე, ბუნებრივი, ამტკიცებს, რომ მუშათა კლასს სწორედ ის უნდა, რაც სურს თვით ამ მხარეს“...

არადელმა იარადი ამოიღო, დახედა, ხელი ფანჯარაში გაყო და ძლიერად მოსტყორცნა. მზეზე ამოგდებული თევზივით გაბრჭყვიალდა რევოლვერი, ბრტყლად ჩავარდა სილიან ორწოხში და ისევ თავიდან გამეორდა ყველაფერი, კიდევ და კიდევ, კიდევ და კიდევ, ვერცხლის ხაზი სერავდა სივრცეს, ისმოდა ვარდნის მსუყე ხმა. დაგროვდა იარადი, ვალიკოს თვალწინ ვეებერთელა მთა აელვარდა, ყოველი გადაგდებული იარადი წინააღმდეგობის შეწყვეტას ნიშნავს, დამარცხებულად თავის აღიარებას, გამარჯვებულის სამოწყალოდ დარჩენას. ამ მთის ყოველი ნატეხი, ყოველი პისტოლეტი წართმეული თავისუფლების ექვივალენტი იყო. შემდეგ ბურუსად დატრიალდა დიდი დათოვლილი ველი, შავად აშვერილი ფეხები, შავთულხლართში გაკვალთული ცხედარი, ჯარად მოდენილი თავჩაქინდრული ხალხის უღევი ნაკადი, მუხლმალლა შეჭრილ ვაზიბულ შინელებში, ფოლაქების ნაცვლად წელზე დახვეული ბაწარი ან ზონარი, იარადის მაგიერ ფიშტოსავით დაკიდებული ქვაბი ან კონსერვის ცარიელი ქილა, შიმშილით შეშუპებული სახეები, ციებ-ციხელებით აღვზნებული თვალები, დასიებულ-დაიარებული ფეხები. ირგვლივ არავითარი ბადრაგი, არავითარი ყარაული, მხოლოდ ხანდახან მოვარდება წინა რიგებიდან შედამხედველი, დაუნდობლად დასცხებს რკინის ჯოხს პირველ შემხვდურს, განზე გადაგება, ჯოხს შეატოვებს, წააქეზებს, შექმნის დაკადაკას; ვინც ყველაზე მარდია, ის იტაცებს რკინის სახრეს, სახეში, თავში, სადაც მოხვდება, მთელი ძალღონით ძალღვივით დორბლმოორე-

ული ურტყამს ყოფილ მოქიშპეს. ჩამორჩენილებსაც გადაჰყავს ერთ-
 თი-ორს, თვალებს დაუშვრიალებს. ყველანი თავს დამნაშავედ გრძობ-
 ბენ, იბუზებიან და მადლიერად განწყობილნი თვალს აყოლებენ ზე-
 დამხედველს, რომელსაც ჯოხიანი წინა რიგები გადაყავს. ისეც ხდე-
 ბა, რომ ყველაზე მარდი პირჩალაგამოვლებული რიგბა, რალაც არ
 მოეწონება ზედამხედველს; რატომღაც უფრო მოუქნელს მიემხრო-
 ბა — მიჩჩეებს ჯოხს, ვინ იცის, რატომ, ისიც ხომ აღამიანია? რალაც
 აზრი მოსდის ხანდახან; ყველა შეჰნატრის ბედნიერს — წინ ნაკლები
 თავდასხმაა მოსალოდნელი.

ერთგულების დაუშვრეტელი წყარო მიგნებულია! სულ წინ რამდე-
 ნიმე ცხენოსანია, თეთრ ტაიჭზე ვილაცაა? ნუთუ გაბურძენული ნა-
 სალდათარი ნევის პროსპექტიდან?

შხედრებიც ირევიან ხანდახან, იქაც შეიმჩნევა დროდადრო ჩოჩ-
 ქოლი, თუმცა რიგიანად ვერაფერს გაარჩევ, ისე შორს არიან. მხო-
 ლოდ მაშინ მიხვდები რამეს, როცა შენს გვერდით დაინახავ დებუ-
 ტატებს გუჩკოვსა და შუღღინს, რომელთაც ქუდის მაგიერ გამოხუ-
 ნებული ზურგჩანთები დაუხურავთ. შემდეგ დაგელანდება კრების
 მონაწილე მუშა ან „კონტორშიკი“, ან „ამხანაგი ინტელიგენტი“, წი-
 ნა რიგებიდან გადმოყრილი „სელიოდეკის“ დაღრღნილი თავების აკ-
 რეფით გატაცებული და იმავე რიგში, ანაზღად თავპირდასისხლიანე-
 ბული ყოფილი ზედამხედველი, ან ბავშვივით აზლუქუნებული გა-
 ბურძენული ნასალდათარი ნევის პროსპექტიდან.

აღთქმული მიწა და სამოთხე? შიში არ იძლევა ფიქრის საშუალე-
 ბას და როგორც აღამიანის ჯერ კიდევ ბუნებრივი მოთხოვნილება, იქ-
 ვე სადღაც მოძრაობს აზრი: რა იცი, იქნებ მართლაც არსებობს?! რაც
 მთავარია, ხომ მივდივართ საითღაც, ჩვენ თუ არა, სხვები ხომ შილ-
 წევენ? მართალია, პეიზაჟი არ იცვლება, შეიძლება არც კი მივდი-
 ვართ, მაგრამ რა საჭიროა გარკვევა, ვინც წინ არის, ის უკეთ ხედავს;
 ასე ყოფილა და ასე იქნება... ახლა ვილაა თეთრ ტაიჭზე? ჩვენი ჯოხის
 მომტაცებელი?

რაინდების დაუშვრეტელი წყაროც მიგნებულია! რალად გვინდა
 მოსე ან ქრისტე?

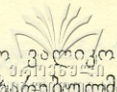
ვალკომ პირქუშად ასწია სარკმელი. აღარაფერზე სურდა ფიქრი,
 სულ არაფერზე, მაგრამ იარაღების ცვენის ექო თავში მწიფე გოგ-
 რას დაშენილ წკიპურტებივით ხმიანებდა.

მაღე გამცილებელი ავსტრო-უნგრელები საქმიანად დატრიალდნენ და მატარებელში ფარნების მკრთალი შუქი აენთო.

დატრიალდნენ
ავსტრო-უნგრელები
საქმიანად

ვარეთ ღამე ჩამოწვა, ვაგონი რიტმულად ბუქნაობდა. ვიწრო ტალანში დაბრმავებულ ფანჯარასთან წინო და ვალიკო იდგნენ. წუხელ წინოს თვალს ლული არ მიკარებია. მფრთხალი, დაუმთავრებელი ფიქრები, ფლიდი თავისმოტყუება სიყალბის მახინჯი ფუძით აშკარად ამოირიყა მის შეგნებაში და წლობით ჩვეული, ძილისპირს სსსალუქოდ მიტოვებული ზმანება-განწყობის ქსელი ვერაფრით დაკავშირდა ერთმანეთთან. ველარც ახლებურად დალაგდა რაიმე სურათი, თუმცა როგორღა დალაგდებოდა, როცა მას არაფრის შეცვლა არ სურდა და მხოლოდ იმ შეგრძნებისაკენ ჰქონდა გამახული გულისყური, რომელიც ტკბებოდა მის სულში თავისუფლად აქდერებული, შეუწყობელი ჰანგების სმენით. მის არსებაში შეტმასნულმა ბურანმა გადაიკარა, ღველფში გახვეულმა გრძნობამ სითბო გამოიღო. ახლა წინო სიბნელეს მიშტერებოდა. ორივე დუმდა. ყრუდ ისმოდა მატარებლის მაჯისცემა „დიგინ-დიგინ, დიგინ-დიგინ“. უამრავი პაწაწკინტელა ჩიკორი იფანტებოდა და სასიამოვნოდ იმლებოდა სხეულში. ვალიკო გახვევებული ელოდებოდა ვაგონის გაუთვალისწინებელ შერხევას, რის წყალობითაც დროდადრო ეხებოდა წინოს მკლავს. წინოს კი მოსწონდა თავისი გამბედაობა, უფსკრულის კლდიდან კიდევზე თვალხუჭუნა ნახტომის სულმოუთქმელი ეშხი რეალობის გრძნობას უკარგავდა. იგი თავის თავს მესამე პირად აღიქვამდა, განზე აყენებდა ფანჯარასთან მდგომ წყვილს, სიხარულით შესცქეროდა და ერთ-ერთს ასე აჯერებდა: „ეს ხომ მე ვარ, ეს მე ვარ“.

ვალიკო სიჩუმის დარღვევას არ აპირებდა, მაგრამ ერთმა აზრმა დაჰკრა — მისგან რაიმე სიტყვას ხომ არ მოელიან? გულდაწყვეტილმა, დაბნეულმა გადაავლო გონებას თვალი და როდესაც უმწეომ ქათოსის მეტი იქ ვერაფერი მოიძია, კმაყოფილი საჩქაროდ ნუგზარ სიჩუმეს დაუბრუნდა. სწორედ ამ დროს ნელა მოტრიალდა წინო, ხელი იონჭრად მაჯაზე შეახო, თითქოს მოეფერაო, თავი უცნაურად გადაიქნია და ცრემლმორეული თუ სევდანარევი თვალებით, მაგრამ მადლიერი სახით კუბეში შევიდა. ვალიკომ სასწრაფოდ გაახვია პაპიროსი და გადაფიჩინებამდე შეისუნთქა „სამსახდის“ მკახე ბოლი უეცარი დამუსრუტების ძლიერი ხმაური გაისმა. ვაგონებმა რიგრიგობით დაწიხლეს ერთმანეთი, მატარებელი შეტორტმანდა და შედგა. კუბეებიდან გამოცვენილი შემკრთალი მგზავრები ფანჯრებს მისცვივდნენ.

გარეთ და მატარებელში ერთნაირად წითლად ინათს. ნინო ვალიკოს გვერდით გაჩნდა. „რა ამბავია?“ „ხანძარი“, — მიუგო გახარებული ვალიკომ. ხანძრის კერა არ მოჩანდა. სოფლის წინ ქარსაფარად გაშენებულ წარაფის თავზე ჯვარდენი ირხეოდა შარავანდედად. ხეებზეა ადამიანთა ალისფერი პატარა ფიგურები და უზარმაზარი ჩრდილები მოძრაობდნენ. ცეცხლიდან აწეული მუქი მყიფე ბოლი, ქარისგან დაფანტული, ზემოთ გაქცეული ტვიფი თითქოს ვარსკვლავებით მოფენილ ცაზე ცდილობდა შეერთებას, მაგრამ ამოდ მისდევდნენ ქვემო-დან ნაგლეჯები ერთმანეთს, ცაში მიღწეულებს უქარწყლებოდათ თავდაპირველი მისწრაფება, ყველა კუნძულებად განათებულ ღრუბ-ლებში უჩინარდებოდა. შთვარე კი დამნაშავესავით ჩქარობდა და ყვინთვით იკვლევდა გზას. ირგვლივ გამოუცნობი ხმაური იდგა. პირ-ველი დაყურადებისას ისეთი ზუზუნი შემოგესმებოდათ, თითქოს და-ხურულ ფანჯრებს ფუტკრების ურიცხვი გუნდი დააცხრაო, მერე ზღვის ტალღების ღმუილი ეხეთქებოდა მინას. ვალიკომ ფანჯარა ჩა-მოჭქაჩა. ოხვრა-გოდების, ტირილ-ვიშის განუწყვეტელმა დრტვინვა-გვრემამ მოიცილა იქაურობა. შიგადაშიგ დურბანდში ამოღებულ გარე-მოსავით ახლო მოჭქონდა ქარს მოწყვეტილი სიტყვა, ანაზღუელად ყურთან ცოცხლად ჩაიფრენდა გინება, დიალოგის ნაფლეთი, სასო-წარკვეთილი შეკვივლება, შეტრუსული მცენარის ველური სუნით გა-ყდენთილ ჰაერს ბუხარში აღუღებელი ჩაის გემო დაჰკრავდა.

— სოფელს არბევენ, — თქვა ვალიკომ.

— რატომ?

— დამსჯელი აქცია იქნება.

— ამ ბოლო უამს ისეთი განწყობით ვარ, ვითომ ჩემს ირგვლივ, რომელიც უძველესი დროის აღდგენილი სცენები თამაშდება და არა სინამდვილე. რაც კი ხდება, დიდ ხანია უკვე მოხდა, და ახლა უბრალო გამეორებას ვესწრები, — შეცივებულებით აიჩეჩა, გადა-იყარა და ისევ მოხარა მხრები ნინომ.

— ვინძლო ეგ ეგრეც არის.

— თავდაცვის შეუგრძნობელი ინსტინქტი თუ მოქმედებს, თორემ ყველაფერი სინამდვილედ რომ მიიღოს ადამიანმა, შეიძლება გა-გიყდეს.

— ხომ შეიძლება ინსტინქტი მარადიული მეხსიერების გამოვ-ლინება იყოს?

დაძნტერესებულმა ნინომ თავი მოატრიალა.

— თუკი ადამიანის სული უკვდავია, მას მარადიული მეხსიერებაც უნდა ჰქონდეს. ყოფნა — მეხსიერებით არსებული საგანთა ორგანიზებული სახეა, — რაღაც ყრუდ ჩაილაპარაკა ვალიკომ, მიხვდა, რომ წლობით ნაწვალეებ ფიქრთა პირველივე გამოთქმა შეუფერებელ დროს მოხდა და დიდი სიბრძნით არ გამოირჩეოდა. ამიტომ მორცხვად, ნაჩქარევად თავის მართლებასავით მოაყოლა; — ამინდის შეცვლას ხომ გრძნობენ ავადმყოფები. ესე იგი, ბუნებასთან ფიზიკური ერთიანობა არსებობს: მაშ სულიერი ერთიანობა რატომ არ უნდა არსებობდეს?

ხანძრის მხრიდან წამოსულ თოფმომარჯვებულ ლანდებს მატარებლიდან გადმოსული რამდენიმე კაცი შეეგება.

— კიდევ უნდა გაგვიჩხრიკონ მაგ მამაცხონებულებმა?! — ჩაიარა დერეფანში ბუცბრიკიძემ.

მგლებსებრ დაყმენდილ ლანდებთან მხედარი მიიჭრა. ძნელი ამოსაცნობი იყო, ყასიდად ატრიალებდა ერთ ადგილას უბელო ცხენს, თუ მართლაც გაუხედნავზე იჯდა. ენერგიულად იქნევდა სოფლისკენ ხელებს, შემდეგ რაღაც იყვირა და გაჰქუსლა. მომხდურებმა მიატოვეს მატარებლიდან გადმოსულები, ძუნძულ-ძუნძულით გაეშურნენ ცეცხლწაკიდებული სოფლისაკენ, საიდანაც ეკლესიის ზარების განუწყვეტელი გუგუნნი მოისმოდა. მატარებელი სანამ დაიძრებოდა, კვლავ ძლიერად შეტორტმანდა. ერთდროულად, როგორღაც თავისთავად ვალიკო და ნინო ერთმანეთს ჩაეკონენ. ეს იყო ერთი წამი თუ წუთი, მაგრამ შეიძლება მთელი ცხოვრებაც, ვინაიდან სხვა არსებობა ასე მკვეთრად, ასე ცხოველმოსილად არასოდეს ყოფილა უცილობელი, ყოველმა უჯრედმა, სულის ყოველმა ხვეულმა სხვისი ყოფით თავისი ყოფა აღიარა, სულთქმით გაიზიარა, შეერწყა და დააამა.

შუალამემდის იდგა ვალიკო ღია ფანჯარასთან გულგადედილი, მაგრამ ნინოს ერთხელაც კი არ გამოუყვია თავი კუბედან. არც ელოდებოდა, იგი მღეროდა და მღეროდა.

როსტოვში მატარებელი ორი დღეღამე ჩარჩა. წინ, უკვე სულ ახლოს, დონისა და ყუბანის ოლქში ბოლშევიკებსა და კორნილოველთა შორის ომი წარმოებდა. ამინდი მარტისა იდგა. სადგურის მიდამოებში უეცრად აირეოდნენ დამფრთხალი მგზავრები, ხან ერთ მხარეს გარბოდნენ თავგზააზნეულნი, ხან თითქოს ქარმა შეხვეტაო, მოსაცდელ ოთახში მოქუჩიდებოდნენ. სამხედროები სულ უადგილო ადგი-

ლას ყარაულებს აყენებდნენ, მოაგორებდნენ ტყვიამფრქვევს, რომანი-
ანი ხმებით სულელურ განკარგულებებს იძლეოდნენ. შემდეგ ონავ-
რულად გამოიჭვრეტდა ცალთვალა მზე, გამოეფინებოდა ბაქანზე
ხალხი, ხსნიდნენ ყარაულებს და გახარებული ადამიანები ერთმანეთს
აწყნარებდნენ, უცებ ისევ მოიღრუბლებოდა, წამოუშენდა წვიმა, და-
ტრიალდებოდა ქარაშოტი. ისევ ტიროდნენ შეშინებული ბავშვები.

ქართველებში მოუხვენრობა სუფევდა, ვაგონებში ნერვიულად
სცემდნენ ბოლთას მამაკაცები, ქალები დაბნეულნი აცეცებდნენ თვა-
ლებს. მატარებლის ზოგიერთმა უღარღელმა და ხუმარა მგზავრმა
საგრძნობლად მოიწყინა.

ვიდრე როსტოვიდან გაუშვებდნენ, სანიტარულ მატარებელს რამ-
დენიმე ვაგონი ჩამოხსნეს. შევიწროებული მგზავრები მკიდროდ ჩა-
სახლდნენ კუბეებში. კუბე, რომელიც ქ-ნ "შუნიას სამუშაოეულოდ ჰქონ-
და განკუთვნილი, კიდევ ერთი — "საპირფარეოსთან, სახელდახელო
აბაზანის მაგივრობის გამწევი, ტაშტებიან-„ბურჟუიკიანად“ გაუქმდა
და ნაცნობი ქართველი სახეებით აჭრელდა. „ვეუბნებოდი, გაფართოვ-
დით, გეიშალეთ-მეთქი, არ დაგივარებენ კაცს, აა, თუ არ უნდოდათ
კაი ცხოვრება, ამდენი ცარიელი კუბეები დაინახეს, წაგვართმევდნენ
აბა რას იზამდნენ“, — ირწმუნებოდა ვარდენი. „რახან დასჭირდათ,
მაინც წაგვართმევდნენ“, — შენიშნა ჭყონიამ.

— მასე არაა საქმე, ჩვენ ნებართვა გვაქვს პეტროგრადიდან, მერე
კიდევ არც მასეთი უგულო ხალხია მაგენი, ზომ ხედავთ, აგერ უბა-
ტონოდ ხმას არ გვცემენ, განსაკუთრებით მანდილოსნებს ექცევიან
ზრდილობიანად, ასე არაა, ბატონო ირაკლი?

ირაკლი, იარალის თაობაზე ატეხილი უსიამოვნების შემდეგ და-
ირცხვინა თუ ცხოვრების წვრილმანებში ჩაფლულ ხალხთან თავის
გაყადრება აღარ უნდოდა, იშვიათად ებმებოდა საუბარში, ერთთავად
იწვა, წიგნი ეჭირა ხელში, რომელსაც ხან კითხულობდა, ხანაც ეფარე-
ბოდა, მხოლოდ როცა შემთხვევა მიეცემოდა, არადელს იწვევდა სა-
კამათოდ, თავისი ყოფილი კერპი აეთვალისწუნებინა და ზურგს უკან,
ყველას გასაკვირად, რამდენჯერმე აუგადაც ახსენა.

მას შემდეგ, რაც კვინიკაძეს საექიმო ხელსაწყობები საკვოიათან
ერთად დაეღარვა, იგი იშხნელებთან გადმოსახლდა, მარტო დასაძი-
ნებლად მიდიოდა თავის ვაგონში. ავადმყოფობის დარდი აღარავის
ჰქონდა, აღარც არავინ აწუხებდა. ადმინისტრაციული მოვალეობები
ერთბაშად მიაგდო (მაინც კარგა ხანია აღარავინ არაფერს ეკითხებო-

და). ვარდენთან ძველს დამოკიდებულება თავისთავად აღიქმებოდა. რაც უფრო უახლოვდებოდა 'მატარებელი კავკასიას', მით უფრო მძიმდებოდა გზა, მით უფრო მეტ მოუთმენლობას იჩენდნენ მგზავრები, ყოველ გაჩერებას ნერვიულად ხვდებოდნენ, გაღიზიანებულნი მერსრესა და შემანქანეს უღარდებლობას, უვიცობას სწამებდნენ. ქ-ნი შუნია სხვებისგან განსხვავებით კმაყოფილი გამოიყურებოდა. ირაკლის ელაციცებოდა, ვინც კი კუბეში ფეხს შემოადგამდა, ბანქოს სათამაშოდ იწვევდა. ბევრს მისთვის არ ეცალა, სხვებიც ასე თუ ისე თავს არიდებდნენ. ირაკლიმ ცივი უარი განუცხადა, ნინო მოულოდნელად დიასახლისობის ჟინმა აიტანა: მთელი დღის განმავლობაში მილაგ-მოლაგებასა და 'სურსათ-სანოვავებზე' ზრუნავდა გამალებული. არადელი კი რატომღაც ტყე-ტყე დადიოდა. ბუცხრიკიძე თავის უამრავ ნაცნობებში დაძვრებოდა. კვინიკაძეს ისევ ძველებური დაბნეულობა დაეტყო და მასთან თამაში თვით ქ-ნ შუნიას არ აინტერესებდა. ბოლოს, როგორც იქნა, თავის ერთგულ პარტნიორ ჭყონიასთან ერთად ახლად გადმობარგებული სტუდენტი გამოიჭირა და სამივენი დღედაღამე „პატკიდნოი დურაჩკას“ ერეკებოდნენ.

ნინო შესამჩნევად გახდა, ფერმკრთალ სახეზე სხივმომატებული გაფართოებული თვალები მწუხარედ ენთო.

სარკმლის შემთხვევამ არეული ფრაზის კუდი — „შენი ჭირიმე“ გამოაყოლა ნინოს მძევლად. არის მოვლენა, რომელიც უსახელოა და დაუბრკოლებლად მოქმედებს თავის სტიქიაში, ის არც გარეშე დამოკიდებულებას, არც რაიმე დაქვემდებარებას არ საჭიროებს. მაგრამ საკმარისია სიტყვიერ ფორმაში გამოიხატოს, იმ წამსვე უამრავი წინააღმდეგობა წარმოიშობა: აუცილებელი შეიქმნება მისი შედარება, ალტერნატივად წარმოდგენა, განსაზღვრება, დაკანონება ან უარყოფა. იქნებ ეს სიტყვა რომ არ წარმოთქმულიყო, არც ასე შეშფოთდებოდა და გამოფხიზლდებოდა ნინო. „ასეთი ქარაფშუტული საქციელი... ქმრიანი ქალი — პირველივე ძახილით გატაცებულიყოს არსად ს.მენია... „შენი ჭირიმე“... გადაწყვიტა მორიდებოდა ვალიკოს, თუ საბაბი მიეცემოდა, მკაცრად მოჰქცეოდა, თავი რითიმე დაესაჯა, ის წუთიერი თავდავიწყება მახსოვრობიდან ამოეძირკვა, შიგნიდან ორთქლივით მოდებული ძრწოლა გაენელებინა და სულიერი წონასწორობა აღედგინა. „ჩემი ქეთი, ჩემი ქეთევანი“, — ფიქრობდა იგი თავის ამდენ ხანს უღედოდ შიტოვებულ შვილზე და ბუნებრივად გამოწვეულ მონატრებას ვალამეტებულად ახალისებდა, იმავ დროს გახა-

რებული აღნიშნავდა, თუ როგორ ქრებოდა, საიმედო რუსხმელში ვარდებოდა ის სიტყვით დაგმობილი და აქამდე დაუოკებელი ვარდებოდათა დინება. ნაცნობ სიტბოს შემდეგ კვლავ ეწადა გავრცელებულიყო, გაფართოვებულიყო, მის სხეულსა და გონებას მოსდებოდა და ნინო ავადმყოფურად შემოფოთებული ბალიშს იკრავდა გულში, თვითონ რომ გაეგონა, ისე ბუტბუტებდა: „ჩემი ქეთი, ჩემი პატარა ქეთევანი“.

ვალიკო გუმანით იზიარებდა ნინოს განწყობას, მათი საერთო ღრსების დაქარგვად მიაჩნდა მიძალება. შიშობდა, ასეთ რეტდასმულ მდგომარეობაში მის რაიმე საქციელს მომენტით სარგებლობის სახე არ მიელო. მართალია, იცოდა, ნინო ამდაგვარს არაფერს დასწავებდა, მაინც სჯობდა, მორიდებული ყოფილიყო. რაც მთავარია, მასაც ღრვო სჭირდებოდა ამ ამოშანთული შთაბეჭდილების გასანელებლად. იშხნელების კუბეს არ ეკარებოდა, სამაგიეროდ ყოველ კარის კრიალზე მისდაუნებურად თავი მიბრუნებული ჰქონდა — იმედოვნებდა ნინოსთვის მოეკრა თვალი. დღისით სულ რაღაც ამალეღვებელ მოლოდინში იყო, ღამე განსაკუთრებულ ნეტარებას ჰგვრიდა, როდესაც მყუდროდ შეეძლო ახალი და ახალი თვალთ შეეხედა გონებაში აღტიფრული წარსული სურათებისათვის, ზანდახან გულს რაღაც ბწყარბი მოედებოდა, მისთვის ჩვეული კითხვები მომავალი მიზნების გაუსაგნებლობის ირგვლივ უსიამოვნოდ გაჰკრავდნენ ხოლმე, მაგრამ ნინოსთან დაკავშირებული მოგონებებით მათ თავიდან იცილებდა და ისე ტკბილად ინთქმებოდა აბრეშუმივით მოციხავე ბურანში, რომ დილის ხმაურზე გამოფხიზლებაც აღარ სურდა, როგორც სულ ადრე უდარდელ ყრმობაში ძილის დროს ნერწყვი ადგებოდა პირზე.

როცა ბუცხრიკიძე არსად ჩანდა, კვინიკაძე წამდაუწყუმ ეკითხებოდა მეზობლებს:

— როდის ვიქნებით კავკაზში თქვენის აზრით?

დამაკმაყოფილებელ პასუხს არავინ იძლეოდა და ისიც ფარვანასავით ერთი სარკმლიდან მეორე ფანჯრის მინას ეკვროდა ვარდენის მოლოდინში.

კვინიკაძე გიმნაზიის მეექვსე კლასში სწავლობდა, როცა დედ-მამა ერთ დღეს დაეღუბა. ქუთაისიდან ქორწილში ცხენებით მიმავალი ცოლ-ქმარი მეწყერშა მოიყოლა. ვერავინ ნახა, ვერავინ იპოვნა მათი ნეშტი.

არც დაკრძალვა მოხდა და არც ჩვეულებრივი სატირალი შემდგავს. ჯ. იოსელიანი

რა. ვერც მკვდრებად და ვერც ცოცხლებად წარმოედგინა ისინი ბავშვს — „წავიდნენ და აღარასოდეს დაბრუნდებიან“. ამ სიტყვების აზრი თავისი მოულოდნელი ბოროტებით მიუწვდომელი გახდა ფაქიზად გაზრდილი ყრმისათვის; სიმყუდროვის, სითბოს, თაყვანისცემის, მხიარული და მდგრადი გარემოცვის ერთი სულის შებერვით გაქრობა დაუჯერებელი იყო. პირველ ხანებში ეჩვენებოდა სიცარიელით სავსე უზარმაზარ ჩარჩოში შედგა ფეხი, სადაც თვალის მოსაკადი წერტილიც კი არ არსებობდა, სადაც სიცარიელე აშინებლ შემოწოლას უქადადა, დაუოკებლად მოიწვედა ყოველი მხრიდან, ციებცხელებას ჰგვრიდა. საკუთარი სასოწარკვეთილი ძაბილის მეტი არაფერი ესმოდა, სამუდამო დუმბილში გამტერებულს თეთრი წყვილიანი ეფინებოდა თვალში. ლებანიძეების სახლში, სადაც იგი შეიკედლებს, არავის უმელაგნებდა თავის მწუხარებას: ბოლომდე მაინც ვერაინ გაიგებდა, უბრალო შეცოდება კი მშობლების ჩაბრუნების შეუტრაცხოფად მიაჩნდა. მას აქეთ კარგა წყალმა ჩაიარა. დროუამის ნისლი ნელ-ნელა ეპარებოდა განვლილი ცხოვრების წარმოდგენებს; ის კი არა და, ხანდახან უკვე სიკვდილზედაც ფიქრობდა, მიაჩნდა, რომ საკმარისად დაპყო უკვე ამ ქვეყანაზე, მაგრამ ვერა და ვერ იქნა, ბავშვობის ის შიდაწვა, ის შფოთი მთელი სიცოცხლის მანძილზე ახალი სიტუაციების უთავბოლო შიშად გამოჰყვა კვინიკაძეს.

— თუ ღმერთი გწამს, ეს სასაფლაოს წარწერა წეიკითხე და გაშეიცანი, ვინ იყო ერთმანეთისთვის ეს ორი მიცვალებული, — მიაჩენა ხელში ექიმს ქაღალდის ნახევი ვარდენმა და მეზობლად შჯდომ სტუდენტს თვალი უყო. კვინიკაძეს მხედველობა კარგა ხანია დაუქვეითდა, სათვალეც ყოველთვის თან ჰქონდა, მაგრამ არ ხმარობდა, აიჩემა, რომ ეს დროებითი, ნერვიული სენიაო. ამჯერადაც ფანქრით ნაჯღაბნ სტრიქონებს ცხვირი გააყოლა, ხმამაღლა წაიკითხა: „აქ მარხია ცოლ-ქმარი, და-ძმა, სიდედრ-მამამთილი...“ — ექიმი შეიშშშუნა, საყვედურით გადახედა ვარდენს და ქაღალდი ხელიდან ზიზღით გააგდო.

— რავარი დოხტური გვყავს, ა? — დაჰკრა ხელი მხარზე სტუდენტს ახარხარებულმა ბუცხრიკიძემ, — ბოვშვივით არის, ბოვშვივით.

— ყველა ბავშვია, დიდობა მოგონილი სისულელეა, — ჩამოაჩიგა კარტი ქ-ნმა შუნიაძე. პასუხის ნაცვლად ბუცხრიკიძემ ჯერ ჰყონიას, მერე ქ-ნ შუნიას, მერე ექიმს შეხედა და ჩაბყირდა.

— დიახ, ბავშვობა ადამიანის ელემენტური დამოკიდებულებაა თა-

ვისი წარსულისადმი, — წაილაპარაკა ბუცხრიკიძის შავიერწამოწით-
ლებულმა კვინიკაძემ.

არავის ელიმებოდა, ვარდენი მიხვდა, რომ რაღაც საჩოთირო მო-
მოქმედა, შეწყვიტა სიცილი, კიდევ ყველას გადაავლო თვალი.

— მაგი არ ვიცი, დამოკიდებულება თუ რაცხაა, მაგრამ ეს სტუ-
დენტი რომ ბოვშვია ჯერ, ამას წყალი არ გაუვა, ასე არ არის, ბიძიკო?

— რომელ ბავშვს მიაჩნია თავი პატარად? — დაასწრო სტუდენტს
ქ-ნ შუნიამ. — ანდა რატომ არ არის სახელმწიფო, ჯარი, პავონები,
ჩინ-მედლები იგივე სათამაშოები, რაც ბურთი, დამალობანა, სახლო-
ბანა, ყაჩაღობანა?

ყველამ გაიცინა.

სადგურ კავკასიაში ჯერ კიდევ ყოვლად მდიდარი ყუბანის ველი
მოხარშულ ყვითელკურტუმა დედლებად, სხვადასხვა ფორმის შინ
გამომცხვარ პურებად, ნაირ-ნაირ მწნილებად გადაიშალა. შაშხით გა-
ბრწყალული დახლი დათოვლილ მოაჯირს წააგავდა. მატარებლის ნა-
შემშილარი ხალხი ადუღებული წყლის ბურთულეებით დაეხვია სა-
ხელდახელო ბაზარს. რამდენიმე ადგილას საექვოდ შეჯგუფდნენ მა-
შაკაცები — სასმელის ხოში დატრიალდა. მტაცებელს გაცილებით
დიდხანს სძინავს, ვიდრე მის მსხვერპლს, კურდღელი უფრო ადრე
გამოდის საშოვარზე, ვიდრე მგელი. სადგურზე უეცრად გამოჩენილ-
მა სამხედრო ვუნდმა სასწრაფოდ გარეკა ქალები, ზეიბრები და მო-
ხუცი მოვაჭრეები, მგზავრები ცივად აიკრიფნენ ბაქნიდან. ერთ ცალ-
ხელა, რაღაც სამართლიანობაზე მოქადაგე გამყიდველს, რომელმაც
ვაჭრობის თავისუფლება, ადამიანის ბუნებრივი მოთხოვნილება და
ბოლოს ლენინიც კი ახსენა, მკავე კიტრებით სავსე ვედრო წაართვეს,
ქვანახშირის გროვაში გადაუბირქვავეს, თვითონ გააგდეს და გონს-
მოსვლის შემდეგ, შორიდან მოხვეწარეს, — ვედრო შინც დამიბრუ-
ნეთო, — ყურიც კი არ ათხოვეს. ერთბაშად მიწყნარდა იქაურობა
მატარებელსა და ვაგზალს შორის უმოკლესი გზით საქმიანად მიდიმო-
დიოდნენ ნახევრად სამხედრო ტანსაცმელში ჩაცმული ახალგაზრდა
კაცები.

სანიტარულ მატარებელს № 113-ს გამოუცხადეს, რომ წინ ველარ
გაუშვებდნენ.

ზაქარია ავალიშვილმა და ქართველმა საევაკუაციო ჯგუფის თავ-
კაცებმა კვინიკაძე მონახეს, ავადმყოფების დაუთარი მოითხოვეს, მი-
სი წაყვანა დააპირეს. ექიმი უარზე იდგა, უმწეოდ აქეთ-იქით ატრი-

ალებდა თავს, მოსარჩლეს ეძებდა; მარცხენა ხელის შუათათხუწი წამოცმულ ოქროს ბეჭედს იმავე ხელის ცერით აწვალებდა.

— ადგილობრივი საბჭოთა ხელისუფლება არ არის წინააღმდეგი, რომ ჩვენ მათეულთ დავეუკავშირდეთ ეკატერინოდარს, იქ ცენტრი ყოფილა. თუკი ეკატერინოდარი ნებას დაგრთავთ, ჩვენ გაგიშვებთ. ე! წვედიეთ, ბატონო ექიმო, თქვენი დასწრება არ ნიშნავს არაფერს? მაინც ექიმი ხართ, — არწმუნებდა ავალიშვილის გვერდზე მდგარი, ჩოხაში გამოწყობილი თეთრულვაშა, დაჟღაჟა ლოყებიანი ქართველი კვინიკაძეს.

— მე ვფიქრობ, ბატონო ზაქარია, უმჯობესი იქნება ჩვენივე ბედის ანაბარად დაგრჩეთ, მოვიცადოთ, — ჩაერია ლაპარაკში არადელი.

— რას ველოდოთ? ამხელა გზა გამოვიარეთ და ახლა აგერ კავკასიონის ყურისძირში აღარაფერი მოვიმოქმედოთ? — იწყინა ჩოხოსანმა.

— სმოლნის ნებართვის გარდა დიაგნოზების აღწერაა საჭირო, ლოდინით არა გამოვა რა, ჩვენ ჩვენი ვქნათ, და რაც იქნება, იქნება, — თქვა ავალიშვილმა.

— ვაითუ თავი გავასხენეთ. ასეთ დროს გაწყობილი სანიტარული მატარებელი, საკუთარი მომსახურე პერსონალითურთ ნაპოვნი განძია, — არამკითხე მოამბეს ნათქვამივით იქნა მიღებული არადელის აზრი და ისიც გაეცალა იქაურობას.

სანიტარული მატარებელი დაუანგულ ლიანდაგებზე გადაიყვანეს. როდესაც ჩამოხსნილი ორთქლმავალი ერთი შეკვივლებით დაემშვიდობა მგზავრებს და სამშვიდობოს გასწია, გაირკვა, რომ, სულ ცოტა, ერთი ღამის გათევა მაინც მოუხდებოდათ. მატარებლის მოსახლეობა ნელ-ნელა ამოძრავდა. შორს ვერავინ ბედავდა წასვლას, საყოფაცხოვრებო საქმის მოგვარებას იქვე ცდილობდა. დახავსებული ჩიხის არემარე გამოცოცხლდა, სადგურის მთლიანობაში ჩაიხატა.

ბოლო ვაგონიდან ჰაერზე გამოსულ ნინოს არადელი შეეყარა, ორივე შედგა. მორიდებულად გაუწვორეს თვალები ერთმანეთს, შემდეგ გაფითრებულნი მტრებივით მიიჭრნენ ერთმანეთთან, ისევ ნელა გაუწოდეს ხელი ერთმანეთს; შეთქმულებივით ვაგონებისკენ მობრუნდნენ, მატარებლის ფანჯრებისკენ მზერა გააპარეს, ეტყობა რაღაც გადაიფიქრეს, უსიტყვოდ წინ წასვლა არჩიეს. ლიანდაგების გადაღმა ჰი უკაცრიელი შენობების შუა ხელჩაიკიდებულნი გაიქცნენ. ისინი მიბრუნდნენ, თვალებს აცეცებდნენ, თითქოს ვიღაცას გაუბრუნდნენ,

ვმალეობდნენ, ეძებდნენ. ვალიკო ხან ერთი ფიცრულის წინ ვახერ-
დებოდა, დაბნეული მიიხედ-მოიხედავდა, გაუბედავად შეხედავდა ნი-
ნოს, ის კი მის მზერას ეჭიდებოდა, აქოშინებული და შეშინებული
ჩურჩულით ეკითხებოდა: ჰა? აქეთ? ვალიკო ახლა მეორე მხარეს, და-
ცარიელებულ ჩალურთან შეჩერდებოდა, მერე ისევ ხელიხელჩაჭი-
დებულნი გარბოდნენ.

სადგურის ნასახლარი მთავრდებოდა, იქით უკვე უშენი ალაგი
მოჩანდა. ვალიკო რაღაც ნაგებობას მიაღწევდა. ნინოს შავა მარჯვენა ხე-
ლიდან მარცხენაში გადაიტანა და ფრთხილად გამოაღო კარი, შეიხე-
და, ალაგ-ალაგ აცვენილი სახურავის ყავარიდან საკმაო სინათლე
ფინებოდა. ნავთის სუნი იგრძნობოდა, უწინ, ეტყობა, აქ რკინე-
ულობის სათავსო იყო. პირისპირ შედგნენ ადევლებულნი, დაბნეულ-
ნი, გაკვირვებულნი და ცდილობდნენ ხმამაღალი სუნთქვით არ დაერ-
ღვით ირგვლივ გამეფებული სიჩქმე: რა უნდოდათ აქ, რად მორბოდ-
ნენ ასე თავქუდმოგლეჯილები? უხერხულობიდან თავის დასაღწევად
ვალიკომ ორივე შორთოლვარე ხელი წინ გაიშვირა და ნინოს მხრებს
შეეხო, მერე უცებ ერთმანეთს მიეკვრნენ.

— Руки вверх! — მეხვიით გავარდა მჭექარე შეძახილი.

საფრად ახორცილი ყუთების უკნიდან შაშხანით ხელში ბიჭი გა-
მოვიდა.

— А ну-ка, назад! — დაუღრიალა ბიჭმა ვალიკოს, კაფანდარა
მუწუკებიანი სახით და დევკაცის ხმით, ჩვიდმეტი-თვრამეტი წლისა
ძლივს იქნებოდა. ვალიკოს რეალური საშიშროების წინაშე ყოველ-
თვის გრძნობათა უდაბნოსეული სიმშვიდე ეუფლებოდა, აზროვნება
მოქმედებას ზუსტ მათემატიკურ ფორმულას კარნახობდა. ახლა კი
სისხლი აუვარდა თავში; უსივრცო და უსაგნო გარემოში, უჩინარი
ლიავის მდევრად წარმოუდგა თავისთავი; სასოწარკვეთილებამ აიტანა.

მატარებლის ფანჯრიდან გადაგდებული რევოლვერის ვარდნის
ეჭო კიდევ ერთხელ შემოესმა დამცინავად და ნიშნის მოგებით. „სა-
იდან გაჩნდა ეს ლაწირაკი, გუშაგია თუ დროთა ბრუნვას აყოლილი
ბოროტმოქმედი? უთვალთვალა თუ შემთხვევით წააწყდა მათ?“

— Что вы тут делаете, а? — ნამარდული ღიმილით იკითხა მან.
აღმაცერად გადახედა ვალიკოს, თოფი მოუღერა, შემდეგ ადგილზე
გაშეშებულ ნინოს შეავლო თვალი.

გადაწყვეტილებამ, რომელიც უმალ წაიკითხა ვალიკომ მის ამ-
დვრეულ ყვითელ თვალეზში, ყველაფერი ელვის სისწრაფით დაატ-

რიალა. მოწყვეტილი, კატისებური ნახტომით სწვდა ლულაში, მეორე ხელით კონდახიდან მხარზე გადმოყირავება მოუნდომა, მაგრამ ბიჭი ისე დაეცა, რომ თოფის წაგლეჯა არც კი უცდია: ვალიკო ყელში ებრღვნა, ბოლმისგან ღონედაცლილმა, გაცოფებულმა ვერაგზით ვეღარ მოუტრიალა ხორხი, რაც უფრო მაგრად უჭერდა ხელს, საკუთარი თითები, როგორც სიზმარში, უფრო უღონო და მოჩვარული ეჩვენებოდა: „გაუშვი, დაიხრჩვება“ — გონს მოიყვანა იგი ნინოს ხმამ; წამოდგა, შაშხანიდან ჩახმახი ამოაგდო, ჯიბისკენ უნდოდა წაეღო, მაგრამ ენაგადმოვარდნილი, თვალეზდაჭყეტილ ბიჭს გადახედა და იქვე მიწაზე ჩაუშვა. ნინოს მოხვია ხელი, ორივენი სწრაფად გავიდნენ გარეთ.

სანიტარული მატარებლის მოსახლეობა დელავდა, ფანჯრებსა და კიბეებზე გამოფენილი ქარმოკიდებული ნაირფერი სარეცხივით ირხეოდა. ეს პიკანტური, ან როგორც უმრავლესობა ამბობდა, — უტიფარი სანახაობა გახლდათ, როცა ნათესავებისა და პატიოსანი ხალხის თანდასწრებით, ასეთი რეპუტაციის მქონე გათხოვილი ქალი დღისითმზისით მამაკაცთან ჩახვეული მოურიდებლად ბრუნდებოდა სამარცხვინო საქმიდან.

ნინოს კანკალი ჰქონდა ატეხილი, კბილებს აკაწკაწებდა, ტანში არაბუნებრივ სიშხატეს გრძნობდა, ფეხებს კი ძლივს მიათრევდა. ვალიკოს ფრთხილი, მაგრამ მტკიცე ნაბიჯით იგი თავის ვაგონისკენ მიჰყავდა. კუბესთან სტუცხრიკიძე და ექიმი შემოხვდნენ. ექიმმა არ იცოდა, თვალეზი საით წაეღო, რაღაც წაიბურღლუნა, სასწრაფოდ ჩავიდა ვაგონიდან. ბუცხრიკიძეს, როგორც ეტყობოდა, წასვლა აზრადაც არ მოსვლია და ვითარების დაზუსტებას აპირებდა. ვალიკომ გადაუბრიალა თვალეზი, ცხვირწინ მიუკეტა კარი. ნინო კვლავ კანკალეზდა, მხოლოდ ჯვარედინად გადაღვედილი დიდი მკლავების სითბო ანიჭებდა იმ ტკივილნარევე სანუკვარ გრძნობას, რომელსაც განიცდის მშობლების ალერსს შეტირებული, სხვისგან უსამართლოდ დასჯილი ბავშვი. მერე გული აერია. ვალიკომ პირი მობანა, წყალი დააღვეინა, წამოაწვინა, ფეხები თბილად შეუფუთნა, თავთან დაუჯდა, ხელისგული შუბლზე დაადო. ასე გაუნძრევლად, ჩუმად იყვნენ ისინი დიდხანს — ერთი, შესაძლოა, ორი საათით. ვალიკო ხანდახან თუ შეცვლიდა ხელს და ნინოს გახურებულ შუბლზე, მეორე უფრო გრილ ხელისგულს აფენდა წამლად.

ბუცხრიკიძემ ახალი ამბავი მოიტანა. წინ, სემაფორთან დგას სა-

ზარგო მატარებელი, რომელსაც მოზმული აქვს „ტებლუშკას“^{განცხადებული} გონი სავსეა იმ ქართველი ნაჯარისკაცალებით, ივერიელთა პოლკის სახელით რომ სურდათ გაეერთიანებინათ პეტერბურგშიო.

ვარდენს ტანი უგრძნობდა — რაღაც უბედურება ახლოვდებოდა; აღარ შეიძლებოდა ამ გამოჭიმული სანიტარული მატარებლის იმედად ყოფნა; სხვა თუ არაფერი, ეს ჩაკოსტუმებული და გამოპრანჭული ხალხი შურისაღმძვრელ ყურადღებას იქცევდა. „რა მაქ 'მაგენთან საერთო!“ — ხმამაღლა არწმუნებდა თავს და ეძებდა, რა ეღონა. რამდენჯერმე ივერიელთა ვაგონში გადავიდა, დახედა იქაურობას, ლალად ნამყოფი გლეხი აღმოაჩინა ფარცხანაყანებიდან, მეზობლურად მიიკითხ-მოიკითხა, ვითომ ბანქოს სათამაშოდ გადმოსულმა მოხევესთან, რომელიც ვაგონში ყველაზე გავლენიან კაცად გამოიყურებოდა, ჩექმები ძალად წააგო. ქართველების გარდა მგზავრებს შორის რამდენიმე აზერბაიჯანელი სამხედრო პირი ერია. კავკასიის ფრონტისათვის ჯავშნიანი ავტომობილების საშოვრად გამოგზავნილებმა აღარ იცოდნენ, რომელი ჯარის მსახურებად ჩაეთვალათ თავი. ისინი ამ თავგზაბნეულ, უხემ, რატომღაც გავულისებულ ნაჯარისკაცალებსა საზოგადოებაში მოკუნტული და შეშინებული ჩანდნენ. ერთ-ერთმა მათგანმა ვარდენი დამარტოხელა და სთხოვა, სანიტარულ მატარებელში ზომ არ მომიხერხებ გადასვლასო. რუსულს კარგად ლაპარაკობდა, ალბათ ოფიცერი თუ იყო. ვარდენმა ყოველი შემთხვევისთვის თავი ისე დაიჭირა, ვითომც უემისოდ ეს საკითხი არ გადაწყდებოდა, თუმცა არც არაფერს შეპირებია და არც უარი უთქვამს. თვითონ კი აღარ დააყოვნა, სიმამრის ნაქონი სოვდაგრის პიჯაკი ვილაცას სადგურზე სპირტში გაუცვალა, ქართული დარღვიანდობით თათარიან პურმარილზე „ტებლუშკას“ ავტორიტეტები შემოიკრიბა, გაიქცა, სანიტარული მატარებლიდან ექიმი გადმოსაბარებლად დაიყოლია; არაფერი გაუხდვია, ისე დაიილია ვა ტანსაცმელში გახვეული თავისი განძი და ამოღენჩებული სახით ივერიელთა ვაგონში შემოიყვანა.

ქართველები შუა ვაგონში შორთხულიყვნენ და წრე შეეკრათ.
 — სადა ხარ, კაცო, გეძებთ, რახანია! — მიაძახეს ვარდენს.
 — გამარჯობათ, — წაიბუტბუტა კვინიკაძემ.
 — ხელ მაგიმართოს! — დასძახა შეზარხოშებულმა თამაღამ, — ერთი ჭიქა მაგასაც აწაფე!
 — აპპაპა-პა, არ სვამს, არა, — წამოიყვანა ვაგონის კუთხისაკენ ვარდენმა კვინიკაძე, მისწი-მოსწია იატაკზე წამოწოლილნი, ექიმი

ხაბაკს მხედარივით შემოაჯინა და თვითონ მოქეიფეთა უერთდა.

— არ სვამს, რავა, პუჭუნჭკურა გაუჩნდება კუჭში? — იკითხა იმან, ვინც ფეხზე იდგა და ავსებული ჭიქა ეჭირა ხელში.

— რაიო, რაიო, პუჭუნჭკურაო? ხა, ხა, ხა! — ვარდენმა მის გვერდზე მჯდომ ქერა მთიელს დაჰკრა მხარზე ხელი, აქაოდა ზუმრობის მოყვარული უბრალო კაცი ვარო, ყველას გასაგონად გაიმეორა: — პუჭუნჭკურაო, არ უნდა ამას თქმა, დედა ნუ წამიწყდება!

ფეხზე მდგომმა სატინის ლურჯ პერანგზე შემოჭერილ თასმას გააყოლა ცერი, გულმკერდი გამოხნიქა, ჭიქას თვალი გაუსწორა:

— აგერ აქანა რომ მივა, მომავყირეთ, თუ არა თავის გადაქნევისას მეტი მომივა და დამაცემებს.

— ამა დახე, რაჰ ჩადის, ე... მოდე იქითა! — სარგადაყლაპულივით წამოიწია ერთი თავით ყველაზე მაღალი და ჭიქას სწვდა. — ეგ ხრაკიანი არაყი მე ვერ წამაქცევს.

— დამეთხუე, ძამა, მმართვეს რამე უენი?

— ეჰე! — მუქარით შეჰყვირა თამადამ და როცა ნახა, მისმა ჩარევამ შედეგი გამოიღო, დასარტყმელად აღმართული ხელი დაუშვა, — ეგ ხრაკიანი არაყი კი არა, სპირტია.

— რა ვქნა, ძველებურად შემოყოლილი მაქ, — დაირცხვინა აყლაყუდამ.

— გადაჰკა, ყველას გვეყოფა, — მიუბრუნდა ფეხზე მდგომს თამადა. ლურჯპერანგიანმა სასმელი გადაყლურწა, პირი მოკუმა, თვალები მზის სხივებში გამთბარ კატასავით მოჭუტა და თქვა: — არა, ძამა, რუსებს არაყი და... კაი აქვს, კაი! — პირდაპირ დაასახელა ქალის ორგანო და გამხიარულებული თანასუფრელების წრეში ჩატუტქდა.

— ეეე, გონჯო! სირცხვილი არა იც? — კვლავ წამოიწია თამადა.

— კარგი ახლა, მორჩი! — შესძახეს აქეთ-იქიდან. ყველაზე ზამალლა ბუცბრიკიძემ იყვირა:

— შენ ვითომ მამა აბრამის ბატკანი ხარ?

— მე „პლამენოი ყერებეცს“ მეძახდნენ, — მოულოდნელად მოღბა, შეიფერა და გადაიხარხარა თამადამ, — ჩემი ნება რომ იყოს, სულაც არ დავრჩებოდი. — უცებ დარდიანად განაგრძო: — ხახმატობას შინდა ჩაუღუსწრო, ერთი ყალიონი ჩვენებურად მოჰსუტოს კაცმა. — ძერე სისუსტედ რომ არ ჩამოერთმიათ, დამიზნებული წვრილი თვა-

ლები შეუტრიალ-შემოუტრიალა ვაგონში მყოფთ, მჯილა დაირტყა გულმკერდზე, შესძახა „აუჰ, მუშინსკი ჩალავეკ!“ და ისევ ისე ველურად გადაიხარხარა.

— ჰაი, ჰაი, რომ ხავიწი სჯობს ამათ ქერ-ჭრელასა, — დაადასტურა მთიელმა.

მოქეიფეებს სპირტი მალე მოეკიდათ, ლურჯპერანგიანმა სიმღერა წამოიწყო, მაგრამ ბუცხრიკიძის მეტი არავინ აპყვა. ვარდენი ზოგს თვალთ, ზოგს ხელით ანიშნებდა, აგვეყვითო, პირს ალებდა მოშიებულ ბარტყვით, ხმა კი არ ამოდიოდა. წამომწყებიც საკმაოდ დაჯერებული ვერ გამოდგა და სიმღერა მალე შეწყვიტა. „მუშინსკი ჩალავეკმა“ გადაიხარხარა, რაღაც გამკილავის თქმას აპირებდა, როცა ბუცხრიკიძე დაედრიჯა, თუ ძმა ხარ, მთიულური, მოდი, მთიულური, შენ კარგი ცეკვა იციო; ისე ეუბნებოდა, ვითომც არაერთხელ ენახა მისი ცეკვა, „მიდი, მიდი“, — შეეხვეწნენ სხვებიც. „მუშინსკი ჩალავეკს“ თვალები უბრწყინავდა, წამოდგა, გაიღიმა, თითქოს უარზე იყო, მერე სულმა წასძლია, ცალფეხზე წაიჩოქა, შემოჰკრა ტაში და შემოსძახა:

„ქალაუ, გიყვარვარ თუ არა,
ქალაუ, გიყვარვარ თუ არა,
შენც გაიხარე, მეც გამახარე,
გიყვარვარ თუ არა“...

მეტი, ეტყობა, სიტყვები აღარ იცოდა და გიჟურ რიტმში განაგრძობდა ტაშის ცემას, საცეკვაოდ კი არავინ გადმოდიოდა, საერთო უხერხულობის გასატეხად ვარდენი იძულებული შეიქნა ტაშის რიტმში აეწია და ჩამოეწია ხელები, აეწია და ჩამოეწია, მაგრამ ეს ისეთი უსუსურობა გამოდგა, რომ ირგვლივ სიცილი ატყდა. „ბუზებს გვიქმევს, ბუზებს, ეე, გონჯო!“ — ხარხარებდა „მუშინსკი ჩალავეკი“.

ვაგონში მთელი დღე მთვრალების ხორიალ-ბორიალი იდგა. ერთხელ ფარაჯაზე უდარდელად გაშოტილ ოფიცერს, დღე და ღამე რომ ეძინა და ძლიერ ხმაურზე თუ შეიშუშუნებოდა ხოლმე, აყლაყულდამ მკლავზე ფეხი დააბიჯა. ოფიცერმა აახილა თვალი, რაც ძალი და ღონე ჰქონდა, გაუქნია წიხლი გრძელ ფეხებში, მოჭრილ ხესავით გადააქცია, მერე ნებით მოისრისა სახე, ზღართანით გადაბრუნდა და გაქცეულ ხვრინვას მიეწია. წამით ვაგონი მიწყნარდა, აყლაყულა ზღაზღნით წამოიწია, ჩმუჩვნით წამოაღდა თავს მხვრინავ ოფიცერს, დაბნე-

ულმა მიმოიხედა, არავინ არაფერი უთხრა და როცა „მუშინსკი“ ჩაღვეკმაც“ აარიდა თვალი, მხრების აჩეჩით ჩაილაპარაკა: „ძალად ხომ არ მინდოდა, ვეჟო“. ვაგონი ისევ ანმაურდა. კვინიკაძის გვერდით ორ ნაჯარაისკაცაღს დიალოგი გაებათ. შეკითხვებს თვალეზადმოკარკლული ჩიყვიანი იძლეოდა, არც მოპასუხე უნდა ყოფილიყო ჯანმრთელი. ჭლექიანისთვის დამახასიათებელი ხრინწმოკიდებული ყრუ, დაბალი ხმა ჰქონდა და შეტევისას გაბმულად ახველებდა.

— ერთი, თუ კაცი ხარ, სულ მინდა გკითხო, ეს ბოლშევიკები და მენშევიკები, თუ გაგეგება, რა არის?

— შარაგზახე ნეხვი ხომ გინახავს?

— მადან არ მამკლაა?!

— ჰოდა, აი, ურემი რომ გადაუვლის, ესე ჩაჭრის, რა, ხომ დაყვირებინხარ, ორ ნაწილად, დიდი აქეთა — პატარა იქით. ისე სწორედ იშვიათად გამოდის, რომა ზედ ხაზზე მოხვდეს და ტოლ ნახევრებად ჩაქრას, ასე არაა?

— კაი ერთი, თუ კაცი ხარ?!

კვინიკაძეს არ მოსწონდა აქაურობა, განსაკუთრებით აღიზიანებდა „მუშინსკი ჩაღვეკის“ მოულოდნელი და ველური გადახარხარება. როცა აქეთ გადმოჰყავდა, ვარდენმა გააფრთხილა, არ გაამხილო რომ ექიმი ხარ, ყველა თავის სატკივარს მოგიყვება — გულს გაგიწყალებენო; ახლა ბრაზობდა თავის თავზეც, ვარდენზეც, ერთხელ ხომ განთავისუფლდა მისი გავლენისაგან, ისევ რატომ აჰყვა? მართალია, თავის თვალთ დანახა ვარდენის ნაწინასწარმეტყველები: ჩხრეკა და სანიტარული მატარებლიდან ბაქანზე გადმოყრილი ბარგი, მაგრამ მერე რაა, არც აქ დააკლებენ აღბათ ხელს. იშხნელები რომ მიატოვა? ვინ იცის, რა უჭირთ მათ... ნინოს და ვალიკოს ურთიერთობის გამომჟღავნებულმა სურათმა ტკივილივით გაუარა... შერცხვა, აღარ გასდია ფიქრს, ზარხოშგამონელებულ ჯარისკაცთა საუბარს დააყურადა.

— ჩქარა მაინც ჩააღწიოს კაცმა, თვალი დამემხო ამ გატიალებულ ველების ცქერითა.

— შენც მყვარი ბაყაყივით წაიღე ყური, „ჩავაღწიოთ-ჩავაღწიოთ“, ჩავაღწევთ, მა რა მოგვივა.

— ეჩქარება კაცს, ჯვარს რავარც დაიწერთ ახალ მთავრობაზე, ვეჟეურობას დაგირიგებენ.

— ვეჟეულობა რაღა ჯანდაბაა?

— ზინათი, ბიჭო, — ზინათი!

— აგრემც შეგეწევა ღმერთი...

— რათა, ვეყო, აკი რევოლუციაცა ჰქნეს, ახლა მიწებსაც და ქარხნებსაც ხალხს უნაწილებენო?

— თავდაკენჭილ არ ვაგვისტუმრონ შინ.

კვინიკაძის განაწყენების თავიდათავი მაინც ის იყო, რომ ბუცხრიკიძემ მარტო მიატოვა ამ უცხო ხალხში, თვითონ სადღაც გაჰქრა. უკვე ტიხორეცკაია გაიარეს და ჯერ არსდ ჩანდა. სხვა დროსაც ყოფილა ვარდენზე ნაწყენი, მაგრამ როგორც კი დაელაპარაკებოდა, ისეთ რაწეს ეტყოდა — გულს მოუბრუნებდა; ახლა რაც უნდა მოხდეს, ველარ დაიყაბულებს; მორჩა, პირველსავე გაჩერებაზე თავისიანებთან გადავა. თითქოს თვალებიდან ერთბაშად ლიბრი ჩამოეცალა, ხედავდა ბუცხრიკიძეს, რომელიღაც სადგურზე, ღამით, ბაქანზე დაყრილი ტომარების გროვაზე ვირთხასავით მოძრომილეს. იქნებ არც კი ენახა ეს სურათი სინამდვილეში, მაგრამ საიდანღაც ჩაუვარდა გონებაში და ამდენი ხნის იმედი პატარა ვაიძვერა გლეხად დაინახა.

რევოლუციური წლების შიდააშლილობა, რომელიც „ივერიელთა ჯარისკაცებს“ ყოველ ნაბიჯზე ხვდებოდათ, რაღაცისაკენ აგულისებდა მათ, აღარავის ამაყოფილებდა ხვედრით მიჩენილი ადგილი, ყველას სურდა თავისი გაეტანა; უბრალო ურთიერთობაც კი კონფლიქტური მიმართებით გამოირჩეოდა.

— კნიაზების მატარებელი გაუჩხრეკიათ, ვინძლო ჩვენთანაც მოვიდნენ, — ამბობდა ვილაც.

— ერთის კირმანაულისა თუ იბოვნონ — ისიც დაიკვეხნონ.

— აბდალი ჯორივით რომ აქვს თოფები ამოკრული ამ ვაგონს, რეიზა გავიწყდება?

— ჩემია რო? ამათა ჰკითხე.

— ჩიხაური მაქ ასაშენებელი, ჩიხაურ!

— მთაში იარაღი ძმასავით გამოვადგება.

— ეეე, თქვენა სულ ერთს ყადრსა მღერისხართ — გლეხკაცს თოფი რად უნდა?

— მაშ ჯარში რისთვინ წაეთერ?

— ამა დახე, ეეე, არ წავიდოდი და ტუხსაღანაში ჩამაგდებდნენ.

გაუსწორებელმა ყინმა ლურჯპერანგიანს კვლავ წამოაწყებინა სიმღერა. გამომწვევი მელოდია თეთრ მტრედად აფრინდა, შებზრიალდა, გადაყირავდა და ფარფატ-ფარფატით ჩამოსავარდნად განეწირა, მაგრამ ამ დროს მეორე გაიქაჩა; მოწყვეტილად წავიდა, წავიდა, წავიდა

და აიყოლია გონს მოსული თეთრი მტრედიც, შემდეგ გაუსწორდნენ ერთმანეთს, მერცხლებივით გაქვავებულნი გასრიალდნენ ჰაერში, რამდენიმე წრე შემოხაზეს, ჩახვეულად დაიწყეს დაშვება.

იქვე ძლიერმა ბანმა იქუხა, სწორ ხაზად გადაჰკვეთა სივრცე, შუაგზაზე დარბაისლურად მოტრიალდა, უფსკრულისაკენ წამოვიდა, თავდაჯერებულმა ნელ-ნელა იდაბლა, ფსკერს გაეხაზუნა, შემდეგ იმატა, იმატა, ამოგოგდა; თანდათან თვალმეუწუწვდომელ სიმაღლეს მიაღწია, ფრთა გაშალა, ჩამოეკიდა, თითქოს მზის მცხუნვარებას მოარიდა, ჩრდილად გადაეფარა ახლადმოლილ შემომატებულ გუნდს. ერთი კრელი ფრთამოტეხილივით ებლანდებოდა ყველას, მაგრამ სწორედ იმ დროს, როცა ვინმეს უნდა დაჯახებოდა, ისე გადახტებოდა თავზე, ფეხშუა გაუძვრებოდა, რომ ვერ გაიგებდით, ბედმა გაუღიმა და შემთხვევით გამოუვიდა, თუ განგებ ცდის თავის სიმარჯვეს ეს ოინბაზი. და ბოლოს ყველას დასანახად ლამაზ ორნამენტად შემოეველებოდა მწყობრში ჩამდგარ გუნდს, მერე, ვითომ უნდობლობით განაწყენებული, ისევ თავისივე ჰანგით ტკებოდა და მეტიჩრულად აღარავის ცნობდა. აეწყო სიმღერა — ტებლუშკა გუგუნებდა. შემდეგი სადგური კი არმავირი იყო.

მარტის მიწურულში ეკატერინოდარი რამდენჯერმე გადავიდა მოხალისეებისა და ბოლშევიკების ხელიდან ხელში. 31 მარტს მოჰკლეს გენერალი კორნილოვი. ეს ამბავი ელვის სისწრაფით მოედო ჩრდილო კავკასიას. ბოლშევიკთა რაზმელები უკვე დაჯერებული სახეებით მოქმედებდნენ. ქართველების თავკაცები ტყუილუბრალოდ ცდილობდნენ მიექციათ მათი ყურადღება სმოლნის მიერ გაცემულ საბუთებზე. კიდევ ერთხელ ჩაიარა ჩხრეკამ. გასაოცარი იყო, რარიგ დახელოვნებულად, საქმის როგორი ცოდნით, შეიძლება ითქვას, ფანტაზიითაც კი წარმოებდა ძებნა. დიდმნიშვნელოვანი იერით, რალაც რიტუალური თვითტკობით აფათურებდნენ ხელებს ყოფილი გლეხები სხვის ჩანთებსა და საცვლებში, სხვის ჯიბეებსა და, ასე გასინჯეთ, ჯამ-ჭურქელშიც.

ძვირფასეულობა არავისთვის წაურთმევიათ, მაგრამ არადელის წაბურტყუნებული ვარაუდი გამართლდა: ყველანი თავის აყრილ ბარგიანად ვაგონებიდან გადმოსხეს და სანიტარული მატარებელი მომსახურე პერსონალითურთ ჩამორთმეულ იქნა.

უმატარებლოდ სმოლნის საბუთები ფარატინა ქაღალდად გადაიქ-

ცა. სიმარტოვის შავმა ნისლმა დაბურა ჰორიზონტი, ცოტაც და მგზავრებში პანკა დაიწყებოდა, დაღამებისას ჩიხში რამდენიმე ტეპლუმკა — ვაგონი ჩამოდგა. ქართველებს უბრძანეს ახაბაკებულებიყვნენ და სულ მალე ხელახლად შედგენილი მატარებელი უკუნეთში ქასქასით იკვლევდა გზას, მგზავრები ტეპლუმკებში დროებით დაიმედებულნი განლაგდნენ. სანიტარული მატარებლის კომფორტით გამოწვეული უხერხული გრძნობა ნათხოვარი ტანსაცმელივით უფრო შვევით, ვიდრე დანანებით, — ჩამოიცილეს.

იშხნელების ოჯახი სამად გაიყო. კვინიკაძე ბუცხრიკიძესთან ერთად გადაიკარგა. ქალბატონი შუნია და ირაკლი ვაგონის ერთ კუთხეში მოეწყვნენ, ნინოს ვალიკომ ცალკე ადგილი მოუძებნა, ჯერ ფარაჯა დაუგო იატაკზე, მეორე წყებად — ქურჭი. ასეთ პირობებში, უცხო მხარეს, მტრულად განწყობილ გარემოში უნავსაყუდლოდ, ბედის ანაბარად ჩარჩენილ, სასიკვდილო საშიშროების წინაშე მღვარ ადამიანებს შორის ახლად აღმოცენებული ურთიერთობანი ბუნებრივად მკვიდრდებოდნენ. ერთი ხელის მოსმით წარბოცა შეუფერებელი ნათესაური პრეტენზიები, რალაც უფრო დიდმა, ვაცილებით მნიშვნელოვანმა აუცილებლობამ უაზრო გახადა ჩვეული კავშირები. ტრადიციული შეხედულებები, წესები და ვალდებულებები ახლა გაუმართლებელ პირობითობად გამოიყურებოდნენ; თუ ჯერ კიდევ რამდენიმე დღის წინ ირაკლი ერთ წუთსაც არ დაფიქრდებოდა და ვალიკოს, როგორც მას ეგონა, დუელში გამოიწვევდა, ახლა ქ-ნ შუნიას არეული მაფრაშიდან ნაკერი სუზანი და დიბის მუთაქა ამოეღო და უსიტყვოდ დაუდო ნინოს საწოლზე.

— ვადაზე ადრე შევეუსრულეთ პირობა, — ხუმრობდა ჰყონია და უფრო თავის გასამხნეგებლად, ვიდრე სხვის დასაჯერებლად დასძენდა, — ირგვლივ იმდენი დაჭრილები ჰყავთ — ამას უბრალო ჰუმანიზმი მოითხოვდა.

— „ბურჟუაზია“ რალაზე წაგვართვეს, ეგ ხომ მაგათი არ იყო?

— ალბათ, სახელი არ მოეწონათ — „ბურჟუაზია“.

— Чтоб они сдохли, сдохли, сдохли! — იწყევლებოდა ქ-ნი შუნია.

გარშემო თუ რამ ხდებოდა, ნინო ვერაფერს არკვევდა; ვალიკომ ისე გაღმობიყვანა ვაგონიდან, ისე გაჩხრიკეს, ისე შევიდა „ტეპლუმკაში“, და, საერთოდ, ისე მოქმედებდა, უკეთ ვთქვათ, მოძრაობდა მთელი ამ ხნის განმავლობაში, რომ ბურაანში მყოფი გეგონებოდათ.

მარტო დარჩენის სურვილს მის სულში რიდე ჩამოეშვა. აღზარდის/შე-
ხედვა სიამოვნებდა, ყოველი ხმის გაცემა ეხამუშებოდა, ყოველი გვერდი
ურთიერთობა აღიზიანებდა. თითქოს მდევარს ჭაში დამალოდა და
ადამიანების ხმები ზემოდან გაურკვეველ განგაშად გუგუნებდა. დრო-
დადრო ვალიკოსათვის ეწადა რაიმე ეთქვა, მაგრამ საჭირო სიტყვებს
ვერ პოულობდა, შეაჩერებდა მზერას მის მკაცრ სახეზე, აუწყლიან-
დებოდა თვალები და კვლავ ჭის სიღრმეში იძირებოდა.

ხალხი წერამწერალივით ზუსტად ხაზავს ისტორიულ აუცილებ-
ლობათა სვლაგეზს, კრიზისულ მომენტთა შესახვევი იქნება ეს, თუ
კანონზომიერი გზატკეცილი: მითქმა-მოთქმითა თუ შეთხზული ამბით
თითქმის ყოველთვის წინ უსწრებს ისტორიულ მოვლენათა აღნიშ-
ვნა-გაფორმებას. 1918 წლის 7 აპრილს, ორი დღით ადრე, ვიდრე სი-
ნამდვილეში „დე იურე“ გამოცხადდებოდა რუსეთიდან დამოუკიდე-
ბელი კავკასიის ფედერაცია, მგზავრები ერთმანეთს ულოცავდნენ
კავკასიის კომისარიატის გაუქმებას, რომელიც არ სცნობდა საბჭოთა
ხელისუფლებას და სრულიად რუსეთის გაუქმებულ დამფუძნებელ
კრებას ერთგულებდა.

— ესე იგი დასაბამითგან სოფლისა მეთხუთმეტე მოქცევის სა-
მოცდამეთორმეტე წელს, ანუ ქორონიკონსა „ობ“ საქართველო
ჰკვდრეთით აღდგა! — იძახდა ყალბი პათოსით ჭყონია, მაგრამ ამჯე-
რად ირაკლი აღარ ფეთქდებოდა, აღარც ბ-ნ ლადის მოჭარბებულ რე-
აქციებში შეიმჩნეოდა ირონია.

მთელი ამ ხნის განმავლობაში ვალიკოს ხმა არავისთვის გაუცია,
კრინტი არ დაუძრავს, არავისთვის შეუხედავს სახეში. მისი შეუვალი
გამომეტყველებლის გარსი მყუდროების დამრღვევისთვის სახიფათოდ
ელვარებდა.

ვაგონი მთელი ღამე ფხიზლობდა, ხმადაბლა და შფოთიანად დუ-
დუნებდა. იატაკზე დადებული ერთადერთი ფანარი ალიონზე გაქე-
ქილ შუაცეცხლის ნაცრადქცეული ნაკვერჩხალივით ბეუტავდა. სად-
გურ ტიხორეცკაიაში აღარ ინდომეს მატარებლის წინ გაშვება. მიზეზს
არ ამბობდნენ, შეუტაცხოფა არავისთვის მიუყენებია, თუ არ ჩავ-
თვლით იმას, რომ ფრენჩიანმა ახალგაზრდამ ჭყონიას შეუღრინა:
„Не суй свой нос, куда собака“... კიდევ კარგი, მანდილოსნების
მოერიდა, იმდენი ზრდილობა ეყო, აღარ დააბოლოვა. მისვლა-მოს-
ვლამ, ხვეწნა-მუდარამ, ფანჯრების შუქზე ხელებისა და საბუთების
ორჭოფულმა ტრიალმა, ან იქნებ რაიმე სხვა მოსაზრებამ გასჭრა და

მატარებელი, როგორც იქნა, დაიძრა. საიდანღაც ბუცხრიკი გამოჩნდა ვაგონში.

— ექიმი სად არის? — იმწამსვე ჰკითხა ქ-ნ შუნიამ.

— კარტს თამაშობს „ივერიელებთან“!

— ნუთუ თამაში ისწავლა?

— ისწავლა, ბატონო, ისწავლა. რას არ ისწავლის ახლა ადამიანი? ვარდენმა თვალი გადაავლო „ტებლუშკაში“ დაბინავებულთ. ყველა საფუძვლიანად მოწყობილიყო. მიხვდა, რომ ახალ გადაადგილებას უხალისოდ შეხვდებოდნენ, სადმე ჩაკვებებას აზრი არ ჰქონდა, არც ეძინებოდა.

საქართველომდე ერთი დღის სავალი ძლივს იქნებოდა, შეცდომის დაშვება შეუწყნარებელი იყო. ამიტომ გადაწყვიტა ცალი ფეხი აქ ჰქონოდა, ცალიც — ივერიელთა ვაგონში. დროს გასაყვანად კუთხეში მიმწყვდეული შეშინებული სტუდენტი ამოირჩია, წამოაჯინა, საუბარში ჩააბა.

თენდებოდა... გადაქანცული, წამით მილულული ვაგონი უეცრად გამოფხიზლდა: ლიანდაგებზე მოჯირითე, სულ უფრო და უფრო მოახლოებული მატარებლის ხმაური გაისმა, შემდეგ „ტებლუშკას“ კედლებში, როგორც მოხუჭულ ქუთუთოებში, სინათლის თანაბარმა მონაკვეთებმა ლანდებად იწყეს ქროლვა; სამგზავრო, სამოქალაქო მატარებელი! ეს პირველი შემთხვევა გახლდათ, რომ მათ შემოხვდათ იქიდან, იმ ცხოვრებიდან მანუგეშებელი ნიშანი; მაშასადამე, ყველაფერი რიგზეა, იქ ადამიანური ცხოვრებაა, თუკი სამოქალაქო მატარებელი ასე მშვიდობიანად, ძველებურად მირიხრიხებს.

სიხარული ნადრევი გამოდგა. ჯერ კიდევ ბინდბუნდი არ გაფანტულიყო, როცა მატარებელი სადგურ არმავირის წინ შედგა. ცივსა, მაგრამ სასიამოვნო სუფთა ჰაერთან ერთად „ტებლუშკაში“ სამხედრო გუნდი შემოიჭრა, მათ ორი ქალიც ახლდათ. „ღმერთო ჩემო, ახლა თუ კიდევ გაგჩხრიკეს — გადავირევი“, — ისტერიულად წამოიძახა ვიღაცამ. კიდევ გაჩხრიკეს, მაგრამ არავინ გადაარეულა, ოღონდ როდესაც ქ-ნ შუნიას ლოგინი აყარეს, ვერ მოითმინა და მიუხედავად იმისა, რომ ჰყონიას წარბები მალლა აედრიკა და თვალით რაღაცას ანიშნებდა, ყველას გასაგონად ხმამალლა თქვა:

— У меня создается впечатление, что большевики потеряли что-то у себя, а ищут у других, — ეს ფილოსოფიურად განზოგა-

დებული, უკიდურესი გაღიზიანებით დამუხტული წინადადებების ველგვარი ყურადღების გარეშე დარჩა.

იმან, ვისაც მეზღვაურივით პატარა პრილა ხანჯალი ჰქონდა ჩამოკონწილებული და „ტოვარიში გუროვს“ ეძახდნენ, მგზავრებს აუკრძალა ვაგონიდან გადმოსვლა და კარებთან ქალები დატოვა ზედამხედველად.

— უეჭველია, რომ აქ, არმავირში მოგველის ტერორი, შესაძლებელია წესგარეშე და სწორედ მით უფრო საშიში, — ამბობდა წამოწითლებული ჭყონია. რაც უფრო უახლოვდებოდა მატარებელი სამოქალაქო ომის ერთ-ერთ კვანძს, მით უფრო აღზნებული ჩანდა ბნელადი; ნაჩქარევ პრაქტიკულ გეგმებს ისტორიულ პარალელებს უკავშირებდა. რუსების ვერაგი ბუნების დასახსნიათებლად ისიც გაიხსენა, რომ ეკატერინე II-მ ჯერ წააქეხა ქართველები და შემდეგ გუდოვიჩის აუკრძალა საქართველოში მამველი ჯარი გაეგზავნა — სულ ორი ბატალიონი და ორი ქვემეხი! ალა მაჰმად-ხანის შემოსევის დროს ზომ უფრო ვერაგულად მოიქცნენ: პოტიომკინი დაელოდა თბილისის დაცემას და 3 ნოემბერს გაპარტახებულ თბილისში ეგერის ბატალიონები შემოიყვანაო. გასაკვირი ისიც იყო, რომ საქართველოს დამოუკიდებლობაზე მსჯელობისას ყალბი ნოტები გამოაკლდა მის პათოსს, ფილოსოფიურმა განწყობამ კი საბოლოოდ ტიხორეცკაისთან დალია ჩაილურის წყალი. ირაკლიმ და ბნმა ლადიმ როლები გაცვალეს თითქოს. ირაკლი მოტეხილსა და ბედმეგუებულს ჰგავდა, ჩუმად იჯდა, ან ყველას ემოწმებოდა, ეტყობოდა, მგზავრობის ამ ათმა დღემ რაღაც ახალი უდავო აზრი გაუჩინა, რომლის შერყევა არავითარ პაექრობას ან მტკიცებას აღარ ძალუძდა. ასეთ ვითარებაში მან პირველად ნახა ეს უბრალო მიწის მუშები, აკვირდებოდა, სურდა გაეგო, რა აერთიანებდა მათ შეიარაღებულ ჯგუფებად — შიმშილი, შიში, შურისძიების გრძნობა, თუ ადამიანის ველურ ინსტინქტებს ერთბაშად მოენახა ყველასათვის გასაგები მარტივი რაციონალიზაცია?!

— როგორც ჩანს, დაგვაპატიმრეს, — იძახდა ჭყონია, — აბა, რაზე დავვიყენეს ყარაულები?

— რას ქვია დაგვაპატიმრეს?! ჩვენ მთავრობის ბრძანებით, მათი საქმის გულობიზა მივდივართ კავკასიაში! მერე ეგერ არ წერია საბუთებში, რომ მე სიფილისი მაქ და ბატონი ჭყონია აფრენს?!

გაურკვეველი იყო, ვის უმტკიცებდა ამას ბუცბრიკიძე, თვალები აქეთ-იქით გაურბოდა, ნელ-ნელა კარებისაკენ იწევდა.

ქარებში შაშხანით ხელში გამხდარი, მალალი, ვრძელცხვირი ქალი იდგა, თვალის გუგები ავადმყოფურად გაფართოებოდა, კაკლები მუხუტით წერტილისთვის ისე მიეღურსმნა, ელამი გეგონებოდათ. სახელოებსა და სიგრძეში სახელდახელოდ გადაჭრილი მაზარა ეცვა, მხრები ჩამოჰყროდა, მკლავზე წითელი ხელსახვევი შეება, კოჭსა და კოჭს შორის შაშხანა ედგა, ორივე ხელი ლულაზე დაეფარებინა. მას გვერდით მორცხვად ეტმასნებოდა ბერეტიანი, თვალციაგა ახალგაზრდა ქალი.

„ტებლუშკის“ მგზავრებმა არ იცოდნენ, რა ელონათ, როგორ დაედწიათ თავი მოსალოდნელი უბედურებისაგან, შიშმა დააბნია, ენა ჩაუგდო ყველას, დადუმებულნი მექანიკურად აწესრიგებდნენ ჩხრეკის შედეგად არეულ ნივთებს. ჭყონიას გაახსენდა, რომ აქ, არმავირში ცხოვრობს მისი ნაცნობი ქართველი და მგონი რაღაც თანამდებობაც უჭირავს. — მას შეუძლია დახმარება გაგვიწიოს, მაგრამ როგორ გავაგებინოთ?

— სადგურზე არის ბუფეტი, ბუფეტის პატრონი და მოსამსახურეები უეჭველად ქართველები იქნებიან. გავგზავნოთ ვინმე „ნარზანზე“ და დავუკავშირდეთ, — გაისმა „ტებლუშკის“ სიღრმიდან არადელის ხმა.

— რომ არ გაგვიშვან?

— ბუფეტის ლაქია გამოვამახებინოთ.

— По-вашему говорить тут запрещено! — იკივლა შაშხანიანმა და დაყინებული მზერის წერტილი გადაადგილა.

— А что ты не понимаешь, что теперь свобода и можно говорить на родном языке? — შეეპასუხა ვარდენი და სტუდენტს გადაულაპარაკა: — კვინიხში არ აქვს, შიჭო, შესული თვალები?! — შემდეგ წინ წაიწია, კვლავ სტუდენტს მიუბრუნდა და ხმამაღლა განაგრძო, — „ა, რა კრასივი დევუშკებია, ახლა, პოვიზიტი მაგათ ვრუზიაში, პაკუპატი შუბა, ჩორნაბურკა, ადიხატი კურორტ ჩორნი მორეზე, მერე სვადბა იგრაიტი, ტანცავატი, პადარკა პალუჩატი შოლკოვი ჩულკი“...

თვალციალა წითლდებოდა, რაღაცას ეჩურჩულებოდა უფროს ამხანაგს. ვარდენი კი ხან სტუდენტს მიმართავდა, ხან ქალებს შესცქეროდა ნაზად და განაგრძობდა:

— რა ხაროში დევუშკებია, ეტო ვისოკი ჩემი ბრატისთვის პოვიზიტი და სვადბა იგრაიტი...

6. ქ. იოსელიანი

— შაშხანიანის სახეზე ღიმილისმაგვარმა ტალღამ გადაიარა, თავი მოატრიალა, ტებლუშკაში შეიხედა და ნაძალადევი სიმკაცრით თქვა:

— Вы думаете, мы не понимаем по-грузински?

ბუცხრიკიძე მიუახლოვდა ქალებს, დაედრიჯა, წამსვე ინდაურის გაფხორილი გამომეტყველება მიიღო, იქვე ისევ გაიკრიჭა ყველის ვაჭარივით. თვალციაცას კისკისი წასკდა. ახლა თვითონ ქართულიდან რუსულზე გადავიდა ვარდენი, აინუნშიც არ ჩააგდო, რომ თავიდან რიგიანი რუსულით შეეპასუხა, ამჯერად დამტვრევით დაიწყო:

— Мой природа, — ხელით მუცლის ქვევით მიინიშნა, — вода бросат хочет, природа требует вода бросат хочет.

ბერეტაის უფროსისი ერიდებოდა, მაგრამ თავს ვერ იკავებდა და სიცილით იგუდებოდა.

— Ну, сатана! Иди, иди! — ჰკრა მუჯლუგუნი შაშხანიანმა, ჩასახტომად მომზადებული ვარდენი ვაგონიდან ჩააგდო. ვარდენი ვაგონის ქვეშ შეძვრა, შორს, სადგურისაკენ გაიხედა, ბაქანთან მატარებელი იდგა, მაგრამ იქ რა ხდებოდა, ამის გარჩევა შეუძლებელი იყო. მკვდარ ხოჭოს რომ ჭიანჭველები დაესევა, ისე ირეოდა ხალხი. „ნუთუ „ივერიელთა“ მატარებელია“, — უსიამოვნოდ გაუელვა თავში, მიიხედ-მოიხედა, ლიანდაგების გადაღმა წყალსატუმბთან მშვიდობიანად მდგარი ბრბო დაინახა. გამოყო თავი ბორბლებიდან და კვლავ ქალებს გაეღრიჯა:

— Моя воззал пошел нарзан принести.

— Валяй! — არ შეუხედავს მისთვის, ისე დართო ნება შაშხანიანმა.

ბუცხრიკიძეს ერთი სული ჰქონდა, გაეგო, რა ხდებოდა სადგურზე, სიფრთხილეს თავი არ სტკიოდა, ჯერ ლიანდაგების გადაღმა გასწია. წყალსატუმბი ამალგებულ ადგილას იდგა, ქვემოთ ყუბანურ სტანიცის მწვანე დარაბებიანი სახლები ჩარბოდნენ. დარაბებზე დახატული თეთრი მტრედები გასუქებულ ქათმებს წააგავდნენ და თვალს აღიზიანებდნენ. ბრბო კაზაკ რუსებისაგან შემდგარიყო. მკვიდრი ყუბანელები ზოგი თავჩაქინდრული და ზოგიც დაბნეული სახის გამომეტყველებით უგდებდა ყურს კასრზე ასულ ორატორს — იგი კაზაკთა იასაული გახლდათ. წითელი ვიწრო ლენტით გადაჯვარული დაირასავით მრგვალი ფაფახი კეხიან ცხვირს ებჯინებოდა და შუბლზე თეფ-

შევით ედო. წინა ორატორი ეტყობა სრა-სასახლეთა შენებისა ჰპირად
დებოდა ხალხს, ისეთი საპაექრო ტონი ეჭირა იასაულს:

— Что такое советская власть: Без мудренных слов, — ყვი-
როდა იგი, — что делает ералаш в башках, скажу просто: Со-
ветская власть это то, что из хама делает пана, да, это точно!
Но не думайте, что из всех хамов, нет! Все вы останетесь та-
кими же хамами, но править вами будет хам из хамов, тот ко-
торый наихамейший из всех!

მეჩხერი სიცილი გაისმა. იასაულმა ფაფახი კეფაზე გადაიგდო,
დონიჩი შემოიყარა, გადახედა უნდოდ განწყობილ აუდიტორიას, იგ-
რძნო, რომ მისი გაწიწმამტება შეუფერებელია, სიტყვები კი — ამო,
ისინი სხვა რამეს ელოდებიან, უფრო თვალნათლივსა და სისხლზორ-
ციანს, მაგრამ რას — ეს იასაულისათვის გაუგებარი რჩებოდა. კახა-
კების მეტწილი, არმავირის შემოგარენის მკვიდრნი, ჯერ აქტიურად
არ მოქმედებდნენ. მათ გადაწყვეტილიც არ ჰქონდათ, ვის მიკედლე-
ბოდნენ, მაგრამ თავს ასე თუ ისე მაინც რევოლუციის მონაწილე-
ებად თვლიდნენ. იმ დროს, როცა ქვეყანაში აზარტული თამაში მიმ-
დინარეობს, იასაული მათ არაფერს ჰპირდება, პირიქით, აშინებს, ვინ
წონდომებს თამაშიდან ისე გამოვიდეს, როგორც დაიწყო, — ყველას
ხომ მოგების იმედი აქვს?!

— Смейтесь, смейтесь, потом поздно будет, когда заарканят, —
ცალყბად ჩაილაპარაკა საქციელწამხდარმა იასაულმა; უღვაშები წა-
იფხანა, კასრიდან ჩამოვიდა და უკვე ქვემოდან ზღვის ვერაგ ტალღა-
სავით წამოპარულად დაუმატა: — Еще в библии сказано, что пер-
вый раб на земле был сын Хама!

სადგურის ბაქანთან მოფუსფუსე ხალხი იშლებოდა, ნაწილი ჯგუ-
ფად წყალსატუმბისაკენ გამოემართა, მათ შორის ბევრი ჩამოხეულ-
ჩამოკონკილი მაწანწალა მოჩანდა. ვარდენმა იცოდა, რომ ჩრდილო-
ეთიდან მომავალ ყოველ ადამიანს — არაჯარისკაცს აქ ეჭვით უყურე-
ბენ, ამ ბრბოშიც კი.

უკვე ერთ-ორმა სტყორცნა ბორბტად თვალი. სადგურიდან მო-
სულნი ადელვებულნი, დაუკმაყოფილებელნი ჩანდნენ, ერთმანეთს
გცილებოდნენ, სიტყვის დამთავრების საშუალებას არ აძლევდნენ.
ვარდენს ყურები დაცქვეტილი ჰქონდა; ირგვლივ ესმოდა: „Корни-
ловцы, золотые эполеты, всех обязательно расстреляют“. სავ-
სებით კანონზომიერად მიაჩნდა დახვრეტა თავსაფრიან ხანშიშესულ

ქალს: „Винтовки были спрятаны под вагоном“, „бусурманы“... ამ ნაწყვეტ-ნაწყვეტმა ცნობებმა საბოლოოდ დაარწმუნა, რომ საღვურზე დარბეული მატარებელი „ივერიელთა ტებლუშკა“ იყო. გათავდა, ყოველგვარი იმედი გაქრა, განძი დაიღუპა, ახლა მისი სიცოცხლის ჯერი დადგა. ამ აზრმა ინსტინქტურად ცარიელ კასრზე შეახტუნა და როცა მიაგლ-მოავლო თვალი იქაურობას, სიზმარი ეგონა, მოეჩვენა, რომ მის წინ შეკრული ბრბო მსხვერპლის მოლოდინში გაშხლართული, პირდაღებული ნიანგია, ვარდენმა მაღალი ხმით შეჰყვირა:

— Товарищи, братья! Большевики хотят Мира, Свободы, Хлеба и масла для народа! Да здравствует Советская власть! Ура!

დამშეულ პეტროგრადში ამ კონკრეტული ლოზუნგის დენთის ძალა ხშირად უნახავს, აქ კი, ჯერ კიდევ შედარებით მაძღარ ყუბანის ველზე, კარაქის ხსენებამაც არ მოახდინა შთაბეჭდილება. მის შეძახილს არავინ გამოეხმაურა, მაგრამ ეს არც იყო საჭირო, იგი უკვე მთვრია თავის შიშს და ბრბოსაც დავთრები აურია, ახლა შეეძლო ყურადღების მიუქცევლად გასცლოდა იქაურობას.

მზე კეკლუცი, დაღლილი შანდილოსანივით ამთქნარებდა, თითქოსდა მოციხფრო-მონაცრისფრო ღრუბლის მარათი მორცხვად იფარავდა პირს. ყოფილ სანიტარულ მატარებელს რამდენიმე „ტებლუშკა“ — შერჩენოდა, ორთქლმავალი და სატვირთო ვაგონები ჩამოეხსნათ. „ტებლუშკის“ კარები ბოლომდე გაეღოთ. სამხრეთულად რბილი, ნოყიერი ჰაერი მშობლიური სითბოთი გულს უხსნიდა ქართველებს. რაჭველმა ბუფეტის ლაქიამ მოკლე ჩხირებზე წამოცმული ღორის ცხელი მწვადები, პური და „ნარზანი“ მოიტანა სადგურიდან, — სასადილოს პატრონს გამოეგზავნა თანამემამულეთათვის. ჭყონიას უცებ დაუბრუნდა ყოფილი სიდარბაისლე, კმაყოფილი გახლდათ, რომ მისი ნაცნობი ქართველი ასე გულისხმიერად მოიქცა და პატივი სცა: ეს იმას ნიშნავდა, რომ არმავირში გავლენიან კაცად ითვლებოდა, რამენაირად მიხედავდა მათ, არ მიატოვებდა. ყველა სიამოვნებით იღიმებოდა; მოშიგებულნი მადიანად ილუკმებოდნენ. ნინოსაც კი შეაჭამა ქალბატონმა შუნიამ ერთი ნაჭერი მწვადი. მხოლოდ ვალიკოს არაფრისათვის დაუკარებია პირი; ნინოსა და თავისი ყალბი მდგომარეობა აწუხებდა: არ შეეძლო არ ეზრუნა მასზე, არადა ეს გამომწვევად გამოიყურებოდა. თავად ნინოსაც უმძიმს ალბათ მასთან ურთიერ-

თბა. რამდენჯერმე შეიცვალა მათი დამოკიდებულების კუთხეები და ყოველი კუთხე თავიდან იწყებდა ყველაფერს: „იქნებ სხვა ვაგონში გადასვლა აჯობებდა? მალე საქართველოა, ნინოს ოჯახი ელოდება... კეთილდღეობა, სიწყნარე?“ საკმარისია გაიქცეს აქედან და ყველაფერი ძველებურად წავა. მერე და უნდა კია ძველებური ცხოვრება? ყველა გზა მოსინჯულია, ყველა ლოზუნგზე დადებულია თავი. ახლა სამშობლოშიც ზედმეტია იგი. საქართველო განწირულია — ველარაფერი იხსნის. უამრავი პოლიტიკური დინებით, სოციალური კეთილდღეობის ქიმერით ისეა ამღვრეული წყალი, რომ ერთი და ორი ნაკადული ვერ დაწმენდს. საერთო ბედნიერება? თუკი ერთ ბედნიერებას ამდენი უბედურება დასჭირდა — საყოველთაო ბედნიერებას რამდენი მოუხდება, ანდა ვიღას ხარჯზე? იქნებ ჭეშმარიტებისათვის ღირს ბრძოლა? მაგრამ რა არის ჭეშმარიტება? სიმართლე, ან სამართლიანობა? შედეგის წარმოსახვა და მასზე გამიზნული მოქმედება მიკერძოებას უფრო ეკუთვნის, ვიდრე ჭეშმარიტებას. ჭეშმარიტებას ადამიანის ლოგიკასთან მცირე კავშირი აქვს. ასეთი შეხედულება ძალაუნებურად ჩამოუყალიბდა, იმიტომ რომ ცხოვრებაში მეტწილად უსამართლობის გამარჯვების მოწმე გახდა, და თუ სამართლიან გამარჯვებასაც მოესწრო, შიგ დაბუდებული სიყალბეც შეამჩნია. მასასადამე, ჭეშმარიტება ბრძოლისათვის შეუთავსებელი სხეული ყოფილა, იგი არც სიმართლეს და არც სამართლიანობას გამოსახავს. არც იმარჯვებს და არც მარცხდება. შესაძლოა ადამიანის ცხოვრება მოკლეა და ჭეშმარიტების ლოგიკა გრძელი?!

ვალიკოს ღმერთი სწამდა, რელიგიის კი ვერა გაეგო რა. ქრისტიანობამ დაშინებით, ჯოჯოხეთით და განკითხვის დღით აუცრუა გული. მაჰმადიანი — მამაბაბური ტრადიციის მიხედვით მოლაღატეს სინონიმი იყო. ბუდამ გადმობრუნებული ეგოცენტრიზმით დააფრთხო. ადამიანის ცხოვრებაში რელიგიას რომ დიდი მისია ჰქონდა და რაღაც სანუკვარი სფეროც გააჩნდა, ეჭვს არ იწვევდა, მაგრამ მისი აღმოჩენა დღე და ღამის მთელ გულისყურს მოითხოვდა, ამ წუთს კი, ამ გარემოცვის თანამედროვე ადამიანში ყრუდ ბორგავდა ცხოველი ძალა, თითისტარზე უწესრიგოდ დახლართული ძაფივით გადასართავად იწვევდა, უშლიდა სწორად ბზრიალს; გახელებული კრახანებივით ბზუოდნენ ფიქრები, იგი დადუმებულ ნინოს შესცქეროდა. გრძობდა, ყვითელთვალა ბიჭის შემთხვევამ გამონაბოლქვივით ჩაიარა; დააბნელა, აშალა და მოწამლა ვნებათა ნატიფი წყობა... იქნებ სამუდამად

მოდაც. დროდადრო ნინოს გასიფრიფანებული სახის ფტონზე ვარსკვლავივით აბრწყვიალებული ცრემლი უბრუნდებოდა იმედს და გული დაუდევრად უწყებდა ცემას.

არმავირში სამი ძალაუფლება თანაარსებობდა: კავკასიის ფრონტიდან წამოსულ ჯარისკაცთა საბჭო, კახაკთა ხელისუფლება და საბჭოთა ორგანიზაციები.

ბოლშევიკების მიერ გავრცელებული ეროვნული დამოუკიდებლობის ლოზუნგი კახაკ-რუსებმა სამამასახლისო თვითმმართველობის შესაქმნელად გამოიყენეს. საქმე საქმეზე თუ მიდგებოდა, ისინი საბჭოთა ორგანიზაციების ხელქვეითებად ჩაითვლებოდნენ, მაგრამ ნაფრონტალი და ნახიშტარი კახაკები საბჭოთა მთავრობის მიერ ახლად ჩამოყალიბებულ ყველაზე ქმედით ორგანოს — საგანგებო კომისიას, „ჩეკასაც“ კი არაფრად აგდებდნენ.

კავკასიის ფრონტიდან წამოსული ჯარისკაცთა ურდო, რომელიც აგრეთვე საბჭოთა ლოზუნგების პირმშო იყო, რამდენიმე დღის წინ შემოიჭრა არმავირში, მათ ატამანური წესით არჩეული საბჭო ხელმძღვანელობდა. სამივე ძალაუფლება ერთიმეორესთან შეჯახებას ერიდებოდა. ყოველი მათგანი თავისი გავლენის დასამკვიდრებლად რაც ხელთ ეწაფა, იმას სჩადიოდა — სხვადასხვა იდეალების სახელით მშვიდობიან მოსახლეობას არბევდა.

დატყვევებულმა ქართველებმა მოითხოვეს ვინმე უფროსი, რომელიც მოვიდოდა, აუხსნიდა ასეთი მოუხრიდებელი ქცევის მიზეზს და, რაც მთავარია, მომავლის შესახებ რამეს ეტყოდა. ასეთი კაცი ისევ ის „ტავარიში გუროვი“ აღმოჩნდა, მას თან მოჰყვა ნაზი სახის ახალგაზრდა. როდესაც ტანსაცმელი ტიპიური ხდება, ის მისი პატრონის გარეგნობაზეც მოქმედებს: ტყავის ქურთუკი და საველე ჩანთა ახალგაზრდის სიმპატიურ გამომეტყველებას ნირს უცვლიდა: თვალსაცმეში შეუსაბამობა ქარსი კაცის სახეს წარმოადგენდა. „ტავარიში გუროვი“ და სემიონ მოსევევიჩი, როგორც მიმართავდნენ ამ მარდად მოლაპარაკე კაცს, ახსნა-განმარტებას არ კადრულობდნენ. „ტავარიში გუროვმა“ ყარაული ქალები კაცებით შეცვალა. აღუღებული წყალი მოატანინა და გამოაცხადა; ქართველებს ღამის გათევა ვაგონებში მოუწევთ, ხვალ დილით კი ყველაფერი გაირკვევაო.

ნინომ და ვალიკომ ერთდროულად გაიღვიძეს: შუალამე კარგახნის გადასული იქნებოდა, „ტებლუშკაში“ ალბათ ყველას ეძინა, — გარ-

შემო მშვიდად ფშვინავდნენ. იატაკის ღრიჭობიდან მახორკის სუნნი ამოდიოდა და ძილ-ღვიძილში დაყურადებული პაპას ზღაპარივით გაჰიანურებულ, დაბალი ბანი ისმოდა:

— Теперича он стал товарищем Гуровым. А его-то я знавал Гошкой, несчастным солдатиком у меня был, ей богу, а когда революция пришлоце, когда у нас сделалась революция, этим самым передовиком и стал Гошка. Это я тебе скажу.

სიჩუმის შემდეგ, რომლის დროსაც ალბათ ყარაულმა რამდენიმე ნაფაზი დაარტყა, მეორემ ჰკითხა:

— Ты же кем был?
 — Фельдфебелем. Раз, я тебе скажу, хотел треснуть, да хитер ведь был шельма, какое время бить, мол, фельдфебель; пули летят. А тут в аккурат атаку затрубили — везет человеку, сорок боев, я тебе скажу за месяц было, в немчуру стреляли, «до победного конца» кричали, а Гошка все про мир и за мир, вот и начали текать в дезертиры. И что получилось?

იატაკქვეშიდან ისევ მახორკის ოხშივარი ამოვიდა.
 — Теперича мы друг в друга стреляем, я тебе скажу, а Гошка стал товарищ Гуров! С португеем ходит, Вот и тебе вся революция.

„ტებლუმკას“ სახურავთან ვიწრო გისოსებიანი სარკმელი ჰქონდა დატანებული, საიდანაც განათებული წყალსატუმბის მიდამო მოჩანდა. ეტყობა, იქ, ორთქმავალი იდგა. ქარისგან აფრიალებული ორთქლი ხეების ლანდებს იტაცებდა, სარკმელთან მოჰქონდა, გისოსებთან გააცურებდა და შეფრთხილებული ჩიტივით გააფრენდა.

— ვავიქცეთ? — ნაძალადევი ღიმილით წაიჩურჩულა ნინომ. ვალიკო მიხვდა მის გასამხნეველად ნათქვამ სიტყვას, იმასაც მიხვდა, რომ ეს მისი ეჭვების მოსახსნელად ითქვა და გაქცევასთან ცოტა კავშირი ჰქონდა. ნინოს, რაც თავი ახსოვდა, ვალადებულად არასოდეს გაუხარია, სხვის თვალში იქნებ ამის მიზეზი არც არსებობდა, მაგრამ რაშიც არ უნდა ჩამოერთმიათ — ჭირვეულობაში გულჩათხრობილობაში, უხასიათობაში თუ ამპარტავნობაში — მან ასე იცოდა, რომ ცხოვრებაში ტოლი არ შეხვედრია. იქნებ ზედმეტად მომთხონიც იყო, ვინ იცის? ნათესავეები იყვნენ, ამხანაგები თუ ქმარი, მასთან დასახლოებლად განსაკუთრებულ პირობებს ქმნიდნენ და შედეგი მაინც სათბურში გამოყვანილი უდროო ხილვით მტყნარი გამოდგებოდა

ხოლმე. ახლა კი, როდესაც შეხვდა ადამიანს, ვისიც ყველაფერი მის-
წონდა, ვისიც ყველაფერი ესმოდა, ვისაც მთლიანად გადაუშლიდა
გულს, მასთან თავისუფალი საუბრის საშუალებაც არ არსებობდა.
შევრი რამ სურდა ეთქვა ვალიკოსათვის, მოეთხრო ბავშვობის ოცნე-
ბები, რომლის თვალითაც უყურებდა საკუთარ უღიმღამო ცხოვრე-
ბას; ეამბნა სოფელში გამზრდელ მონავარდისასთან გატარებული
ბედნიერი დღეების შესახებ; თუ როგორ ისწავლა შეიდიშის ტოტე-
ბის ამოქარგვა; ოქრომკედითა და სითვით კერვა, ფერად-ფერადი ქი-
მებისა და ზონრების ქსოვა; როგორ შეიყვარა კითხვა და განმარტო-
ება; იმედოვნებდა აეწერა ის წარმტაცი წუთები, როდესაც მშვიდი,
აღერსიანი მონავარდისა მოსაღამებულს მისი თანდასწრებით სკივრს
ხსნიდა, საკმევლისა და ვაშლის ჩირის სურნელით გაყლენთილ ოთახ-
ში მოწიწებით ალაგებდა ფარჩაში ფაქიზად გახვეულ ხელნაწერებს;
როგორი მელოდიური ხმით უკითხავდა ფსალმუნებს და ტყით და-
ბურთული ხევიდან როგორ ისმოდა გუგულის სევდიანი ძახილი. სურ-
და მოყოლა იმ ხილვებისა, რომელნიც ხატის წინ ანთებული კანდე-
ლიდან, ქერში მოხატულ დიდ მწვანე ბრდღვილში ტრიალებდნენ და-
ძინებისას. ფიქრობდა გაეზიარებინა ყოველი მოვლენის მისებური
გაგება; ნატრობდა ვალიკოსთან ერთად გაეკაფა ის სულიერი წილ-
სვლები, სადაც ადამიანის სიცოცხლის იდუმალი არსით არის გაცის-
კროვნებული ყველაფერი; წარმოდგენილი ჰქონდა, როგორ მოეფე-
რებოდა, მოესიყვარულებოდა, მოუსმენდა და მოუვლიდა ამ ნატანჯ
კაცს, დააწყნარებდა მის უმიზნოდ მოხეტიალე სულს. მერე საიდან-
ღაც შავ, უხიავ ჯოჯოდ წამოჩოჩდებოდა წინადღის ამბავი და გული
უღონდებოდა. უბედური რომ იყო, დიდი ხანია იცოდა, მაგრამ ვალი-
კოც უბედური ყოფილა. ეცოდებოდა, ცრემლი ერეოდა, მაინც აპი-
რებდა დაეთრგუნა სისუსტე, ვალიკოს გულისათვის შებრძოლებოდა
უბედურებას, თუგინდ დაუფიქრებელი საქმეც ჩაედინა.

ვალიკომ სათუთად აიღო გამოწვდილი პატარა ხელი, იგრძნო, რო-
გორი თავგანწირული მზადყოფნით დაძაბულმა მოუჭირა იგი ნინომ.
ნათ ბედნიერად გაუღიმეს ერთმანეთს, თვალები დახუჭეს და გარინ-
დულ-გასუდრულებს შემოათენდათ.

არმავირში ჯარისკაცთა საბჭოში ხმა გავარდა — ჩრდილოეთიდან
მატარებლით ოფიცერთა ჯგუფი მოდის მოხალისეთა დასახმარებლად.
ჯერ კიდევ არ იყო გარკვეული, თუ ვინ მოიტანა ეს ცნობა, ან

რამდენად სარწმუნო შეიძლებოდა მისი მიჩვევა, როცა სასწრაფოდ შეიყარა მთელი ურდო და სირბილ-სირბილით გაეშურა სადგურისაკენ. მატარებელი ახალი ჩამომდგარი დახვდათ, არავის მოესწრო ვაგონიდან გადმოსვლა, ორთქმავალი თეთრი ორთქლის ღრუბელში გახვეული იფუშებოდა, ჯარისკაცები ლანძღვა-გინებით მოედნენ მთელ ბაქანს, ერთი ჯგუფი ღრიანცელით დატრიალდა ბოლო ვაგონთან, დანარჩენებიც უკუმოქცეულ აქაფებულ ტალღასავით შემოერთყა „ივერიელთა“ ტებლუშკას.

— На прицел! — ბოხი ხმით გასცა ვილაცამ ბრძანება და როცა ტებლუშკას თოფები მიუშვირეს, მანვე იყვირა:

— Эй, теплушка, вылезай по одному! быстро, куда целы! დაგვიანებით მოვარდნილი რამდენიმე ჯარისკაცის ფეხის ბრაგუნმა წერტილი დაუსვა ყოველივე ხმაურს, ტებლუშკიდანაც ჩამი-ჩუმი არ ისმოდა.

— Считаем до трех! — სამარისებურ სიჩუმეში ჩახმახები აჩხაკუნდა.

— В чем дело? — თითქოს ახლა გაიდვიძესო, გაისმა ხმა ვაგონიდან, — Мы тож...

— Выходи по одному! — გააწყვეტინეს ბაქნიდან. ჭრილით გაიწია კარი, ბოღჩით ხელში პირველი „მუშინსკი ჩალოვეკი“ გადმოხტა.

— Братва, мы тоже солдаты, — დაიწყო ნაძალადევი ღიმილით მოხევემ.

— Давай давай проходи, там видно будет!

„მუშინსკი ჩალავეკს“ მთიული და აყლაცუდა მოჰყვნენ, შემდეგ მძინარა ოფიცერი გამოჩნდა; მართალია, მას უბრალო ჯარისკაცივით ეცვა და არც ოფიცრობის ნიშანი გააჩნდა, მაინც ჯიშინი სახე, ზორბა ტანი ხელად მინიშნებდა მის კეთილშობილ წარმოშობაზე, არადა სულ ცოტა ხნის წინათ ვერაფრით ვერ წარმოიდგენდა კაცი, რომ ვაგონის იატაკზე უდარდელად გაშოტილი, ძილად მივარდნილი და ხვრინვით გატაცებული ვინმე ასეთი მოქნილი მისრა-მოხრისა აღმოჩნდებოდა. ჯერ მგზავრების ნახევარი არ იყო გადმოსული ბაქანზე, როცა რუსი ჯარისკაცები შელაგდნენ „ტებლუშკაში“ და პარტყაპურტყით გადმოახტუნეს დანარჩენები. ვაგონი დაცარიელდა, კუთხეში ატუზულ კვინიკაძესთან, რომელიც თითქოს ვილაცას ეძებდა

და დაბნეულობისაგან ფეხს ითრევდა, ორი ჯარისკაცი მიიჭრათ და ჩოფურამ ჯიბე მოუჩხრიკა, შემდეგ ბუცხრიკიძეს შეხვეული ბარგი გაშალა და შიგ მოზრდილ ტომისკას როცა წააწყდა, ეძგერა, ხელები გარედან გადაუფათურა, გამომცდელად შეხედა კვინიკაძეს, სწრაფად ვაგონს მოავლო თვალი. ტეპლუშკაში მოღუშული ჯარისკაცის გარდა, რომელიც ამხანაგს თავს დასდგომოდა, არავინ ჩანდა. მის მძიმე მზე-რას შეეყარა თუ არა, ჩოფურა აწრიალდა, ხელახლა კვინიკაძეს ეცა, გადმოუბრუნა ჯიბეები, მუჯლუგუნი უთავაზა, ჯარისკაცთან მიიწია, რაღაც წასჩურჩულა.

— Не толкайтесь, господа, — ლულულულებდა შეშინებული კვინიკაძე.

სიტყვა „господа“—მ ვითომ აღაშფოთა ჩოფურა.

— Кто твой господин, кто, отвечай! — ყალბად დაიწყო, მერე დაიჯერა და დიდი გაბრაზება გაითამაშა, — Мы против господ кровь поливали, сам ты господин и сволочь!

ამაში იყო რაღაც პეწი, რომელიც მოწინააღმდეგის თვალშიც კი ერთგვარ სიმპათიას იმსახურებდა, შემწყნარებლურ ღიმილს ჰგვირბოდა: „აი, თურმე ესენი განა მხოლოდ წართმევასა და კაცის კვლახე ფიქრობენ, მათ ცხოვრებაში მაღალი იდეალების გატარება სურთ!“ მაგრამ სადღაც უშუალოდ დაბადებული ეს სცენა უთვალავი გამეორებებითა და წამხედურობით მოარული გახდა. ახლა ამას მეტწილად ნიზეზ-მიზეზად იყენებდნენ. ამჯერადაც მეორე ჯარისკაცს თავის გასამართლებელი საბაზი მიეცა და გაოგნებული კვინიკაძე კინწისკვრით ჩამოავდო ვაგონიდან. ბაქანზე სეირის საყურებლად ხალხი შეკრებილიყო. ჯარისკაცებს მგზავრები დაეჩოქებინათ, მოღერებული თოფების წრე შემოეკრათ. კვინიკაძე შუაში შეაგდეს. აღგზნებული, გაურკვეველი ხმები ყიჟინად გადაიქცა, როცა „ტეპლუშკის“ ქვეშ გასაჩხრეკად შემძვრალემა შაშხანები გადმოყარეს ბაქანზე. ღობედ აღმართული თოფების ზემოდან ჯოხების ნამტვრევები, რამდენიმე ქვა ჩამოვარდა დაჩოქილთა წრეში.

— დახე ამათა, აღარა ხუმრობენ, აი! აქ შეიძლება დამარცხდეს კაცი, — ამბობდა აყლაყულა.

სადგურზე მაღალი, ბოხობჩამოფხატული სამხედრო პირი გამოჩნდა. წყალში ჩაძირული ლოდის ნაკვალევით დატრიალდნენ მის ირგვლივ ჯარისკაცები. ბოხობჩანს თვალეები არ უჩანდა. ქერა თხელი უღვაშები დაეგრიხა და გაწკიპინებული ჰქონდა, წინ ყასბის დანასა-

ვით ხის ქარქაშიანი უშველებელი მაუზერი ეკიდა. არც კი დაინტერესებულა დატყვევებული მგზავრებით, ერთი შორიდან გადახედა ბაქანზე დაყრილ შაშხანებს და განკარგულება გასცა „კორნილოვცელები“ (როგორც მონათლეს ქართველი ნაჯარისკაცალები) წაეყვანათ.

დიდი შენობა, სადაც ქართველები შეყარეს, შიგნიდან თავლასა ჰგავდა და გაპარტახებულ ეკლესიასაც. კამარებიანი მრგვალი გუმბათი ჰქონდა, საკურთხეველთან კი წრიულად ბაგების მსგავს ხის ტიხარებში თივა და ცხენის ფუნაც უხვად იძიებოდა.

— დიდება შენდა, ღმერთო, — იწერდა პირველს კლექიანი, — რა დანაშაული მიუძღვის ამ ხალხს, რომ თავისავე სახლს ცხენებით ათელინებენ — ტაძარს საჯინბოდ უქცევენ?!

სადგურზე ჩხრეკისას თოფების გარდა მგზავრებს ოქროს ებოლექები, საკანცელარიო მასალა აღმოუჩინეს, რამაც ჯარისკაცთა საბჭოს უფროსები საბოლოოდ დაარწმუნა, რომ ქართველები და რამდენიმე „ინოროდები“ მართლაც კორნილოვცელები იყვნენ.

ამიტომ გადაწყდა — ჯარისკაცთა მიტინგს გაესამართლებინა ისინი და იქვე, როგორც რევოლუციის მტრები, საჯაროდ დაეხვრიტათ.

მოუხედავად იმისა, რომ ტყვეებს ძალზე უხეშად ექცეოდნენ, კითხვაზე პასუხს არ აძლევდნენ და, აი, რამდენიმე საათის განმავლობაში ხაფანგში მოქცეული თავგებივით ჰყავდათ გამომწყვდეული, ქართველებს მაინც ვერ წარმოედგინათ — რამხელა ხიფათის წინაშე იდგნენ. მართალია, გულის სიღრმეში რაღაც ღრღნიდათ, მაგრამ ჩვეულებრივად იქცეოდნენ. ჩხრეკვის შედეგად არეულ ბარგს აწესრიგებდნენ, მოხერხებულ ადგილებს იკავებდნენ, თივისგან სასთუმალს რკეთებდნენ. ზოგი ისე საფუძვლიანად ეწყობოდა, ვითომ მთელი სიცოცხლის გატარებას აქ აპირებდა. მარტო კვინიკაძე იყო პანიკურად განწყობილი, ამბიონზე ჩამომჯდარიყო, ცქმუტავდა, მარცხენა ხელის შუათითს ჩვეულებისამებრ იმავე ხელის ცერით აწვალებდა, თუმცა ბეჭედი აღარ უჩანდა, ჩხრეკის დროს ვილაცას წაეძრო. არა, ბატონებო, ეს წარმოუდგენელია, რა უნდათ ჩვენგან, რა გავაფუჭეთ, როგორ გვექცევიან? — ეკითხებოდა იგი მის გვერდით მდგარ ჯიშიან ოფიცერს, რომელიც დაუფარავი ზიზღით ადევნებდა თვალს ნაჯარისკაცალების ფუსფუსს. რას გვიზამენ, რა უნდათ ჩვენგან? — არ ეშვებოდა კვინიკაძე, თანაგრძნობა სურდა გამოეკვესა უცხვირპირო ოფიცერისაგან.

კვინიკაძე თავის თავზე დიდი წარმოდგენისა არ იყო, თავის დღე

და მოსწრება სულ სხვას შეჰყურებდა, მუდამ კეთილშობილი და კაც-
კაცური ბუნების ადამიანებად მიიჩნევდა მეტწილ ნაცნობებს. და ეს
ამართლებდა ცხოვრებას მის თვალში. რასაკვირველია, ხშირად ცდებოდა —
ბევრჯერ მისი გმირი უღირსი კაცი გამოდგებოდა ხოლმე, როგორც ახლა
ბუცხრიკიძე, მაგრამ სამაგიეროდ აგერ ბედმა ოფიცერი გამოუგზავნა,
ახლა მასთან მიკედლებას ლამობდა — და ეს იყო ყოველთვის.

კვინიკაძის კითხვაზე ოფიცერმა ბოლოს და ბოლოს იკადრა პასუხის
გაცემა. არ მოუხდია, ისე დაიწყო ლაპარაკი, შესაძლოა, თავის თავს
ესაუბრებოდა.

— ისტორიულად ყოველი მონა მშვიდარაა, რადგამ მან უკვე ერთხელ
სიკვდილს მონობა ამჯობინა. იგი მუხანათიცაა, რადგან უნდა დაიბრუნოს
თავისუფლება. ესენი, — აწია თავი და ვერ გაიგებდი, ვის გულისხმობდა,
იმ ნაჯარისკაცალებს, რომლებიც დაბორილობდნენ ამ ნაეკლესიევში,
თუ მათ ყველას, ვინც გარეთ იყო. — უფრო მშვიდრები არიან,
ვიდრე რევოლუციონერები. — მერე თითქოს გაახსენდა, რომ ვიღაცას
ელაპარაკებოდა, მიუბრუნდა კვინიკაძეს, ირონიულად თქვა: —
სიკვდილი არ არის საშიში, ნუ კანკალებთ.

— არა, სიკვდილის კი არ მეშინია, აი, იცით... ტკივილის, აუტანელი
ტკივილის...

— აუტანელი ტკივილი არ არსებობს, როცა ტკივილი აუტანელია,
ადამიანი გონებას კარგავს.

კვინიკაძეს გულზე მოეშვა, თითქოს დიდი ხნის დაკარგული ნივთი
იპოვაო, ისეთი გახარებული სახე გაუხდა. გაახსენდა სტუდენტობის
პირველი წელი, ის დღე, პირველად გვამის გაკვეთა რომ დაავალეს.
მაშინ პირუტყველმა შიშმა აიტანა. დარწმუნებით წარმოიდგინა
სისხლი, ადამიანის მკვდარი სხეულის ჯიჯგნა, თავის „მე“ ამ რაღაც
არაამქვეყნიურთან კავშირში. როდესაც სტიქიურად მოვარდნილმა
ყოვლისწამლეკმა განგაშმა, სულ უფრო და უფრო მიახლოებულ
გამადიდებელ შუშასავით დაუკარგა ფორმა თავისთავად უბრალო
საგნებს და შეერწყა თანდათან გაძლიერებულ, საღდაც ახმიანებულ
მასზე წამოსულ გუგუნს — გული წაუფიდა.

მეორე დღეს მხოლოდ იმიტომ მივიდა ინსტიტუტში, რომ უარი ეთქვა
და საერთოდ თავი დაენებებინა სწავლისათვის. მოხუცმა პროფესორმა
მოუსმინა, სიკორძით შეხედა თვალებში, არც აცვივა, არც აცხელა,
იქვე მკაცრად უყვირა: „აბა, ახლა ქუთაისში გადაფრინდი,

ჩქარა! რაიმე საქმიანზე იფიქრე. — და როდესაც შენიშნა, თუ როგორ გამოთავყვანდა მოულოდნელობისაგან კვინიკაძე, დაუყვავა: „სკალბელი როგორ უნდა გეჭიროთ — განა ასე? ხელთათმანი სად არის? აიღეთ! ისე უბრძანა: ახლავე შეუდგეჩი გაკვეთას!“ კვინიკაძემ თავს ძალა დაატანა, რეზინის ხელთათმანები ჩაიცვა, ქუთაისის ბულვარი წარმოიდგინა, გუნებაში გაეღიმა, ისე შეუფერებელი იყო ამ დროს ეს წარმოდგენა, საქმე კი უკვე დაწყებული ჰქონდა და ანგარიში-უცემლად შეასრულა დავალება. ახლაც ეს ტუჩამრეზილი ოფიცერი მისი ღრჯო, ამპარტავნული გამომეტყველება, დახვეწილი მოძრაობები აწყნარებდა რატომღაც.

დრო გადიოდა. არავინ აკითხავდა ტყვეებს, არავინ მიდიოდა, არავინ მოდიოდა, გაურკვეველი მოლოდინი ცუდ აზრებს ბადებდა. ქართველები თავის გასამხნეველად ოხუნჯობას ცდილობდნენ.

— სვეტების ბულაურები ისე ჩანს, რომა აქა საყდარი ქონიათ წინათ. ცოდვების მოსანანიებლად შემოგვყარეს განა ამ ჯიშაღლებმა?!

— იქნებ ლალის ჯვრებიც დაგაყარონ ყელზე...

— ლალის ჯვრებსა და ფურ-კამეჩს ვინ ჩივის, ერთი ტაქანი წყალი მაინც დაგვალევირონ.

— ჩემი ცოლის დედა... — იგინებოდა ლურჯბერანგიანი, — სამი თვალი სახლი, ერთი ქცევა მიწა და ექვსი საყენი ენა ქონდა. ჩემია, ჩემი სახლით, იძახა და იძახა, ვუტირე ყოფა — გავუყიდე! მარა რა გინდა, რა, სალდათში გამამწესეს. უუ მაგის...

— რომელ მთასაც არ მოველოდი, ფეხები სწორედ იმან დამაზროვო, — ამბობდა ცოტა არ იყოს ნირწამხდარი „მუშინსკი ჩალავეკი“ და თავის ბოხჩის გაწყვეტილ ზონარს ნასკვავდა, — ამ ტაბლაპარია მათხოვრებს წულებიც მიუყოლებიათ.

— თოფები რომ არ ენახათყე, ქე ვერავინ დაგვაბრალებდა ვერაფერს, — შემპარავად დაიწყო ჩიყვიანმა იმერელმა.

„მუშინსკი ჩალავეკმა“ გადახარხარება მოინდომა — ვერ გამოუვიდა, თითი შუბლზე მიიღო, მუქპართი უყვირა: „შენ დურაკი ხარ, დურაკ“. ამით პირში ალიკაპი ამოსდო იმას, ვისაც საერთოდ სურვილი აქვს ხოლმე უმაღლესი წამხდარი საქმის დამნაშავე მონახოს.

აყლაყუდას კი მაინც წასცდა: „არა, ვეჟო, ეპოლეტები რაღად გინდოდათ?!“

ამჯერად მთელი ძალით გაისმა ველური ხარხარი, რომელიც ასე

აღიზიანებდა კვინიკაძეს და ახლა იმის ნიშანი იყო, რომ უსერიანობის თავიდან ასაცილებლად სჯობდა საუბრის თემა გამოცვლილიყო.

— დამეთხუე, ძამა, — დაიწყო ლურჯპერანგიანმა, — არ ვართ ქართველები მორწმუნე ხალხი. ქრისტიანული ეკლესია ხომ არის ეს? გედიწერა ვინმემ პირჯვარი? აგერ შეხედე იმათ, შეხედე!

გამომხმარ, დაბრეცილ ღრეჭოებიან კარებთან, რომელიც გარედან ბორნის ორთაყვირით იყო გადარაზული, სადაც თოფიანი დარაჯის ლანდი მოძრაობდა, ორი მუსულმანი აზერბაიჯანელ ოფიცერთან ერთად დაჩოქილი ლოცულობდა. „ეტყობა, მაგათაც ძლიერ შეშინებიათ, აი, თორემ კაცმა სამი დღე რომ გამართოს შედლუხი, ღმერთს ერთხელაც არ მოიგონებს“. — თქვა ვილაცამ.

შუადღეს, როგორც იქნა ტყვეები ნახევრად გადახნულ ტრიალა მინდორზე გამოყარეს. მზე არ ჩანდა, მაგრამ მისი არსებობა თბილ ამინდად, ნათელ და წყნარ დღედ ეფინებოდა არემარეს. ქართველებს იმედი მიეცათ. ბუნება თავისი სიმშვიდით თითქოს კეთილგანწყობის მაგალითს იძლეოდა, სათნოებას ცხოვრების ძირეულ წესად აცხადებდა; თითქოს საკმარისი იყო კაცს გამჭვირვალე ღრუბლებისათვის, გაფრენილი ჩიტისათვის, რბილად განათებული თვალუწვდენელი ველისათვის მოეკრა თვალი, რომ უაზრო, უცხო და წარმოუდგენელი გაეხადა ადამიანის მიმართ ადამიანის მცირედი ბოროტებაც კი.

შუა მინდორში ჯარი მოჩანდა. ჯგუფ-ჯგუფად თავმოყრილი ჯარისკაცები სახელდახლოდ გაკეთებული ახლად გამოთლილი სელის წინ განლაგებულიყვნენ, გაწყობულულვაშა ბოხოხიან სამხედრო პირს ცალი ფეხი სელზე შემოედგა, იდაყვი მუხლზე დაეყრდნო. აქეთ-იქიდან ორი ჯარისკაცი ეჯდა. ერთი თავჩაღუნული გარმონს ჩაჰკირკიტებდა, რაღაც მელოდიას აწყობდა. მეორე — მელოტი, ჩასპანდი, მოძრავი, მალიმალ გარბოდა, განკარგულებას იძლეოდა, სასწრაფოდ ბრუნდებოდა უკან, გეგონებოდათ სელზე იყო დაბმული, ან ეშინოდა მისი ადგილი არავის დაეკავებინა. ყოველი დაბრუნებისას ბოხოხიანის, რომელიც შეუვალი გამომეტყველებით იტყირებოდა, რაღაცაში ლაციციტ დაჯერებას ცდილობდა. ჯარისკაცების უმრავლესობა ფეხზე იდგა. აქა-იქ ზოგი ჩაცუტულიყო, ზოგსაც შინელი გაეხადა და მიწაზე იჯდა. ყარაულით გარშემორტყმული ტყვეები გამოჩნდნენ, ყველა სელთან შემოკრბა. უღვაშებგაწყობინებულმა რაღაც გამოუცხადა ჯარს — ერთხმიანმა შეძახილმა შეარყია იქაურობა. ტყვეები განცალკევებით დასვეს. იქვე სამოქალაქო ტანსაცმელში ჩაცმული

რამდენიმე კაცი საქმიანობდა ფორანთან; ცხენები გამოეხსნათ, ტყვი-
ამფრქვევი გადმოეტანათ, ნიჩბებსა და წერაქვებს ყრიდნენ ზედა ფრო-
ვად მიწაზე. უღვაშგაწყვიბინებულმა წინ ჩამოკიდებული მაუხერი
გვერდზე შეატრიალა, დაჯდა, ხელები დაიჭდო. ჩასპანდი კი წამოდგა,
მხრები შეათამაშა, თავი გადაიგდო, გამყივანი ხმით დაიწყო:

— Братцы... товарищи!.. Когда мировой пролетариат борит-
ся за освобождение от господства мирового капитала, когда на-
ши братья и сестры проливают кровь за революцию, когда
крестьяне, рабочие и солдаты ходят в бой супротив империа-
листических наемников, мы не имеем право не быть бдитель-
ными.

რაც უფრო მეტ გაუგებარ სიტყვებს ხმარობდა ორატორი, მით მე-
ტად ელუშებოდათ სახეები ჯარისკაცებს და ბოლოს ისეთი გამომე-
ტყველება მიიღო სუყველამ, თითქოს საცაა თითოეული მათგანი პირ-
გამეხილ ნადირს უნდა შეეხასო. ანაზღად ჩასპანდს ზედ კოფოზე ბუ-
ზისმაგვარი მწერი დააჯდა და მოტიტვლებულ გარემოში დიდ შავ
ხალად ჩაიხატა. ორატორმა უსამხრეებო კიტელი შეიხსნა ყელთან და
განაგრძო:

— Как мы уже, по имеющимся сведениям, фактом... Вещи,
которые мы нашли, все — доказывает, что это — сброд корни-
ловцев.

რატომღაც მწერი უცებ ციბრუტივით დატრიალდა მზის სხივით
თითქოს საგანგებოდ განათებულ თავზე. ჩასპანდმა რაღაც იგრძნო,
ხელი აიქნია, შავი ხალათი მძიმედ აიწია და ისევ ძველ ადგილას და-
ეშვა. წინა რიგებში შეიმშუშნენ. ორატორმა შეამჩნია, რომ აუდიტო-
რის ყურადღება რაღაც სხვა საგანმა მიიპყრო. წამით შეჩერდა, თვა-
ლები ბურღივით დაატრიალა შინელებისა და გაღიმებულ სახეებს შო-
რის, ვერაფერს მიხვდა, მხრები შეათამაშა. სად იყო და სად არა, კი-
დევე ერთი მწერი მოფრინდა და ჩასკანდის კრიალა თავზე ტკიპასავით
ნიეკრა პირველ მწერს. ჯარისკაცების მხრიდან ფხუკუნი გაისმა. —
„В чем дело?“ — იკითხა შეშფოთებულმა ორატორმა.

უღვაშგაწყვიბული წამოდგა: — „На твоей голове, бордель
устроили“, — თქვა მან, დედა შეაგინა, ბოხონი ელვის სისწრაფით
მოიძრო, სთხლიშა კოფოზე, ორივე მწერი წინ ჩამოუგდო გაოგნე-
ბულ ორატორს. მთელი ჯარი ხარხარებდა, ქართველი ტყვეებიც აქა-
იქ გადაჭარბებული სიხალისით იცინოდნენ; სურდათ ამ ღირსეულ

ზალხისათვის საცნაური გაეხადათ, რომ მათ სულაც არ სჯერავთ რა-
ღაც-რაღაც მონაჩმახისა, რომ ასეთი გაგებული და ოხუნჯადამიანე-
ბისაგან მხოლოდ სიკეთეს უნდა მოელოდეს კაცი.

უფროსმა ბოხონი ჩამოიფხატა, თვალები არ უჩანდა, მხოლოდ
უღვაშის ცალი მხარე აპრეხოდა ზედმეტად. ჯარისკაცებს პირქუში
სახეები გადაწმენდოდათ, ისეთი ატმოსფერო შეიქმნა, თითქოს არავის
აღარაფერი ქონდა სადავო. ჩასპანდმა მხრები შეათამაშა, სიტყვის
გაგრძელება ინდომა.

— Ладно, — წარმოთქვა უფროსმა, ხელის ჩაქნევით — დაეგდო,
ქელზე მიუთითა, მის გვერდზე მჯდომ მეორე ჯარისკაცს თავით ანიშ-
ნა. გარმონიანი ადგა, გარმონი ნელა მოიხსნა, გვერდზე გადადო, სი-
ჩუმე ჩამოწვა. ახლა ყველაფერი შეიძლება მომხდარიყო. დიდ
ოვალეში რაღაც ზაკვა, ნიშანგების ციმციმი თალზად დაუდიოდა გა-
წოხუნებულ ლურჯ ფერს. ტყვეებს ქარზე გაფანტულ ბაბუაწვერასა-
ვით ჰქონდათ სმენა და ყურადღება ამჩატებული. ყოველი ახალი ვი-
თარება, რომელსაც ისინი ხარზად ეწაფებოდნენ, იმედის გასამტკი-
ცებლად მიაქანებდა მათ. ორატორი არ ჩქარობდა, ხმას არ იღებდა,
ლაპარაკს არ იწყებდა, ცოტაც და ბუნებრივი იქნებოდა ამ მხიარულ
ადამიანებს გადაეყარათ თოფები, ერთმანეთთან მისულიყვნენ, გაეწო-
დათ ერთმანეთისათვის ხელი, გადახვეოდნენ ერთმანეთს, ვიღაცის
შიერ მოგონილი ეს უნიჭო თამაში მიეტოვებინათ და თავიანთ ოჯა-
ხებში მშვიდობით დაბრუნებულიყვნენ. ყოველ შემთხვევაში ქართვე-
ლებს ეს ლოგიკურად მიაჩნდათ.

— Мать честная, — როგორც იყო, დაიწყო მან ისეთი ტონით,
ვითომ ვიღაცამ ტყვეები უკვე დაიცვა, — самого генерала Корнило-
ва изничтожили а енту прыстежь поганную миловать, прикаже-
те? — როსკიბის გამომწვევი ცქერა და ავადმყოფის დალურსული
თვალები მიმოავლო იქაურობას, სადღაც მოგეჩვენებოდათ ილიმებო
კიდევ. ჯარისკაცები გაისუსნენ.

— Кольца, эполеты у них откуда ежели не с грабежа?!

— А ружья, ружья! — შეეშველა ვიღაც.

— Почему гутарить, все уж перемолено — под пулемет их! —
მას ჯერ არ დაემთავრებინა, როცა „მუშინსკი ჩალავეკი“ ფეხზე წა-
შვარდა: — Братцы! Слуши, мы не корниловцы, мы солдаты,
домой едем.

— Садись! — დაულრიალა იქვე მდგომმა დარაჯმა, კონდახი ჩას-

ცხო ზურგში. მოხვევ დაიღრიჯა, ჩაიკეცა, მაგრამ მაინც განაგრძობდა:
— Мы бедни народ, слуши, против царя ваевали, дети ей, почему говоришь корниловцы...

ღარაჯები დაესიენ, გამოათრიეს და ფეხით შედგნენ, „მუშინსკი ჩალავეკი“ კი ყვიროდა:

— Начальник, дорогой!... зачем... корниловцы... пожалей... зачем .. зачем...

მოკუნტულიყო, თავი მუხლებში ჩაერგო, ზემოდან ხელები გადაეჭდო და ბურთივით მიგორავდა. მძიმე წიხლები, რომლებიც ყოველ პირის გაღებაზე მეტწილად ფერდებში ხვდებოდნენ, სიტყვის გადაბმის საშუალებას არ აძლევდნენ. მერე ჩაჩუმდა, მოეშვა, თავი მოიმკვდარუნა, პროტესტად მიჩნეულ სიცოცხლის აღარავითარ ნიშანწყალს არ ამჟღავნებდა. ამ დროს ყველას ყურადღება ქალაქის მხრიდან სამი ცხენისა და ორი შხედრის გამოჩენამ მიიპყრო. მოკლევზე, პირდაპირ ნახნავეებით მოიჩქაროდნენ. უფროსმა მათკენ მიაშურა. ტყვეებს ისევ აღეძრათ ის-ის იყო გამქრალი იმედი, თვალს არ აცილებდნენ ბოხოხიანის ყოველ მოძრაობას, წონიდნენ მოახლოებულ ცხენოსნების საქმიან გამომეტყველებას.

როცა უფროსმა ჯავშანში შემძვრალ კუსავით დანთხმულ მოხვევს ჩაუარა გვერდი, „მუშინსკი ჩალავეკი“ მოულოდნელად წამოიწია, მუხლებზე შემოეხვია და შეჰღალადა:

— Отец родной, дорогой, помощи, поедем в аул, коней дам; овед дам, помощи... — სახე დასივებოდა, პირიდან სისხლი სდიოდა. თვლების ნაცვლად სიღრმიდან ორი ზეთის წვეთი პრიალებდა. ამჯერად ყველა მაყურებლად გადაქცეულიყო — ჯარისკაცებიცა და ტყვეებიც, ეს სადღაც აერთიანებდა მათ, ერთ რიგში აყენებდა, აღამიანის ბუნების განუყოფლობაზე მიანიშნებდა. ქართველებისთვის აზრმიუცემელ იმედად ბეუტავდა: იქნებ მარტო ამაზე გადატყდეს ჯარისკაცთა გულისწყრომა, ეგებ მხოლოდ მართლაც მოსაკლავი მოხვევე შეეწიროს ამ გაუგებლობას და ამით მორჩეს ყველაფერი?!

— Встань! — უთხრა დინჯად უფროსმა, დაიკუზა, მარჯვენა მკლავი ილლიაში ამოსდო, ფეხზე წამოაყენა, უკან დაიწია, მაუზერისკენ წაიღო ხელი.

— ააა! — იყვირა მოხვევემ, ხელები აღაპყრო, ჩაიჩოქა, ცუდად გატენილ ტომარასავით გადაიკეცა, პირქვე დაემხო. — Не убивай, отец родной! — უფროსმა ზიზღნარევი მხერა სტყორცნა, მაუზერი

გაისწორა, ნახნავებისკენ შეტრიალდა და მხედრებისაკენ გასწია.
ალბათ ახლა წყდებოდა ქართველების ბედი. 'მოსულები' უბრალო
ვინმეები არ უნდა ყოფილიყვნენ. ტყავის ქურთუკიანი ახალგაზრდა,
მხარზე გადაკიდებული საველე ჩანთით, უფროსობდა, თან გაჩხიკი-
ნებული, წელში მოხრილი, საფრთხობელასავით ჩამოკიდებულ მახა-
რასა და წოწოლა ქუდში გამოწყობილი მხედარი ახლდა. უფროსები
იყვნენ და თავი დაიფასეს — ისეთ მანძილზე შეაჩერეს ცხენები, რომ
ბოხოხიანს ოციოდ ნაბიჯის გავლა დასჭირდა. როცა ცხენებიდან გად-
მოხტნენ, ახალგაზრდამ გაიწია, ხელის ჩამორთმევა ეწადა, მაგრამ ბო-
ხოხიანმა დამფრთხალივით გადახნიქა ტანი, თითქოს შეეშინდა, რა-
იმე არ წამგლიჯონო, კუშტი გამომეტყველებით რაღაც თქვა. შორს
იდგნენ, ტყვეებს მათი ლაპარაკი არ ესმოდათ. „რა გასაკვირია, —
ფიქრობდნენ ქართველები, — არ ებიტნავა, უდანაშაულო ხალხის გა-
სანთავისუფლებელმა ბრძანებამ რომ მოუსწრო. იქნება არც დაიჯერა
და დასაბუთება მოითხოვა“. ტყავის ქურთუკიანმა საველე ჩანთა გა-
ისწორა, „შეიძლება აჩვენა — განკარგულება, აქ მაქვსო, ან საფრთხო-
ბელას უბრძანა ურჩობისათვის დააპატიშრო“, მანაც ცხენი მიუყვან-
ა, „აბა ფეხით ხომ ვერ წაიყვანენ“. ბოხოხიანს რაღაც ვაეხარდა ეს
ამბავი? იქნებ ცხენია ნაცნობი — ხელი შეუთათუნა შეკრეჭილ ფა-
ფარზე, დამცინავად თქვა რაღაც, ისტიბარს არ იტყვს? არა, უხალი-
სოდ, მაგრამ მაინც თანხმდება. ახალგაზრდა პატიობს პირველ ურჩო-
ბას, თუმცა საყვედურს მაინც ეუბნება, ბოხოხიანი ტყვეებზე ანიშ-
ნებს, მათ უნდა რაღაც დააბრალოს? ტყავის ქურთუკიანი ზერელე
ცნობისმოყვარეობით ათვალეირებს მათ, მისი ქცევა და გამომეტყვე-
ლება, რაც მოვიდა, არ შეცვლილა, ისევ ისეთია, რაც მთავარია, და-
წყნარებულია და დარწმუნებული, რომ მისი ბრძანება დაუყოვნებლივ
შესრულდება, შეხედულებაც კეთილი კაცისა აქვს. ასე აღიქმეს ტყვე-
ებმა ეს შეხვედრა.

სინამდვილეში კი იქ ასეთი დიალოგი მიმდინარეობდა:

— Здравствуй, товарищ Кисляков! — გადმოხტა ცხენიდან ტყა-
ვის ქურთუკიანი. ეს კომისარი სემიონ მოსივევიჩი იყო.

— В чем дело?

— А ну приведи коня! — მიმართა სემიონ მოსივევიჩმა მხლე-
ბელს. — командиры тебе коня послали в подарок... смотри кра-
савец какой? Вороной!

— Конь добрый, но какие-такие командиры?

— Товарищ Гуров и новый председатель Губчека Тютин. Хотят с тобой поговорить, срочное дело есть.

— Успеется, сперва вон с этой швалью надо разделаться.

— Они и есть корниловцы?

— Разве не видно?

— И что ты собираешься с ними делать?

— Митинг приговорил к расстрелу.

— Кисляков, срочно надо ехать, а то добровольческая армия вот-вот ворвется в Армавир. Поговорить надо.

ბოხოხიანი წამით ჩაფიქრდა, უღვაშები დაიბრია, მერე ჩასპანდს უხმო, უფროსობა დაავალა, მისთვის მოყვანილ სქელგავიან ცხენს მოახტა, გარმონიანი ჯარისკაცი უკან შემოიჭინა და მხედრებს გაჰყვა.

უფროსის წასვლისთანავე ჩასპანდი ჯარასავით დატრიალდა. ტყვიამფრქვევთან ორი კაცი დააყენა, შესამჩნევ ადგილას გამოაგორებინა, ტყვეებს უბრძანეს ნიჩბები აეღოთ და დიდი ორმო გაეთხარათ. სიკვდილმისჯილებს ამანაც არ მოუსპო იმედი: ქალაქიდან ტყუილად არ იყვნენ მოსული, გარმონიანიც ხომ წაიყვანეს?! უუ, ის გათახსირებული ქალაქუნა! დაეუშვათ, სხვა საქმე ჰქონდათ, მაინც განა შეიძლება უფროსის გარეშე აღსრულდეს განაჩენი? სანამ ბოხოხიანი დაბრუნდება, კაი დრო გავა — ქალაქი შორს არის აქედან. მელოტი კი განგებ ფახიფუხობს, აშინებს მათ და მერე, თუკი დახვრეტა უნდათ, მოხვევს რაღას ელოლიავებოდნენ ამდენ ხანს, სწორედ იმიტომ არ ესროლა ბოხოხიანმა მას, მოსულების დასანახად ღმობიერადაც კი მოექცა. ფეხზე წამოაყენა. ერთხელ კიდევ შედგა უმწეო ცდა იმისა, რომ გარკვეულიყო ზოგიერთი დეტალი.

— იოლდაშ, მაია ნი კორნილოვ, მაია ნი გურჯინ, — გაასავსავა ხელები აზერბაიჯანელმა, როცა მას წერაქვის აღება უბრძანეს.

— Грузин — не грузин, бери, — გაუშეორა მუქარით სამოქალაქო ტანსაცმელში ჩაცმულმა და ამით ჩაქრა ეს მცირე ამბოხი.

ტყვეები როგორც კი გაიფიქრებდნენ, რომ ირგვლივ მართლაც ნამდვილი სინამდვილეა, აზროვნება ცალმხრივ იწყებდა ტრიალს. ნებისყოფა იცელებოდა, რეალობის აღქმის უნარი კიდევ უფრო დაბუნდებოდა, იბურებოდა იქაურობა, თითქოს წყლის ქვეშ ხდებოდა ყველაფერი, გარდა ჯარისკაცთა ბრძანებებისა, რასაც ისინი უყოყმანოდ ასრულებდნენ, გარკვევით აღარაფერი ესმოდათ. იმერელს სლოკინივით ერთი და იგივე სიტყვა — „მართალია, მართალია“ ავარდნო-

და, თვალები გადმოცვენაზე ჰქონდა, ჭლექიანი გაბმულად ახველებდა, გეგონებოდათ, ველარასოდეს ამოახველებსო და ამოსასუნთქად დატოვებულ შუალედებში პირჯვარს იწერდა, რაღაც ბუტბუტებდა, ღმერთს შველას თხოვდა. მის გვერდზე მდგომი აყლაყუდა კი წამდაუწყუმ ამოქნარებდა. „გეძინება, ძამა? არ დაიჯერო, — სხვისი გამხნეებით თავს იმხნეებდა ლურჯპერანგიანი, — სამძიმარზე მისულებივით რომ ჩამწკრივებულხართ და ჰირისუფლის ხელისჩამორთმევასაკით ელოდებით ამ ლაფატკებს, ეიღეთ, ნუ გეწინიათ, უხაზიროდ უნდათ აკოფები გვათხრევიონ“.

მაგრამ იმან, რაც შემდეგ მოხდა, სანუგეშო თითქმის აღარაფერი დაუტოვა.

საკუთარი საფლავის გასათხრელად ჩამორიგდნენ ტყვეები. ჯიშინ ოფიცერს თეთრი მიტკლის ფერი დასდებოდა, სახე ჩამოგრძელებოდა, თმები არაბუნებრივად მომატებული მოუჩანდა, გეგონებოდათ პარიკი დაადგეს მის ისედაც ხშირ თმასო, გაკიმული მთრთოლვარე ხელით დაყრდნობოდა მიწაში ჩასობილ ნიჩაბს. მასთან ჩასპანდი მივიდა:

— Чего не копаешь? — და იმდენად დარწმუნებული, რომ ოფიცერი დაუყოვნებლივ შეასრულებდა მის ბრძანებას, აღარც მიხედა, ისე დაიძრა, — Не буду рыть! ისტერიულად წამოიყვირა ოფიცერმა.

ჩასპანდი წამით გაქვავდა, თვალის დახამხამებაში იქვე დაგდებულ წერაქვს სწვდა, შებზრიალდა, რაც ძალი და ღონე ჰქონდა, სთხლიშა ოფიცერს გამართულ ხელზე. შემაძრწუნებელი, არაადამიანური ბლავილი გაისმა. ოფიცერს მომტკრეული იდაყვიდან ძვალი გადმოვარდნოდა, ძარღვებზე ეკიდა.

— Бери лопату! — დასჭყივლა ჩასპანდმა. ოფიცერმა მარცხენა ხელით აიღო ნიჩაბი და ხმადაბლა გაბმულ მოთქმას მოჰყვა, — Кто еще не желает рыть? — მხრები შეათამაშა ნიშნისმოგებითა და გამარჯვებულ იერით გადახედა ტყვეებს.

კვინიკაძეს თავის სიცოცხლეში მხოლოდ ერთ ქალთან ჰქონდა ურთიერთობა და, რასაკვირველია, იგი უყვარდა მთელი ცხოვრება. ეს იყო თბილი, დედასავით აღერსიანი, მუყაითი და სევდიანი მარტოხელა ქვრივი. მათი დამოკიდებულებათა მთელი ხნის განმავლობაში მხოლოდ ერთხელ იგრძნო კვინიკაძემ უხერხულად თავი, პირველი

ღამის გათენებისას, როდესაც ქალის ქმრის გადიდებულ სურათს მო-
კრა თვალი. ნაპირებიდან გადმოსულ მდინარესავით განთავისუფლე-
ბული გრძნობა, რომელმაც უხვად მორწყა და ყვავილებად გაშალა
მისი სული, უცებ დანაშაულებრივ კალაპოტში მოექცაო თითქოს,
სინდისის ქენჯნა აღეძრა, უნებლიე უსამართლობაში მონაწილეობი-
სათვის, რაღაც საყვედურის თქმა მოუნდა, მაგრამ რა, არ იცოდა, და
ვერც დამნაშავეს პოულობდა, ქალს არაფერში ადანაშაულებდა, პი-
რიქით, ცამდე მართალი ეგონა. მისი მოქცევა გაუგებარ ბუნებრი-
ვობას სძენდა იქაურობას. აწყნარებდა, ბედნიერებას ჰგვრიდა. თა-
ვის მხრივ კი გასამართლებლად იმას იშველიებდა, რომ სურათიდან
წვერულვაშებიანი ახალგაზრდა სადღაც შორს იყურებოდა და არა
თავის ყოფილ სარეცელზე. როცა მეორედ მოვიდა ლიზასთან (ასე ერ-
ქვა ქვრივს), საძინებელი მას უკვე წინა ოთახში მოეწყო.

სტუდენტობის წლებში კვინიკაძე თავისი მეურვის მიერ ამორჩე-
ულ ოჯახში ცხოვრობდა „ნახლებნიკად“; როგორც წესი, ახალგაზრ-
დულ კამპანიებში არ მონაწილეობდა, უფრო იმიტომ, რომ უხამს
ქცევებს ვერ იტანდა, განსაკუთრებით ქალებისადმი უდიერ დამოკი-
დებულებას, მათზე ცინიკური ამბების სმენას ხომ ისე გაუბრბოდა,
რომ ამხანაგები თავის შესაქცევად მისი თანდასწრებით სპეციალუ-
რადაც იწყებდნენ ამდაგვარ საუბრებს.

კვინიკაძეს ოცდახუთ წლამდე ქალი არ ენახა. მისი „უშანკობა“ —
როგორც სტუდენტები ხუმრობდნენ — ერთ მშვენიერ დღეს ამოდ
დაიკარგა. მას თავად ხეირიანად არ ახსოვდა, რა მოხდა. აგონდებოდა,
რომ ეს ამბავი გათამაშდა მისთვის სამაგალითო ახალგაზრდის ბინა-
ზე, ვისი ხატორითაც დათანხმდა მონაწილეობა მიეღო თავისივე დაბა-
დების დღესთან დაკავშირებულ „ნემეცკი შჩოტი“ გამართულ პურ-
მარილში. სტუდენტებმა ქეიფის დამთავრებისას საში ქალი მოიყვანეს
და კოლექტიური ღრეობა მოაწყვეს. ქალების „თავისუფალი“ ქცევით
დარცხვენილმა, უხერხული გრძნობით შეპყრობილმა კვინიკაძემ, რო-
მელიც მანამდე არასოდეს დამთვრალა, იმის მეტი ველარაფერი მო-
ახერხა, რომ იგივე ავტორიტეტის დაძალებით რამდენიმე ჭიქა არაყი
დალია და გონების დაკარგვამდე დათვრა. მეორე დღეს კი მხოლოდ
ისღა გაიხსენა, რომ სიცოლისა და ზმაურის ფონზე მას, კუთხეში მიმ-
წყვდეულს, სიბნელეში ტიტველი, ცხელი სხეულის ნაწილი ეკვროდა
მიძალებით.

ქალისა და მამაკაცის დაახლოება იქ ხდება, სადაც უფრო მოსა-

ქერხებელია. ხშირად უცხო ადამიანი გაცემას გამოთქვამს. თა-
 რბაზე, თუ ესა და ეს კაცი ამა და ამ ქალს რატომ დაუახლოვდაო.
 სადაც შეიქმნება ინტიმი, იქ მოსალოდნელია სიახლოვეც — ასე რომ
 პირველივე „ფერშალიცამ“, რომელმაც გამოიჩინა ფხა და სათანადო
 პირობები მოამზადა, კვინიკაძეს მისთვის წარმოუდგენელი საქმე შე-
 აძლებინა: მიუხედავად საყოფაცხოვრებო სიძნელეებისა (იმ დროის-
 თვის მეურვემ მთელი ქონება გაუფლანგა) და სჯულის შესაბამობი-
 სსა, გადაწყვიტა ცოლად შეერთო ლიზა — ყაზანელი თათარი. მაგრამ,
 ეტყობა, სამყაროს რაღაც ძალას სხვაგვარი კომბინაცია ესაჭირო-
 ებოდა — ლიზა მოულოდნელად ტუბერკულოზით გარდაიცვალა, სულ
 თვენახევარში კვინიკაძეს ჩააკვდა ხელში. ეს იყო და ეს, მეტი ქალი
 მას ცხოვრებაში არ შეხვედრია, არც არასოდეს უღალატნია მისთვის.
 ვიდრე ახალგაზრდული სისხლი აწუხებდა და ზედმეტად აღარ მოასვენ-
 ნებდა ხოლმე, ონანიზმით თავისუფლდებოდა, რის შემდეგაც ისე
 დარცხვენილი, დათრგუნვილი და თავისი უმწეობით განადგურებუ-
 ლი გრძნობდა თავს, როგორც იმის მეორე დღეს, როცა აბსტრაქტულს,
 როგორც ამაზე მისი ინსტიტუტის ამხანაგები ქინდილობდნენ, შეს-
 წირა თავისი უმანკობა.

მას მერე კარგა გვარიანი დრო გავიდა. ლიზასთან დაკავშირებულ-
 მა მოგონებებმა სევდიან ფიქრებთან ერთად თანდათანობით ცხოვრე-
 ბისადმი ფილოსოფიური დამოკიდებულება გაუღვიძეს. ბოლო ხანებ-
 ში კი წლითწლობით დახვეწილმა ოცნებებმა სახეცვლილება განი-
 ცადეს. ბავშვობა, მშობლებთან გატარებული ხანმოკლე, მაგრამ სა-
 ნუკვარი ხანა როგორღაც შეერწყა ქვრივით ეპიზოდებს, მკაფიო გა-
 მოხატულება დაკარგა, თითქოს ყველაფერი ერთ დროსა და ერთ ად-
 გილას მიმდინარეობდა. სიკვდილზე ფიქრმაც ელეგიური ელფერი შე-
 იძინა. და თუ უწინ ლიზას გარდაცვალება — მისთვის ყველაზე რე-
 ალური საშინელება — სულთმობრძავი ავადმყოფის, შფოთიან, საყვე-
 დურით სავსე ორჭოფ მწერაში გამოიხატებოდა, რაც დრო გადიოდა,
 მით მეტად იცვლებოდა ეს ხატება, მით მეტად ნაღვლიანად, მაგრამ
 მშვიდად და აღერსიანად შემოსცქეროდა თვალებში.

ახლა, როდესაც კვინიკაძე წერაქვების რიგში იდგა, პირველად
 თავის სიცოცხლეში გარეშე თვალთ შეხედა თავის თავს, მისი ცხოვ-
 რება ზამბარასავით ახტა და უმოძრაო, გაყინულ სურათებად დაიშა-
 ლა. ყოველი სურათის ცენტრში სხვა ადამიანი იდგა, რომელიც რა-
 იმე აზრს ანიჭებდა კომპოზიციას, თვითონ კი ყველგან მიჩქმალული

მოჩანდა. მას არასოდეს მოსვლია ის აზრი, რომ გამოუყენებელი შესაძლებლობის ბეცი გზით ცხოვრობდა, თავისი საქმით გატაცებული ყველაფერს ივიწყებდა და ზოგიერთი მისი ნაცნობის ირონიულ ლიმილსაც იწვევდა; მაგალითად, გაუგებარი რჩებოდა მისი კდემამოსილება. მისი პროფესია ვითომცდა იძლეოდა ქალთან ინტიმური ურთიერთობის უტყუარ საშუალებას — იხსნებოდა ყოველგვარი პირობითობა, მაგრამ კვინიკაძისთვის ავადმყოფი უსქესო ადამიანი იყო. და შემთხვევა არ ჰქონია მასზე რამეს ემოქმედოს, გარდა ერთი გამოწკლისისა, რომელსაც იგი თავის თავსაც უმაღავდა. ერთხელ ქალბატონმა შუნიამ თავისებურად, როგორც იცოდა ხოლმე, ახსნა-განმარტების გარეშე, პირდაპირ ნინოს ოთახში შეიყვანა და როდესაც მწოლიარე ნინოს ჩააცივდა — საბანი გადაიხადე, ექიმმა უნდა გაგსინჯოსო, ავადმყოფმა კვინიკაძეს ორი ვარდის კოკრად გაფურჩქნილი გულმკერდი მიანათა, იგი დაიბნა, გაწითლდა, კარგი რომ მიზეზი ბუნებრივი გამოდგა — ფონენდოსკობი თან არ ჰქონდა და საჩქაროდ გარეთ გამოვიდა. ეს სისუსტე იმ ოთახს არ გასცილებია და თუ რაღაც მსგავსი ცდუნება ოდესმე გაფაჩუნებულა, მას იქვე რაიმე ფიზიკური მოქმედებით, რომელზედაც ძალაუნებურად გადადიოდა ყურადღება, ახშობდა ხოლმე. ეს ხდებოდა სულ კადრე, ხოლო ამჟამად მისი დამოკიდებულება მამური იყო, თუმცა ცდილობდა არავის შეემჩნია ნინოზე ფარული ზრუნვა, რაც მას დიდ სიამოვნებას ჰკვრიდა.

სუსტი შეხედულების მიუხედავად კვინიკაძე ჯანმრთელი კაცი იყო, არასოდეს ისე ავად არ გამხდარა, რომ ძლიერი ტკივილი ეგრძნო, ბავშვობაშიც არსად დაშავებულა, ახალგაზრდობაში ჩხუბსა და სარისკო თავგადასავლებში არ გახვეულა, რაც თავად არ განეცადა, მას თანაუგრძნობდა, წარმოსახვით თავს აიგივებდა და უსათუთესად უვლიდა ისეთ ავადმყოფებს, რომლებიც ძლიერ ტკივილს უჩიოდნენ. რაც უნდა ვაჟკაცური და ძლიერი ადამიანის პრეტენზია ჰქონოდა ავადმყოფს, იგი მას ჩვილ ბავშვად მიიჩნევდა, ანებივრებდა, არ უკვირდა არავითარი სისუსტე და ბუნებრივად მიაჩნდა ავადმყოფის ეგოისტური განწყობა. მაგრამ იმავე ადამიანს ცხოვრებაში სულ სხვა ოვალით შესცქეროდა. და თუ ის საზოგადოებაში თავის როლს დამაჩერებლად ასრულებდა, რაღაც იდვის განსახიერებად, ადამიანის ღირსების ჯეროვან მატარებლად ესახებოდა.

უსაშველო შიშს, რომლითაც მთლიანად შეპყრობილი იყო კვინიკაძე მას შემდეგ, რაც ამ მინდორზე გამოიყვანეს, მოხვევს სულმოკ-

ლე მოქცევამ, შეურაცხყოფის, ზიზღის გრძობამაც მიუმატა. —
 დროს განსჯის უნარი დაუბრუნა, ადამიანის უპირველესი ჩვევის —
 ყველაფრის ახსნისა და ლოგიკის მისადაგების მოთხოვნილება გაულ-
 ვიდა: „განსაკვირი ამაში არაფერია, — ფიქრობდა იგი, — სწორი თქვა
 ოფიცერმა: მონა მშიშარაა“.

ცხოვრებაში კვინიკაძეს ყოველთვის სდევდა წინათგრძობა: გან-
 გებამ მას არ უნდა აკმაროს ჩვეულებრივი უბედურებები. მზით განა-
 თებულ ტრიალ მინდორზე ჯარისკაცთა მასა იმ შავ გატალახიანებულ
 ძალად ეჩვენებოდა, რომელიც ცხოვრების ყოველ მოსახვევში მის ჩა-
 საქოლად მიმალულიყო. ამიტომ არც უცხო თვალთ შესცქეროდა ამ
 ვითარებას. და იგი მიხვდა ამას, ოდნავ გულზე მოეშვა, სიამოვნებით
 დაუბრუნდა განვლილი ცხოვრების სტატიკურ სურათებს. ოფიცრის
 დრიალმა გამოაფხიზლა. კმერამორღვეული თვალეზი შეეფეთა, შემ-
 დევ ცუდად დატუმბული შადრევანივით მფეთქავი სისხლი. და რო-
 დესაც ოფიცრის ქვითინს მოჰკრა ყური, დაინახა, თუ როგორ მორჩი-
 ლად ჩაჯდა ნიჩბის ასაღებად, როგორ გაცხარებით დაიწყო ცალი ხე-
 ლით მიწის ჩიჩქნა, წამსვე მთვრალივით დაუტრიალდა გარემო, ლი-
 ტონ სიტყვებად გაელვებულ ველარც ავადმყოფისადმი თანაგრძნო-
 ბას, ველარც ვაჟკაცობას, ველარც სხვა რამ სიმყარეს, რომელიც მო-
 წოდებული იყო შეეჩერებინა ეს თავბრუ, ველარ ჩასკიდა ხელი.
 ავლავ უსივრცო, თეთრ, ბავშვობიდან ნაცნობ შემზარავ წყვდიადში
 მოექცა. მერე ნელ-ნელა გამოჩნდნენ რაღაც საგნები, მაგრამ მათ არა-
 ვითარი მნიშვნელობა აღარ ჰქონდათ. ტერფიდან თხემამდე წვრილ-
 წვრილ ხუჭუჭა ტალღებად მოყოლებული ყრუანტელი ერთბაშად
 შეწყდა.

— Кто еще не желает рыть?

კვინიკაძემ გონების თვალთ გადახედა უინტერესო, დაცლილ სამ-
 ყაროს. დამსჯელთა აღზნებული მოძრაობები, გახარებული სახეები
 დღესასწაულის მზადებას აგონებდა, შერცხვა, თითქოს ტყუილში და-
 რჯირესო, გაკვირვებული დარჩა: „ნუთუ ის უხარიათ, რომ ადამიანი
 გამოგონილი სიტყვა გამოდგა? თავად განა სხვა სახელს ატარე-
 ბენ?“

— Неужели вас радует оскорбление самого себя?! —

არეულ, გაღიზიანებულ, ვნებით დაძაბულ გარემოცვაში, ყვირილ-
 ჩხავილის ფონზე ხალას, ჩვეულებრივ ხმაზე წარმოთქმულმა კითხვამ
 წამით შეაყოვნა ახლო-მახლო გყოფი ჯარისკაცები.

ზოგმა ეს რომანტიკულ-რიტორიკულ გამოხდომად მიიღო, ზოგმა წყალწალბეულის ხავსად, უმეტესობამ შიშით დაბნეული ტყვის უაზრობად და სიცილი დააყარა. მათ, ამჯერად სიკვდილის ბატონ-პატრონებს, დავიწყებოდათ, რომ სიკვდილთან ჩახვეული სიცოცხლე ეძებს რომანტიკულ ფორმას, და რომ ამავე დროს, სწორედ ეგ ფორმაა უმაღლესი რეალიზმის, ჭეშმარიტების შემცველი. კვინიკაძემ კიდევ ერთხელ მოავლო თვალი თხუნულეზობით თავჩაღუნულ ხმაგაკმენდილ სიკვდილმისჯილებს. ის ბეწვზე დაკიდული სიმძიმე, რომელიც ყოველ მოურიდებელ მოძრაობისას უნდა ჩამოვარდნილიყო და ქვეშ მოეყოლა, სადღაც გაჰქრა. თავს არ დაუჯერა, თვალები დახუჭა, ჯიშის ნათურასავით აუარ-ჩაუარა სულის კუნჭულებს, ვერაფერს მიაგვლია, ყველგან ოლიმპიური სიმშვიდე სუფევდა. განუსაზღვრელი სიმჩატე იგრძნო, თავი ლალად მონავარდე ფრინველად წარმოიდგინა. ხშირად უნახავს ასეთი სიზმარი და ახლა სინამდვილედ ექცა. თავი ასწია, ზეცას შეხედა. ლაყვარდოვან კამკამა სივრცეს კიდით-კიდემდე თეთრი ღრუბლების ვიწრო არშია შემოვლებოდა. არშიის ზემოთა პირი მრავალკუთხედი იყო, ქვემოთ კი ძარღვებად იკარგებოდა ლურჯად მოკიაფე ჰორიზონტში. კვინიკაძემ სათვალე გაიკეთა. ღრუბლები შუაში მუქდებოდნენ და ნარნარად მიედინებოდნენ მარჯვნიდან მარცხნივ, მაგრამ მათი ქათქათა ქიმები და თეთრად დაძარღვული ფესვები არ იძვროდნენ.

კვინიკაძე სათვალეს იხსნის, თვალებს ჭუტავს, მზერას ამახვილებს: უჰ, ეს ხომ მთებია — კავკასიონი! რა სილამაზეა! კვლავ იკეთებს სათვალეს, ახლა დემონსტრატიულად, გამომწვევად ამბობს: — я не буду рить! — ხმა უკანკალებს, მაგრამ ეს შიში არ არის, ეს სიხარულია. გაფითრებულია, სახეზე ბედნიერი ღიმილი უკრთის. ჯარისკაცები იცინიან, ჩაპანდიც სხვებთან ერთად ხითხითებს.

ფორმის მხრიდან ჩოჩქოლი, ცხენის ფლოქვების ხმა და ყვირილი გაისმა. რამდენიმე წუთით უყურადღებოდ დატოვებულმა მოხვევებ დრო იხელთა, ფორმის გამოხსნილ ცხენს მოახტა და ნახნავებისაყენ გაქუსლა.

— Держи его дьявола! — ყვიროდა სამოქალაქო ტანსაცმელში ჩაცმული მეფორნე და ჯარისკაცებთან ერთად მისდევდა. მოხვევე დამფრთხალი ცხენის კისერზე გაკრულიყო, ქუსლების რყევით მიაგელებდა და სულ უფრო სცილდებოდა მტრებს. ჯარისკაცები გონს მოვიდნენ, მიხვდნენ, რომ ფეხით ველარ დაეწეოდნენ, უთავბოლო სრო-

ლა ატეხეს, მალე ცხენმა ჩაიჩოქა, გვერდზე გადაყირავდა და
 — Живьем его, змею подколодную, на кол посадим, на кол
 — ღრიალებდა დადევნებული ხროვა, პირველივე მომხვედურ ჯარის-
 კაცს მოხვევემ თოფი გამოსტაცა ხელიდან, ქარის წისქვილივით და-
 ატრიალა, უკუაქცია წინა რიგები და შორიახლოს დაგდებულ ცხე-
 ნის გვამს ამოუწვა. ჯარისკაცებმა წრიულად დაუარეს. კიდევ გამოს-
 ტა — „მუშინსკი ჩალავეკი“, ახლა მეორე მხრიდან შემოიფანტა მო-
 წინავეები, რომელიდაცას თავიც გაუბო, მაგრამ საფარამდე ვეღარ
 მიადწია, წაიბორძიკა, თოფი ხელიდან გაუვარდა, ერთი შემოტრიალ-
 და, თითქოს შესაგებებლად წამოვიდაო და ზღართან მიიღო.

რამდენიმე ათეულმა კაცმა თავი მოვალედ ჩათვალა, თოფის კონ-
 დახი ან ფეხი ჩაეკრა წითელ გროვაში, რომლის შუხებაც გლეხის ბი-
 ჭებს ნაწვიმარზე აყალო მიწაში შეზღუდულ ფიჩხებს აგონებდა.

ჯერ კიდევ გაუთხრელი ორმოს წინ ჯარისკაცებმა ტყვიამფრქვე-
 ვი მიაგორეს და ყოველგვარი ცერემონიალის გარეშე ტყვეები სას-
 წრაფოდ დახვრიტეს.

ბარი მმორა

ეკატერინოდარიდან ახლადჩამოსულ „საგანგებო კომისიისა“ და
 რევოლუციური ტრიბუნალის თავმჯდომარეს მინა ვასილის ძე ტიუ-
 ზინს რეკომის უენობის მეორე სართულზე, დერეფნის ბოლოში გა-
 მოუყვეს კაბინეტი. ნახევრად ბნელ, მოგრძო ოთახს ერთადერთი ფან-
 ჯარა ჰქონდა კუთხესთან დატანებული. ფანჯრიდან შემოსული სინათ-
 ლე მოპირდაპირე კედელთან გაჭრილი კარის ვალებიას დროს იხელ-
 თებდა ხოლმე და გაქცევას ლამობდა. გაუგებარი იყო ასე ცალთვა-
 ლად განგებ დატოვებს ამხელა ოთახი, თუ შემდეგ მოხდა მისი გადა-
 კეთება. ყრუ, უსინათლო კედელსა და საწერ მაგიდას შუა ჩაკეცებულ
 სკამზე სამხედრო ბლუზაში და გრძელფარფლებიან სამოქალაქო
 პალტოში თავჩაქინდრული ბრგე კაცი პაპიროსს ეწეოდა. იქვე ზელ-
 მარჯვნივ, გაქეჩილ ტყავის დივანზე გუროვს უკან დაკიდებული პრი-
 ალა ხანჯალი წინ წამოელო, მუხლებზე შემოედო, ორივე ხელით პქეთ-
 ჩიდან ზედ დაჰყრდნობოდა, რუხი ფერის თვალები კი ბლაგვად მი-
 ებჯინა მის წინ მჯდარ სემიონ მოისევევიჩისათვის. საველე ტელეფონ-
 ნის ჩხაუნს არავინ აქცევდა ყურადღებას. სემიონ მოისევევიჩი ამჯე-

რაღაც ჩვეული შახი-შუხით ლაპარაკობდა, მაგრამ იმის შეგნებას, რომ რასაც ახლა ჰყვებოდა, ორივე მსმენელისათვის ზედმეტი ყვესნით კარგად იყო ცნობილი, წყლის მნაყელის როლში გამოყავდა იგი და მოუსვენრად აცქმუტებდა სავარძელში. მაინც ჰყვებოდა, იმედოვნებდა, რომ სიტყვა სიტყვას მოიტანდა, დროულად მიუხვდებოდა ამ გამოცდილ სამხედრო პირებს, შეეზიარებოდა სათქმელში და რაღაც გამოსავალის მიგნებაში მონაწილეობას მიიღებდა:

— დღეს თუ ისინი. დახვრეტაში შეგვეცილენ, ზვალ სხვა რამეს მოინდომებენ, ვიცი მე მაგათი ჯიში. არც ჩვენ, არც კახაკთა ხელისუფლებას არ ძალუძს ამ თავაწყვეტილი ურდოს დამორჩილება, ეკატერინოდარმა კი საგანგებო კომისიის ბატალიონის შესავსებად ყოვლად უვარგისი კონტინგენტი, პირდაპირ ვთქვათ, ნაძირალები გამოგვიგზავნა. მე ველაპარაკე ამის თაობაზე ტელეფონით რევოლუციური სამხედრო სარდლობის საბჭოს...

— წინა ხაზზე გამოსადეგარნი ხშირად დარბევისა და შეშინების შესანიშნავი ოსტატები არიან, — თავაუღებლად ჩაილაპარაკა ტიუხინმა.

ამ შენიშვნაში სემიონ მოსიევიჩმა ხელჩასაჭიდი ვერაფერი შეამჩნია.

— არა, აღმაშფოთებელი ის არის, რომ არაფრად ჩაგვაგდო, ცხენი ვაჩუქეთ, ცხენი, მერე რა ცხენი, დაუყვავეთ, ის კი შუა მოლაპარაკებისას ადგა და წავიდა. ეს გამოწვევის ნიშანია უსიტყვოდ, არავითარი ახსნა-განმარტება არ სცნო საჭიროდ. ეს გამოწვევის ნიშანია, მე ასე მესმის, თქვენ როგორც გინდათ... ის პედერასტიც თან გაიყოლა...

გუროვის გაყინულ თვალებში რაღაც წერტილები შეინძრა:

— ამბობენ, დიდი ხანია მაგასთან ცხოვრობს და სადაც მიდის, თან დაათრევსო, მართალია?

სემიონ მოსიევიჩი საჭოროად სულ არ იყო განწყობილი. გუროვის ასეთი შეკითხვა რატომღაც მისი პიროვნების აბუჩად ავღებდად მიიღო.

— ვინ ვის... მე არ მაინტერესებს, — უწმაწურად მოუჭრა მან. მაგრამ გუროვს არ სწყენია ეს, პირიქით, თითქოს რაღაც ესიამოვნაო კიდევ, ისე გაელიმა. სემიონ მოსიევიჩიც დაკმაყოფილდა თავის მახვილგონივრული გამოხდომით და განაგრძო:

— მეორე „ტებლუშკა“ არავითარ შემთხვევაში არ უნდა დავუთ-

მთ. კორნილოვცები არიან ეს ქართველები. თუ რამ სხვა კონტრა, ჩვენ თვითონ მოვუვლით. აქტიურობა თუ არ გამოვიჩინეთ, წელნულა აღარავინ არაფრად ჩავვაგდებს. დიახ, ამხანაგებო, ასეთია აღმიაანის ბუნება, — დაასკვნა მან და ამხანაგებს გადახედა.

ამაზე სადავო არავის ჰქონდა რა. საბჭოთა ორგანიზაციებს კი აქტიურობისათვის შემდეგი ხელმისაწვდომი ძალა გააჩნდათ: სანოვაციოთ მოვაჭრე სპეკულანტების გავლენის ქვეშ მყოფი სამი ათეული მილიციონერი, რამდენიმე მოწინავე აქტივისტი — უმეტესობა ქალები, და საგანგებო კომისიის ახლად ჩამოყალიბებული ბატალიონი, რომელიც ჯერჯერობით თავის საქმეს აუდიოდა. საგანგებო კომისიას ევალებოდა: გამოეგვლინებინა საბჭოთა ორგანიზაციებში მომუშავე შენიღბული მენშევიკები, მემარცხენე ესერები და სამღვდლო პირები, გაერკვია თვით კომუნისტების ლოიალობის დონე, მოეხდინა ყოველი ცოდვილის დაუნდობელი ლიკვიდაცია, არ დაეშვა დაჯგუფებების შექმნა. საჭირო იყო დამსმენლების წაქეზება, აგენტურაზე ზრუნვა, დაკითხვების სისტემატური წარმოება, საყარაულო სამსახურის ორგანიზება, მილიციის უმოქმედობის მიზეზებით სამძებრო ნაწილის ფუნქციებში ჩარევა და სამხედრო დისციპლინის სახელით მისი თანდათანობით მოქცევა კომისიის უშუალო განკარგულების ქვეშ. ერთი სიტყვით — მთელი პოლიტიკური ცხოვრების ქმედითი კონტროლი. რასაკვირველია, ამის განხორციელებას დიდი წინააღმდეგობა ედგა წინ, მაგრამ ყოველივე კონკრეტული წინააღმდეგობის შემთხვევას არავითარი კამპანიის ხასიათი ათ გააჩნდა და არც რაიმე სათანადო შთამბეჭდავი ტერმინი ჰქონდა მონახული, როცა ფრაზათა სისტემაში, რომელიც ახალწარმოშობილი სახელმწიფოს თეორიული ბაზა იყო, მოიძებნა შესაფერი სიტყვა — „ლიკვიდაცია“, რაც ნიღბავდა ყოველგვარ განუკითხავ ძალადობას, მიზნის მისაღწევ საშუალებათა განუტყვევლობას და საეჭვო ღონისძიებათა შეფასებას სქოლასტიკური მსჯელობის ლაბირინთში სტყორცნიდა.

— პირდაპირ უნდა მიგვეზვრიტა აქვე, სადმე, რევოლუციური ტრიბუნალის სახელით, არ ცხრებოდა სემიონ მოსიევიჩი.

— კომუნისტი როგორღაა? — იკითხა ტიუხინმა.

— ლიბა კომუნისტია, მოსწონთ რევოლუციის შემდეგ რევოლუციონერად ყოფნა, ისე მრავლდებიან, როგორც ნაწვიმარზე სოკო, — ორანჯოვანი ღიმილით თქვა გუროვმა და სემიონ მოსიევიჩს შეხედა.

მოულოდნელად ტიუხინი წამოწითლდა, სახე აერია, ადგა, ფანჯა-

რასთან მივიდა, დაბრუნდა, სკამზე დაჯდა, ხამუშ-ხამუშ მოწორიბუნე
საველე ტელეფონის ყურმილს ხელი დაავლო და რატომღაც მთლიან
გაბრაზებულმა დაიღრიალა:

— რა მოხდა, რა ამბავია?

სემიონ მოისევევიჩმა გაოცებულმა გადახედა გუროვს, მაგრამ ამ
უკანასკნელმა არავითარი ყურადღება არ მიაქცია არც მას და არც
ტიუხინის საქციელს.

ტელეფონში იტყობინებოდნენ, რომ სადგურზე ჩამოდგა ფრონ-
ტზე მიმავალი ავტობრიგადის ვაგონი. სანოვაგის გაცემის და წინ გამ-
ვების ნებართვას თხოულობდნენ.

— ხელმძღვანელი ამხანაგი გამოგზავნეთ... — სურდა ეთქვა —
„ჩვენთან“, მაგრამ გადაიფიქრა და ხაზგასმით დააყოლა: — ჩემთან,
მე ტიუხინი ვარ!

— არტისტები გვაკლდა, მაგათი დედა... — შეივინა გუროვმა.

— მშვენიერია! — ალიცლიცდა სემიონ მოისევევიჩი. — ნამდვი-
ლად გამოგვაღებოან. ჩავატარებინოთ კონცერტი, ხალხი შევეყაროთ,
ცირკი სიმღერა ახალისებს ადამიანს. ეს შექმნის სიმყარისა და კე-
თილდღეობის შთაბეჭდილებას.

გუროვიც მიხვდა, რომ ამ ფაქტს რაღაც სასარგებლოს მოტანა
შეეძლო, მხოლოდ სემიონ მოისევევიჩის სიხარულმა გააღიზიანა.

— კი მაგრამ ყოველთვის მოსალოდნელია ათასი ჯანდაბა, სის-
ხლით მთვრალი ჯარისკაცები რას იზამენ, ეშმაკმა უწყის.

— შენი არ მიგვირს! — გააწყვეტინა გაზვიადებული ირონიით
სემიონ მოისევევიჩმა, ქედმაღლურად წარბები აზიდა და თვალები მი-
ღულა. — სწორედ ამიტომაც საჭიროა ჯარისკაცთა ყურადღების სხვა
საგანზე გადატანა.

— ისინი ჩვენ არ გვემორჩილებიან.

სემიონ მოისევევიჩმა სცადა მოკამათე სიტყვის დაუხარჯავად, მზე-
რით გაენადგურებინა, მაგრამ გუროვმა დემონსტრაციულად მიაბრუ-
ნა თავი, მაშინ სემიონ მოისევევიჩმა ტიუხინს შეხედა, ამ სისულელის
უშუალო მოწმედ მოიწვია, ნაძალადევი სიმშვიდით განმარტა:

— ვერ გავიგე შენი „ლოგიკა“, ამხანაგო გუროვ, მთელი ჩვენი მი-
ზანი სწორედ ეგ არის!

— სისულელეა!

— როგორ არის სისულელე? — გაწიწმატდა სემიონ მოისევევიჩი
სათქმელი პირიდან რომ გამოგლიჯეს და მასვე ესროლეს. მისმა ნაზ-

მა სახემ შეუფერებლად სასტიკი და ამიტომაც უსიამოვნება მიიღო.

— სისულელეა! — გაკერბდა გუროვი. იგი არამც და არამც არ იყო ანტისემიტი, უფრო მეტიც, ვინმეს რომ უკუღმართად არა ეფიქრა რა, წვრილმანი გაუგებრობისას მუდამ არარუსი ეროვნების მხარეს იჭერდა და ასეთი პოზიცია მას სწორ, მართებულ პარტიულ მიდგომად მიაჩნდა. მაინც აღიზიანებდა მისი ჰონორი, სადღაც ძირფესვი სულ სხვა ინტერესებიდან გამომდინარე ეჩვენებოდა მისი ენთუზიანში, ამიტომაც სერიოზულ საკითხზე მსჯელობა უმისოდ ერჩინა და თუ ეს ყოველთვის ვერ ხერხდებოდა, რაიმე წინადადებას, თუნდაც უაზროს ჩააცვივებოდა, ერთი და იგივეს იმეორებდა, თითქოს უმიზეზოდ გაჯიქდებოდა ხოლმე.

— საღამოს შევიკრიბით, კომიტეტელებიც დავისწროთ, — მშრალი, საქმიანი ტონით განმუხტა მდგომარეობა ტიუხინმა.

გუროვი წასასვლელად გაემზადა. სემიონ მოისევეიჩიც წამოდგა, განაწყენებული ჩანდა, ალბათ იმიტომ, რომ ტიუხინმა ასეთ ცხად სიმართლეში მხარი არ დაუჭირა და მასთან ერთ ხაზზე დააყენა ეს ბრიყვი გუროვი. ის იყო, სავლემ ჩანთა მარცხენა თეძოდან მარჯვნივ გადაიგდო გულმოსულად, რომ კიდევ მეტად შეელახა თავმოყვარეობა. ტიუხინმა საფერფლეში აბოლებული პაპიროსის ნამწვი ჩასრილა, ადგა, თავის მოცულობით ორივე ერთბაშად დააჩივავა, გუროვს წიმარტა:

— დარჩი, ამხანაგო გუროვ, საქმე მაქვს.

გუროვი გუმანით ხვდებოდა, რომ არც „ჩეკას“ თავმჯდომარეს ეხატებოდა გულზე ეს ეშმაკი და მოურიდებელი კომისარი, ესამოვნა, რომ თავმჯდომარეს თავმჯდომარესთან, პარტიულს პარტიულთან, ეშმაკმა დალახვროს, ბოლოს და ბოლოს, როგორც რუსს — რუსთან მოუნდა საუბარი.

— რა, ხომ არ უნდა დამკითხო? — ხუმრობით ჰკითხა მან.

საგანგებო კომისიის არსებობის პირველ ხანებში სამხედრო ადმინისტრაციას მთელ რუსეთში „ჩეკას“ თანამშრომლებთან ურთიერთობის ირონიულ-შემწყნარებლური და, ამავე დროს, გამკილავი დამოკიდებულება გაუჩნდა, მაგრამ სულ მალე ამ დამოკიდებულების კვეთქსტი, რომ უანდარმერია უანდარმერიაა, რაც არ უნდა დაარქვა მას, შიშმა და მოკრძალებამ შეცვალა. მათთან შეხუმრებას და ქარაგმებს კონტრარეგოლუციონერების აღმოჩენის შესახებ ველარავინ ბე-

დავდა. ისე გამოდგა, რომ „ჩეკას“ ყოველ წევრს რაიმე ისეთი დაბრალება შეეძლო — თავს ველარსად გაიმართლებდი. მათთან ფაქტობრივად უმაღლესი თანამდებობის პირთა ფუფუნებად შემორჩა ჯერჯერობით, როგორც რევოლუციის ექვმიუტანელ მოღვაწეთა პრივილეგია.

ტიუხინი ფანჯარასთან მივიდა, ოთახში საგრძნობლად ჩამობნელდა. თავის თავზე გულმოსულს სურდა წვლანდელი საუბრის აღდგენა, მაგრამ გუროვის ასეთი გახუმრების შემდეგ შეყოყმანდა: „არ იფიქროს მართლა ამისთვის დავტოვე... არა, რა იყო მაინც, რა სულელურ აზრს აჰყვია: წარმოიდგინა, რომ კლიბა კომუნისტებზე ლაპარაკისას მას გადაჰკრეს. რატომ, საიდან?“ მან იცოდა, თუ როგორ სჯეროდა მისი გუროვს, რა სამაგალითო რევოლუციონერად ჰყავდა მიჩნეული სემიონ მოისეევიჩის... „იდიოტობაა და მეტი არაფერი... გუროვი ხანდახან ისე ზის და ჩხიკვივით პირდაპირ ჩაგყურებს, რომ... თუმცა არა, ის ნამდვილად პატივისცემით არის გამსჭვალული მისდამი. ანდა რა შუაშია აქ მისი ბიოგრაფია? მართალია, მეფის ჯარის ნაოფიცრალია, ისიც ომის დროს. ეგ კი არა, რამდენია სამხედროები, ახლა რომ სბჭოთა ხელისუფლებას ემსახურებიან, უწინ კი მეფის ჯარის საკადრო ოფიცრები იყვნენ. მეოთხე წელი დაიწყო, რაც მან თავისი ცხოვრება რევოლუციას დაუკავშირა — სწორედ ბოლშევიკურ რევოლუციას და ამ საქმეში დამსახურებაც მიუძღვის“...

სემიონ მოისეევიჩის ბაკუნა ფეხის ხმა რომ მიჩუმდა, ტიუხინმა თქვა: — კაზაკთა სამამასახლისოც შეთქმულებას აპირებს, ზეგ უნდა შეიყარონ ხუტორში, დემობილიზებულ ჯარისკაცებს ტყვიამფრქვევები და შაშხანები მოუთრევიათ შინ. სავარაუდოა, რომ მათ ყურამდისაც მიაღწია პატრიარქ ტიხონის გამოსვლამ, კაზაკები მორწმუნე ხალხია.

— ხვალ ვაჭარ სერგეევთან შეიკრიბებმა რამდენიმე მოქალაქე და სამღვდელი პირი, ამბობენ, დაჭრილ თეთრგვარდიელ ოფიცერს ტიხონის მოწოდება აქვს ჩამოტანილიო.

— ნამდვილად? — შემოტრიალდა ტიუხინი.

— ამბობენ, ესე იგი ტყუილს არ იტყვიან.

— ჩვენ კი საეკლესიო ქონებისა და სამონასტრო მიწების ნაციონალიზაცია ვერ მოგვიხერხებია. ლენინმა ოც იანვარს მოაწერა ხელი ამ დეკრეტს, დღეს კი ცხრა აპრილია! ხვალ მთელი ბატალიონით

დავესხათ თავს სერგეევის ბინას, თუ წინააღმდეგობა გაგვიწივს, და დაბუღიანად ამოვწყვიტოთ.

— მთელი ბატალიონი რად გვინდა, ათი კაცი თავისუფლად გყოფა. რა წინააღმდეგობა შეუძლიათ, დიდი-დიდი ოფიცერმა მოასწროს გასროლა.

— არავითარ შემთხვევაში! იქ, სადაც ძალა შეგწევს, აუცილებლად მასირებულად უნდა ვიმოქმედოთ! ეს ყოველგვარი წინააღმდეგობის შადას აფუტებს!

ოთახში სიჩუმე ჩამოვარდა, გუროვი ტიუხინს ელოდებოდა, ტიუხინმა კი გადაწყვიტა თავისთვის ძალა დაეტანებინა და იმ შთაბეჭდილების გასაქარწყლებლად, რომელიც, ალბათ, დაურჩა გუროვის მისი სულელური გაწითლების შემდეგ, თავის გამოსაცდელადაც იგივე თემას დაუბრუნდა: „შენ ამბობ, რომ ღიბა კომუნისტები სოკოვით მრავლდებიან, არა?“ — იგი გუროვის ცნობისმოყვარე მხერსა ეძებდა, მაგრამ ეს უკანასკნელი ან ვერ მიუხვდა, ან განგებ, მის დასაწყნარებლად არავითარი მნიშვნელობა არ მისცა ამ გამოწვევას მშვიდად, მოწყენილი კილოთი, რომელშიც ორპროცენტის ჭაჭანიც არ შეიმჩნეოდა, წარმოთქვა:

— ჰო, შეიძლება ეს უკეთესიცაა, ვინ იცის?!

ტიუხინი წელში გაიშალა, კმაყოფილი საქმეს დაუბრუნდა:

— კაზაკები ჩვენ უნდა გამოვაშტეროთ რაიმე დიდი თავხედობით.

— მაინც რით?

— სულერთია... სიტუტუციით — ყველაზე დიდი თავხედობა ყოველთვის ტუტუტობაა.

— მე კი მგონია, არავითარი ტუტუტობა არ იქნება, თუ ჩვენ სერგეევის სახლზე თავდასხმის ოპერაციაში კაზაკებსაც ჩავრთავთ. აღარ დაველოდოთ და დღესვე მოვიწვიოთ მათი თავკაცები სათათბიროდ, ან ჩვენ თვითონ მივაკითხოთ ხუტორში. ჰო, ალბათ, ასე აჯობებს, ვითომ არაფერი ვიცით და სულ მცირე ჯგუფს, რამდენიმე კაცს მაინც შივალდებინოთ მონაწილეობა სერგეევის სახლის დარბევაში. ვითომ ნამეტანი ერთგულებად მიგვაჩნია, რაიმე თანამდებობას დავპირდეთ, ჯანდაბას — აღმასკომის წევრებად გავხადოთ ჯერჯერობით, დარბევიან, მით უმეტეს, რომ მათ რიგებშიც არ არის ერთსულოვნება.

მინა ვასილის ძე ტიუხინი შთამომავლობით რუსი დიპლომატების ოჯახის შვილი იყო. მისი წინაპრები უძველესი დროიდან საელჩოებში და მოსკოვის „პრიკაზებში“ მოღვაწეობდნენ. მამა — ვასილი ვა-

სილის ძე ტიუხინი, რომელსაც დიდ ვასილის ეძახდნენ, ზღაპრიდან გამოქცეული გოლიათი გვეგონებოდათ. მინაც მამას ჰგავდა, მამათა-ლია ისე უსაშველოდ მაღალი და ძვალმსხვილი აგებულებისა არ იყო, მაგრამ სიმკვიდრის სვეტად შეყრილი ის ძალა, რომლითაც გამოირჩეოდნენ ტიუხინები, მინასაც შემორჩენილი ჰქონდა. მათი გვარის პირველი მოხსენიება რუსეთის მატრიანეში მეფე ივანე მრისხანეს უამს ვინმე „დიაკი“ მინათი იწყებოდა. დიდმა ვასილიმაც იმიტომ შეარქვა თავის ერთადერთ ვაჟიშვილს მინა. ბავშვობისას მოსკოვის სახლში, რომელიც ერთ დროს საგვარეულოს მუზეუმად ჰქონდა გადაქცეული დიდდა ილინიწას, მინას უყვარდა დიდ სასტუმრო ოთახში მოქრული ჩარჩოდან შემომყურე წინაპრებთან მარტო დარჩენა, საათობით შეეძლო ეცქირა მათთვის. ჩაცმულობით და წლოვანებით განსხვავებულთ ერთი შეხედვით მოკლე ჰქუის, უჯიათობის ერთნაირი იერი გადაჰკროდათ. ამ უჯიათობის იქით ითუ გააღწევდა კაცი, მოწვენდილ ცაში უღრმესი ვარსკვლავივით მოციმციმე დაფარულ აზრს, რაღაც გამოუთქმელ საიდუმლოებას იგრძნობდა.

საგანგებო კომისიის თავმჯდომარე ტიუხინმა პირველივე შეხვედრისას ამხანაგი გუროვი ვილაც ნაცნობს მიამსგავსა, შემდეგ კი იფიქრა — ალბათ სადმე შემთხვევით თუ შემხვედრია და სახე დამამახსოვრდაო. მაგრამ ახლა მიხვდა, რომ ეს კაცი რაღაცით აგონებს იმ პორტრეტებიდან წამოსულ დაუინებულ მზერას.

— ჰმ, — ჩაიცინა მინამ, — გამოვცადოთ ბედი. — შემდეგ ისევ დაფიქრდა და განავრძო: — სემიონ მოისევეიჩი მართალია. კისლიაკოვი ლიკვიდირებულ უნდა იქნას. ეს აუცილებელია! ჯარისკაცთა მასას მოვაცილოთ, სადმე შევიტყუოთ... ალბათ რაღაცაში შევცდით...

— არ დაიჯერა, რომ მოხალისეების ჯარის შემოტევას ველით ქალაქში, მაგ ბოზმა!

— ჰო, ეტყობა ფრონტიდან ცნობები აქვს.

გუროვი გუნებაში ამას სემიონ მოისევეიჩს აბრალებდა — კისლიაკოვის წამოყვანის დროს რამეში გაიყიდებათ, მაგრამ ახლა უფუფერებლად მიიჩნია ამაზე ლაპარაკი.

— კახაკებთან მოლაპარაკებისას ამ საკითხს დიდი მნიშვნელობა ექნება — მოხალისეთა ჯარის შემოტევის ამბავმა მოღერებული კომბალივით უნდა იმოქმედოს: რისი შემოწმების საშუალებაც ექნებათ, იმაზე არ ვილაპარაკოთ.

— ჰმ, — ჩაიცინა ტიუხინმა, — იგი კიდევ თავის აზრს უცინოდა,

რყო დრო, ეგონა, რომ მეცნიერის ან მხედართმთავრის ჰკუთვნება ისე გამსხვავდება გლეხისა ან ჯარისკაცის გონებისაგან, როგორც ვეზუბული ბალი — მოშიშვლებული ხრიოკისგან. ახლა კი უბრალო ხალხის საზრიანობისა და ალღოს აღების უნარს გაცილებით მაღლა აყენებდა, ვიდრე დამპალი ინტელიგენციის განსწავლულობას. და როცა ცხოვრებაში ხვდებოდა ამის დამამტკიცებელ ზედმეტ საბუთს, თავისი ბედის კმაყოფილი რჩებოდა.

— სემიონ მოსიევიჩი იმაშიც მართალია, რომ დარჩენილი კორნილოვცები არავითარ შემთხვევაში არ უნდა დავანებოთ ჯარისკაცთა საბჭოს.

ვინმე სხვას ეგონებოდა, ტიუხინი სემიონ მოსიევიჩის წამდაუქმებელი და ჩაცინებით, გუროვის გამოჯავრებას აპირებსო, სხვა ვინმეს და არა გუროვს. მიუხედავად იმისა, რომ ტიუხინები საუკუნეებით იყვნენ ჩამოცილებულნი ფიზიკურ შრომას, მათ მაინც დაჰყვებოდათ რაღაც გლეხური იერი, გარეგანი უბრალოება. ამ ნაცნობ სტიქიაში კი გუროვი ისე იკვლევდა გზას, როგორც თევზი წყალში. ტიუხინს იგი თითქმის ყველაფერში ეთანხმებოდა და თუ რამეზე შეეპასუხებოდა ხოლმე, უფრო სიფრთხილისათვის, რამეთუ მინა ვასილიჩი ცოტაოდენ ფიცხ ადამიანად მიიღო და ზოგიერთი მისი ფიგურალური გამოთქმა გაუგებელი რჩებოდა.

— ტეპლუშკიდან საჩქაროდ ბარჯებში შეეყაროთ, — ვანაგრძობდა ტიუხინი.

— ბარჯებში ადგილი აღარ არის და ყარაულებიც ცოტანი გეყვანან, ისიც ქალები.

— მაშ რაღაც დასჯის ფორმაა მოსაგონებელი. საჯარო დახვრეტა მოკლებულია იმ გაურკვევლობის დამატებით ეფექტს, საიდუმლოების შარავანდედს, სიკვდილზე კიდევ მეტ, რაღაც საშიშს, ფარულ შურისძიებას რაც ახსიათებს. ამას გარდა, საჯარო დასჯა სამაგალითო მომენტებს შეიცავს არა მხოლოდ ობივატელის ჰკუთნის სასწავლებლად, არამედ პროტესტანტის წასახალისებლადაც. იგი, გუროვ, საფრანგეთის რევოლუციის დროს იაკობინელებმა თავი იმითაც წააგეს, რომ საშუალება მისცეს მოწინააღმდეგეს გელიოტინასთან ტრაგიკული მშვენიერება წარმოედგინა.

— მართალია, ეს ქართველები არავითარი ავადმყოფები არ არიან, მაგრამ არც კორნილოვცები უნდა იყვნენ, — არ შორდებოდა კონკრეტულ საქმეს გუროვი.

— ეგ სულერთია, გუროვ, ეგ სულერთია. მთავარია შიშის მოწო-
პოლიზირება. ვინც უფრო დაუნდობელი იქნება, ის გაიმარჯვებს.

გუროვს ამ საკითხზე სხვა აზრი არც არასოდეს გააჩნდა. მან ტი-
უხინის თხოვნით დაწვრილებით დაახასიათა კაზაკთა თავჯაცები. გან-
საკუთრებული ყურადღება იასაულ მატვეევს დაუთმო, როგორც
ხარბს, პატივმოყვარე, გაიძვერა 'მედროვეს და, ამდენად, 'გამოსადეგ
კაცს. მკვიდრ ყუბანელთა განწყობილებაზეც ილაპარაკეს.

— ჩვენ უნდა დავეყრდნოთ ღარიბ მასას, ვისაც არაფერი აქვს, —
შეეპასუხა ტიუხინი.

— ეს ლოზუნგი ჯერ არ გაისვრის.

— საქმე ლოზუნგში კი არ არის — უბრალოდ ადამიანის ფსიქო-
ლოგიაა. შენ გაქვს, 'მე არა მაქვს, ბუნებრივია, რომ მეც 'მინდა მქონ-
დეს და თუ ეს მოხდება სულ მარტივად, მოკლე ხანში, უშრომლად
და სხვების შემწეობით, რატომ არ მივეხმარები იმას, ვინც ამაზე
წამაქეზებს?

— აქ პროლეტარები არ არიან, ყველა გლეხს კი რაღაც აქვს, რის
დაკარგვაც არ სურს. ერთნაირად ცუდად ან კარგად არავინ ცხოვ-
რობს. ამ მხრივ, გავლენა ყუბანელებმა მდიდარ და ღონიერ ოჯახებს
აქვთ, მაგრამ აქაც არის მიწაწყარილი ნაპრალი. შური ტყუუბებსაც კი
წააჩხუბებს — დაუკმაყოფილებელი 'პატივმოყვარეობა თუ სხვა რა-
მე ფარული ან ღია წინააღმდეგობა. ამიტომ ჩვენ ჯერ მათ რიგებში
შევიტანოთ განხეთქილება, გავაშიშვლოთ 'ნაპრალი და დროებით მო-
ვეხმაროთ „პერსპექტიუს“, — გუროვი ვერაფრით ვერ გამოთქვამდა
ამ სიტყვას სწორად.

— როცა ის „პერსპექტიული“, — განგებ დამარცვლა ტიუხინ-
მა და უფრო შეკითხვის ტონით, ვიდრე დამაჯერებლად განაგრძო, —
გაიმარჯვებს, გაძლიერებულ მტერს შევეყრებით?!

— საქმე ისაა, რომ ჩვენ მათთან ერთად ვიქნებით და გზადაგზა
ვიზრუნებთ მათი ძალების მოსაფამფალებლად... აი, მაშინ გამოვი-
ყენებთ იმ ღარიბ მასას, რომელსაც იმ დროისათვის შური საკმაოდ
მომწიფებული ექნება.

— შენი თქმით გამოდის, რომ ჩვენ 'მეფის ნაოფიცრალეებთან და
კულაკებთან უნდა დავამყაროთ კონტაქტი?

— ყველასთან არა და დროებით...

ტიუხინმა იცოდა, გუროვი რასაც უპასუხებდა და მაინც თითქოს
დასატკობად იკითხა:

— მერე?

— მერე ვკრავთ კუკუსა... — ორივემ გაიცინა.

— მაშასადამე 'სალამოს' 'ხუტორში' მივდივართ.

გუროვს კარებში ტროსტამოჩრილი, გრძელმანუეტებიანი, შუახნის ვამხდარი კაცი შეეფეთა.

— პახ, პახ, პახ, პახ! — შემოიჭრა იგი ოთახში და ტროსტი დაუმიზნა ტიუხინს, შემდეგ კარებში გაშეშებულ გუროვს მიუტრიალდა და ისიც ტყვიამფრქვევისებური კაკანით „მოცელა“. ტიუხინმა და გუროვმა გაკვირვებულებმა ერთმანეთს შეხედეს.

— მივდივართ ერთხელ სოფლიდან სოფლებში, — არც აცია, არც აცხელა შემოჭრილმა, — შუა გზაზე გავაჩერეთ ფორანი, დაზვერვაზე გავაგზავნე ოტელო. „ამხანაგო უფროსო, ტყეში თეთრების მზვერავი აღმოვაჩინე“, — მესმის მისი ჩმა. „სასწრაფოდ მომგვარე!“ — ვბრძანებ. „კი მაგრამ რომ არ მიშვებს!“ — წრიპინებს ოტელო. ოპ, ოტელო, ოტელო! — პათეტიკურად დაამთავრა მოსულმა, მიიხედ-მოიხედა, შეამოწმა მოხდენილი შთაბეჭდილება, ერთი კიდევ ჩაიკაკანა, ცალ 'ხელში მოღერებული ტროსტი მხარზე ჩააცურა, სამ შუათითში ჩაიჭირა და ბორბალივით დაატრიალა. — თქვენ გგონიათ შარტო თქვენ იცით სროლა... ხუმრობა იქით იყოს, პათივცემულო საზოგადოება, — გაიტყლარჭა შემოჭრილი, — თქვენ არ გაქვთ უფლება, დააკავთ ჩემი თეატრი. იცით, ეს რა თეატრია? დედაქალაქის ევრეთწოდებულ თეატრის მამებს ტყუა ვინ მისცა, თორემ ჩვენ აქ უნდა ვიყოთ? მოგხსენებათ თეატრალური სამყაროს ინტრიგები. არ უნდათ ნაშდვილი ტალანტები... ერთი სიტყვით, ეს გრძელი ამბავია.

— მაპატიეთ, რა თეატრზეა ლაპარაკი?

— როგორ თუ რა თეატრზე! ჩვენ ფრონტზე მივდივართ, პირდაპირ ფრონტზე.

— ახ, თქვენ აგიტმატარებლის წარმომადგენელი ხართ? — ძლივს მოეგო გონს ტიუხინი.

— წარმომადგენელი კი არა, ხელმძღვანელი — კონსტანტინე ორი, ნამდვილი გვარი — ორლოვი.

— წინ ვერ ვერ გაგიშვებთ, ეკატერინოდართან კავშირი გაწყვეტილია, — შემობრუნდა ოთახში გუროვი.

— როგორ, მაშ ჩვენ რისთვის გამოგვიშვებს, თუ არ იცოდნენ, სად რა არის გაწყვეტილი და სად ვინ არის აწყვეტილი. სიტყვამ მოიტანა და ერთხელ მეოთხე აქტი იწყებოდა, პარტურში სინათლე ჩაქრა, ორ-

ექსტრი ლაბუხებით ამოივსო. ყველა ფარდის გახსნას ელოდებოდა, სცენარიუსი კი დარბის, ეძებს მთავარი როლის შემსრულებელს, ვერა და ვერ პოულობს. ამ დროს შემოდის მთვრალი გამნათებელი. ერთხელ... — ორს ისეთი ნეტარი სახე ჰქონდა, რომ ეტყობოდა სწორედ ახლა მოვიდა მოყოლის იშტაზე.

უცებ ტიუხინი წამოხტა, 'მაგიდას მუშტი დაჰკრა, იმხელა დაღრიალა, რომ ფანჯრის მინა შეხანხარდა.

— დაჯექით!

კონსტანტინე ორს თითქოს თავში ჩააფარესო, სავარძელში ჩაჯდა და უარესის მოლოდინში მრგვალ შუშის ბურთულებად ქცეული თვალები დაჰყიტა.

გუროვი მხიარულად იცქირებოდა. ტიუხინი ტელეფონით ვილაცას დაუკავშირდა, რამდენიმე კითხვა დაუსვა ორს მკაცრად. ეს უკანასკნელი მოიყინა და 'მორჩილად პასუხობდა. გაიკვია, რომ ავტობრიგადაში სულ რვა კაცი ყოფილა, აქედან ერთი ქალი — ორის მეუღლე და სამი კაცი — აქტიორები, ერთი მუსიკოსი — ვიოლინოზე, გიტარაზე და გარმონზე დამკვრელი და სამიც სტაჟიორი.

ტიუხინმა ორს წინადადება მისცა, ხვალისთვის რაიმე წარმოდგენა მოეწყო. პირობების გასარკვევად და დაწვრილებით მოსალაპარაკებლად სემიონ მოისევეიჩთან გუროვი გააყოლა.

— ახ, სემიონ მოისევეიჩი? მასთან უკვე ვიყავი. მან თქვენთან გამომიშვა, — ორმა თავისი ამოქნილი წარბები ადრია, თვალები მილულა და ამპარტავნულად გაიბრანჭა, რითაც სემიონ მოისევეიჩს დაემსგავსა. გუროვს გაეცინა, ამით გათამამებული მსახიობი გასვლისას ტიუხინს პირმოთნე ღიმილით მოუბრუნდა, მაგრამ უკვე ტროსტის მაგიერ რევოლვერივით გაშვერილი თითები დაუმიზნა და დააყარა: „პახ! პახ! პახ!“ გუროვმა სიცილით ჰკრა ხელი; კარი მოიხურა.

შუადღისას მშვენიერი ამინდი გამოვიდა. თბილოდა და მზის სხივებით გამთბარი, ატოკებული სუფთა ჰაერი ხალისიანად ბრჭყვიანავდა.

ქართველების „ტებლუშკას“ თოფიანი კაცების ჯგუფი მოადგა. წოწოლაქუდიანმა, წელში მოხრილმა, ფარაჯით მოსილმა თითქოს ახარაო ქართველებს, გამოუტხადა, რომ მომზადებულიყვნენ, რამეთუ საჭირო იყო მათი გადაყვანა ქალაქის საპყრობილეში, ამან ერთი აურზაური, მოთქმა, ტირილ-ვიში გამოიწვია და თვით ყარაულებს

მოუხდათ მგზავრების დაშოშმინება: არა, სულ საპყრობილოშია არა — საგანგებო კომისიაში, სადაც დაგკითხავენ და, თუ მართლები გამოდგებით, გაგიშვებენო, არადელი საგონებელში ჩავარდა. დიდ გულთმისნობას არ საჭიროებდა იმის მიხვედრა, რომ ბედისწერის კინით ატროვებულ ადაშიანებს არც დრო ჰქონდათ საიმისო, თეთრი და შავი გაერჩიათ, არც ცოდნა და თავი გააჩნდათ, რომ მართლმსაჯულების თუნდაც პრიმიტიული სახე შეექმნათ, არც ციხეები ჰქონდათ და არც სასამართლოები. ამიტომ თუ ვინმეს მოიხელთებდნენ ერთადერთი ლოგიკური საქციელი 'მისი თავიდან მოცილება იყო. არჩევანიც ერთადერთი არსებობდა: ან დახვრეტა, ან გაშვება. მაგრამ რუსეთის ყოფილი იმპერიის მიწაზე ადამიანებს კანონი, მართლმსაჯულება, ერთგულება, უნაგარობა, პატრიოტობა, სიკეთისთვის ბრძოლა ერთ უკიდურესობასთან ჰქონდათ გაიგივებული, ასე რომ ქარაფშუტობა იქნებოდა მხოლოდ საგანგებო კომისიის კეთილი ნების იმედზე ყოფნა. ასეთი ატმოსფერო არადელისათვის არ იყო უჩვეულო, ბოლოს და ბოლოს თვითონაც თავის ზრახვებს, მოქმედებებს, შედეგებს არასოდეს უფარდებდა და არ სჯიდა საზოგადოებრივი ან სახელმწიფოებრივი სულიერი მანქანების კვლობაზე, ისიც ყოველთვის რაღაც სტიქიონური ძალის იმედით მოქმედებდა, ავად თუ კარგად თავისი სინდისის ზედამხედველობის ქვეშ მიარღვევდა ცხოვრების ტალღებს. თავის თავს არც ახლა დაეძებდა, ახლა 'მისი ფიქრები ნინოს მდგომარეობას დასტრიალებდა. დრო კი არ იცდიდა, დაუყოვნებლივ აქვე უნდა 'მომხდარიყო რამე. „ამ ათიოდე შეიარაღებულ დოკლაპიას სამი მარჯვე ბიჭი თავისუფლად განაიარაღებს“. ვალიკომ ირაკლი იშხნელი მოძებნა, მაგრამ მისმა მორჩილმა გამომეტყველებამ ზედმეტად 'ხაზგასმულმა, თანაგრძნობის გამოსაწვევად გამიზნულმა კოჭლობამ ყველაფერი ნათელი გახადა. შემდეგ რიგებად დაწყობილ, აღყაშმემორტყმულ ქართველებს გადაავლო თვალი. ორი ბარტყულ-კუნკულიანი ბერი, ლურჯჩოხოსანი, დონდლო, თმაგათეთრებული, ლოყებდაყდაყა, დაბნეული შეხედულების კაცი, რომლისთვისაც ხანჯალი ამოეძროთ და იმის თავიც კი აღარ ჰქონდა, ფეხებშუა გაბლანდული ქარქაში ქამარზე გადაეწია. მის გვერდზე შავ ხავერდის ხალათში, ფეხზე გეტრებით, ვიღაც შავწვეგრულვაშა მაღალი ახალგაზრდა 'მიდიოდა, მაგრამ ყარაულის ყოველ შეძახილზე იგი ისე მონდომებით ასრულებდა მათ მოთხოვნებს, ისე ფლიდად აჩენდა თავის დიდრონ კბილებს, რომ არც ეს გამოდგებოდა. ქალები, ჭყონია,

სტუდენტი და ზაქარია ავალიშვილი სათვალავში ჩასაგდებში არ უყვანენ, ასევე თავისი ჩემოდნებითა და ხაბაკით მთლიანად დაკავებული და შეშფოთებული რამდენიმე ქართველი, არც, რასაკვირველია, მოხუცები, რომლებიც ფეხს ძლივს უწყობდნენ ისედაც საკმაოდ ნელი ნაბიჯით მიმავალ პროცესიას.

არადელი ისევ ბუცხრიკიძეზე შეჩერდა, მაგრამ ის არსად ჩანდა, ეტყობა, გუშინ უშველა თავს, „ნარზანის“ მოსატანად როცა წავიდა. შეყოვნება დაუშვებელია, სასწრაფოდ უნდა იღონოს რამე, სანამ ნინოც აქ არის, მის გვერდით, თორემ თუ მიიყვანეს და ჩაექტეს — მერე გვიან იქნება.

გზადაგზა შემხედური მოქალაქენი ჩერდებოდნენ, როგორც განწირულებს, ისეთი მზერით მიაცილებდნენ ქართველებს. მათი ერთფეროვანი ჩაცმულობის რუხ ფონზე ყარაულებით გარშემორტყმული ტყვეები ფერად სანახაობას წარმოადგენდნენ. განსაკუთრებით გამოირჩეოდა ქალბატონი შუნია. იგი მედიდური სახით მიდიოდა, რაც კი რამე საუკეთესო ჰქონდა, ის ჩაეცვა, და რაც კი ძვირფასეულობა გადაარჩენოდა, ის გამოეჩინა. ოქრომკედით ნაქარგ ლურჯი ხავერდის ჩიხტიკობზე ლალ-მარგალიტიანი ქინძისთავი დაებნია. სთვლისმომჭრელად ბრწყინავდა ასევე ლალებითა და მარგალიტებით გაწყობილი ოქროს სამკერდე — შინდისფერი ატლასის კაბის არშიებს წვრილი მარგალიტები თოვლის ფიფქებივით მიკროდა, მინანქრიანი ოქროს ბალთის ელვარება ქალბატონ შუნიას შოგროძო, დიდ ჭროლა თვალებს ახალგაზრდულ სინათლეს მატებდა და, მიუხედავად იმისა, რომ ქალბატონი შუნია სულაც არ იყო შშვიდად განწყობილი, თეთრი გამჭვირვალე წამოსასხამი და თეთრი თმა კეთილშობილებითა და დარბაისლობით მოსავდა მის სახეს.

ვალეკოს ცხოვრებაში ბევრჯერ მიეცა საშუალება დარწმუნებულიყო, რომ ვის რა უნარიც აქვს, ბედიც იმნაირად უღიმის, მაგრამ ნახევარი ქალაქი უკვე გადაკვეთეს, ალბათ საცაა მივლენ კიდევ, ქალაქის ქუჩების კანტიკუნტი მოძრაობა კი იმპროვიზაციის საშუალებას არ იძლეოდა. პირდაპირი გარღვევის, დადევნება-გასწრების სწორსაზოვანი გეგმაც გაუმართლებელი ჩანდა. ახლა, როცა პასუხისმგებლობა ლოდევით დააწვა გულზე, უჩუმრივ შოედო იჭვი, ვედრებასავით მოადგა სიტყვები: თუ ოდესმე რაიმე თავზეხელაღებული საქმე ჩაუდენია, თუ ოდესმე უმარჯვნია — სულ ტყუილად, აგერ თავის ბედთან ხელი აქვს ჩაკიდებული, ნუთუ დღეს ვერაფერს... მერე სად-

დაც მოფამფალეზული ჩუბინის ალლო შეიმაართა, იცოდა, ყოყმანის ერთი გავლებაც კი მიზანს ააცდენინებს კაცს, ნაბულა დაიჭირა, ყარაულის თვითეულ მიხრა-მოხრას ჩაუსაფრდა. დატყვევებულ ქართველებს მარცხენა მხრიდან ოთხი ჯარისკაცი მისდევდა და ოთხიც — მარჯვნიდან. წინ და უკან თითო-თითო თოფმოშარჯვებული კრავდნენ ალყას, მაღალი, წოწოლაქუდიანიც ტყვეებს ხან ერთ მხარეს მოექცეოდა, ხან მეორე მხრიდან შეუძახებდა, გეგონებოდათ ცხვრებს მიერეკებო. ქამარზე ჩამოკიდებული გადახსნილი ბრეხენტის ბუდიდან ბელგიური ბრაუნინგი მოუჩანდა. ვალიკო ბოლო რიგში ნინოს გვერდით მიდიოდა, იშხნელების მაფრაშა შეეგდო მხარზე, მარჯვენა მკლავი შემოეხვია და კისრით წონასწორობას იცავდა, მარცხნივ ნინოს ჩაეკიდა მისთვის ხელი. ყოველ მის ფეხის გადადგმასა და მოძრაობას მინდობოდა. არადელის აზრები მალეძარა საათივით შეუყოვნებლივ, რიტმულად დაიძრა საგანგაშოდ მომართული წერტილისაკენ.

წოწოლა წრეს შემოუვლის და ვალიკოს გვერდით მოყანტალო ყარაულს მიუახლოვდება ხუთ-ოთხ ნაბიჯზე, ვალიკო მაფრაშას ზეთქავს თავში — დარაჯს, უნდა წაიქცეს! წოწოლას უკვე ბუდეში ექნება ხელი ჩაყოფილი — უნდა მიასწროს! მაჯა უნდა გადაუმტვრიოს! დარადი უნდა წაართვას! სროლა უნდა ატეხოს! შეიქმნება აურზაური და ჩოჩქოლი, მაშინ ნინო შეუშინევლად გადგება გვერდზე... ისევ გაჰკენწლა იქვმა: შეძლებს ნინო გაქცევას? ესენი ხომ პირდაპირ ესვრიან ალბათ... ერთი ცხენი, ცხენოსანი ან ეტლი გამოჩნდეს მაინც სადმე... ნინომ ხელი მოუჭირა, მაგრამ ის თავგანწირული მზადყოფნა, რომელიც განთიადისას იგრძნო, ამჯერად ვეღარ შენიშნა ვალიკომ. იქნებ ეს შეხება უფრო რაღაც სად აზრს მიანიშნებდა, შესაძლოა მოფერებასაც და დამშვიდობებასაც კი. ვალიკომ სწრაფად შეხედა. ნინო გაფითრებულიყო, მაგრამ სახეზე ბედნიერების ალმური დაუდიოდა. მწვანედ მოკიაფე სემაფორივით ანთებული არადელის გეგმა უმაღ ჩაქრა. იგი მიხვდა, რომ ბედს უნდა მინდობოდნენ, ასე სურდა და ასე აწყობდა ნინოს. მათ წინ მყოფმა ჭყონიამ კი გაბრაზებული მასწავლებელივით ყველას გასაგონად წამოიყვირა:

— არადელი, არადერი მიჰქაროთ, თქვენი გულისათვის ყველას ამოგვწყვეტენ!

— ამოგვწყვეტენ არა — ჯანჯაფილის მურაბა! — თქვა ქალბატონმა უნიამ.

— Ей разговорчики! — აკრძალა ლაპარაკი წოწოლამ.

— Проходи и не командуй, каланча проклятая! — ისე დაჯერებულად და ქედმაღლურად შეუღრინა ქალბატონმა შუნიამ, რომ წოწოლას ხელად ჩამოერეცხა უტუ და მკაცრი გამომეტყველება, გალახულ სოფელელ ბიჭს დაემსგავსა, დაიბნა და მეორე მხარეს გადაინაცვლა.

გამუდმებულმა უხეშობამ, შევიწროებამ, წამდაუწუმ მუქარისა და ეჭვის გარემოცვამ ქალბატონ შუნიას მოთმინება აღავსო, ნაცვლად შიშისა და მორჩილებისა აამხედრა და გააგულისა იგი. თითქოს უხაროდა, რომ მიჰყავდათ იქ, სადაც, მისი აზრით, შეძლებდა დაუფარავად მიეხალა პირში სულ უბრალოდ გასაგები ჭეშმარიტება: „ლაყეკვერცხით ნამცხვარი არ გამოცხვება და ბოროტების გზას არსად მიყვანა არ შეუძლია, თუ არა საბოროტეთში“. მას ერთი წუთითაც არ ეპარებოდა ეჭვი, რომ მოუხმენდნენ და კამათში მოტყუებას ვერ გაუბედავდნენ. სხვა საშიშროების არსებობა, რომელიც მგზავრობის დროს ქორივით დასტრიალებდა თავს, აიქმია, ახლოს აღარ გაიკარა, ცრუმორწმუნესავით მისი სახელის ხსენებაც არ სურდა. და თუ უწინ, უპირველეს ყოვლისა, ცდილობდა თავის ფრთის ქვეშ ირაკლი შეეფარებინა, ახლა ეს ინსტინქტი ფართო არეზე გავრცელდა: უმწეო და დამფრთხალი ქართველების შემყურეს მათზე ზრუნვა, მათი გამაგრება დაეკისრაო თითქოს.

ირაკლიმ როსტოვეშივე გაიხადა უსამხრეებო სამხედრო ფრენჩი და ჯიბეებიანი ბლუზა ჩაიცვა, რამაც ერთხანად დაუკარგა სამხედრო მიხრა-მოხრა. რამდენიმეჯერ პანიკური განწყობისას შეეცადა გაემხნეებინა თავი. რაიმე ვაჟაკურის გახსენებით, თუგინდ ფრონტზე ყოფნის ეპიზოდით, მაგრამ წარსული აწმყოს ვერაფრით ენაცვლებოდა და ისიც აღმოჩნდა, რომ გასახსენებელი არაფერი იყო. ფრონტის ხაზზე გამოსვლის წინაღამე კომმარულ სიზმრებში გაატარა, დილით კუჭი აეშალა, პოლკში დასადგურებულმა ზეაწეულმა ატმოსფერომ იძულებული გახადა თავი შეკავებინა და მაინც მისი ზედმეტად მხიარული განწყობა და ვითომ უდარდელი მოქნარება, მის ნერვიულ, აფორიაქებულ მდგომარეობას ამყლავნებდა. ბრძოლის დროს კი თავის გადარჩენაზე ზრუნვამ უბედური მომავლის წარმოდგენის საშუალება არ მისცა და შიში თავდაცვის ინსტინქტმა შეეცვალა. მყუდროდ და ბედნიერად თავი მხოლოდ ჰოსპიტალში იგრძნო. ახლა კი, როცა ძალადობის უნით შეპყრობილი აღამიანების მასობრივ გა-

უგებრობას წააწყდა, დაინახა, რომ საუკუნეებით დამკვიდრებული კაცთმოყვარეობა ისევ ეგოისტური ვნებების აყრით აიძვრა და აწი თითოეული მათგანის თავში სინათლის შეტანას რამდენიმე ქრისტიანული თაობაც ვერ მოახერხებდა — მისი პატრიოტიზმი, იდეალიზმი და კეთილშობილი მისწრაფებები ერთბაშად დაიშხვრა. ირაკლი გაფუჭდა. ყოველგვარი აქტიური აზროვნების ხალისი წაერთვა. ისეთი გრძნობა დაეუფლა, თითქოს გაუვალ და ბნელ გამოქცაბულში აღმოჩენილიყო.

წინა და უკანა მეზობლებს ხელჩაკიდებული, მათი უკმაყოფილების მოლოდინით დამფრთხალი ბრმად მიჰყვებოდა დინებას.

— მოიცა, დედა, ნუ დაიწყებ შენებურად, ნუ აღიზიანებ, აიკვირებ რაღაცას, ბატონი ლადი მართალია, მაგათვან ყველაფერია მოსალოდნელი, — წაიხურჩულა მან ნერვიულად.

— ზუსტად იმას გვიზამენ, რაც განზრახული აქვთ, არც მეტსა და არც ნაკლებს, — ხმამაღლა გამოაცხადა ქალბატონმა შუნიამ, ერთხანს გაჩუმებული მიდიოდა, შემდეგ თავის გასამართლებლად დასძინა: — მაგათ თავის გახეთქვამ, ლაპარაკსაც მოვიშლი!

ვალეკო ხშირად ფიქრობდა, რომ სამყაროში ყველაფერი წინასწარ არის გადაწყვეტილი, ყოველ სულდგმულს თუ მოვლენას, ბუნებას და ნივთს თავთავისი დანიშნულება გაუჩინა ღმერთმა. ადამიანიც რაღაც მოწოდებისათვის არის შექმნილი და ადამიანის ცხოვრების აზრიც, როგორც გონიერი ქმნილებისა, ალბათ, იმაში მდგომარეობს, ამოიცნოს თავისი დანიშნულება, მისდიოს თავის მოწოდებას და ვალმოხდილი, დაკმაყოფილებული დაბრუნდეს იქ, საიდანაც მოსულა. ასეთი შეხედულება ვითომ აწესრიგებდა ირგვლივ ყოველივეს, მაგრამ თვით არადელი ვერაფერს გეტყობდათ თავისი დანიშნულების შესახებ. ერთი ეს იყო, რომ ელოდებოდა რაღაც გამოცხადებას. მაგრამ დრო გადიოდა და გარკვევით ჯერ ვერაფრისთვის მიეგნო, ვერაფერი აღმოეჩინა. მერე უცებ მწველი აზრი გაიელვებდა. შეაყოყმანებდა. გამოფატრავდა. გოლიათების მიერ გადაარაზულ ცათაბჯენილ იღუმალ კარიბჭესთან მიაგდებდა, უსუსურად გადაქცეულს ანადგურებდა: „იქნებ ტყუილია, მოჩვენებითი და შემთხვევითია ყველაფერი, იქნებ არაფერი არ არსებობს და მასაც არავითარი მოწოდება არ გააჩნია?“

მას შემდეგ, რაც წინომ რბილად მოუჭირა ხელი და ვალეკომ გადაწყვიტა ბედისწერას ბინდობოდა, გაიფიქრა, რომ მათი შეხვედრა არ შეიძლება შემთხვევითობას მიეწეროს. იქნებ მისი მოწოდება სწო-

რედ უბრალო ადამიანობაში, ოჯახის შექმნასა და ამრიგად რაღაც
 ღვთიური ესტაფეტის გადაცემაში მდგომარეობას? საინტერესო რამ
 არის ადამიანი, როგორც მოეხერხება, თავს ისე დააჯერებს. ახლა ვა-
 ლიკოს მსჯელობამ უკუდმა იწყო დინება. მართლაც და რატომ უნდა
 გაიქნენ და ასეთი დიდი რისკი გასწიონ? რას ერიან? საბჭოთა მთავ-
 რობის მიერ ხელმოწერილი საბუთები აქვთ. ავადმყოფები, ქალები
 და მოსხუცები არიან. მაშ რა უნდა დააბრალონ? და, რაც მთავარია,
 რაში სჭირდებათ...

მერე საიდანაც წამოვიდა უშველებელი, კუბრივით შავი ღრუ-
 ბელი. გაიშალა და მოედო ქვეყნიერებას, ატყდა ქარი, წამოვიდა თქე-
 ში. ყარაულებმა სცადეს ტყვეების რამენაირად თავმოყრა, მაგრამ
 ქუჩები წყლის ნიაღვრებით აივსო, წამში დიდ მდინარედ იქცა, შემ-
 დეგ წყალი ზღვასავით აიწია, შეერთდა და დაფარა ზემლეთი. აქა-იქ
 ტყვეებისა და დარაჯების თავები მოჩანდა. წოწოლას ცურვა არ
 სცოდნია, შევლას ითხოვდა. ვალიკომ ქეჩოში დაავლო ხელი, ხის ცა-
 რიელ ჩემოდანზე გადაჰკიდა, სხვებიც ერთიმეორეს ეშველებოდნენ.
 სწრაფმა დინებამ ტრიალით გააქანა ყველა, სადღაც შორეული ქვეყ-
 ნისაკენ. შემდეგ წვიმა შეწყდა, წყალმა იკლო და სულ მალე დაშრა,
 ყოფილი ტყვეებიცა და დარაჯებიც უკაცრიელ კუნძულზე დარჩნენ
 პირისპირ, რაღაცნაირად დარცხვენილნი უხერხულად უღიმოდნენ
 ერთმანეთს. რა გაეკეთებინათ, არ იცოდნენ, ველარაფრით მოეგონე-
 ბინათ, ვინ ვის რა მოთხოვნას უყენებდა, ვინ ვის სად უნდა წაეყვა-
 ნა... ახლა ვალიკომ მოუჭირა ხელი ნინოს, უკან ჩამოწოლილი მაფრა-
 შა მხარზე აივლო, გააწონასწორა, ნინოს ჩახედა თვალებში, იმედი-
 ანად გაუღიმა. ნინომაც მზერით მოუაღერსა მის დორიული სვეტი-
 ვით მაღალ, ძლიერ კისერს, ხუჭუჭა წვერს, ამ რამდენიმე დღეში ლო-
 ყაზე ნაიარევში რომ ჩახვეულიყო, ნათელ შუბლს, ოდნავ კეხიან
 ცხვირს. ბრიალა წაბლისფერ თვალებს. ჭყინტი სიმინდის მარცვლე-
 ბივით ჩამწყრივებულ კაწკაწა კბილებს... ნინო უცნობ გრძნობას მო-
 ეცვა, თითქოს ქარი მიარბენინებდა და აღვზნებულ-ატაცებულს ეს-
 ეს იყო მიწას მოსწყვეტდა. მისი ოჯახი, სადღაც შორს, ცხრა შთას
 იქით, ბუნების რაღაც გარდაუვალი კანონის ძალით მასთან ყოველ-
 გვარი კავშირის გარეშე დარჩენილიყო და აგერ ორ მეტრში მყოფი
 უახლოესი ადამიანები უსისხლხორცო არსებებად ეჩვენებოდნენ.
 მხოლოდ ვალიკოზე ფიქრობდა, არა, კი არ ფიქრობდა, ხედავდა მას,
 რეალურად აღიქვამდა, მას მისდევდა. ნინო დარწმუნებული იყო, რომ

მათ უეჭველად დახვრეტდნენ. მერე და ბედნიერება არ არის ტყუილუბრალო სიკვდილს თავი დააღწიოს კაცმა, რაღაცას შეეწიროს და სიკვდილით მაინც მოიპოვოს სიცოცხლის აზრი? განა სანატრელი არ არის ასეთი გრძნეული სახით მოვლენილი დასასრული? მიუხედავად იმისა, რომ დღეს ან ხვალ მორჩევა ალბათ ყველაფერი, დასჯამდე მაინც მთელი საუკუნეა. რით განისაზღვრება დრო? ის კოცნა, რომელიც ვაგონის ფანჯარასთან შედგა, ნუთუ წლობით არ გრძელდებოდა? და ნუთუ ერთი წამი არ იყო მისი წარსული ცხოვრება — მთვლემარე ერთფეროვანი ზოზინი, ზედაბირული ინტერესების დაკმაყოფილება? და, საერთოდ, მას შემდეგ, რაც უკვე მოხდა, როგორ უნდა წარმართოს ახალი ცხოვრება? ქალიშვილის გახსენებით გამოწვეული გულის მარწუხებიც მოდუნებული მოეჩვენა, ახსნა-განმარტებაც მონახა: ქეთი ზომ ნახევრად სხვებთან იზრდებოდა. ბოლოს და ბოლოს ზომ უნდა მოკვდეს ადამიანი, ზომ უნდა დაემშვიდობოს ყველაფერს? და არა სჯობს, ახლა იმასთან ერთად მოხდეს, ვინც იმედს მისცემს, წახალისებს, იამაყებს მისი საქციელით, ვაიზიარებს, სრული ამ სიტყვის მნიშვნელობით, მის ხვედრს?! ერთად მიდიან ხელიხელჩაკიდებულნი, ტკივილნარევი სიამოვნების ბურანი უცნაურად ალაგზნებდა, ამჩატებდა. ცხოვრების ყოველი წვეთი ტკბილ და მომქავო გემოს უტოვებდა, ახლა მას სჯეროდა, სწამდა, რომ მათი სამარადყამო ბედი, მათი სულების უკვდავების არსი ამ ამჩატებულ ქროლვაშია. აუცილებელი დაღუპვის მობჯენილი ლანდი, ყურთან მოტანილი მისი ცხოველი სუნთქვა ზარხოზად ტრიალებდა, თავზეხელაღებულ განწყობას აღვივებდა. ნინოს უწინ სიკვდილზე იშვიათად უფიქრია. ეშინოდა და განზრახ არასოდეს ჩაპყოლია ამ აზრს ბოლომდე. ასე უფრო იოლი ჩანდა ცხოვრება, თუმცაღა იცოდა, რომ ამ გზით სრულყოფას ვერასოდეს მიაღწევდა, ნამდვილად თავისუფალი და დამოუკიდებელი ვერასოდეს გახდებოდა. ამიტომაც ახლა ზეიმობდა, უკვირდა, თუ რარიგ ბუნებრივად, უფრო მეტიც, რაღაც სიხარულისმაგვარი ციებ-ციხელებით მიიღო და შეიგუა ოდესღაც შემადრწუნებელი აზრი.

პროცესია ორსართულიან გრძელ, ყვითელ შენობასთან შეაჩერეს. დაწინაურებულ დარაჯებს სამხედრო პირები გამოეგებნენ. წოწოლამ რაღაც მოახსენა მათ და ტყვეები მეორე სართულზე ერთ დიდ ოთახში შეიყვანეს.

როცა ვალიკომ ოთახში სკამები და მაგიდა დაინახა, ნინოსთან ერთად ფანჯარას მიაღმა, ზემოდან გადახედა დაშლილ შემოუკავებელ

მიდამოს. ნინო უფრო ადამიანურ გარემოში იგულა, რაღაც მინიმუმ
 მა ჩქერმა დაუარა ტანში, მისდაუნებურად 'მიზანგამოცლილ გატაცე-
 ბას მიჰყვა იმ ბავშვის მსგავსად, რომელიც ხატვას იწყებს, მერე კი
 საღებავებით მოხიბლული მხოლოდ ფერების შეზავებაზე გადადის
 და სულ ავიწყდება, თუ რის დახატვას აპირებდა. ნინო და ვალიკო
 დარწმუნებული იყვნენ, რომ მათთან აღარავის არაფერი ესაქმებოდა.
 გარკვევით არავისი არაფერი ესმოდათ. ისინი მხოლოდ ერთმანეთს
 შესციცინებდნენ, წინდახედულად ერთიმეორეს სულ მცირე სურვი-
 ლებს უგებდნენ და უსრულებდნენ. ყოველ მოხერხებულ დროს ერ-
 თმანეთს ეკვროდნენ. ქართველების იმპულსური მოძრაობები, განგაშ-
 წარევი ცნობისწადილით რომ ელოდებოდნენ დააფრაკებული კარის
 ჭრატუნს, მათი შეწუხებული, ფრთხილი ჩურჩული, დაძაბული ნერ-
 ვები, თითქოს მატარებლიდან გამოყოლილი, რაღაცის თანდათან მო-
 მატებული რიტმი ხეაშიადს ამძაფრებდა. ნინოსა და ვალიკოს სი-
 ტყვეებს სინამდვილესთან სულ ცოტა კავშირი ჰქონდა. უფრო მეტიც,
 მათ არ იცოდნენ, ესიტყვებოდნენ თუ არა ერთმანეთს, ისიც ეგონათ,
 რომ ეს მოჯადოებული სამყარო ყოველთვის იყო და დაუსრულებ-
 ლად გაგრძელდებოდა.

რაღაც ხმაური გაისმა და კარს მეზღვაურის ტანისამოსში ჩაცმუ-
 ლი სახეაბრეცილი კაცი მოადგა სიით ხელში. მას აქეთ-იქიდან შემო-
 ესიენ, სთხოვდნენ მთლად უფროსი მოსულიყო და აეხსნა მათთვის,
 რას უპირებდნენ. ტყვეებისათვის შატროსს, წითელხელსაბამიან მუ-
 შას, მეთაურს თუ ჯარისკაცს — ყველას ერთი სახე ჰქონდა, საიდა-
 ნაც გამოსჭვიოდა: ძალაუფლებით ტკბობა, სერიოზული საქმის შეგ-
 ნება, მტრის არაადამიანად მიჩნევის წინასწარგადაწყვეტილება. მარ-
 თლაცდა, მათ გარშემო მყოფი ადამიანები ჰგავდნენ ერთმანეთს, ერ-
 თი დედის — რევოლუციის ღვიძლი შვილები იყვნენ. ნამატროსალ-
 მა საზიზღრად დაიგინა და კარი ისე მაგრად შემოიჯახუნა, რომ ტყვე-
 ებს პირში ენა ჩაუვარდათ. ქალბატონი შუნიაც ასეთი ყოველივე
 წრეგადასული სიმდაბლისა და უდიერობისგან შეცბუნდა, გაფითრე-
 ბულს დიდი თავშეკავება დასჭირდა, რომ ისტერიკა არ დამართოდა,
 არ სცემოდა ცხვირპირში ამ ყბაჩუა მატროსს და დაუნდობლად არ
 დაებორტყნა.

— То-то, привыкай к морскому порядку! — თქვა ჩამოვარ-
 დნილი სიჩუმით დაკმაყოფილებულმა ნამატროსალმა, — Кого буду
 вызывать, забирай свой монатки и за мной!

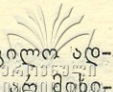

პირველი სიაში ისევ არადელი ეწერა.

რაკი ამინდი ხელს უწყობდა, კონსტანტინე ორმა „ტებლუშკა“ სცენად და სადგურის ბაქანი კი ამფითეატრად გამოეყენებინა. რევოლუცია მას დიდი მასშტაბებით, ხალხთა მასების მოძრაობით ხიზლავდა. იგი მასობრივი თეატრის, რომელიც ფართო აუდიტორიაში გამოიხატებოდა, მომხრე გახლდათ. აბა, როგორ გაუგებდნენ მას ელიტარული თეატრის მიმდევარი დედაქალაქის სნობები? ხალხთა მასების სულის ყამირის გატეხას, მშვენიერებასთან შთაბრძნობას თვლიდა ახლა იგი არტისტის ჭეშმარიტ მოწოდებად. მას ეჭვიც კი არ ებარებოდა, რომ ყველაფერი ის, რასაც აკეთებდა, ან რაც, ბედის უკუღმართობის გამო, იძულებული იქნება ჯერ კიდევ გააკეთოს — დროებითია, იმედი ჰქონდა, რომ ჩამოჰკრავს ყამი და იგი შექმნის უწინამორბედო სახის დიდ მონუმენტურ თეატრს. და, აი, მაშინ სახელმწიფოებრივი ჩავა იქ, დედაქალაქში, ქედს მოახრევიანებს თეატრის მესვეურთ და გულგრილად შეხვდება თეატრალურ გენიად მის გამოცხადებას.

წარმოდგენის მოსაწყობად სადგურის ბაქანი კიდევ იმით იყო მოსახერხებელი, რომ რეკვიზიტის, კოსტიუმებისა და სახელდახლო დეკორაციებისათვის გამოსაყენებელი მასალა იქვე, „ტებლუშკაში“ მოიხაზებოდა. ასე გადატანა-გადმოტანის ხათაბალასაც ასცდებოდნენ, ვარდა ამისა, თუკი სიბნელე მოუსწრებდათ, ორთქლმავლის ნათურებით შეძლებდნენ სცენის გაშუქებას.

დანიშნულ 4 საათისათვის ბაქანს უამრავი მაყურებელი შეეფინა: რკინიგზის მუშა-მოსამსახურეები, რამდენიმე მოქალაქე და, რაც მთავარია, კისლიაკოვი თავისი ჯარისკაცებითურთ. წითელხელსაბამით გამორჩეულმა მილიციონერმა და მუშა-აქტივისტებმა სადგურის შენობიდან სკამები გამოიტანეს, პირველ რიგად დაუდგეს კისლიაკოვის, ჯარმონისტს, ჩაპხანდს და ერთიც თავისუფალი დატოვეს. დანარჩენი მაყურებელი ხის ბაქანზე მოთავსდა, ზოგი ჩაიცუცქა, ზოგი დაჯდა, ზოგმაც მუზობლის მუხლს მიაყრდნო თავი და ნახევრად წამოწოლილმა მახორკა გააბოლა. ჯარისკაცთა უმრავლესობას დღეობაზე ან ბაზრობაზე თუ ენახა გადაცემული სკამაროხები, სოფლის აკრობატები და ვერტების თოჯინები, დრამატული თეატრისა კი არა გაეგებოდათ რა. ამ ნიადაგზე ისინი ერთიმეორეს ექილიკებოდნენ. ვისაც თეატრის-მაგვარი რამ ენახა, თავისი უპირატესობის გამომქლავნებას ცდილობდა, ვისაც უჩვეულო სანახაობის მოლოდინით გამოწვეული მღელვა-

რება სურდა დაეფარა — თავაშვებულად იქცეოდა და უადგილო აღ-
 გილას უხამსად იგინებოდა. ზოგს კი იმის შიშით — რაიმე მძიმე-
 მანდრონ ამ „ტრეატრში“, თუ რაღაც ეშმაკის თავფეხიო, გათვით-
 ცნობიერებულად მოჰქონდა თავი და მასხარად ასაგდებად თავისზე
 მეტ არიფს ეძებდა. მაგრამ ყველაფერი ეს გრძობათა ზედაპირული
 გამოვლინება იყო, ჭეშმარიტი გულისყური ყველას ყურთამდე გაღე-
 ბული „ტეპლუშკისაკენ“ ჰქონდა მიქცეული, სადაც იღუმალებით მო-
 ცული, ჰყეტელა ყვითელი ფერის დადღლეზილი ხავერდის ფარდა
 ირხეოდა.

წარმოდგენის დაწყებამდე ფარდის წინ სემიონ მოისევევიჩი გამო-
 ეიდა. ჩაახველა, ხმა გაიწმინდა, თავისი ჩვეული მკაცრი გამომეტყვე-
 ლება მიიღო, აუდიტორიას გადასხედა, უზნეოდ წამოდრანცულ ერთი-
 თრ ჯარისკაცს შენიშვნა მისცა და მხოლოდ ამის შემდეგ, როცა ამ
 საქციელმა ნაყოფი გამოიღო და პირდამუწულმა მაყურებელმა სმენა
 მოიკრიფა, დაიწყო. მან კომუნისტთა თარგისდაგვარად გამოჭრა თა-
 ვისი სიტყვა. სხვა რამ თავშიც არ მოუვიდოდა. იგი ბაძავდა იმ მო-
 არულ, მაგრამ უკვე დაკანონებულ სქემას, რომელსაც იყენებდნენ
 ბოლშევიკები დემაგოგიის კლასიკური ფორმულის მიხედვით: წარ-
 სულის უარყოფით და მომავლის მიმზიდველობით აწმყოში მოქმე-
 დების გამართლება. სემიონ მოისევევიჩმა ლანძღა და თათბა მეფის
 დამხობილი რეჟიმი, დროებითი მთავრობაც ზედ 'შიაყოლა, აქაო და
 აღიდა ოქტომბრის რევოლუცია, სხვათა შორის „მიმდინარე მომენტის
 ცოტაოდენ გაჭირვებაზე“ მიუთითა, ამის მიზეზად, რასაკვირველია,
 ცარიზმის ძნელი მემკვიდრეობა, 'მსოფლიო კაპიტალის ვერაგული
 ხრიკები და ხალხის 'შტრები — თეთრგვარდიელი კონტრრევოლუცი-
 ონერები დაასახელა, მაგრამ ყველაფერ ამას სულ მალე ბოლო მო-
 ეღებო, — შეჰპირდა იგი ხალხს, — და სამოთხის კარიც იმწამს გა-
 იღება, როგორც კი სამოქალაქო ომში გავიმარჯვებთ. თავისი სიტყვა
 მან მოწოდებით დაამთავრა:

— გაუმარჯოს მსოფლიო რევოლუციას, ვაშა!

ვერ ვიტყვოდი, რომ მაყურებელი ერთსულოვნად აპყვა სემიონ
 მოისევევიჩს, მაგრამ ფარდის უკნიდან გარმონის ძლიერი აკომპანი-
 მენტით წამოწყებულმა „ინტერნაციონალმა“ თავისი გაიტანა და ბა-
 ქანზე სიმღერა გაიშალა. საკუთარი პიროვნების მაღალმნიშვნელობის
 შეგრძნებით კმაყოფილი სემიონ მოისევევიჩი სცენიდან მძიმედ ჩამო-
 ვიდა, კისლიაკოვის გვერდით დატოვებულ თავისუფალ სკამზე დაჯ-

და. დამთავრდა თუ არა სიმღერა, იდაყვების მკვეთრი გაქნევით დაწეული ფარდის წინ შავ ტანისამოსში წარმოდგა კონსტანტინე, რომელი წელში მოიხარა და ისე დაუჯრა თავი მაყურებელს, შემდეგ თეატრი ხელთაფმანიანი ხელები მალლა აპყარა, მთელი ხმით გამოაცხადა: „რევოლუციური პანტომიმა!“ „ტებლუშკას“ სიღრმიდან გაისმა გიტარის სიმების აწყობის ხმა, ნელ-ნელა იქაურობას რუსული ხალხური სიმღერის ჰანგები მოეფინა. ორი მკვირცხლად ჯერ ფარდის ერთ მხარეს ეცა და სწრაფად გადასწია, მერე მეორე მხარეს მიუბრუნდა და გაქცევით თან წაიყოლა. სცენაზე ცოცხალი პირამიდა გამოჩნდა. მუშის ტანსაცმელში ჩაცმულ მსახიობს, რომელსაც კისერზე პოლიციელი შეჯდომოდა, აქეთ-იქითკენ იატაკზე გაწოლილ გლეხი ქალისა და გლეხი კაცისთვის გაეწვდინა ხელები. იქავე შემოჩლახუნდა ანაფორიანი მღვდელი, მსახიობს ძლიერ გამხდარი სახე, წვრილი წაგრძელებული კისერი, ძვლიანი მხრები ჰქონდა, წინ კი უშველვებელი მუცელი გამოჰბეროდა, ეტყობოდა ბალიში აეკრა სიმსუქნის წარმოსაჩენად. მღვდელმა ანაფორა ურიცხვი ქალის ჟესტით მუხლებამდე წამოიხადა, გაქანდა და ეგრევე შემოახტა პოლიციელს — თავი ვერ შეიმაგრა, ჩამოსავარდნად შეემზადა, ფეხები გაასავსავა, მაგრამ პოლიციელმა ხელები შეაშველა და იგიც მომღიშარი სახით ხურჯინით ჩამოეკიდა ზურგზე. როგორც კი თავი სამშვიდობოს იგრძნო, მოხერხებულად მოიკალათა, მუხლამდე ტიტველი გაჩხიკინებული ფეხები პოლიციელის მუცელთან გადაიჭლო და ხვრინვა ამოუშვა. ბაქანზე ისეთი სიჩუმე იდგა, ჯარისკაცები ყოველივე უცნაურობის მოლოდინში ისე იბღვირებოდნენ, რომ სცენის კუთხეში მდგარმა ორმა მაყურებელმა გადასძახა:

— გაიცინეთ, ამხანაგებო, ნუ გეშინიათ, გაიცინეთ!

შემდეგ ორი მარჯველ შეახტა მღვდელს მხრებზე, მოსასხამი გადაეგდო, შავ ფრთაში და ცილინდრში გამოწყობილი მილიონერ კაპიტალისტს განასახიერებდა. მუსიკა გაჩერდა. სცენიდან გლეხებისა და მუშის გმინვა გაისმა, რაც პოლიციის სასტვენის ხმამ და მერე მღვდლის „ალილუიამ“ დაფარა. კაპიტალისტი კი ფულის სამი მოზრდილი შეკვრით ჟონგლიორობდა.

— გადმოაგდე აქეთ, ჩვენც დავიჭერთ, — დაუძახა ვიღაც გამჩნევებულმა.

— ეს კერენკებია, ყალბი ფული, ამით თქვენ უბედურების მეტს ვერაფერს იყიდით — „ფალშივომანენტრიკობას“ დაგაბრალებენ, —

უბასუხა ორმა სცენიდან. მაყურებელმა კანტიკუნტად გაიტყუებდა-
 დეგ შორიდან გარმონის წრიბინი გაისმა, მელოდია თანდათან გაძლი-
 ერდა, უკრავდნენ სიმღერას: „აღსდევ, ბედშავო შრომის შვილო, ქვე-
 ყანა მშიერ მონების“. გლახმა ქალმა და კაცმა დაღონებული თავები
 წამოჰყვეს, მიაყურეს სიმღერას, მუშაც გამოფხიზლდა და უცებ გა-
 ნოცალა პირამიდას, პოლიციელი, კაპიტალისტი და მღვდელი ძირს
 დაებერტყნენ, ფეხები აპლაკეს, შემდეგ კვანჭალ-კვანჭალით გაცვივ-
 დნენ სცენიდან. მაყურებელი იცინოდა, შიგა და შიგ ტაშიც დაუკრეს.
 ფარდის წინ მარტო კონსტანტინე ორი დარჩა, ისევ შავი მოსასხამი
 მოეცვა და შავი ნილაზი ჩამოეშვა თვალებზე, ისევ ალაპყრო ორივე
 ხელი:

— ეს ამბავი, რომელსაც ახლა 'მოგიყვებით და გაჩვენებთ, ნამ-
 დვილად მოსკდა საფრანგეთის რევოლუციის დროს, — დაიწყო მაღალ
 ხმაზე. — ამხანაგებო! საფრანგეთში ცხოვრობდა ორი და, ბრმა ლუ-
 იზა და ლამაზი ჰენრიეტა!

კონსტანტინე ორმა ნილაზი მოიძრო და დენერისა და კერმონის
 მელოდრამა „ორი ობოლის“ შინაარსს მოჰყვა. იგი თანდათან როლში
 შევიდა. მისი აელვარებული თვალები ცალ-ცალკე იჭერდა ყოველი
 მაყურებლის მხერას, ხმას ხან უმატებდა, ხან უცებ დაანჯღრევდა, და
 ჩურჩულზე გადადიოდა, ჯიქურ რაღაცას ყვირილით იკითხავდა, მერე
 კი თავისთავსვე წყნარად უბასუხებდა. თბრობის იმ ადგილას, როცა
 ერთი და ჰენრიეტა საზოგადოებრივ მარკიზის აგენტებმა 'მოიტაცეს, მე-
 ორე კი უსინათლო ლუიზა პარიზის ცარიელ მოედანზე მარტო დარ-
 ჩა — ორმა შავი მოსასხამიც მოიძრო და ჩურჩულით თქვა:

— ბნელდებოდა.
 „ტებლუშკაში“ თითქოს მართლაც დაბნელდა. სცენაზე ბორძიკ-
 ბორძიკით, ხელების ფათურით ქუთუთობებამოტრიალებული ქალი გა-
 მოვიდა, გაისმა მისი ნერვიულად მჟღერი სასოწარკვეთილი ხმა:

— ჰენრიეტა, დაღამდა? ჰენრიეტა! რატომ არაფერს მპასუხობ,
 ჰენრიეტა!

ამ დროს შემოვიდა თმააბურძენული, ტურტლიანი მათხოვარი,
 თაღლითი და ბოროტმოქმედი მადამ ფროშარი და კაცის ხმით იკითხა:

— ვის ეძებ, ჩემო კეთილო ბავშვო?
 — ჩემს დას ჰენრიეტას, სულ ახლახან ჩემ გვერდით იყო, მგონი
 მოიტაცეს, რა ვქნა, რა მეშველება, სად წავიდე, მე ხომ ბრმა ვარ,
 ბრმა!

— ბრმაა? — ჰკითხა ფროშარმა და ხელი ჩაავლო.

— არ წაყვე, არ წაყვე მაგას, — გაისმა ბაქანიდან. — ხელი გაუშვი, შე ქოფაკო! — იყვირეს ჯარისკაცებმა.

ყოველგვარი გაუგებრობის თავიდან ასაცილებლად ავანსცენაზე ორი გამოსტა:

— ამხანაგებო! ამხანაგებო, ნუ შევეუშლით ხელს მსახიობებს, ეს ხომ თამაშია, სინამდვილე ხომ არ არის?!

— აკი წელანა სტჟვი, ნამდვილი ამბავიაო, — დარცხვენითა და ყვედრებით ჩაილაპარაკა ვილაცამ.

— კი, მაგრამ ეს უწინ მოხდა, ესლა კი არა ხდება, — უბასუხა ორმა. იგი მიხვდა, რომ საშიშროებამ უკვე ჩაიარა და განაგრძო მოყოლა. სცენის სიღრმიდან გიტარის ნაღვლიანი და მონოტონური მელოდია ისმოდა, ორი თვალეზს ხუჭავდა, ერთი კუთხიდან მეორეს აწყდებოდა, ამოიხვრასა და შეკვივლებას სიტყვებს წყალივით მიიყოლებდა, უცებ უკან დაიხევდა, კვლავ წინ გამოიჭრებოდა, შედგებოდა, ხელეზს თავში იცემდა, მუხლმოდრეკილი ღმერთს ევედრებოდა, ბანცალებდა, სიმთვრალეს იგონებდა, ბანდიტებს ბაძავდა, თვალეზი ისე ჰქონდა გადმოკარკლული, თითქოს ბუდიდან უნდა ამოვარდესო.

ბაქანზე ნელ-ნელა დაგუბებულმა ჩახველებამ, ცხვირის ფშვიტინმა იმატა და როცა „ტებლუშკაში“ ისევ ცოცხალი სცენა გათამაშდა, სადაც ძალად დაშორებული დები 'როგორც იყო შეხვდნენ ერთნანეთს — მაყურებელი ქურდულად იწმენდდა ლაპალუპით წამოდგრილ ცრემლებს, ზოგიც დაუფარავად ტიროდა. წარმოდგენა აჯანყებული ხალხის ციხეში შეცვენით დამთავრდა და ყველამ — არტისტებმაც და მაყურებლებმაც კიდევ ერთხელ იმდერეს „ინტერნაციონალი“.

კისლიაკოვი და გარმონისტი დიდი ხნის წასულები იყვნენ, მათ წარმოდგენის მეორე ნაწილის დაწყებისათვის არც კი მოუტდიათ. სკამებზე მხოლოდ სემიონ მოისევევიჩი და სველი, დაწითლებული თვალეზით ჩასპანდი ისხდნენ. სიმღერა ჯერ დამთავრებული არ იყო, როცა სემიონ მოისევევიჩი ფეხზე წამოდგა, მთელი ხმით ისე, რომ ხრინწიც კი ამოაყოლა, შესძახა:

— მშრომელი ხალხის საქმისათვის კონტრრევოლუციის წინააღმდეგ იყავ მზად!

— მზად ვართ! — დაიგუგუნა ბაქანმა.

— ამხანაგებო, — განაგრძო მან დაჯერებული ტონით, — აქვე,

მესამე ხაზზე, ორთქლმავალი გადავიდა ლიანდაგიდან და თხრილია გასწმენდი, აბა, წავედით! გაერთიანებული ძალებით შეგზავნით ლიანდაგი და ზედ ორთქლმავალი შევაგდოთ, ნიჩბებსა და წერაქვებს ბაქანის გასასვლელთან დაგირიგებენ.

დასაშლელად ფეხზე წამომდგარი მაყურებელი უხერხულობაში ჩაეარდა: ასეთი აღფრთოვანებული სიმღერისა და "შეძახილების შემდეგ ამ კონკრეტული დავალებისთვის როგორ აერიდებინათ თავი, არადა ნამდვილად სიტყვაზე დაიჭირეს, ამ ერთი წუთის წინ იდეალთან ზიარება ასეთ პრაქტიკულსა და გამოყენებითს სფეროში ვადატყდა, მათი უკეთესი ზრახვები, რალაც ვაჭრული სარგებლიანობით შეირაცხა, თითქოს სიყვარულის ახსნისას ქალი საქმროს მატერიალური მდგომარეობით დაინტერესდაო. ანდა ვინ არის ეს მეტიჩარა მეთათური და რა უფლებით მბრძანებლობს?! ასეთმა გამოუთქმელმა აზრებმა ბურღლუნ-ბურღლუნი გამოიწვია ჯარისკაცთა ჯგუფში. ერთმა ჩაილაპარაკა კიდევ: **Крепко Ванька печку склал!**

მაგრამ ჩასპანდმა, რომელიც სიმონ მოსიევიჩის რალაცაზე თავის ქნევით ემოწმებოდა, ხელად იგრძნო ეს გაუბედავი ჩოჩქოლი, მხრები შეათამაშა და დასჭყვივლა:

— ლაპარაკი! რასაც გეუბნებიან, შეასრულეთ! სამუშაოს რომ დამთავრებთ, ვახშამს მიიღებთ.

ჯარისკაცები წერაქვებსა და ნიჩბებს უხალისოდ და ზიზღნარევი გრძნობით იღებდნენ — მიზეზიც ჰქონდათ: ეს ის ნიჩბები და წერაქვები უნდა ყოფილიყო, რითაც გუშინ ქართველი კორნილოვები საკუთარ საფლავს თხრიდნენ.

ტიუხინმა კარი ჩაკეტა. დივანზე ვერ ეტეოდა და ფეხები სკამზე შემოაწყო, პალტო წაიფარა. წუხელ მთელ ღამეს არ სძინებია, დღესაც ვერა და ვერ მოიცალა, უნდოდა ერთი საათით მაინც მოეტყუებინა თვალი. კმაყოფილი იყო, ყველაფერი კარგად წარიმართა. ისეთი მოულოდნელი, თანაც ბუნებრივი გამოდგა, რომ კახაკები, შართალია, ეჭვითა და ჩმუჩვნით, მაინც ყველაფერში დაითანხმეს. არ სჯეროდათ, რომ საბჭოთა ხელისუფლებას მათთან თანამშრომლობა, ქალაქში ასეთი სერიოზული ოპერაციის ჩატარებაში მათი შეამხანაგება მოუხდა. ბოლო წუთამდე, ვიდრე ისა და გუროვი ცხენზე არ შესხდნენ, მეგობრულად არ გამოემშვიდობნენ, სულ ერთიმეორეს

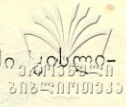
რადაცას ანიშნებდნენ, ხელებში, წელში და ჯიბეებზე უყურებდნენ. კარგი ჰქნა, გუროვს ეს თავის ჩამოკონწიალებული პრილა ნანჯალ რომ მოახსენებინა, ან რად უნდა ერთი... თვითონ იარაღი არ წაუღია, ჯიბის დანაც კი მაგიდის უჯრაში დატოვა, სულ ერთია, თუ რამე მოხდებოდა, ზარბაზანიც ვერ უშველიდათ. სერგეევის ბინაზე თავდასხმაც ეფექტური გამოდგა. მთელმა ქალაქმა შეიტყო. ისე კი ძუძუმწოვარა კადეტს მარტო ნიკიფოროვსაც მოერეოდა. იასაულ შატგეევს ხვალვე საბჭოს წევრად აირჩევენ, სხვებსაც რაღაც საქმეს მოუწახვენ. „ეს ყველაფერი კარგი, — გადმობრუნდა ზურგზე ტიუხინი, — მაგრამ კისლიაკოვი? ალბათ, თავის ჯარისკაცებით აგიტბრივადის კონცერტზეა, ახლა მოხერხდებოდა მისი შეტყუება? წამოვიდოდა ნეტა? ჯარისკაცები რომ აბუნტდნენ? არა! კისლიაკოვის ლიკვიდაცია აღრეა. შიგ ვინმეს შეჭრაა აუცილებელი. ჯერ ამ ქართველებიდან გავთავისუფლდეთ. მათ რიცხვში ქალები და მოხუცები რომ არიან, არც ეს არის ცუდი. დახვრეტის ამბავი დამბლასავით უნდა დაეცეს ქალაქს, თუ გვინდა ჩვენი გადიოდეს. კისლიაკოვიც სოლიდარობას იგრძნობს და უფრო გვენდობა. საღამოს სახელდახელო პურმარილი არტისტებთან. კისლიაკოვის დაპატიჟება აუცილებელია, ამბობენ, არაყი უყვარსო. ქართველი ტყვეების საკითხი დღეს ვეღარ გადამწყდება. ხვალ მაინც სიფხიზლეა საჭირო, კაზაკების თავაკების ერთი ნაწილი ორჭოფულ მდგომარეობაშია, მაგრამ დანარჩენები თუ შეიკრიბნენ, ფინ იცის, რას მოიმოქმედებენ; თუ არ შეიკრიბნენ, მაშინ ქართველების საქმის გადადება აღარ ივარგებს...“ სანამ ძილი ძოერეოდა, ტიუხინს ერთმა აზრმა გაჰკრა დამცინავად: რა იყო მაინც პეტერბურგში, საკუთარ სახლში, გაფუძმფულებულ ლოგინში, ყოველმხრიდან იზოლირებულ, წყნარ საწოლ ოთახში ვერაფრით ვერ იძინებდა ხოლმე.

კარზე ფრთხილად დააკაკუნეს. ტიუხინს განძრევა დაეხარა. კაკუნინი განმეორდა, მაგრამ ამჯერად უკვე დაჟინებით. ეტყობოდა იმან, ვინც აკაკუნებდა, იცოდა, რომ ტიუხინი ოთახში იყო.

— ჰო! — შეეპასუხა იგი. — რა ამბავია?

— მე ვარ, გრაფინკა, მინა ვასილევინი! — გაისმა ჩურჩული.

ტიუხინი სწრაფად წამოდგა. გრაფინკა მისი ახალი, მაგრამ საიმედო აგენტი იყო, მილიციიდან მის მიერ გაშვებული, ვაჭარი ქალის მკვლელობაში ეჭვმიტანილი. მას დაავალა შინამ ჯარისკაცთა საბჭოს შეთაურების თვალთვალი.

— მინა ვასილევინი, სადგურის ბუფეტის უკანა ოთახში აკოვი და მისი თანაშემწე, თუ ვინც არის, ქეიფობენ.

— მერე რა?

— მე ჩემით ვიფიქრე, ხომ არავის გამაყოლებლით?

— რატომ?

— მშვენიერი ადგილია, ხშირად ვყოფილვარ მანდ, ეგ ოთახი საშხარეულოს უკან არის, ქართველ მეზუფეტეს საპატივცემულო სტუმრებისათვის აქვს განკუთვნილი. ჩემი იქ შესვლა არ შეიძლება. მეზუფეტე, ხომ იცით, აქეთაცაა და იქითაც, თქვენიც არის და ჩემიც.

— რა ამისთანა აუცილებლობას წარმოადგენს მაინც და მაინც ახლა მათი დაყურადება?

გრაფინკა გაჩუმდა, მერე გამომცდელად შეხედა ტიუხინს.

— აბა სხვა ამაზე უკეთესი მომენტი როდისღა მოგვეცემა? ორივენი მთვრალეები იქნებიან, ერთი დიდი შტოფი არაყი მოატანინეს. ყველაფერს გაიგებდა კაცი, რაც თავში უდევთ. საშხარეულოში ამოქოლილ ფანჯარას ღრეჭოიანი ფიცარი აქვს, ოთახიდან კი არ ჩანს — გინდაც მათთან ერთად ყოფილხართ.

— დიდი ხანია იქ არიან?

— არც ისე, მზარეული ბურგაკს უკლავდა მე რომ აქეთ გამოვიქეცი.

— ხომ არავის ელოდებიან?

— ჯრისკაცები თეატრის შემდეგ ლიანდაგების შესაკეთებლად წაიყვანეს, მერე სავახშოდ ყაზარმაში წავლენ ალბათ.

ტიუხინი წამით ჩაფიქრდა. შემდეგ ტელეფონს დაავლო ზელი და როცა გააგონეს, ჩასძახა:

— ეგოროვი და ნიკიფოროვნა მოვიდნენ ჩემთან სასწრაფოდ!

მაგიდიდან რეგოლვერი ამოიღო, ვაზნებს ჩახედა, ქამარში გაირჭო.

— ცხენი გყავს?

— საიდან, მინა ვასილევინი, საიდან? — მოისაწყლა თავი გრაფინკამ. — ამხელა ქალაქში მშვიერი მგელივით დაეწანწალე აქეთ-იქით.

— როცა დაგჭირდება, მოდი და გაგატან ხოლმე.

— აბა, ვინ იცის, როდის დამჭირდება, აი, ახლაც სირბილ-სირბილით მოვედი, რომ არ დამეგვიანებინა.

— ჰო, კარგი, შეგიჩრჩევთ რამეს.

— თქვენ იმედზე ვარ, მინა ვასილევინი!

— ჩვენი თავლა ხომ იცი, სად არის?

— როგორ არა!

— ჩადი ჩქარა, ოთხი ცხენი მოამზადონ სასწრაფოდ! — და ძუნძულით გაქცეულ გრაფინკას მიადახა: — ჩემი სახელით უბრძანე!

ტიუხინმა კიდევ დაატრიალა საველე ტელეფონი, გუროვი მოიკითხა, პასუხს დაელოდა, მაგრამ მისი ასხვალ-დასხვალისა ვერაფერი შეიტყო.

ოთახში წაჭრილ, მხრებჩამოყრილ მაზარაში ჩაცმული ის ქალი შემოვიდა, ბუცხრიკიძეს რომ უთხრა — ქართული ვიციო. მამინვე უბაჩა მატროსმაც შემოჰყო თავი:

— მეძახოდით, ვასილიჩ?

— ჰო, მოდი, — ტიუხინმა გადაწყვიტა, ჯერ თავის გეგმა არ გაენდო, იცოდა, ტყუილუბრალო ლაპარაკის, უსაფუძვლო რჩევებისა და ადვლევების მეტს ეს არაფერს მოიტანდა. ადგილზე გადაწყდება ყველაფერი. მით უმეტეს, რომ ჯერ ზუსტად თვითონაც არ იცოდა, რას აპირებდა.

— იარაღი თანა გაქვთ? — იკითხა მან და თავისი გრძელფალღებანი პალტო გადაიცვა.

— რა საკითხავია, — აიჩეჩა დასტურის ნიშნად კხრები მატროსმა.

ეზოში ცხენები შეკაზმული დახვდათ. შემხედურთა ყურადღება რომ არ მიეპყროთ, ოთხივე მხედარი არცთუ ჭენებით, მაგრამ კარგა თხზარკით გაეშურა სადგურისაკენ. ბნელდებოდა. ქალაქის უკაცრიელი ქუჩები ჩამყვდარიყო, არსად ფანჯრებიდან შუქი არ გამოკრთოდა. კორნილოვცების დახვრეტისა და სერგეევის ბინის დარბევის მიტქმა-მოტქმაში, ზინდში დარჩენა არჩიეს გარეთ გამოსვლის ხალის-დაკარგულმა მოქალაქეებმა.

ქალაქის ნორმალური ცხოვრების დროს, ალშათ, ვერ დაინახავდნენ, მაგრამ ახლა ტიუხინმა შორიდან შოჰკრა თვალი სადგურის მოედანზე თავისუფალ კრიგებად მიმავალ ჯარისკაცებს. მხედრებმა არ მოისურვეს მათთან შეხედრა — გზას გადაუხვიეს, მოვლით მიადგნენ ვაგზლის შენობას. სადგურის უფროსის ფანჯრებთან ჩამოქვეითდნენ.

— მიდი, ნახე, ისევ იქ არიან თუ არა. ჩვენ აქ დაგიცდით, — მოკლედ უბრძანა ტიუხინმა გრაფინკას.

ლოდინი დიდხანს არ მოუხდათ. ტიუხინმა ეგოროვს და ნიკიტორონას აუხსნა, რომ გაერკვევიან თუ არა შექმნილ სიტუაციაში და რკინიგზის მილიციის უფროსს ნახავენ, შესაძლოა მათ მოუხდეთ ორი კონტრრევოლუციონერის დაპატიმრება. ეგოროვმა „მახორკა“ გაახ-

ვია და ტიუხინსაც მისცა მოსაწევად. ამასობაში გრაფინკაც დაბრუნდა, მანაც მოითხოვა თუთუნი და ჩურჩულით თქვა:

— იქ არიან, მარტონი, მთვრალეები უნდა იყვნენ. 1

— სამზარეულოში ხომ არ შესულხარ? — ისე იკითხა ტიუხინმა და ისე გაუწოდა ნამწვავი გრაფინკას, რომ ეტყობოდა უკვე სხვა რამეზე ფიქრობდა.

— მაგას როგორ ვიზამდი, გარედან შევავლე თვალი, — მოქაჩა და ხველებ-ხველებით უპასუხა გრაფინკამ.

ტიუხინმა ნიკიფოროვნა ცხენებთან დატოვა, ეგოროვი და გრაფინკა ჩქარი ნაბიჯით თან წაიყვანა. სადგურის უფროსის ოთახს რომ მიუახლოვდნენ, ტიუხინი შეჩერდა, ორივენი ახლოს მოზიდა:

— აქაური მილიციის უფროსი უნდა მოვქებნოთ!

— ის არარუსი?

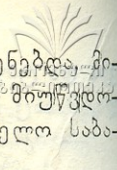
— ჰო! სასწრაფოდ სადგურის უფროსის ოთახში მოიყვანე! მორცა! მერე ეს წაგიყვანს ბუფეტში, იქ თავისუფალი სამიზნე ყოფილა, ამან იცის, ჩუმად შედით, ისე რომ მზარეულს ხმა არ ამოაღებინოთ, წყნარად ამოიღე მიზანში. გზას მე შეგკრავ, გარედან ვერავინ ჩაერევა, ყველა გაფრთხილებული იქნება.

— მერე?

— რა მერე? — დაასწრო ტიუხინს გრაფინკამ. — ორივე მივუშვათ, მორჩა და გათავდა.

— დანარჩენი უთქვენოდ მოგვარდება, პირდაპირ ცხენებთან გამოიქეცით.

ტიუხინი ოთახს მიაღწა, შიგნით ლამაზა უკვე აენთოთ, მაგრამ კარი დაკეტილი დახვდა. უსიტყვოდ. ჩქარი ნაბიჯით გაიარეს ბაქანი, სამორიგეოში შევიდნენ. ტიუხინმა ვერ დაადგინა, სად შეიძლებოდა ყოფილიყო სადგურის უფროსი, ვერც ეგოროვმა მონახა მილიციის უფროსი. მაშინ ტიუხინმა მორიგეს მებუფეტე დააძახებინა. დამფრთხალმა მებუფეტემ ტიუხინის განკარგულებით სამზარეულოში ეგოროვი და გრაფინკა შეიყვანა, თვითონ კი, როგორც ნაბრძანები ჰქონდა, უმალ სამორიგეოში დაბრუნდა. ამ ხანობაში მილიციის უფროსსაც შეეტყო, რომ ეძებდნენ და მილიციელთან ერთად მოვიდა. ტიუხინმა ღიმილით მიიღო იგი, სკამი შესთავაზა, მაგრამ მორიგესთან დაწყებული რაღაც უსაგნო მასლაათი არ შეუწყვეტია. მილიციის უფროსს არაერთხელ მოუხდა შეხვედრა „ჩეკას“ თავმჯდომარესთან და ყოველთვის ხინჯიანი იყო მათი დამოკიდებულება. ტიუხინი

კონკრეტულ საქმეს რაღაც უსაფუძვლო პრეტენზიებს უყენებდა, მი-
ზეზს ეძებდა. ისეთი ტონი ეჭირა, ვითომ მას, სხვათათვის მრუწველ-
მელი სახელმწიფო საიდუმლოების მფლობელს, უმნიშვნელო საბა-
ბიც ეყოფოდა მავანი კაცის გასაფუჭებლად.

მილიციის უფროსმა მისი მოქცევა ახლაც ითაკილა: მართალია,
უზრდელობა არაფრით გამოუჩენია, მაგრამ მორიგის იაფფასიანი ლა-
ქუცი ამჯობინა მასთან საქმიან დამოკიდებულებას, ისიც კი არ აუხ-
სნა, თუ რისთვის ეძებდნენ, მათი ბოლო შეხვედრის შემდეგ გადა-
წყვეტილი ჰქონდა თავი დამოუკიდებლად დაეჭირა, პირველსავე ხელ-
საყრელ შემთხვევაში ეგრძნობინებინა ტიუხინისათვის, რომ, ჩეკა ჩე-
კაა, მაგრამ სახალხო მილიციასაც თავისი სერიოზული ფუნქციები
გააჩნია და კეთილი ინებონ ანგარიში გაუწიონ, პატივისცემით მო-
ეპყრან მათს საქმიანობას. ასე გადაწყვიტა, მაგრამ დღეს ამის დრო
არ იყო. ქართველების გუშინდელმა დახვრეტამ ეროვნულ კომიტეტს,
რომელიც ქალაქის გავლენიანი ქართველებისგან შედგებოდა, თავზა-
რი დასცა. სწორედ ერთი საათის წინ ისინი შეხვდნენ მილიციის უფ-
როსს პეტციითა და პირადი თხოვნით, რომ ახლა მაინც, როდესაც
დანარჩენი ქართველები — ქალები, მოხუცები და ავადმყოფები —
კაბჭოთა ხელისუფლების ხელში არიან, ახლა მაინც იღონოს მან რა-
ღაც, მოახერხოს ამ უდანაშაულო ადამიანთა გადარჩენა. ამიტომაც
გრძნობებს აღარ აპყოლია, გალიზიანება მებუფეტეზე გადაიტანა და
ამ ქერასმინმა, ლურჯთვალემა, ერთი შეხედვით ტიპურმა რუსმა
სუფთა ქართულად იკითხა:

— რა მოხდა, ყმაწვილო, რა დააშავეთ?

მისი გამოჩენით იმედმოცემულმა ღიბიანმა მებუფეტემ რაღაცის
თქმა დააპირა, როცა ზედიზედ სამი გასროლის ხმა გაისმა. ყველანი
ფეხზე წამოცვივდნენ, კარებისაკენ დაიძრნენ, მაგრამ ტიუხინის
მრისხანე შეძახილმა ისინი გააქევა:

— დაჯექით! შენც შემოდი აქ! — მთასავით დაადგა თავზე იგი
ღია კართან ატუზულ მილიციონერს, კარი მოხურა და უკვე საქმი-
ანად იდაძინა: — აქედან ჯერ ვერავინ გავა!

„პიკნიკი“, როგორც ამ სახელდახელო პურ-მარილს დაარქვა გუ-
როვმა, ბუნების წიაღის ნაცვლად მისსავე კაბინეტში მზადდებოდა.
საწერი მაგიდისთვის მომცრო და ოდნავ დაბალი მაგიდა მიედევით.
ყვავილებითა და მტრედებით მოჭარგული თეთრი მიტკლის სუფრა-

ზე უკვე გამოეტანათ: შემწვარი შინაური ძეხვი, მყავე კიტრი, კომბოსტო, ნიორი, მოხარშული დედალი, სურნელოვანი მრგვალი მაღალი პური, ორი შტოფი შინნახადი არაყი, ქდიდი ქვაბი ბრაგა და ერთი ლიტრი მურაბით შეფერილ-შემტკბარი არაყი ქალებისათვის. ქალი კი მხოლოდ ერთი ჩანდა, თუ არ ჩავთვლით თვალციალა ახალგაზრდა გოგოს, რომელიც ჯარასავით ტრიალებდა, საიდანღაც მოჰქონდა თევშები, შაშხი, ხახვი, ჭიქები, ლამპები და სულ უმიზეზოდ კისკისებდა. ყველანი დეხზე იდგნენ, მოშიებულებს ცალი თვალი სუფრისკენ ეჭირათ და ლაპარაკი ზერელე რეპლიკების გარდა არ ეწყობოდა. კონსტანტინე ორი ზურგისაკენ გადატანილ ტროსტს ორივე ხელით დაყრდნობოდა და ზედ ჩამომჯდარი ცდილობდა საზოგადოება დაეინტერესებინა:

— წარმოიდგინეთ ეს ჩვენი ჯარისკაცები რა საყვარელი, რა გულუბრყვილო, რა ჩინებული მაცურებლები გამოდგნენ! არტისტისათვის უკეთესი საჩუქარი წარმოუდგენელია. მაცურებლის ცრემლი, იცით ეს რა არის? ეს არ არის წყალი, არც მარილი უალ-ცალკე, არც ორივე ერთად... — უცებ სუფრას გადახედა, ტროსტი ოთახის კუთხეში მიაგდო, ხელები ჭაშალა და მაგიდისაკენ წავიდა. — მეგობრებო, რაღას ვუცდით, დაესხდეთ, — მიიპატიუა მან მასპინძლები. — სიტყვა სიტყვაა, სანამ დავთვრებოდეთ, საკვებ-სანოვავის ორგანიზაცია ჩავატაროთ, თორემ მერე დაგვაფიწყდება, — მიუბრუნდა იგი სემიონ მოისევეჩის და ისეთი მოძრაობა გააკეთა, გეგონებოდათ ზურგზე სავსე ტომარა წამოიკიდაო.

— ზედმეტი ლაპარაკი არ არის საქირო, ჩვენი სიტყვა კანონია, შეგპირდით — გავაკეთებთ, — დატუქსვის ტონით უპასუხა სემიონ მოისევეჩმა.

— არა, — გაიმართლა თავი ორმა, — ზომ ნახეთ, ჩემი ოტელო რა მქლეა, ხუთი კაცის ტოლსა ჭამს, მაგრამ, ეტყობა, სოლიტერი ჰყავს, არ სუჭდება, არც ღეჭავს. ერთხელ ერთ წამში, აი, ასეთი დედალი, სანამ მივიხედ-მოვიხედეთ, ეგრევე გადასანსლა. როგორ მოახერხებ-მეთქი? Ех, Костя, долго ли умеючи, на язык положил, за фин дернул и все в порядке, მეუბნება.

ოთახში ტიუხინი რომ შევიდა, სუფრას შემოსხდომოდნენ: გუროვი, სემიონ მოისევეჩი, ჩასპანდი. დაბალსა და მაღალ მაგიდის შუა კონსტანტინე ორის ცოლი — მსახიობი მუსია ორი იჯდა. დაბალ მაგიდაზე მუსიას გვერდზე — ტიუხინისათვის უცნობი ახალგაზრდა,

მათ თავები ერთიმეორისკენ მიებრუნებინათ, ჩუმაღ იცინოდნენ, ზმადაბლა რაღაც ისეთზე ლაპარაკობდნენ, მათ იმეტი ამ ნაღამადაც უს შინაარსს რომ ვერ გაიგებდა. ტიუხინს არ გამოპარვია ვითომდა გაცხოველებული მუსიადი დაკავებული მუსიას ნატყორცნი მზერა, მისი მასიური აღნაგობით აღფრთოვანებული, შიშნარევი ქალური ცნობისმოყვარეობა.

მინა უცნაურად აცუნდრუკებული იყო, რაღაც სიხარული ებჯინებოდა ყელში. სადგურიდან დაბრუნდა თუ არა, ხელ-პირი დაიბანა, საცვლები გამოიცვალა, აქეთ ისე მოიჩქაროდა, როგორც დღეობაში. რატომღაც ზრდილობიან ატმოსფეროს მოელოდა, კეთილგანწყობილ ღიმილთა შესახვედრად მოემზადა, პეტერბურგიც მოაგონდა, გალანტური მოქცევა მოუხნდა. დაბალი მაგიდის თავში ორი ილუკმებოდა, თან რაღაცას ჰყვებოდა. ტიუხინს თვალი რომ მოჰკრა, ვითომ ლუკმა დაადგაო გულზე — ხველა ატეხა და ხელები მარაოსავით დაიქნია. თვალცილის ეს მასხარაობა ნამდვილი ეგონა, ჭიქით წყალი მოარბენინა. ორმა გამოართვა, დაყნოსა, ზიზღით უკან შეაჩჩინა, ცარიელი ჭიქა აიდო, არყით გააპიპინა, გაურკვეველი სახის გამომეტყველებით სულმოუთქმელად დაცალა და გადახედა მეინახეებს.

— რაღაც ძალიან საინტერესოს მოყოლას არ გაცლით, არა? — ღიმილით შეებოდიშა მინა. ორმა თითქოს ახლა იგრძნო სასმელის სიმაგრე, დაიჭყანა, მერე გეგონებოდათ არაყმა გადარიოო, ხელი პისტოლეტივით შემართა: „პახ-პახ, პახ-პახ, პახ-პახ, პახ“ დაუმიზნა იჭაურობას. ტიუხინს ხასიათი გაუფუჭდა, არ შეიმჩნია, მაგრამ იდიოტურმა „პახ-პახმა“ ახალ სადღესასწაულო კოსტიუმზე ქონიანი საჭმელი რომ გადასხმოდა, ისე იმოქმედა.

— დავიწყოთ, დავიწყოთ, ამხანაგებო, რაღას ველოდებით, — შეახალისა გურგომა აწყობილი კამბანია, დედალს ბარკალი აავლიჯა და მუსიას გაუწოდა.

— კისლიაკოვს არ მოვუცადოთ? — იკითხა მოუსვენრად მჯდომმა ჩასპანდმა.

— ჩვენ დავბატიყეთ, კაცი გავუგზავნეთ, თუ მოვა, მოვა, თუ არა და... — პასუხი აღარ დაამთავრა სემიონ მოისევიჩმა, მომცრო ჭიქაში არაყი ჩაასხა და არტისტული ხელოვნების სადღეგრძელო შესგვაყველამ მას მიბაძა. შემდეგ განუკითხავი სმა წავიდა, ვისაც როდის მოესურვებოდა, ისხაშდა და სვამდა. ისეთი ყრიაშული ატყდა, რომ ვერავინ ვერაფერს იგებდა, ყველას ლაპარაკი მოუხნდა, ერთმანეთს

რალაცას უყვიროდნენ, თავისივე ნათქვამზე იცინოდნენ. კონსტანტი-
ნე ორმა შტოფს რამდენჯერმე ჭიქა შემოკრა და ოფიციალურად სი-
ტყუა მოითხოვა. სანამ სრული სიჩუმე ჩამოვარდებოდა, იგი იღვა და
მის გვერდით სკამზე სანახევროდ ჩამოშადარ თვალციალს, რომელ-
საც მის ღლეში აზრადაც არ მოუვიდოდა მასთან შეკამათება და აღ-
ტაცებული ყლაპავდა ყოველ მის სიტყვას, კარგი ოპონენტით აჯე-
რებდა:

— არა, გეთყვავ; არასოდეს არ ეღიროსება დედაქალაქის თეატრს
ასეთი წარმატება. აკადემიურმა მაყურებელმა ერთი-ორჯერ თუ შე-
მოკრა ტაში, იქაურ უნიჭო მსახიობებს ეს ბრწყინვალე გამარჯვებად
შიაჩნიათ, დამიჯერეთ, ჭეშმარიტი თეატრი ქაშინ არის, როცა სცენა
და დარბაზი ერთიანდება — ამას ჰქვია მონუმენტური ხელოვნება.
მასები, მასები სწყვეტენ ყველაფერს! ძვირფასო ამხანაგებო! —
აიღო სავსე ჭიქა ხელში და ახლა კი ყველას მიმართა მან. — რა არის
თეატრი, მსახიობის მოწოდება? განა ცხოვრება დიდი თეატრი არ
არის? ყველა ხომ იმ როლს თამაშობს, რაც სურს და რისი შესაძლებ-
ლობაც აქვს იმ წუთში, ყველა ხომ თავისი პარტნიორის დარწმუნე-
ბას ცდილობს. ყველა ადამიანში ზის მსახიობური ბაცილა, ზოლოს
და ზოლოს ყველაფერი თეატრია. ცნობილია, რომ ტირანები უპირ-
ველეს ყოვლისა თავისი მსახიობური ნიჭის განვითარებას ცდილობ-
დნენ. ნერონი, მეგობრებო, ნერონი! ყოველ ტირანში ზის მსახიობი.
და, მე ვიტყვოდი, ყოველ მსახიობში — ტირანი. ავიღოთ თუნდ
ომი, — ამ სიტყვებზე ორი სერიოზული სახით შეჩერდა, ამოქნილი
წარბები მნიშვნელოვნად შეიკრა და პაუზის შემდეგ განაგრძო: —
აი, რომ ამბობენ, ომის თეატრია — ტყუილად ხომ არ ამბობენ? ან
ავიღოთ თუგინდ ჯარისკაცები, ფრანგი გრენადერები, ეკატერინეს
დროინდელი სამხედროები, ჩვენი კავალერია — ეს ხომ თეატრია.
და, საერსოდ, მიმბაძველობა ადამიანის ფიზიოლოგიიდან მომდინა-
რეობს, ადამიანის ბიოლოგიურ ფუძეს ემყარება, ერთიანობის, გა-
ოგივების მოთხოვნილებაა, ეს კი ამტკიცებს სამყაროს ერთიანო-
ბას... — და როცა მართლაც აუდიტორია სერიოზულად განწყობილ ხე-
ლოვნების მოგვის დრმა აზრთა მოსასმენად, ორმა მხარზე ვითომ
შაშხანა შეიგდო, გულუბრყვილო ბავშვური გამომეტყველებით გა-
იჭიმა, — ერთი, ორი, სამი, — ბრძანების ცილოთი შესძახა, ადგილზე
მარში და სიმღერა წამოიწყო, მერე უცებ შეჩერდა, „თოფის“ მისა-
ყუდებელი ადგილი ეძია, რომ ვერ მონახა, ძიქს დაავლო, მიიხედ-

მოიხედა, დამნაშავესავით გაიღიმა და ხელი ჩაიქნია, მეტყველებდნენ ჩექმები გაიძრო, პიჯაკი მუნდირივით გაიხადა, გრძელ, კუჭქვის მანქეტებზე დაიხედა, ქურდულად ცოლისაკენ გააპარა თვალი, ამოიხვნეშა, პერანგი გადაიძრო. სუფრაზე გაიცინეს, ფილაცამ თქვა — ახლა შარვალიც თუ გაიძროთ, 'ორმა შარვალიც გაიძრო და როცა გრძელ ნიფხავში დარჩენილმა ერთი ისეთი მოძრაობა გააკეთა, თითქოს ამასაც იხდიდა, სუფრაზე ხორხოცი გაისმა, თვალცივალამ შეჰკივლა, ორმა მას შეხედა და ვითომ შეიცოდა, გადაიფიქრა და კრახვით წავიდა „მდინარისაკენ“, ორივე ხელი სასირცხვოს წინ ჰქონდა აფარებული. წყალში ნელ-ნელა, ფეხმოსინჯვითა და წონასწორობის დაცვა-ზნეჭით შივიდა. ჯერ ჰეშვებით ისველებდა მხრებსა და გულ-მკერდს, დებილივით იტყანებოდა, სიამოვნებით ჰყიპინებდა, წყალი ცივი იყო და ეჩვეოდა, შემდეგ როგორც იქნა გარისკა, ერთბაშად ჩაბუქნა და იქვე ამოყო თავი სუნთქვაშეკრულმა, წყალნაყლაპმა, თვლებზე თმაჩამოშლილმა, შეშინებულმა. სუფრაზე ჰომერული სიცილი ისმოდა. ტიუხინი იშვიათად სვამდა, მაგრამ ახლა ესიამოვნა არაყი, თუმცა ხასიათი მინც გერ გამოუყვითა, მოადუნა. დაღლილობა იგრძნო, მისდაუნებურად მოღუშული უყურებდა ორის ტინგიცობას, შურდასავით ასეთი უდარდებლობა, აღიზიანებდა წამოწითლებული, აღგზნებული სახეები, ხელსაყრელ მომენტს ეძებდა, რათა გუროვი გაეხმო, შექმნილ მდგომარეობაში გაერკვია და თავის ოთახში დაბრუნებულიყო.

ტიუხინს ქალაქის გარეუბანში კერძო ბინა დაუქირავეს საცხოვრებლად, მაგრამ არ ეწყობოდა იქ ყოფნა, დღესაც აღარ ღირდა იმ სიზოროს წასვლა. მუსია ორის გვერდზე მჯდომ ახალგაზრდას გუროვმა გიტარა გადააწოდა. ახალგაზრდამ შუბლზე ჩამოყრილი ჩალისფერი, გრძელი, გაფშიკინებული თმა თავის მოხერხებული მოძრაობით უკან გადაიგდო, მრგვალი ნიკაპი მალა ასწია, თვლები დახუჭა, სიმებს მძლავრად ჩამოჰქრა, ლამაზი ბარიტონით რაღაც სიმღერა დარწყო. მუსიამ გიტარაზე ხელი აუყრა, საცეკვაო მოსთხოვა, ამღვრეულ, ჩალურჯებულ თვლებს კი გამომწვევად უბრიალებდა ტიუხინს.

— რა მკაცრი ჩეკას თავმჯდომარე გყავთ, — უყვიროდა მუსია გუროვს აფორიაქებული სახით, — მე მინდა ვიცეკვო, ის კი იბრანკება.

შემდეგ მხრებზე მოგდებული თავშალი ორივე ხელით დაიჭიმა; ზემოთ ასწია, წელში ვნებიანად გაიზინქა და სიმღერით ჩამოუარა:

Я не хочу чай пить
из большого чайника,
а хочу я полюбить
«Гепеу» начальника, Эх, эх; эх...

მოულოდნელად მაგიდას ჩასპანდი გადმოვევლო და ისეთი ბუქნით აპყვა მუსიას ქუსლების ზემამალ ბაკუნს, რომ საყოველთაო აღფრთოვანება გამოიწვია.

— მიდი, კიდეც მიდი! — შესძახეს მაგიდიდან თავის ადგილას მიბრუნებულ ჩასპანდს. მაგრამ ამ დროს ოთახში წოწოლა შემოვიდა და დაბნეული სახით გამოაცხადა:

— კისლიაკოვი მოკლეს.

წამით სიჩუმე ჩამოვარდა. გუროვმა და სემიონ მოისევევიჩმა ტიუხინს მხებედეს ერთდროულად. ჩასპანდი წამოიჭრა, სწრაფად მოავლო თვალი ოთახში მყოფთ, უცებ დაჯდა, შემდეგ ისევ წამოხტა, მხრები შეათამაშა, მაგრამ მის ახლოს მდგარმა გუროვმა ზურგზე ხელი ნელა დააჭირა. ჩასპანდი ისევ ჩაჯდა, სწრაფად თავი თეფშში ჩარგო, აიოტქოს ვიღაცა მოსდევსო, ჭამა დაიწყო. მსახიობები ვერაფერს მიხვდნენ, აღარც დაინტერესებულან. ახალგაზრდას გიტარა გადაედო, გაბრაზებული მუსიას აკავენბდა, რომელიც ტიუხინისაკენ მიიწევდა და ერთი და იგივეს იმეორებდა:

— Костя, разреши с начальником поцеловаться!

კონსტანტინე ორი კი, უკვე კარგა გამოპრუტუნებული, ახალგაზრდას ტუქსავდა:

— Чего ты лезешь, твоя что ль жена, я разрешаю.

ტიუხინი ადგა, გუროვს თავით ანიშნა — გამოყევით და თავის კაბინეტში წავიდა. ოთახში მხუთრის სუნი დახვდა, მორიგეს ლამპაც აენთო. გარეთ ქარი სისინებდა. მინამ ფანჯარა გამოაღო, ჰაერი გაანიავა. მუსია ორის საქციელმა სტეპანიდა მოაგონა. გარეგნობით რითიმე კი არ მიაშგაგესა ამ ბოზანდარას, ურცხვად გამოვლენილი აქტიურობა იცნო. მაშინ იგი ფეხში მსუბუქად დაჭრილი და ფრონტიდან ახლად დაბრუნებული იყო, გადაწყვეტილი ჰქონდა აღარ ემსახურა ჯარში, მაგრამ თავგზააბნეულს რა გაეკეთებინა, როგორ ეცხოვრა, ჯერ არ იცოდა. მის თეორიას, რასაც ჩასჭიდებოდა ამდენ ხანს, საფანელი დაპკლებოდა, ისევ ყოყმანის მონობაში იყო ჩავარდნილი და უსაფუძვლო შიშის შეტევას ელოდა. ერთხელ ტიუხინების ძველ

სახლში რომ იმევიდა, სადაც მისი ახლადგათხოვილი დისწვილი სტე-
პანიდა ცხოვრობდა, თავის ქმართან ერთად, შემთხვევით ვილაც ხრი-
კოჭა და უწნო კაცთან შეასწრო მას. სანამ მინა აზრზე მოვიდა, კაცი
გაიპარა და მინას ნახევრად ტიტველი და თავხედურად მომზირალი
სტეპანიდა შერჩა ზელში...

დერეფანში რაღაც ხმაური გაისმა და ისევ მიჩუმდა. არც გურო-
ვი და არც სხვა ვინმე მოსულა მასთან. გაბრაზებული გარეთ გამოვი-
და. სემიონ მოსიევეიჩის ოთახის შეღებილი კარიდან მისი ხმა ის-
მოდა:

— ის რომ მეფის ჯარის როტმისტრი და გიორგის ჯვრის კავალე-
რი გახლდათ, არც ეს იცოდით, გამოდის, რომ შამაჩემმა, კიშინიოვის
ულარიბესმა ებრაელმა, არ იცოდა, მე ვინ ვიყავი!

მინამ ოთახში შეიხედა, მაგიდაზე ხელეში ჩარკული ჩასპანდის
მელოტი თავი პრიალებდა, მას ზურგიდან სემიონ მოსიევეიჩი წამოს-
დგომოდა, გააღმასებული ჩასპანდს ადანაშაულებდა რაღაცაში.

— სემიონ მოსიევეიჩი, წადით ოთახში, კარი ღიაა, გუროვს ვნა-
ხავ და ახლავე დავბრუნდები.

და როცა სემიონ მოსიევეიჩს შეხედა, მის უხმო შეკითხვას თვა-
ლებით გასცა პასუხი: „პო, ეგეც წაიყვანეთ“.

ტიუხინს მზუტავი ლამპით განათებული დერეფანი ჩათავებული
არ ჰქონდა, როცა პატარა ჩაბნელებული ოთახიდან კაცის მიყრუ-
ებული ხმა, ქალის ჩუმი კუჭკუჭა სიცილი და შარბიური შემოესმა,
მკვახედ გამოაღო კარი, კედელთან ერთმანეთზე მიჭყლეტილი მუსია
და გუროვი დაინახა.

— დასწყევლოს ეშმაკმა, გუროვ, მე გელოდები, შენ კი აჟ... —
შეიგინა და გამოიჯახუნა კარი.

რამდენიმე ხნის შემდეგ ტიუხინთან ოთახში გუროვი, სემიონ მო-
სიევეიჩი და ჩასპანდი ისხდნენ. ჩეკას, თავმჯდომარე ყოველგვარი ახ-
სნა-განმარტების გარეშე, პირდაპირ საქმეზე გადავიდა და ჩასპანდს
გამოუცხადა, რომ ჯარის შეთაურად, კისლიაკოვის მაგიერ, მას და-
ნიშნავენ. ამისათვის საჭიროა ჯარისკაცთა საბჭოს გადაარჩევა, რამე-
თუ ძველი საბჭო კონტრრევოლუციონერ კისლიაკოვის გავლენის
ქვეშ იმყოფებოდა. არჩევნებს ქალაქის ბოლშევიკები, რევოლუცი-
ური სამხედრო სარდლობის წარმომადგენლები დაესწრებიან და მი-
ტინგსაც ჩაატარებენ. ახლა კი უპანიკოდ, წყნარად კონკრეტული ღო-
ნისძიებები არის გამოსამუშავებელი. სემიონ მოსიევეიჩი ჭკუის სწავ-

ლებს უნის ნაკლებობას არასდროს განიცდიდა, ნასვამი კი ქალაქად იყო დავარდნილი, ერთი და იგივე მოსალოდნელი სიტუაციების გასაშიფრად ყოველ წვრილმანს ახალ-ახალ მნიშვნელობას ანიჭებდა, მით უმეტეს, რომ გუროვი თავს დამნაშავედ გრძნობდა და კვიმატიანობით ხელს არ უშლიდა. ტიუხინს მობეზრდა ეს გაჭიანურებული ლაილი, ჩასპანდი სასწრაფოდ ჯარისკაცთა ბარაკებში გაუშვა, სემიონ მოისევეიჩისა და გუროვს უთხრა, — მეძინება, ხვალ დილით შევიკრიბოთ და ქართველი ტყვეების საქმეც ხვალ გადაწყვიტოთ. მინას მართლაც ძლიერ ეძინებოდა, სასწრაფოდ გადაკეტა კარი, ჩააქრო ლამბა, გაუხდელად მიეგდო დივანზე. ზაფხულის შხაპუნა წვიმა, თავშესაფრის სათხოვნელად ფანჯარას აწყდებოდა. ზედმეტად გადაღლილ მინას ძილი არ მოეკიდა...

სტეპანიდამ სანთლებიან შანდალს დაავლო ხელი, ჩაბნელებული საძინებელი ოთახის ფარდები გადასწია, კარი გააღო, უხმოდ შეიბატუნა მინა.

— მიყვარს ელვა, — წამოიძახა მან, სწრაფად დადო შანდალი მრგვალ მაგიდაზე, ფანჯარასთან მივიდა, ორივე დარაბა ვამოაღო, ველურად გადაიზნიქა, თითქოს ამ უკუნეთში გადახტომა მოისურვა, შემდეგ ზურგითვე მდგომმა, უკან შეკრული ხშირი თმა ხელის შეუმჩნეველი მოძრაობით ჩანჩქერივით ჩამოიშალა ზურგზე, გაიზმორა და გაიჩეჩა, შემოტრიალდა, გაელამებულნი თვალებით შეხედა მინას, წაიჩურჩულა: „ცოტა ხნის შემდეგ შემოდით“. საღერღელაშლილ მინასათვის ამ გადადებამ ისევ ის წინაუქმობის, ეჭვისა და თავის თავში დაურწმუნებლობის გრძნობა გაუღვიძა, რომელიც ამ ბოლო ხანში ქალებთან ურთიერთობისას დასჩემებოდა, ამავე დროს რაღაც შვებაც იგრძნო. ბოლოს და ბოლოს შას შეეძლო სულაც აღარ შესულიყო. გარდა ამისა, მათ ჯერ სიტყვით არც არაფერი უთქვამთ, უკან დასახევი ათასი გზა: გაუგებრობა, ასაკის სხვაობა, მორალური მხარე, და რაც მთავარია, ნათესაობა. თავის ოთახში შევიდა, ლოგინზე წამოწვა, პაპიროსი გააბოლა, ისევ უმიზეზო შიშმა დაუარა. გადაწყვიტა ჩაექრო სინათლე და დაეძინა, თუკი შეძლებდა. არ უნდა აყვეს სულელ გოგოს. სწრაფად გაიხადა, თან ვითომ სტეპანიდაზე ბრახობდა, გულის სიღრმეში კი — თავის თავზე. ჭეკა-ქუხილი არ ცხრებოდა. მეყსეულად უღრან ტყეში წარმოიდგინა თავი, ტიტველი, შხაპუნა წვიმის ქვეშ, ხელაპყრობილი ღმერთებს ემუქრებოდა. ელვით განათებული. გამოქვაბულიდან ასევე ტიტველი სტეპანიდა და-

ინახა — მას გაუბოდა. მინა კი ელვას უცდიდა, რომ თვალი და გამოდევნებოდა. მისი გაბიზინებული გულმკერდი, მრგვალად გამოთლილი თეძოები, ღონივრად აკანკული ფეხები თვალწინ ედგა. შემდეგ გულისფანქვალით წამოედგა, ჯერაც გაუთვითცნობიერებელ ყრმასავით ფრთხილად მიადგა სტეპანიდას ოთახის კარს. ფარდები იგაშალა თუ არა, თვალეები კამკამა ელექტრონის 'სინათლემ დაუბნელა. ეს ისე 'მოულოდნელი იყო, რომ მინას გული მოუვიდა, იგი ჩაუცმელი მიიპარებოდა და ანაზღა... სტეპანიდა იცინოდა, მას საწოლი ღია ფანჯარასთან მიეწია და განიერ, დაბალ, ფაშვამა ლოგინში ჩაგორებულყო, ხელში წიგნი ეჭირა.

— რა არის ეს, რას გაგიბრღღვიალებია აქაურობა?

— მოდი აქ, ჩამოჯექი — პასუხის ნაცვლად ლოგინთან მოიპატოეა სტეპანიდამ. — უჰ, რაშენლა ხარ, ასეთ დიდ მამაკაცთან ჯერ არც ვყოფილვარ.

მინა ჩამოჯდა ლოგინზე, წიგნი გამოართვა, მერე ერთბაშად ყველაფერი აირია...

დღეს ტიუ სანადიროდ არ წაჰყვა თავისიანებს. მართალია სხვის თვალში 'საფუძვლიანი მიზეზი ჰქონდა, მაგრამ თავად იცოდა, რომ დაიარებული წვივი უკვე მოუჩია, ტკივილი ჯერ კიდევ შუალამეს ოთეშვა, ჩირქი ჭრილობიდან გამოიორწყა და მკვდარივით ეძინა. ალიონზე სამზადისის ყაყანმა გამოაღვიძა, ბურუსში ფაციფუციით ირგოდნენ შეყვინებულნი, ქალები საგზალს აჩეჩებდნენ მიმავალთ, კაცები ყვიროდნენ, ერთიმეორეს ექიშებოდნენ; ხევიდან ბელადის საყვირის დაჟინებული ხმა გაისმოდა, ამჯერად დაწყნარებულად შეეძლო გამოჰყოფოდა ლაშქრობას, არიდებოდა კლდე-ღრეში წოწილს, თავკაცების კიჟინს. ყველამ იცოდა, რომ იგი ავად იყო, ყურადღებას არავინ აქცევდა, ის აზრი, რომ მხოლოდ თავის თავთან დარჩებოდა, უსასღვრო სიამოვნებას ჰგვრიდა. დათვის ტყავში მოხერხებულად გაეხვია და გაზარმაცებული სანუკვარ თვლემას მიჰყვა. მღვიმის შემოსასვლელში ჩამოშვებული გაზაფხულის შხაპუნა წვიმა ქარისგან წაზნექილი, მზარდი ლერწამივით ცახცახებდა; აჩქარებული, სადღესასწაულო დადღაფების რიტმით ცეკვავდა გამოქვაბულის სალი კლდის შუბლზე, მსუყე, ცინცხალი ჰაერის ნამიან გუნდებს ისროდა დახუთულ 'სადგომში. შემოსასვლელში წვიმის ფარდამ ქალის შიშველ მოხსლეთილ ნახაზად დაიწყო დენა.

— სიუ ტიუ! — გაისმა 'სისინა ხმა. ტიუ ფიცხლად წამოჯდა. —

სიუ ტიუ! — წკრილით შემოსძახა ქალმა, გადაიკისკისა და თვალებს მიეფარა. ტიუ გამოქვაბულიდან გამოვარდა, დაედევნა, მაგრამ ქალი გაუხედნავი ცხენით აწყვეტილიყო, სღია და იმედი გადაუწყდა, ფეხი შეანელა, ქალიც გაჩერდა, გამოხედა დაყვედრებით, შემდეგ კვლავ გაიქცა, მაგრამ უფრო ნელა. ტიუმ მთელი ძალა მოიკრიბა და ვიდრე ქალი კიდევ სხვა თამაშს დაიწყებდა, არწივით დააცხრა თავზე. ცალი ხელი წელზე მოხვია, შეხტა, უზარმაზარი ხის მოზრდილი ტოტის წვერი მეორე ხელით ჩამოსძლია, სულ მეტად და მეტად მოხიდა, უცებ ქალი შეატოვა და უკიდურესად გაძლიანებული ტოტი აუშვა. ტოტი ავარდა, რეტდასხმული ჩაბლაუჭებული ქალი აიტაცა. ქალმა ჯერ შეჰკივლა, მაგრამ როდესაც ცაში აიჭრა და ქანაობა დაიწყო, სული მოითქვა, სიამოვნებით ამოიგმინა; ტიუ გაქანდა, კვლავ წაქსნდა კენწეროს, ისევ მიწამდე მოდრიკა, ისევ უეცრად აუშვა და თვითაც შეახტა ტოტის წელგამართულ მხარეს. იქვე ერთ-ერთ კი აადრიალა გადაჭდობილი ტიუ და ქალი, მერე დამძიმდა, თითქოს მოსატყუხად განეწიროთ, მოუქნელად წამოვიდა ძირს...

მინა გახარებული იყო, რომ აბეზარი აზრი თავისი მამაკაცური სისუსტის შესახებ თავიდან მოიცილა. ფანჯრიდან წვიმის უხეფები და სუფთა ჰაერი ეფინებოდა გახურებულ სხეულს. სიამაყის გრძობა დაუფლებოდა არაორდინალური ვითარების ვაშო. უძირო უფსკრულის წამიერ გამნათებელ მოვლენად, უზილავი ძალის, დმერთის თავისუფლების გამოვლენად ეჩვენებოდა სოციალური ნორმის დარღვევა. სამყაროს მთლიანობაში მონაწილეობის უტყუარ საბუთაო ელანდებოდა სტეპანიდას მეტროვი ბარძაყები, თავანკარა წყაროსთან ზიარებად, სამყაროს პირველ საწყისს მიგნებად მიიჩნია სისხლას აღრევა. „ცხრამეტი წლის არც არის ჯერ, — ფიქრობდა მინა, — და მე, ორმოც წელს მიახლოებულ კაცს, შემწყნარებლურად მექცევა“, და თითქოს მის აზრს უბასუხაო, სტეპანიდამ სერიოზულად თქვა: „ჩვიდმეტ-თვრამეტი წლის ქალი თაობების დამაკავშირებელია“. სტეპანიდას რაზედაც კი უფიქრია, ჩანდა, ყველაფრის თქმა ერთბაშად მოუხნდა, ჰყვებოდა და ჰყვებოდა, ენა არ გაუჩერებია. მინა კი უსმენდა და ზოგიერთმა მისმა ნათქვამმა თავისი მარტივი ლოგიკურობით გააკვირვა.

— აღამიანი ნივთიერად, თავისი დაბადებით სიამოვნების ექსტრაქტია და როცა ცხოვრების წყალში იხსნება, ბუნებრივია, თავისი

არსებობის უპირველეს ფუნქციად სიამოვნების მოპოვების სურვილი ჰქონდეს.

რამდენიმე სასიყვარულო თავგადასავალი მოუყვა. მინას აინტერესებდა კიდევ და სწყინდა კიდევ, ალბათ, არ სტყუოდა, ასეთი გულახდილი არასოდეს არავისთან ვყოფილვარო.

— ეგ ვლადიმირია თუ რალაც ჯოჯო, ეგ როგორ მოგეწონა? — იკითხა გაბუტულივით მინამ.

— არა, კი არ მომწონს, მაინტერესებს, მართალია თუ არა, რასაც მაგაზე ჰყვებიან.

— რას ჰყვებიან?

— აშობოვენ, ვითომ ცნობილი პეტერბურგელი ლამაზმანი, ბარონესა N არავის უარს არ ეუბნება, ვინც ერთ ღამეში გადაიხდის ათი ათას მანეთს, ჰოდა, მოსკოველ სტუდენტებს თუმან-თუმანი დაუდვიათ და შეუგროვებიათ ათი ათასი მანეთი. იმისთვის, ვინც ბარონესასთან გაატარებდა ღამეს — კენჭი უყრიათ. ეს ბედნიერი კაცი ვლადიმირი აღმოჩენილა, ბარონესას მიუღია იგი და დილით გამომშვიდობებისას უკითხავს — ვინ მოგცა ამდენი ფულიო. ვლადიმირს ყველაფერი უამბნია, არაფერი დაუმაღავს. მაშინ გამოიღო თურმე ბარონესამ კარადიდან ვლადიმირის შიტანილი ფული და იმ ფულიდან ერთი თუმნიანი დაუბრუნა მას. თანაც უთქვამს — შენ პირველი მამაკაცი ხარ ვისაც მე უფულოდ დავნებდიო.

— მერე შენ რამ დაგაინტერესა?

სტეპანიდამ ეშმაკურად ჩაიციხა:

— არა, კიდევ რალაც მაინტერესებდა, ჩემმა ქმარმა მიაშობო...

— რა?

— ვლადიმირის გიგანტიზმი.

— აბუეტი ყოფილა შენი ქმარი.

— რა თქმა უნდა, ტიუხინების ძალას ვერ შეედრება, — თქვა სტეპანიდამ და მინას შემოეკრა. მინა ჩაეფლო ფუმფულა ლოგინში, მთელი მსოფლიო თბილ და სასიამოვნო საფუტკრედ წარმოიდგინა, ტკბილმა ბურანმა დაუარა და ყველა ფიქრისგან თავისუფალმა უღარდელად დაიძინა...

ერთი ისეთი იქექა, ისე განათდა ტიუხინის კაბინეტი, თითქოს ეზოში ხანძარი გაჩნდაო, „დალახვროს ეშმაკმა“, — გაიფიქრა მინამ. მოზვავებული მოგონებები განდევნა, ეძინა თუ ეღვიძა, ისიც ხეირიანად ვერ გაეგო, გვერდზე გადაბრუნდა და საბოლოოდ განეწყო და-

საძინებლად. ერთბაშად ბუფეტიდან გამოტანილი კისლიაკრვის გვაში წარმოუდგა თვალწინ, მაგრამ შეშფოთების ნაცვლად აღსრულებული მოვალეობის კმაყოფილმა თვითშეგნებამ იჩინა თავი, სანამდე ძილი საბოლოოდ მოიტაცებდა, გაიფიქრა: „ოჰ, მაგ უბედურებმა რომ იცოდნენ, რამდენი მსხვერპლია ჯერ საჭირო“...

ქართველი ტყვეები მეორე სართულზე იმავე ოთახში დატოვეს. არადელი კი, რომელიც ეგოროვმა, სანამ სარდაფში ჩაქეტავდა და ჯარებთან მედილეგეს მიუჩინდა, ვიღაც გიმნაზისტის ტანსაცმელში გამოწყობილ გამომძიებელთან შეიყვანა, ეტყობა, საჩვენებლად. გამომძიებელმა ცნობისმოყვარეობით შეათვალა ვალიკო, არაფერი ჰკითხა. აღმოჩნდა, მას და ეგოროვსაც არა ჰქონდათ ერთმანეთთან სხვა საქმე, თუმცა არადელის თვალის ასახვევად რაღაც მიკიბ-მოკიბეს. სარდაფი ვიწრო, უსარკმლო იყო, სამაგიეროდ ერთი კედელი თბილი გამოდგა, ზემოთა ოთახში ბუხარი თუ ენთო. რახან ნინოს ასე სურდა, ვალიკო დინებას მიჰყოლოდა: არც რამ უკითხავს და არც პროტესტი გამოუტყნადებია. თავის დღე და მოსწრება სულ რაღაცას ეწინააღმდეგებოდა, სულ რაღაცას ეძებდა, ხლაფორთობდა, სამკვდრო-სასიცოცხლო გადაწყვეტილებებს იღებდა; ახლა მოსწონდა კიდევ ასეთი უღარდებლობა. შემოსვლისთანავე ჩექმები გაიხადა, გამთბარ კედელთან თავქვე ამოიდო, ქურჭში გაეხვია და წამსვე ძილს მისცა თავი. დიდი დრო როცა გავიდა, რამდენიმეჯერ გადაბრუნდ-გადმობრუნდა, გადახდილი ქურჭიც ამოიკეცა, მაგრამ ძილს თავი ვერ წაართვა. უკვირდა და არც სურდა გამოფხიზლება, თბილისში ეგონა თავი, მხოლოდ სიზმარმა მიახვედრა, რომ სიზმარში იყო. თვალწინ ნაცნობი სურათი დაუდგა: ნარინჯისფერი ბორცვი... მწვანე მოლი... იდაყვნი ცალხელმოხრილი და მეორეთი მკლავგაშლილი შავ ჩოხაში ჩაცმული გაქუცული ხე. ხე ისევ თავდაყირა დადგა, თრთოლვა დაიწყო. „ახლა გადატრიალდება, — გაიფიქრა არადელმა, — გაიშლება, გაიფურჩქნება...“ სიხარულმა გამოაღვიძა, სიზმარი ფიქრით გააგრძელა, ბოლომდე აღადგინა, კვლავ ჩაიძირა შამპანურის აბაზანაში, ხეს კი რარიგად არ უტრიალა, ვერა და ვერ მოუნახა ფესგები, ჰაერში ჩამოკიდებული რჩებოდა... ცოტა ხანი თვალეზგახელილი იწვა, ძილში სიამოვნება ჩაჰყვა და ახლა განძრევისა ეშინოდა. შემდეგ პეტერბურგში გადაინაცვლა და რატომღაც მასთან მისი პეტერბურგელი ახლო ნაცნობი, ტიუხინი ტრიალებდა. როცა ვალიკო გამოფხიზლდა, სარდაფში სამი დარაჯი ადგა თავს. ერთს ხელში სანთელი ეჭირა, მე-

ორეს — პური და ტოლჩით წყალი, მესამე ღია კარებში იდგა. Ну и дрыхнешь, — უსაყვედურა ერთ-ერთმა და ვიდრე ვალიკო რამეს მოისაზრებდა, მედილეგები გავიდნენ, კარი ჩაკეტეს. — Эй, ай!.. — მიიძახა ვალიკომ, არც კი იცოდა რა უნდა ეკითხა, თუმცა პასუხიც არავის გაუცია.

როდესაც ვალიკოს ქართველი ტყვეების ოთახიდან გამოუძახეს, გინდაც წიხლი ჩაერთყათ მუცელში, ვერაფრით ამოისუნთქა. ფიცხლად ნინოს შეხედა, რამდენადაც შეეძლო მხიარულად გაუღიმა. ნინო გაქვაგებულევით შემართულიყო, მისი მადლა აწეული თავი, დაძაბულობისაგან გავარდისფერებული ღაწვები, ბედნიერებით ქვეფენილი აელვარებული თვალები მომავალ სამარადქამო ნუგეშს, საშინელ ტკივილის შეკავებას, აუცილებლობის ამაყად მორჩილებას განიხატავდა. როგორც კი რევკომის შენობის დერეფანი დამთავრდა და ვალიკოს ზურგს უკან კარი მოხურეს, ნაცნობ წილში მოექცა. სინესტისა და რკინის კარის დაყენებული სუნი ეცა, საკნებიდან გამოღწეული. ქვით მოგუდული ადამიანთა ხმები და ბოქლომ-გასადებების უღარუნ-წკარუნი შემოესმა. მბუხუტავი სინათლეები, უკაცრიელი დერეფანი დაინახა. მტრულმა გარემომ გაამაგრა, ცხოვრების გამოვლენას ნაბიჯ-ნაბიჯ მიჰყვა, სასტიკად აუკრძალა თავს რაიმე იმისთანაზე ეფიქრა, რაც ცხვირწინ შეფეთებულ საგანს არ შეეხებოდა. და ახლა, როცა მედილეგები წავიდნენ, ძილი საბოლოოდ გამკრთალი ჰქონდა. აკრძალვის დასარღვევი მცდელობა მოხდა: „ვაი თუ ისინიც ასეთ ჯურღმულში ჩაყარეს?“ — „ამდენი საკანი არ ექნებათ!“ — ზურგიდან გადმოთაყირავა და ძირს დაანარცხა წამოპარული აზრი ვალიკომ.

ძლიერ მოშიებული ყოფილა — პური ერთბაშად შეჭამა და თბილი წყალი სიამოვნებით დააყოლა. კარგ ხასიათზეც იყო, არაერთხელ გამოცდილი 'მისი სიზმარი' აიმედებდა, ქეიფიდან გამოყოლილ სიმდერასავით უღერდა. ერთი რამ უკვირდა მხოლოდ: მინა ტიუხინი რამ დაასიზმრა. პირველად მას მარია პავლოვნასთან შეხვდა. კნიაგინია ყოველ ახალ სტუმარს ზაზვასმით და საგანგებოდ წარუდგენდა ხოლმე ვალიკოს. რამდენჯერ გააფრთხილა მარია პავლოვნა — აზნაური ვარო და არა თავადი, მაგრამ დიასახლისი თავისას არ იშლიდა და არადელს გადაჭარბებული ქებით ქარაფშუტული ელფერით უამბობდა მათს დამოკიდებულებას, უხერხულ მდგომარეობაში აგდებდა, როგორც ვალიკოს, ასევე სტუმრებსაც. იმ საღამოს მარია პავლოვ-

ნასთან რამდენიმე „სლავიანოფილსა“ და „დასავლეთელს“ მოეყარა თავი, აქვე იყვნენ ერთი სოციალ-დემოკრატი, ერთიც თეთლოვნი და ფილოსოფოსი ვლადიმირ სოლოვიოვი. ტიუხინი, რომელიც კნიაგინას ქმარს შორეულ ნათესავად მოუვიდოდა, მოგვიანებით მოვიდა, სოლოვიოვის გამოსვლამ, რომელიც ახლახან იყო პარიზიდან ჩამოსული და XX საუკუნეში ანტიქრისტეს გამოჩენაზე, პანმონოლიზმსა და რუსეთის სახელმწიფოებრივ ობსკურანტიზმზე ილაპარაკა. დიდი კამათი გამოიწვია, რაშაც ვალიკოს ექვებს უფრო დიდი აბრუ მისცა. მან ვერ გაარჩია „დამპალი ევროპის“ და პეტრე პირველის მოძულე სლავიანოფილების, ძველი ღრმა ტრადიციული რუსეთის მოწინააღმდეგე დასავლეთელი ეპიგონების, სოციალური სამართლიანობის მქადაგებელი კოსმოპოლიტის და რუსი პოეტის მიზანთა სხვაობა, რამეთუ ბოლოს და ბოლოს ყოველი მათგანის მსჯელობა რუსეთის ძლიერების, მისი მისიონური მოწოდების იდეით იყო გაპირობებული. როდესაც ვალიკო სახლში ბრუნდებოდა, ახლადგაცნობილმა ტიუხინმა რესტორან „მეტროპოლში“ ბოშებს სანახავად დაპატიჟა და დაჟინებული თხოვნის შემდეგ, ახლა აღარც ახსოვს, როგორღაც დაიყოლია, ალბათ მისადმი კეთილად განწყობილ მარია პავლოვნას ნათესავს ხათრი ვერ გაუტეხა. ის ღამე მათ რესტორანში გაათენეს. ტიუხინი ზედმეტად ეგზალტირებულ კაცად მოეჩვენა, ხიდან ჩამოვარდნილ და აბლაბუდას ძაფზე შერჩენილ ფოთოლს ჰგავდა, რომლის ბზრიაციც მოჩვენებითი და სხვა სიცოცხლის გამოვლენა იყო. ტიუხინს სასმელი მალე შოეკიდა. ბოშები სუფრაშთან შორეკა, ამღერა და აყვირა, მაგრამ არც სიმღერას უსმენდა, არც მათი ქოთქოთის გაეგებოდა რა, ფული დაუბრია და უხეშად გაყარა. შერე ვალიკოს მიაშტერდა სახეში:

— გიყურებთ და მშურს თქვენი, ღმერთი გწამთ?

ვალიკომ მხრები აიჩეჩა:

— არა მგონი.

— არ გწამთ და ასე წყნარად ხართ?

— მაშ რა ვქნა? — გაიღიმა ვალიკომ.

— მე ვერაფრით გამიგია ეს ანტიკური დოგმა, რომ სიბრძნე სიკვდილისთვის მზადებაში გამოიხატება. ჩემთვის უფრო სპინოზას აზრია მისადები, რომ სიქველე სიკვდილზე ფიქრი კი არ არის, არამედ სიცოცხლეზე. მაგრამ სპინოზა ზომ ქრისტიანი არ იყო?! გარდა ამისა, ეს მაინც თავის მოტყუებაა. — ტიუხინმა არაყი გადაჰკრა და

პკითხა: — მაშ რა გწამთ, თუ ღმერთი არა?

— რა ვიცი, ხშირად მიფიქრია, რომ ღმერთი ჯერ მხოლოდ იბადება, იგი ნამდვილად მოვა, როცა მას ადამიანები სრულყოფენ.

— გამოდის, რაღაც მაინც არსებობს?

— ის რაღაც შემთხვევითი და შეუცნობელი უნდა იყოს, ამიტომ მას სურს შეიცნოს თავის თავი და ამავე დროს იქცეს აუცილებლობად, დაშვიდრდეს სამუდამოდ. საფიქრებელია, რომ ამ მიზეზით იგი ერთიდან მრავლად განიფინა, ამიტომაც ერთი მიმართულებით მიდის ძიება, ყოველი სულდგმული ერთის შეცნობის იდეით არის შეპყრობილი, უთვალავი, უსაზღვრო კომბინაციით, უთვალავ ფორმაში ერთი და იგივე ექსპერიმენტი მიმდინარეობს და როცა იქმნება რაღაც რეალური კავშირები, ეს შემთხვევითობა მას კვლავ და კვლავ ამოწმებს, სათუთად უვლის, სვეწავს, მთიდან დაგორებულ თოვლის გუნდასავით მატულობს, სევადება და ალბათ ოდესმე ჭეშმარიტება შეწყერივით შემოვარდება ამ სამყაროში. ის თუ იქნება ღმერთი. თუკი მოესწრო...

— მაშასადამე ისიც დროშია განსაზღვრული?!

— მუდმივობის ანუ სიცარიელისაგან წარმოშობილი შემთხვევითობა ხომ უკვე დროით განისაზღვრება?

— და მხოლოდ ადამიანის აზრი არის მისი ლაბორატორიის ცენტრი?

— ვინ იცის?

— არა მგონია. მაშინ რატომღა მოჰკლავდა მას?

— იქნებ იმიტომ, რომ თვითონაც ასეთი დღე უწერია.

— და თქვენ ყოველივე ამისა გჯერათ?

— მაშინ როდესაც რაიმე იმედი გადაწურული მაქვს და ანაზღად შემთხვევითობა მეხმარება და მიმართლებს.

შემდეგ ტიუხინმა მამამისზე ილაპარაკა. ახლახან მომიკვდაო, თქვა.

— მამაჩემი არაფრად მაგდებდა. ბავშვობაში სასტიკად მექცეოდა, მწყინდა ეს, მაგრამ ბოლოს და ბოლოს ყოველთვის სამართლიანად მიმაჩნდა. მასთან შედარებით მართლაც არარაობა ვიყავი. შთელი ცხოვრება ვბაძავდი მას, სადაც გამდიოდა, მასავით მკაცრად ვიქცეოდი, სადაც გამდიოდა... და სადაც არა...

შემდეგ ტიუხინმა ტირილი დაიწყო, რატომღაც პატიებას ითხოვდა, ვალიკოსთვის ხელზე უნდოდა ეკოცნა, ძლივს გამოჰქაჩა შესასავსო მაგარი მკლავებიდან მჯა. ეს იყო მათი პირველი შეხვედრა, რო-

მელიც კარგად დაამახსოვრდა, 'მაგრამ ახლა რამ დაასიზმრა?..
დილით ტიუხინმა კარგ გუნებაზე გაიღვიძა. მთელი ღამე მკვლავ-
რებით ეძინა, დაისვენა, ამინდიც მშვენიერი გამოსულიყო. ცა სუსტი
მოწმენდილი და გამჭვირვალე მოჩანდა, წუხანდელი ავდარი ვითომც
არ ყოფილიყოს. სანამ მორიგე გუშინდელი „პიკნიკის“ ნარჩენებს
ახარისხებდა, მინა ტელეფონით შეუთანხმდა გუროვს, რომ ორი სა-
ათისთვის საბჭოს სხდომა მოეწვიათ, რომელსაც კომიტეტელები, ია-
საული მატვეივი და კაზაკების ორიოდე თავკაცი დაესწრებოდა. მე-
ორე ოთახში ნიკიფოროვნა, ეგოროვი, წოწოლა და ილიაში დავ-
თრებამოჩრილი, რაღაც გაურკვეველ ფორმაში ჩაცმული ახალგაზრდა
შემოვიდნენ. მათი მონაყოლიდან ტიუხინმა გაიგო, რომ ყველა ქარ-
თველი, გარდა ერთისა, დიდ ოთახში ჰყავთ იჯერჯერობით ჩამწყვდე-
ული. ის ერთი კორნილოვის ოფიცერი უნდა იყოს, ასე უთქვამთ
თვით ქართველებს, მარტო იგი გაუცალკევებიათ, გადაუყვანიათ ცი-
ხის სარდაფში. რამდენიმე კაცი უკვე დაკითხულია. ფორმიანმა ახალ-
გაზრდამ მაგიდაზე დავთრები გადაუშალა, სადაც ოქმები, ქართვე-
ლების სია და საბუთები ჩაეკერებინა. ტიუხინმა სალამოშდენ დაითხო-
ვა ისინი და დაკითხვების გაგრძელება მოითხოვა. ყველანი გავიდნენ,
ეგოროვი კი ფეხს ითრევედა, ყბა ჩვეულებრივზე მეტად მოქცეული
ნოუჩანდა, თვალები ჩასისხლიანებული ჰქონდა.

— რა? ნაბახუსევი ხარ? — ჰკითხა მინამ.

— არა, გეფიცებით, ვასილიჩ, როგორ გეკადრებათ, მე ის მინ-
დოდა მეტყვა, რომ ამ ქართველებს პეტროგრადის ნებართვა აქვთ,
სმონში ზელმოწერილი. აი, ნახეთ, — და ეგოროვმა მლიქვნელუ-
რად გაიღიმა, დავთარს მოჰკიდა ხელი, — ეს სახუმარო საქმე როდია,
არ არიან ეგენი კორნილოვები, კონტრას როგორღაც კოჭებში
ვცნობ, რა შეუძლიათ მოხუცებსა და ხეიბრებს, გავუშვათ, წავიდნენ.

ტიუხინს გადამწვარი არყის აქოთებული სუნი ეცა.

— დაიკარგე აქედან! შენ კინა გკითხავს! — დაიღრიალა მინამ და
ფეხზე წამოდგა. ეგოროვი ელდანაცემივით დერეფანში გავარდა.
„არა, გუშინ რა საქმე გავუკეთე, მაღლობაც არ მითხრა, სულ წავალ
ქედან, მიმიფურთხებია მაგათი ორას ორმოცდაათი მანეთისათვის“.
გულის სიღრმეში მაინც მართებულად მიაჩნდა ტიუხინის საქციელი,
მოსწონდა მისი სიმკაცრე. წუხელ იმ არარუსმა შილიციის უფროსმა
დაათრო და სთხოვა — ქართველები არაფითარი კონტრა არ არიან,
გავუშვით, იქნებ ტიუხინი მოთაფლოო. ეგოროვს ეგონა, ამ საქმეში

მარტო თვითონ იყო ჩათრეული, ის არ იცოდა, რომ მილიციის უფროსი დღეს დილით სხვებსაც მიუჩოჩდა. გუროვთან ქართულთათვის მიტეტის პეტრია მიიტანა, გუშინდელი ოპერაციის ჩატარების ისეთი სურათი დაუხატა, ვითომც მან და მისმა მილიციონერებმა დიდი როლი შეასრულეს კისლიაკოვის ლიკვიდაციის საქმეში. და, რაც მთავარია, ქალაქის მოსახლეობის უკმაყოფილება გაზვიადებულად აღწერა — ასეთი გახშირებული ტერორისტული აქტების მიზანშეუწონლობაზე გადაუკრა სიტყვა, თანაც წოწოლასთან მილიციონერი მიგზავნა, ქართველებისთვის გადასაცემად მოხარული ხორცი და პური გაატანა ბლომად.

საბჭოს კრება გუროვმა გახსნა. ჯერ იასაულ მატვეევს გაუწია რეკომენდაცია, როგორც უპარტიოს, მაგრამ სანდო და უკვე ერთგულუბაში გამოცდილ რევოლუციონერს. მუქარის ტონით თქვა, რომ ზოგიერთი შენიღბული კონტრრევოლუციონერი ზანდახან ხელს უშლის საბჭოს ოპერატიული გადაწყვეტილებების მიღებაში. აქეთ-იქიდან წამოსროლილ რეპლიკებს ყური არ ათხოვა. ეს ასე დიდხანს არ გაგრძელდებოდა, ამას ჩვენ მოვუვლიათ. ზოგადი მაგალითები მოიყვანა, ნელ-ნელა აუწია ხმას და ბოლოს ისე აყვირდა, ისეთი პათოსი გამოავლინა, რომ ყველა ჩაჩუმდა. მერე ცალი ხელი გალიფეს ჯიბეში ჩაიყო, გვეგონებოდათ, იარაღი უნდა ამოაძროსო, წარბი შეიკრა და მაცრად იკითხა:

— ვინ არის წინააღმდეგი?

მატვეევი ერთხმად აჩჩიეს საბჭოს წევრად. გუროვმა კისლიაკოვის და ჯარისკაცების შესახებაც ილაპარაკა.

— საჭიროა გამოვეყოთ რამდენიმე ზოლშევიკი, სამხედრო სარდლების წარმომადგენლობიდან სემიონ მოისეევიჩი იქნება. უნდა მოვაწყოთ ჯერ ესკადრონების კომიტეტების არჩევნები, მერე პოლკის საბჭოსი. ამდენ ხანს იქ ირღვეოდა დისციპლინა, აღმზრდელობითი მუშაობა არ ტარდებოდა; კისლიაკოვი, თვითონ ანარქისტი, ანარქისტული სულისკვთებითვე ზრდიდა ჯარისკაცებსაც. რევოლუციური არმიის დემოკრატიული ხელმძღვანელობის მეთოდი ესაჭიროება. ჯარი წითელი არმიისა და საბჭოთა ხელისუფლების მთლიანი კონტროლის ქვეშ უნდა გადავიდეს. ჯარისკაცებს შეპირდით ჯამავიროს — ას ორმოცდაათი მანეთი მარტოხელებს, ორას ორმოცდაათი მანეთი ცოლშევილიანებს.

— მაინც ვინ მოკლა კისლიაკოვი? — იკითხა ვილაცამ.

— მთვრალეები იყვნენ და თავი მოიკლეს. — თვალის არ დაახამ-
ხამა, ისე გამოქვედა ყოველი სიტყვა გუროვმა.

— კი მაგრამ როგორ?
— აი ასე, რევოლვერით.

— ამხანაგო გუროვ, — წამოდგა სემიონ მოისევეიჩი, — შენ გინ-
და თქვა, რომ ვინაიდან ისინი მასებს მოსწყდნენ, ჯარისკაცებს დას-
ცილდნენ და ცალკე ქეიფობდნენ, ამან გამოიწვია ეს ჯერ აუხსნელი
მკვლელობა და შემ მხრივ სადღაც ეს თვითმკვლელობა, არა?

— მე რაც მინდოდა, უკვე ვთქვი!

— კი მაგრამ რა საჭიროა ასეთი დაუჯერებელი ვერსიის შე-
თხზვა, — დაიბრანჭა სემიონ მოისევეიჩი.

— მე თქვენ გეუბნებით, თავი მოიკლეს და არავითარი სხვა აზ-
რი ამის შესახებ არ არსებობს, — ჯიუტად გაიმეორა გუროვმა.

შემდეგ ტიუხინი წამოდგა. გუროვის სიტყვები, რა თქმა უნდა,
ერთობ უხეშ, მოუქნელ და თეთრი ძაფით ნაკერ მტკიცებად მიაჩნდა,
გუნებაში გაეღიმა კიდეც, მაინც მას მიემხრო, იცოდა, რომ მთავარია
არა ის, თუ რას ამბობს, არამედ ვინ ამბობს და როგორ ამბობს. გარ-
და ამისა, სწამდა, რომ გენიალობა სხვა არაფერია, თუ არა ის, როცა
შეგნებულად შემოფარგლული ჭკუით უდგები ცხოვრების კონკრე-
ტულ ვითარებას. ტიუხინი და გუროვი ტელეფონით შეთანხმებული
იყვნენ, რომ მინა ქართველ კორნილოვებზე ზერელე ცნობას მიაწ-
ვდიდა საბჭოს, მაგრამ ახლა ტიუხინმა გადაიფიქრა, არ მოისურვა ამ
არეულ ჯამაათში ასეთ ქმედით საქმეებზე მსჯელობა: დაიწყება გა-
მოკითხვები, გამოითქმება სხვადასხვა ვარაუდები, ერთი სიტყვით,
ატყდება ლაყბობა და შესაძლოა რაღაც გაუთვალისწინებელი აზრით
წარმოიშვას, რაც ტიუხინის გეგმებში სულაც არ შედიოდა. ამიტომ
მინამ გადაწყვიტა საეკლესიო ქონების, მიწების შესახებ ელაპარაკა-

— ამხანაგებო, სამღვდელოებამ საბჭოთა მთავრობას ნამდვილი
ოზი განოჯცხადა. სინოდის ყოფილმა ობერპროკურორმა სამარინმა
ასმილიონიანი მართლმადიდებელი ხალხით შეშინება მოგვიანდომა.
გუშინ ხელში ჩავიგდეთ პატრიარქ ტიხონის მოწოდება, სადაც საეკ-
ლესიო კონტრევოლუციური მოძრაობის გეგმა დასახული. ამ დროს
ჩვენ ჯერ სამინისტრო მიწების კონფისკაციაც არ დაგვიწყია, — ტი-
უხინი შეჩერდა და საბჭოს წევრებს გადახედა. — ამხანაგებო! —
თქვა მან და უეცრად გაახსენდა, თუ როგორ უმიზეზოდ გაწითლდა
გუშინწინ, ამ მოგონებამ ოფლი დაასხა, სირცხვილის აღმური მოჭ-

კიდა. მინა ხედავდა თავის თავს, გარშემორტყმულს ამ უბრალო, უბრალო ადამიანებით, წარმოიდგინა, რომ იგი სულ უცხო ვინმეა, ვინმე უცხო, ვითომც ისინიც ასეთივე თვალთ შესცქერიან მას, დაიბნა, იმ არტისტს დაემსგავსა, რომელსაც სცენაზე როლი დაავიწყდა და აღარ იცის რა ქნას, რა მოიმოქმედოს, სად წაილოს ხელები, რა თქვას, უხერხული მდგომარეობა შეიქმნა. ეს ამხელა კაცი, გაწითლებული და უშუბლზე ოფლდასწმული, უმწეოდ აცეცებდა თვალებს და ხმას ვეღარ იღებდა. „ისევ ცუდად გახდა“, — მოესმა მინას სემიონ მოსევევიჩის ხმა. „წყალი, წყალი“, — დაფაცურდნენ ოთახში. ამ დამამცირებელმა ზრუნვამ და თავის თავზე გაბრაზებამ წამს გონს მოიყვანა, როგორც ჩხუბში კარგად მოქნეულ მუშტს დააყოლებენ, ისე იღრიალა:

— თქვენ თვითონ დალიეთ! მე ვამბობ, რომ ის ღლაბი კადეტი, კორნილოვებიც და, საერთოდ, ყველა, ვინც კი გაივლებს გულში საბჭოთა ხელისუფლების ღლაბს, რევოლუციურ პასუხისმგებლობას ვერ გადაურჩება! — ეს უკვე ნამდვილად საშიში, ვეება ტიუხინი იყო — წამოწითლებული, მაგრამ ხეშეში მზერით. იგი კიდევ ცოტა ზანს დარჩა, სანამ ჯარისკაცებთან გასაგზავნ ჯგუფს შეარჩევდნენ, სხვა საკითხების განხილვას აღარ მოუცადა, გადაუდებელი საქმე მოიმიზეხა და ქუჩაში გამოეპარდა. ვაჭარ სერგეევის სახლში დაპატიმრებული ახალგაზრდა კადეტის სიძულვილით დანაკვეთილზე მდებარე თვალები გაახსენდა, თავის თავზე გული მოუვიდა, რატომ იქვე არ მოსპო და გაანადგურა, არ წაშალა ამ ქვეყნიდან ბოროტების გაღვივებული ძესლი. უმისამართოდ გაჭენებული თავის ბაჩა ცხენი რევკომის შენობისაკენ მოატრიალა. დღესვე, ახლავე გამოასწორებს თავის შეცდომას. მხოლოდ დაუნდობლობა! არავითარი ხელმოშვებულობა! ახლავე დაიხვრიტება ეს გველის წიწილი, რა საჭირო იყო მისი ცოცხლად აყვანა? თვითონ, თავისი ხელით უნდა დახვრიტოს, თავისი ხელით, სამაგალითოდ — რევოლუციის მტრები! მშინ აბუეტური აქრები არ მოუვა თავში. მისი მონაწილეობითა და განკარგულებით საკმაო სისხლი იყო დაღვრილი, მაგრამ პირადად კი ჯერ კაცი არ მოეკლა. პეტროგრადში ტერორისტების ბუნავში ატეხილი სროლისას მისი ტყვიით ოფიცერი წაიქცა, თუმცა მოკვდა თუ არა, არეულობაში ვეღარ გაიგო. მშინ არც ფიქრობდა, მართო თვითონ ხომ არ აკეთებდა, ყველანი ერთად დიდი საქმის გულისთვის ჩადიოდნენ ამას, აი, საკუთარი ხელით მოკვლა უკვე პირდაპირი ამბავია, ბუნე-

ბის წინაშეც პირადი პასუხისმგებლობაა. განკარგულების გაცემა გრ-
თია და საკუთარი ხელით დახვრეტა — 'მეორე. აქ განსაკუთრებული
სიმტკიცეა გამოსაჩენი, მას ეყოფა ნებისყოფა. ბოლოს და ბოლოს
ყველაფერი შეჩვევაა. ახსოვს, 'ბავშვობაში პირველად ქათამი რომ
დააკვლევინეს, როგორ განიცადა, ფიზიკურად შეიგრძნო, რომ სიცო-
ცხლეს სპობდა. საკუთარი სხეულის ნაწილად ეჩვენა ხელისგულში
მფეთქავი ფრინველის მსურვალე კისერი, 'სიც ხომ ცოცხალი იყო
ჯერ. უფროსები გამომცდელად დუმდნენ გარშემო, ეს აუცილებელი
ჩანდა, მამაკაცს სისხლისა არ უნდა შინებოდა. მანაც აკანკალებული
ხელით გამოუსვა დანა.

ჯალათობა ვაჟკაცობის ბოლო გამოცდაა, შეუძლებელი შემდეგ
ალარაფერია და ცხოვრებაშიც მთლიანად თავისუფალი, დამოუკიდე-
ბელი ხდები. უპირველესი ვალი ამჯერად მტრების არდანლობაა, გან-
საკუთრებით ისეთი მტაცებლების, როგორიც ეს ყვითელპირა ბახა-
ლაა.

შემოგებებულ დარაჯს მიუვდო თუ არა ცხენი, კაბინეტში აირბი-
ნა, მაგიდის უჯრა გამოსწია, ჯიბიდან ამოღებული პისტოლეტი რე-
კოლვერით შეცვალა, ვაზნები გაუსინჯა, გადაატრიალ-გადმოატრი-
ალა. ტარს ისე შოუჭირა, თითქოს ირგებს ან ვიღაცას ხელს ართმევ-
სო, მერე ჩვეულებისამებრ ქამარში გაიჩქო. ვიდრე ეგოროვს მონა-
ხვდნენ, რომელსაც გუროვის მოსაცდელი ოთახის სავარძელში ჩას-
თინებოდა, ტიუხინს მოახსენეს — სერგეევის სახლში დაბატონებულ-
მა კადეტმა თავი ჩამოიხრჩო.

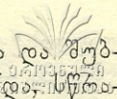
ეგრეც ვიცოდი, რომ ეგ გველის წიწილა რამეს ჩაიდენდა, — შეჭ-
ყვირა მინამ, გულის გუნჭულში კი შვება იგრძნო: განგება თითქოს
ინდობდა, აცილებდა ზედმეტ ბოროტებაში მონაწილეობას, საკუთა-
რი თავის წინაშე კი ალაღმართალი, გაზრდილი და გამაგრებული
დარჩა. აკი გუნებაში უკვე გადაწყვეტილება მიღებული ჰქონდა. რა
განსხვავებაა, უკან ხომ აღარ დაიხევდა? შეიძლება ჩაითვალოს, ამ
ზღვარსაც გადააბიჯა.

წოწოლასთან ერთად, რომელმაც ეს ამბავი მოუტანა, 'სასწრაფოდ
საკანისავენ გაეშურა, სადაც ბრძანების მოლოდინში გვამისათვის ჯერ
ხელი არ ეხლოთ. საკანში ბნელოდა. ტიუხინმა ფეხი წაჰკრა ხესავით
დაგდებულ სხეულს.

— საცვლები ფარულად გაუხდია, დაუგრეხია, კედლის ბუხრის
ზემოთა სარქველის სახელურზე გამოუბამს მარყუჟი და ჩამოკიდე-

ბულა, — დაწვრილებით ამცნობდა საქმის ვითარებას წოწოლა.

სინათლის მოსატანად წასულ მედილეგეს მინა ივიწროდ დაეხმარა. ში დაელოდა და როცა კრაქით ხელში, იმის შიშით — არ ჩამიქრესო, ნელი ნაბიჯით მიუახლოვდა მინას, ამ უკანასკნელმა თავებაში ისეთი სთხლიშა, რომ ნასროლი ტალახის გუნდასავით ცემენტის იატაკს მიაწება. შემდეგ კედელზე აკრული წოწოლა გაჯორა და დაემუქრა, გარეთ კი სირბილ-სირბილით წამოსულ, დაფეთებულ ეგოროვს შეუკურთხა, მოახტა ცხენს და ქალაქგარეთ ნაქირავები ბინისაკენ გასწია. კვირტებგამოღებულ ხეებით შემორავულ, ერთნაირად ბატარა, მაგრამ კოტტა აგურის სახლებს მიუახლოვდა, მიხვდა, ამ შუადღეს მისი მისვლა არაფერს საჭიროებდა, ლაპარაკს მონატრებული მარტოხელა მოხუცი დიასახლისი თუ გააღიზიანებდა, თორემ სხვა ვერას შეეყრებოდა აქ. თავს გამოფიტულად, ხალისდაკარგულად გრძნობდა. ცხენი მოაბრუნა, სადავე დაუმოკლა და ჩორთით ისევ ქალაქისკენ გამოსწია. თავდაპირველად ასეთი უცნაურობები მაშინ დასჩემდა, როცა მომავლდავმა მამამისმა 'ვასილი ვასილიჩმა მისი ნახვა მოისურვა. მინას უჩინ სერიოზულად სიკვდილზე არასოდეს უფიქრია, არასოდეს განუცდია მისი არსებობა, და როდესაც მამამისი, ეს კლდეკაცი, სასიკვდილო სარეცელზე უსუსური და შეშინებული დაინახა და როცა დიდმა ვასილიმ აცრემლებულმა უთხრა: — ვაჟაკობა სულ სისულელე ყოფილაო, როგორც პწკენით ატირებული ჩვილი ზავში, ისე ჩაერთო, თითქოს უგრძნეულოდ ხელი ჰკრეს 'და უფსკრულში გადასაჩხხად განეწირაო. წამოხტა, არც არავის დამშვიდობებია, ისე გაიქცა. დიდხანს მიბზობდა, იფიქრებდით — ვიღაცის გასწრება უნდაო, თვითონ კი გრძნობდა, ის ვიღაცა ზურგზე რომ აჯდა და დახრჩობას უბირებდა. სახლში ციებ-ცხელება აუვარდა. ველარაფერმა დააწყნარა, ვერც ნიშადურის სპირტმა, ვერც ცხელ წყალში დეხის ჩაყოფამ, ძილმაც ბევრი აწვალა, მხოლოდ განთიადისას შეივარდომა. გაზოიძინა თუ არა, მეორე დღეს სავსებით დაწყნარებული ადგა. საპარიკმახეროში გაეცინა კიდევ გუშინდელ სილაჩრზე, მაგრამ როცა გაიბარსა და მამის მონახულება განიზრახა, კვლავ პანიკამ შეიპყრო. ეტლი გაისტუმრა, დეხით გავივლი და ისე მივალო, გაიფიქრა, შუაგზაზე კი გადაწყვიტა სახლში დაბრუნებულიყო და აღარასოდეს მისულებო მასთან. ჩქარა მოკვდეს თუ კვდება, მერე ყველაფერი ძველებურად წავა“, — დაამედა მან თავისთავი. საუბედუროდ, ასე არ მოხდა. 'დსაფლავების დღეს სილაჩრის შეტევამ ისევ

წამოუარა. გამოთხოვებისას, როდესაც თავს ძალა დაატანა და შუბ-
 ლზე ემთხვია, ეგონა მარმარილოს ქვეს აკოცაო, შეძრწუნდა და სწრა-
 ფად მოსცილდა იქაურობას, ნათესავებს, რომელთაც მისი დაკავება
 მონღღომეს, ხელიც კი აჰკრა და გაიქცა. ახლა უკვე ველარაფერს და-
 უყავშირა ეს შფოთი, ეჭვიც შეეპარა — ვაი თუ სულ ასე დადრჩე
 და ველარაფრით მოვიშოროო. თავს კუბოში ან მიწაში მატლებდახ-
 ვეულს ხედავდა, ყველა, ვინც გარშემო ტრიალებდა, ჩონჩხებად
 ელანდებოდა. „სულ რამდენიმე ათეული წელია საჭირო, რომ ეს
 მოხდეს“, — ფიქრობდა იგი. — ეს ისე მალე გაირბენს, ვერც შენიშ-
 ნავ. არადა რა აცინებთ, ან რა ალაპარაკებთ ამ სულელებს, თავს
 იტყუებენ, უბედურები. ყველაფერი, რასაც კი ცხოვრებას უწოდებ-
 ნენ, სიკვდილზე ფიქრის აცილების ფანდთა სისტემაა. მარტივად —
 კაცობრიობა იმ ერთ დიდ რიგად შეიძლება წარმოიდგინო, რომელიც
 ყოველ სეკუნდში სასაკლავოსაკენ მიიწევს“. 'მერე შეეცადა გრძნო-
 ბისთვის აზრი დაეპირისპირებინა, თუმცაღა აზრი ნათელი და ჭეშმა-
 რიტი იყო, გრძნობა მაინც რაღაცნაირად ქოტურად ცდილობდა აზ-
 რის ლოგიკის არეგდარეგას, უღმობელი ჭეშმარიტების უგულვებელ-
 ყოდვას და, რასაკვირველია, ვერ ახერხებდა. 'ამიტომ თრთოდა, რაიმე
 ახალ დასაბუთებას ეძებდა სასომიხდილი. ალბათ, ბედნიერნი არიან
 მორწმუნენი... თუ ღმერთიც ფანდია?... მაშ რა დანიშნულება აქვს
 აღამიანს?

დაკითხვის შემდეგ ქართველებს დიდი იმედი მიეცათ. ყველა იმას
 გაიძახოდა, კარგად გვექცეოდნენ და ზერეულად დაგვიკითხესო. მხო-
 ლოდ ლადი ჭყონიას და იშხნელების ოჯახს შეხვდათ ვიღაც ოხერი,
 რკინიგზელის, გიმნაზისტის თუ რაღაც გაუარკვეველ ფორმაში გამო-
 წყობილი ახალგაზრდა.

— შიზოფრენია, არა? — ჰკითხა მან ჭყონიას ირონიული ღიმი-
 ლით და საჩვენებელი თითი საფეთქელთან შეატრიალ-შემოატრიალა.
 ბატონ ლადის აღარც ახსოვდა, რომ სანიტარული მატარებლის
 დაგთარში მის „ავადმყოფობას“ ასე ერქვა. ყოველ მოსალოდნელ
 კითხვაზე პასუხები მზად ჰქონდა, ეს კი გადაავიწყდა, ამიტომ აირია,
 შეშინდა, დალაგებულად ვერაფერი თქვა. შემდეგ შეკითხვებზე, რაც
 იყო და არა, როგორც გამომძიებელს ეწადა, ისე პასუხობდა. სოცი-
 ალ-დემოკრატიულ მოძრაობას მართალია ჩამოსცილდა, სამაგიეროდ
 ბოლშევიკების ღონისძიებები მიზანშეწონილად შიანდა, ამას ყველა

დაუდასტურებს, ვისაც კი უნდა ჰკითხოს პატივცემულმა გამოძიებელმა, — ყვებოდა იგი. — ისიც მართალია, რომ პეტროგრადში არადელის ფანტაზიებს, ივერიელთა პოლკის შედგენის გეგმას ეწინააღმდეგებოდა...

— მაშასადამე, — ჩაწერა გამოძიებელმა, — არადელს თეთრგვარდიელთა პოლკი ჰყავდა, რომელსაც ამზადებდა საბჭოთა ხელისუფლების წინააღმდეგ საბრძოლველად.

— არა, ეს მთლად ასე არაა, იმიტომ რომ...

— როგორ თუ ასე არაა? ჩვენ ვიცით არადელი ვინც არის, — უკმაყოფილოდ გააწყვეტინა გამოძიებელმა და წერა შეაჩერა.

— არა, რა თქმა უნდა, ეგრეც იზამდნენ, საქართველოში როცა ჩავიდოდნენ, არადელი ხომ ცნობილი ანარქისტია, — მოინადირა გამოძიებლის გული ბატონმა ლადიმ.

რაც უფრო მეტ აზდაუბდას ჰყვებოდა, რაც მეტ დანაშაულს აწერდა არადელს, მით მეტად მოსდიოდა გული მასზე და თავიც მართალი ეგონა. „კაცმა რომ თქვას, რა დასანდობია არადელი, დიდი ხანია უნდა მოეკლათ ან ჩხუბში, ან დუელში, ან პოლიციაში და, საერთოდ, მის წილ ამდენი ხალხის გაწირვა რა საკადრისია“. როცა ჰყონია დაკითხვიდან ბრუნდებოდა, ერთი კი გაივლო გულში, რომ რაღაც ზნეწამხდარ საქმეში გახვიეს, მაგრამ, როგორც ჭეშმარიტ ფილოსოფოსს შეეფერებოდა, თავი დაიმშვიდა: ჯერ ერთი, იტყობა, არადელს უმაგისოდაც თავსაყრელად აქვს ბრალდებები, აბა რატომ მართო ის გაცალკევებს? მერედა თვით ლადი ჰყონია ახალგაზრდა ან უცოლშვილო რომ იყოს — სხვა საქმეა, შეიძლებოდა თავის დადება, მართალია, სულელურად, მაგრამ მაინც ცაქკაცობისთვის... მას კი ვათხოვილი ქალიშვილი ჰყავს, შვილიშვილი, სიძე... და მერე რაც უფრო მალე მოხდება მოსახდენი, ისა სჯობია: დროა კაცობრიობა გაერთიანდეს და, რა თქმა უნდა, უკეთესია ეს გაკეთდეს სოციალური სანიართლიანობის საფუძველზე, როგორც ამას კომუნისტები ისახავენ მიზნად. ოთახში დაბრუნებულ ბატონ ლადის თავის ჩიხი-მახობი კუთხეში მიექუჩებინა, ზედ ზურგით მისწოლოდა მაგრად, გეგონებოდათ, ვიღაცამ მათი წართმევა მოუნდომა და ამიტომ ზის ასე გაბუებულიო. ქალბატონ შუნისაც კი, რომელსაც ყველაფერი აინტერესებდა, მოკლედ და უხალისოდ პასუხობდა.

ადამიანის სიცოცხლეს ქალბატონ შუნისათვის ორ ფარგალში დატრიალებულ ფიქრებსა, მოქმედებებსა და გრძნობებში ჰქონდა გა-

მართლება. პირველი ბავშვობის ხანით განისაზღვრებოდა, როდესაც ნებიერი, საუცხოო გარემო მხოლოდ ერთადერთი და განსაკუთრებული კავშირით შეკრული ზღაპრული მომავლის წინასამყაროდ ეჩვენება ადამიანს, სადაც იგი მომთხოვნი მაყურებელია და რაც კი რამ ხდება, ყველაფერი მისთვის განკუთვნილი ჰგონია. მეორე — ცხოვრების იმ ბრუნვად, სადაც უნდა შეეცადო თვით შეჰკრა რაღაც წრე, შენ თვითონ გააღვივო სიკეთის ის ნაღვერდალი, რომელიც სიცოცხლის ხალისად გამოგაყოლა ბავშვობამ. ქალბატონ შუნიას ამ რწმენას დაჰყვებოდა სინანულის სამუდამოდ დანაკლისის გრძნობა, ის შეგნება, რომ რარიგ წარმატებითაც უნდა დაგვირგვინდეს მისწრაფებები, რარიგ ბედნიერი შუქითაც უნდა განათდეს მათი შინასკნელი ატმოსფერო, რაღაც განუმეორებელი მაინც დაიკარგება, იმ პირველქმნილი მომხიბვლელობის აღდგენა აღარ მოხერხდება. არც ის მოხდება, ისე იცხოვრო, როგორც ბავშვობაში, ბუნებრივი რეაქციების ამარა, დაშრევებული პირობითობის ზეგავლენის უმისოდ, როდესაც ჯერ კიდევ არა ხარ შეგუებული უფროსების მიერ დაძალებულ ყალიბებს. ლამაზი სანახევია სერზე წამოსკუბებული მთვარე, ხის ტოტებში გახლართული მუშტისოდენა ვარსკვლავები, ციციანთელების ფერხული, მაგრამ ვიდაც სხვისთვის რა კავშირი აქვს ამას შინაურ ცხოველებზე შებმული ზანზალაკების უღარუნთან. მზის ამოსვლა საოცრებაა, მაგრამ არანაკლებად საინტერესოა ივენახში ჩამჯდარი გარინდული ბავშვი, რომელიც დახუნძლულ წითლად აღუებულ ყურძენს იმდენ ხანს შეჰყურებს, სანამ ვინმე არ დაუძახებს და იგონს არ მოიყვანს. ქალბატონი შუნია ცხოვრებაში არაფერს ისე არ დაუინტერესებია, როგორც მოჩუქურთმებულ ხის მოაჯირიან ფართო აივანზე ბებუას მიერ დაპურებული ყარბის მონაყოლს „მთელი დუნიას“ ამბის შესახებ, რომელიც თვალბაჭუნა ვარსკვლავებიდან წამოსულ გაუთაგებელ ჭრიჭინს მოსდევდა თითქოს. არც რამ ყოფილა ჭრიანტელის კერძნედ გემრიელი, რომელიც გაგანია სიცხეში შეექცეოდა ხოლმე ცაცხვების ჩრდილქვეშ, ქვის მრგვალ მაგიდასთან შემოკრებილი მთელი ოჯახი. რა არის სხვისთვის ოცდასამი მაისის კოხინჯრობა, მსხვერპლის შეწირვით, ცეკვით, სიმღერით და თამაშით! თუგინდ შობის დღესასწაული, ახალი წელი, როცა მთელი ახლო ნათესავები მათთან იყრიდნენ თავს! ახალი წელიწადის გათენება მათ დიდ სოფლის სახლში ყველას ეშურებოდა. ბავშვები გვიანობამდე არ იძინებდნენ, ნებაზე იყვნენ მიშვებული, ოინბაზობაზე ეჭირათ თვალი,

ერთმანეთს აქეზებდნენ, ჩემეტდნენ, ყვილ-ხვილით მაინც მაინც ალვაზაზისა და გოზინაყის გაკეთებაში ჩაბმულ უფროსებს ებღალღებოდნენ ფეხებში. ძიძა-გაძღვლები ვითომც ყურადღებას არ აქცევდნენ, მაგრამ როცა თავს გავიდოდნენ და ბუდრუგანაობას აღარ იშლიდნენ, დასაოკებლად მსუბუქად დაასაქმებდნენ. შუნიასავით შუაღამემდე იწვიათად თუ რომელიმე ბავშვი სძლებდა. როცა პატარა შუნიას, ძიღმორეულს სათუთად ჩააწვენდნენ ლოგინში, კიდევ კარგა ხანს ესმოდა ბუხრის ლულუნი, მისგან გამოკრობილ სინათლეში ხედავდა, თუ როგორ ანთებდა მამა ხატების წინ სანთლებს, იჩოქებდა, ლოცულობდა, დილაადრიან შემოსატანად და ჩამოსარიგებლად როგორ ამზადებდა ვერცხლის დოქს წითელი ღვინით, ალაგებდა გოზინაყს, შაქარს, როგორი მოწიწებით გადასწმენდა ხავერდის ნაჭრით პატარა მოოქროვილ ხატს, პირჯვარს გადაიწერდა და მასაც სინზე სდებდა. პატარა შუნიამ იცოდა საღმრთო წერილი. დიდმარხვისას მღვდელს ერთი სიტყვაც რომ დაეკლო, ისეთ ზღუქუნს მორთავდა, რომ შეწუხებული მშობლები ეკლესიიდან თუ გამოიყვანდნენ და სხვა რამეზე გადაატანიებდნენ ყურადღებას, თორემ მისი გულამოსკენილი ტირილი იქაურობას იკლებდა. ყველას ეგონა, რომ შუნია ზედმეტად ღვთისმოსავი ქალი დადგებოდა, მაგრამ მისმა მხიარულმა ქალიშვილობამ ეს იმედი ვერ გააშართლა. თავი მორწმუნედ თვითონ არ მიაჩნდა, რამეთუ ღმერთთან დამოკიდებულება იდეალურის გამოვლენად წარმოედგინა, რისი ძალაც, იცოდა, არ შესწევდა. ახლა საკუთარი ოჯახის თვალად ნინოს თვლიდა, დარწმუნებული იყო, ის სიქველე, რომელიც მთ ოჯახს მრსდგამდა, ნინოსთვის გადაებერტყა განგებას. მართალია, ირაკლი ძლიერ უყვარდა, მაგრამ მასში სიმტკიცეს ვერ ხედავდა, არც მისი ვაჟყაცური პრეტენზიებისა არა ეჯერა რა, თავის მეუღლეს ამსგავსებდა, განათლებულ კაცს, კარგ ექიმს, მჭევრი ენის პატრონს და ამავე დროს ტრახახასაც, ცოტა მფრთხალსაც. და თუ ნინოსთან არა თუ მეგობრული ურთიერთობა ჰქონდა, არამედ ემორჩილებოდა კიდევ მას, ირაკლის ყოველ ნაბიჯს მეურვეობას უწევდა და მოსალოდნელი გაუგებრობიდან დასაზღვევად, ხან შენიღბული ფორმით და ხან გულუბრყვილოდ რჩევა-დარიგებას აძლევდა.

ირაკლის გამომძიებელთან დაუძახეს თუ არა, ქალბატონმა შუნიამ მისთვის უჩვეულოდ თავშეკავებულად და დინჯად დამარცვლა:

— უპირველეს ყოვლისა ყველანი სიკვდილის შვილები ვართ, —

მერე კი, როცა წემკრთალი ირაკლი გაიყვანეს, წამოიძახა: — ეგ მა-
მაოხრის შვილები აღარ გვეშვებიან?!

ქალბატონ უშნიას უყვარდა ლაპარაკში ცხარე რუსული გამო-
თქმების ხმარება, მაგრამ მას შემდეგ, რაც არმავირში მოხვდნენ, ერ-
თხელაც არ მოსდგომია პირზე რუსული სიტყვა — ქართულად იწყე-
ვებოდა.

გამომძიებელი ირაკლის ტოლი ყმაწვილი იქნებოდა. თვალებით
უბრძანა დამჯდარიყო, მერე არაფერს ამბობდა და საწერი მაგიდის
უკრებში დიდხანს იქექებოდა, ვითომ რაღაცას ეძებდა. ირაკლი ეკ-
ლებზე იჯდა, ყოველ მის მოძრაობას გულისფანქვალთ ადევნებდა
თვალს, სურდა მიმხედარიყო, რა რეალური საშიშროების წინაშე
იდგა, როგორ მოექცეოდა ეს მისი კბილა ბიჭი. გამომძიებელს სი-
ამოვნებდა, რომ შალალი წრის სალონებში ნათრევი, კარგად ნაცხოვ-
რები და, ალბათ, ლამაზ ქალებშიც თავმოწონებული მდიდარი ვაყ-
ბატონი მის ხელში იყო და მას, ღარიბი გლეხის შვილს, ასე მონუ-
რად შესცქეროდა თვალებში.

— ჰო, ესე იგი, თქვენ მოხალისეთა ჯარის, უფრო ზუსტად —
კორნილოვცების ოფიცერი ბრძანდებით, — როგორც იყო, სტყიკა
შუბლში მან.

— რას ბრძანებთ, რომელი კორნილოვის? მე, როგორც ყველა
ახალგაზრდა, მხოლოდ ჯარში ვიყავი.

— მე კი არ ვყოფილვარ მეფის ჯარში, — ნიშნის მოგებით თქვა
გამომძიებელმა.

— ჰმ, თქვენ, — გაიღიმა მლიქვნელურად ირაკლიმ, ეძებდა რა-
იმე ქათინაურს, მაგრამ ვერ მოენახა შესაფერი სიტყვა, არც იყო
ღარწმუნებული, გაუგებდნენ თუ არა, ამიტომ ისევ თავის გაჭირვებას
დაუბრუნდა. — იცით, ექვსი თვე მძიმედ დაჭრილი ჰოსპიტალში ვი-
წეკი, სულ ორი კვირაა, რაც გამომწერეს.

გამომძიებელმა დამცინავი ღიმილით შეხედა ირაკლის მოვარაყე-
ბულ ჯოხს.

— თუ გნებავთ სწორე იცოდეთ, მე ჯერ კიდევ 1912 წელს ვიღებ-
დი მონაწილეობას სტუდენტთა და ჯარისკაცთა გამოსვლებში თბი-
ლისში, — ირაკლი აღელვებული ლაპარაკობდა, ეს ეპიზოდი რომ მო-
უვიდა აზრად, გაეხარდა, დააიმედა თავის თავი, ტყუილს ვერ დასწა-
მებდნენ, კადეტთა კორპუსში ხომ მართლაც მოხდა მსგავსი შემ-
თხვევა?!

— კეთილი და პატიოსანი, — გამოცვალა რატომღაც კილო გამოძიებელმა და როგორც მასწავლებელი კარგად მოპასუხებოდა: — ჰო, ჰო, ამის დაჯერება, უდავოდ, შეიძლება, მაგრამ აი, თქვენ, ყოფილ ოფიცერს ხომ შემოგრჩათ ღირსება? — იგი გაჩუმდა. პასუხის მოლოდინში ირაკლის შეაქცქერდა. ირაკლის ვერაფერი გაეგო. „ოფიცერს“ რომ უწოდებდნენ, ელეთ-მელეთი მოსდიოდა:

— რა ღირსება?

— როგორ თუ რა, ადამიანის ღირსება!

— ჰა? დიახ, — გაახსენდა ირაკლის, არ იცოდა რა ექტევა, ეს კითხვა რაღაც დაუმთავრებლად, პროვოკაციულად მოეჩვენა, მაგრამ გამოძიებლის ჩაღამებული თვალები პირიქით, სათქმელად ამხნეებდნენ, დასტურს ელოდნენ.

— როგორ გითხრათ... იციო...

— როგორ მითხრათ და, მე ვფიქრობ, რომ ყოველმა წესიერმა ადამიანმა, ვინც უნდა იყოს იგი, ღირსება და ნამუსი არ უნდა დაკარგოს, — დოქტორალურად, მაგრამ რაღაც მზაკვრული მახვილაკით თქვა მან. — ასე არ არის?

— დიახ, დიახ... — მთლად დაიბნა ირაკლი.

— ამიტომ თქვენ, როგორც კეთილშობილ და პატიოსან ადამიანს, — გამოძიებლის ტონში ირონია არ შეიმჩნეოდა, — არ დაგატანთ ძალას, თუ არ გინდათ, ნუ იტყვიოთ, მე უბრალოდ მოვალე ვარ შეგეკითხოთ, იყო თუ არა არადელი ივერიელთა პოლკის მეთაური, რომელიც მან პეტროგრადში საბჭოთა ხელისუფლების წინააღმდეგ საბრძოლველად შეადგინა?

ირაკლიმ მელოტ თავზე გადაისვა ხელი, ეს სიმართლეს არ შეესატყვისებოდა, მაგრამ რახან ასე ჰქონიათ გადაწყვეტილი და ასე სჯერათ, რას დაუმტკიცებ, ან როგორ? რაც მთავარია, ეტყოდა, არ იცოდნენ ამ საქმეში მისი როლის ამბავი, თორემ ასე კეთილგანწყობით არ ესაუბრებოდნენ, მის მოწმეობასაც არ მოისურვებდნენ. არა და ეს ხომ... სასწრაფოდ ყველაფერზე კვერი უნდა დაუკრას, თორემ თუ შეიტყეს, მერე გვიან იქნება.

— არა, თუ არ გნებავთ, ნუ იტყვიოთ, მე ძალას არ გატანთ, — განაგრძობდა გაუგებარ თამაშს გამოძიებელი.

„ნამდვილად წესიერი ბიჭი ჩანს, — გაიმხნევა თავი ირაკლიმ. —

კარგები და ცუდები ყველგან არიან, ბოლოს და ბოლოს ჩემთვისაც ხომ ადამიანის ღირსებაა მთავარი...”

— ყველაფერი გცოდნიათ, მაგრამ ამ ჩვენების მოცემასზე უარს ვაცხადებ, — არადაშაჯერებლად წაილულულა მან. სიჩუმე ჩამოვარდა. ირაკლი უკვე ნანობდა, ასე რომ წაიყოყლოჩინა, კარგს აღარაფერს მოელოდა. მგონი, გაება გამომძიებლის 'მახეში. გაახსენდა საბჭოთა მილიციასა და „ჩეკაზე“ მონაყოლი საშინელებები. შემოვარდება ახლა ვინმე ტლუ გლეხის ბიჭი, წათრევს სადღაც ჯურღმულში და წამებას დაუწყებენ. გამომძიებელმა ისევ ირონიულად გაიღიმა, ოქმში რაღაც ჩაწერა, ხმამაღლა და გარკვევით წაიკითხა:

„მე ვიცი, რომ არადელმა პეტროგრადში საბჭოთა ხელისუფლების წინააღმდეგ საბრძოლველად შეადგინა „ივერიელთა პოლკი“, მაგრამ ამის შესახებ ჩვენებს ვერ მოგცემთ, ვინაიდან ასეთი საქციელი ადამიანის ღირსების შელახვად მიმაჩნია.“

— დიახ, დიახ, — მოეშვა გულზე ირაკლის. გამომძიებელს შემდეგ ბევრი აღარაფერი უკითხავს, ფეხზე წამოდგა, ოქმი მოუტრიალა პირისპირ მჯდომ ირაკლის და უთხრა:

წაიკითხეთ და ხელი მოაწერეთ, გასინჯეთ, ყველაფერი ისეა თუ არა ჩაწერილი, როგორცა თქვით. ამის უფლება თქვენ გაქვთ.

ბოლო სიტყვებში დაცინვამ გაიხშინა, მაგრამ გახარებულმა ირაკლიმ ყურადღება არ მიაქცია. ზრდილობიანად გაიღიმა, თავი გადაიქნია, რაც იმას ნიშნავდა, როგორ გეკადრებათ — გენდობითო. ხელს აწერდა, თან ჯერ კიდევ დაუკითხავად დარჩენილ ქართველებს გადაავლო სათითაოდ გონების თვალი — ვის შეეძლო „ივერიელთა პოლკზე“ ეთქვა რაიმე. შიშობდა ერთბაშად არ დახგრეულიყო ასე იოლად, ლიტონი სიტყვებით შეკოწიწებული თავშესაფარი. ჩანს, ჯერ არაფერი უთქვამთ, მაგრამ რა იცი, არავის წამოსცდეს, რომ ირაკლი ერია ამ საქმეში. თუმცა რა? „ივერიელთა პოლკი“ ხომ ისე, ტყუილ-უბრალო ლაპარაკი გამოდგა.

— როდის გავვიშვებენ? — უფრო თავისი პასუხით ნაყიდი დამოუკიდებლობის განსამტკიცებლად, ვიდრე საკითხის გასარკვევად იკითხა მან. უკვე პრეტენზია ჰქონდა ამისი, ვინაიდან მისგან რასაც მოითხოვდნენ, პირნათლად შეასრულა. გამომძიებელმა თავდაპირველი მკაცრი იერი მიიღო, არ უპასუხა, არც დაემშვიდობა უადგილოდ ზრდილობიან პატიმარს. „ეჰ, — გაიფიქრა დერეფანში ირაკლიმ, — ცოლშვილიანი ვიყო ერთი, ყველას წინაშე ვალი მქონდეს მოხდილი,

მე ვიცი, როგორც ველაპარაკებოდით ამ ხეპრე გამოძიებებზე. ქართველების ოთახში საიდანღაც უხსენებელივით შეცოცხებულიყო „ივერიელთა“ დახვრეტის ამბავი, ყველა დადუმებული, შიშით გაფართოებული გუგებით, წელგაწყვეტილივით იჯდა, თითქოს შართლაც შუა ოთახში შემოკლავნული უშველებელი ქვეწარმავალი ყოველ მათგანს თვალეში მიშტერებოდა და შავი ცეცხლივით მოლაპლაპენას უმიზნებდა. მორიგემ ახლა ქალბატონი შუნია წაიყვანა დაკითხვაზე. ჩიხტი-კოპში, ქართულ კაბაში და სამკაულებში მთელი ბრწყინვალეებით წარმომდგარი კნეინა რომ იხილა, გამოძიებელი ანაზღად შეკრთა. იმის მაგიერ, შეშინებული და აფორიაქებული ქალბატონი გაეთამაშებინა, როგორც მოელოდა, პირიქით, ქალბატონ შუნიას შემოტევის მოგერიება დასჭირდა. თავისი სისუსტის დასაფარავად უხეშად აუმაღლა ხმას, მაგრამ კნეინას ხმის დაფარვა შეუძლებელი გახდა. რამდენსამე ხანს ცუდ-უბრალო ყვირილის შემდეგ მიხვდა, რომ ამ ხნიერ ქალთან ასე ფონს ვერ გავიდოდა — ის ყურს არ უგდებდა, მისი ნალაპარაკევის მოსმენა არ სურდა, მორჩა და გათავდა. ჩეკისტებს არ უფიქრიათ, რომ ვინმეს შეეძლო წინააღმდეგობის გაწევა, ასეთი შემთხვევისათვის არაფრით იყვნენ მომზადებული, მით უმეტეს, რომ ამჯერად დაკითხვას ისე, ფორმალურ მხარედ მიიჩნევდნენ, დარწმუნებული იყვნენ, ქართველებს დახვრეტა არ ასცდებოდათ. და თუ სხვა ტყვეებთან გამოძიებელი იტყუებოდა, იქცევდა თავს, ახლა სიმართლის მოშველიება დასჭირდა:

— თქვენ ისიც გეყოფათ, რომ კნეინა ხართ, მხოლოდ მაგისტვის თქვენცა და თქვენს შვილებს სიკვდილით დასჯა მოგვლით.

არც ამ მუქარას მოუხდენია ქალბატონ შუნიაზე შთაბეჭდილება, გამოძიებლის წვრილმანმა შურისძიების გრძნობამ ვერც აქ გაიხარა, აქაც კოვში ჩაუვარდა ნაცარში. ამ ქალის თვალეში მან ამოიკითხა, რომ ყოველივე ეს მისთვის კარგადაა ცნობილი და ამაზე იგი ერთ წუთსაც აღარ იფიქრებს, ვიდრე უშუალო აღსასრულის დრო არ მოვა. ქალბატონმა შუნიამ ყურიც არ ათხოვა მის სიტყვებს, გამოძიებლის გასაწბილებლად კი რა, უბრალოდ იმდენად უგულუბელყო, რომ უპასუხოდ დატოვა და თავისი სათქმელი განაგრძო:

— შურითა და მტრობით აშენებული ქვეყანა ჯერ არავის უნახავს. ხალხისათვის კარგი გვინდაო, თქვე უბედურებო, კაცის კვლას რომ ეჩვევით, გულამოჭვარტლულებს რაღა სიკეთის თავი გექნებათ?! მოიყვანეთ აქ ის თქვენი უფროსი და მე ვეტყვი მას ყველაფერს!

დღესვე, ახლავე გაგვანთავისუფლონ, თორემ ისეთ ჯოჯოხეთს მივცი-
წყობთ, სულ თავბედს გაწყევლინებთ, ისეთ წივილ-კივილს ავითქვით,
კინ იცის, მთელი ქალაქი შევიყაროთ. გამომძიებელს ყვრიმალეზი წა-
მოჭარხლებოდა, ვაბრაზებულს თავგზა ჰქონდა აბნეული, აღარ იცო-
და, რა მოემოქმედნა:

— კარგით, გეყოფათ, 'მოიცათ, გაჩერდით, — იძახდა იგი ბრინ-
ჯივით დაბნეული და ხან კარებთან მიდიოდა, ხან ფანჯარასთან იქ-
ნევდა ხელს, ვითომ ვილაცას გარედან უხმობდა მოსაშველებლად.

— თქვენნივე კანონებს რომ არღვევთ და მგლებივით დღეისდღით
ცხოვრობთ, აღარა ფიქრობთ, 'რომ ჩვენ როცა აღარ ვიქნებით, ერთ-
მანეთს დაერევიტ და თქვენნივე უფროსების მონობაში ჩავარდებით?!

— კარგით, მოვრჩით, დეიდა, მოვრჩით, — სიხარულით შეეგება
ხმაურზე შემოსულ ნიკიფოროვნას გამომძიებელი.

— დეიდას მოგცემ მე შენ, გამომივიდა დისწული! — იბრუნა და-
წყნარებისკენ პირი ქალბატონმა შუნიაშ. — გადაეცი იმ შენ უფრო-
სებს, ადამიანის სიკვდილ-სიცოცხლე ღმერთის ხელშია და თუ ღმერ-
თი გაგვწირავს, ამას მივიღებთ როგორც მოწყალეხას: Ибо, как го-
ворит апостол Петр: „Скорбь без вины есть выражение милос-
ти божьей к людям“. ამ სიტყვებზე იგი წამოდგა, ლამაზი თვალები
ზემოთ აღაპყრო, ისეთი დარბაისლური იერი ჰქონდა, ვითომც ეს წი-
ვილ-კივილი მისი ჩატარებული არ ყოფილიყოს, პირჯვარი გადაიწერა
და ნიკიფოროვნას ვაჰყვა თავისი თავით უკმაყოფილო. მაინც ვერ გა-
მთქვამს ის, რაც სურდა, თუმცა ვინ ოხერი ეგდო ეს ცხვირმოუხოცე-
ლი გამომძიებელი, ანდა შეიძლება კია, რომ ყველაფერი, რაც მან ამ
წელიწადში ნახა და გადაიტანა, რასაც მიხვდა და შეიგრძნო, ის სი-
ტყვიტ გამოითქვას?! რას დაარქმევ ბოროტებას, დაუნდობლობას,
თვითნიხნურ შურისგებას, ბნელი ძალების ზეიმს, რომელნიც თუგინდ
ამ წითელხელსაბამიანი უშნო და თავისთავად უბედური ქალის თვა-
ლებში ჩათესლილიყო?!

ტიუხინი თავის კაბინეტში მოზღვავებული ენერგიით დაბრუნდა.
მართალია, საბჭოს სხდომიდან გამოყოლილი უსიამო მოგონებათა
გულძმარვა კიდევ არ გაქარვებოდა, მაინც ცხენით გასეირნებამ დი-
ლანდელი კარგი გუნება ნაწილობრივ აღუდგინა და ახლა საქმეში
რომ ჩაებმებოდა — ყველაფერი ძველებურად წავიდოდა. საჩქაროდ
შეუდგა მუშაობას. პირველ რიგში ქართველების ბედი უნდა გადა-

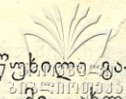

წყვეტილიყო, გადადებდა აღარ შეიძლებოდა. ჩეკისტები, რომელნიც ტყვეების გამოძიებას აწარმოებდნენ, დაიბარა, მაგიდაზე დილით დატოვებული დავთარი გადაშალა, ქართველების სიას ჩახედა, ჩახედა და თვალებს არ დაუჭერა — პირველივე ვალერიან გეორგიევიჩ არადელი გამოდგა.

სანამ ტიუხინი არადელს გაიცნობდა, მისი სახელი პეტერბურგში გაგებული ჰქონდა და წარმოდგენილი ჰყავდა ერთ პროვინციულ ავანტიურისტად, „ინაროდეცად“, რომელიც დედაქალაქში კარიერის ვასაკეთებლად იყო ჩამოსული. პირველად მას კნიაგინია მარია პავლოვნას სახლში შეხვდა. მაშინ მინა ამ სახლში ვითომდა ნათესაური მოვალეობის გამო დადიოდა, ნაშდვილად კი მარია პავლოვნა მოსწონდა, თავბრუსხვეული იყო მისი სილამაზით, რაც ცოტა ხნით მაინც უწელებდა იმ შავ ფიქრებს, რომლის გაქარწყლებასაც სხვაგან ამოდ ცდილობდა. იმ ლიტერატურულ საღამოებზე, რომლებსაც ხშირად აწყობდა დიასახლისი, იგი ნათესაური უფლებებით სარგებლობდა: ყველაზე ადრე გამოჩნდებოდა სასტუმრო ოთახში და დიდი მოწიწებით უკანასკნელი ეთხოვებოდა ხოლმე. მინას ვერ გაეგო, ხვდებოდა თუ არა მის ფარულ ვნებას კნიაგინია. თვითონ კი ვერ გაებდა ქაზგამული სიტყვით ან საგანგებო მოქცევით მისი ყურადღების მიპყრობა და უბრალოდ მის გვერდზე ყოფნითაც კმაყოფილდებოდა. ტიუხინს იმ ხანებში ციურიხში მოუხდა გამგზავრება, სადაც წინათ სწავლობდა. ორიოდ კვირა არ ყოფილიყო კნიაგინიასთან და როცა დაბრუნდა, არადელისა და მარია პავლოვნას დამოკიდებულებაში უადგილო ადგილას გადაჭარბებულმა ოფიციალურობამ და სადღაც უცებ სიახლოვის მოურიდებელმა გამოვლენამ დააეჭვა. იმ საღამოსვე უფრო მეტი შეურაცხყოფა იწვნია მინამ. როცა სტუმრები წავიდნენ და წამოვიდნენ და სასტუმრო ოთახში მხოლოდ მინა, არადელი და კნიაგინია დარჩნენ, მარია პავლოვნამ ნათესაური, შინაურული ღიმილით ბოდიში მოუხადა, მარტო დატოვა, ხელკავი გაუყარა არადელს და თავის ბუღულარში შეიყვანა. ბოღმაშემოწოლილი მინა ორ ცეცხლშუა ჩავარდა, წამოსულიყო დაუმშვიდობებლად, თუ ბოლომდე აეტანა ეს თავლაფდასხმა. ბავშვობაში, როცა უკრაინაში იყო სტუმრად, ისა და მისი ამხანაგი სხვის კაკლის ხეს შეეჩვივნენ. თუ ღამე ქარი ამოვარდებოდა, მათ სიხარულს საზღვარი არა ჰქონდა. თუკი ჩამოყრილი არ დახვდებოდათ, სულწასულნი გაუბედავად მაინც სამ-ოთხ კაკალს ჩამოაგდებდნენ ქვით. გულის ფანქვალით დაიტაცებდნენ, დამნაშა-

ვენი და ბედნიერი მოკურცხლავდნენ ხოლმე, თუმცა არავინ მოს-
 დევდათ უკან. ერთ მშვენიერ დილას ვილაც მათზე უფროსი ბიჭი
 დახვდათ აპარული ხეზე, რომელიც უშველებელი კეტიტ უმოწყალოდ
 ბერტყავდა კაკალს. ერთი ტომარა უკვე აევსო. ბიჭებმა რომ შეას-
 წრეს — ვითომც არაფერი, საჩვენებელი თითი ტუჩზე მიიღო და არ-
 ხეინად განაგრძო ბერტყვა. მინა და მისი ამხანაგი დაიბნენ. ვერ გა-
 დაეწყვიტათ, ეყვირათ, გაქცეულიყვნენ თუ მონაწილეობა მიეღოთ
 ასეთ ღია ძარცვაში. თვითონაც გაძარცულად გრძნობდნენ თავს: მათ
 ხომ შეეძლოთ ასევე მოქცეულიყვნენ? და უფრო ადრეც! სანამ რა-
 იმეს მოიფიქრებდნენ, ბიჭი ხიდან ჩამოხტა, ნაძალადევად გაუღიმა
 მათ, მიწაზე მიმოხეული კაკლები სასწრაფოდ მოხვეტა, ჯიბეებში
 და უბეში ჩაიყარა, რამდენიმე აუკრეფელ კაკალს განზრახ მათკენ
 წაჰკრა ფეხი. „ეეე... შენ ვინა ხარ?“ — როგორც იქნა ამოღერდა მი-
 ნას ამხანაგმა. ბიჭმა ტომარა მოიკიდა, არც კი მოუხედავს, ისე წავიდა
 ლიღინით. ტიუხინი ახლაც ასეთივე მდგომარეობაში აღმოჩნდა, სიმ-
 წრის ოფლმა დაასხა. იქნებ დუელში გამოეწვია ეს ვიგინდარა არა-
 დელი?! ან მარია პავლოვნასთვის ეთქვა რაიმე გესლიანი ქათინაური?!
 კნაიგინია თავის სტუმართან ერთად მალე დაბრუნდა და ორივეს სან-
 დომიანი ღიმილით დაემშვიდობა. ტიუხინი არადელს აეტორღილა,
 უშუალო შეურაცხყოფის საბაზი არ მიეცა, ამიტომ ფიქრობდა სადმე
 საზოგადოებაში მოხვედრილიყვნენ, სადაც საჯაროდ დაამცირებდა,
 მაგრამ პირისპირ დარჩენილმა თვალი ვერ გაუსწორა მის მტკიცე მზე-
 რას, მიხვდა, რომ არამცთუ რაიმე უხამსობა, ყოველგვარი ფრივო-
 ლური დამოკიდებულებაც დაუსჯელი არ დარჩებოდა. მოცილებაც არ
 სურდა, იცოდა, აღრენილი განწყობა მთელ ღამეს არ მოასვენებდა,
 გააწამებდა ისედაც უძილობის მქონე მინას. გვიან იყო, წასვლა მხო-
 ლოდ რესტორანში თუ შეიძლებოდა. და თხოვნა-მუდარის შემდეგ,
 რაც მისი განზრახვის უკუშედეგი გამოდგა, როგორც იქნა დაითანხმა
 არადელი. იგი წუნია პატარძალის ცნობისმოყვარეობით, ამავე დროს
 გაღიზიანებული და შურიტ გულჩაკლული ათვალეიერებდა შავ ჩოხა-
 ში გლუვად მოხაზულ არადელის განიერ მხრებს, ძლიერი კისრით
 მადლა აზიდულ თეთრ ახალუხს, ღონიერ მაჯებს, მბზინავ ხშირ თმას,
 თეთრყირმიზ საერთო იერს. მინასათვის მოულოდნელად არადელი თავის
 ძალაში დაჯერებული და შეუპოვარი მამაკაცის გარდა მოკრძალებ-
 ული კომპანიონი, კარგად აღზრდილი ინტელიგენტი აღმოჩნდა, უფ-
 რო მეტიც, მან ისეთ რაღაცებზე ილაპარაკა, რაზედაც იმ ხანებში

დღენიადაც ფიქრობდა მინა... როცა ნაწილობრივ თავისი წუხილი გა-
 ანდო, გულისნადები გაუზიარა და ჰკითხა, ხომ შეიძლება მე ახლა
 ავად ვიყო, დაფიქრებულმა არადელმა დიდი თვალებიდან რბილი
 თაფლისფერი სხივი შემოანათა, ჭირისუფალივით გამამხნეველად,
 მაგრამ ღრმა რწმენით უპასუხა: „ნუ დარდობთ, თქვენი გამოჯან-
 მრთელება თქვენზეა დამოკიდებული — თქვენ წესრიგში უნდა მო-
 იყვანოთ თქვენი მსოფლმხედველობა“. ამ სიტყვებმა უბიძგეს ტი-
 უხინს მიეკითხა იმ სასწაულმოქმედი ქალისთვის, რომელზედაც მი-
 ხრწნილმა, მაგრამ ჯერ კიდევ კერკეტა კაკალივით დაუშლელმა დი-
 დედა ილინიშნამ მიასწავლა. თავის ღროზე მინას განათლების თა-
 თბაზე ჩამოვარდნილმა უსიამოვნებამ ავცილობით განთქმული ილი-
 ნიშნა ისე გაანაწყენა, რომ მინას დედის ეკატერინეს სიკვდილმაც კი
 ვერ შეარიგა იგი ვაჟიშვილთან. მოსკოვში, სადაც პირველ ხანობაში
 იზრდებოდა მინა, დიდედამ სასულიერო სასწავლებელში მიიბარა,
 მაგრამ იმავე წელიწადს, როგორც კი დიდი ვასილი თავის მეუღლი-
 თურთ — პატარა, ჩუმი, უწყინარი ქალით — უცხოეთიდან დაბრუნ-
 და, ბავშვი მაშინვე თან წაიყვანეს პეტერბურგში. ასეთი მოულოდნე-
 ლი საქციელი ილინიშნამ შეიღს არ აპატია, არც შვილიშვილის ამბავს
 აღარ კითხულობდა, მხოლოდ ვასილის გარდაცვალება როცა შეიტყო,
 მაშინ დაიბარა მინა, როგორც მემკვიდრე. იქნებ მართალი იყო დიდე-
 და, რა მისცა გიმნაზიამ, უნივერსიტეტში „ვეჩნი სტუდენტობა?“, ცი-
 ურისის უნივერსიტეტის ერთმა წელიწადმა? — ყოველივე სიმყარის,
 თეთრისა და შავის გარკვეულობის მოშლის, ეჭვისა და სულიერი ხე-
 ტიალის მეტი არაფერი. მინას ახსოვდა, რომ რესტორან „მეტროპო-
 ლიდან“ პირდაპირ სასწაულმოქმედი ქალთან მივიდა, მეხსიერება ახ-
 ლა ასეთი თანმიმდევრობით ჰქონდა გადაკვანძული და ის, რომ რეს-
 ტორანი — „მეტროპოლი“, სადაც მან არადელი დაპატიჟა, პეტერ-
 ბურგში იყო და სასწაულმოქმედი ქალი კი — მოსკოვში, მას სულაც
 არ მოსდიოდა თავში.

მინას ბევრი ძებნა არ დასჭირვებია, როგორც მოეჩვენა, ირონი-
 ული ღიმილით მიუთითეს განკერძოებულად მდგარ მაღალ სახლზე,
 რომლის უკანაც ამ შუა ქალაქში სოფლის ორღობე და დროით ჩაყა-
 მებული ფიცრულები შეყუჟულიყო. დიდი სახლის ყრუ კედელთან
 მიწნებული ქოხის გარშემო, როგორც საქონლის ბაზარზე, ჯგუფ-
 ჯგუფად გაბნეულიყო ხალხი. ქოხის კარებთან სახელოებაკაპიწებუ-
 ლი, ქერაქოჩრიანი და შავთვალწარბა ახალგაზრდა კაცი ტრიალებდა,

ყოველ შემსვლელს რაღაცას ეკითხებოდა, ზოგს უშვებდა, ზოგს აც-
 დევანებდა და სხვა ჯგუფთან ამორჩეულად აწყვილებდა. მინამ¹¹ გმომ-
 ჩენამ თალხად ჩაცმული მამაკაცებისა და ძაძებიანი ქალების ყურად-
 ლება მიიქცია. მინამ მკაცრი გამომეტყველება მიიღო და წამიერი
 ყოყმანის შემდეგ იქვე აგურის გროვაზე ჩამოჯდა. „სად მოვედი? —
 გაღიზიანებულმა ჰკითხა თავის თავს, — რა მინდა ამ შარლატანებსა
 და ბნელ ბრბოში. დავუჯერე სიბერიტა და სიკერპით გამოთაყვანე-
 ბულ დედაკაცს“. ერთი პირობა წასვლა დააპირა, მაგრამ სილაჩრის
 შეტევა გაახსენდა და მორჩილად დააყრდნო მუხლებს ხელები, მო-
 იღუნა მხრებში. ხალხი სასწაულებზე, ღვთის ნიშან-მოვლენაზე ბა-
 ასობდა, ყოველ ჯგუფს მთავარი მთხრობელი ჰყავდა. სახეზე ყველას
 რაღაც იმედიანი სინათლე გადაჰფენოდა. მინამ მოიწადინა მის ახლოს
 შეკრებილი ჯგუფის შუაში მდგარ წვრილთვალა მოხუცისთვის დაეგ-
 დო ყური. უწინ, სულ ორიოდე წლის წინათ, უყვარდა უბრალო ხალ-
 ხში გარევა, საჯარო ადგილებში მათი საუბრის დაყურადება, მსუყე
 ხალხური გამოთქმების დამახსოვრება, მაგრამ ამ ბოლო დროს ძლი-
 ერ უნდა გაემახვილებინა ყურადღება, რომ რამდენიმე წინადადების
 აზრს მიჰყოლოდა, მისდაუნებურად საკუთარი ფიქრები გადასძლე-
 დნენ ხოლმე. ახლაც თავს ძალა დაატანა, მოხუცის სიტყვებით დაინ-
 ტერესდა, მაგრამ თითქოს ყურსაც დააკლდაო — აღარაფერი ესმო-
 და. ქოჩრიანმა ახედ-დახედა მინას, არაფერი ჰკითხა, მალე შეუშვა.
 ოთახში სასიამოვნოდ თბილოდა. ირგვლივ ჰილოფის ფარდაგები გა-
 ეკრათ. კედელთან ტახტი იდგა, მასზეც ჰილოფი გადაეფარებინათ.
 შუაში, ხის პატარა ძველ მაგიდაზე დიდი სანთელი ენთო, მის უკან
 თმაგაშლილი, თავჩაღუნული ქალი იჯდა. სანთელი ახლად გამოცვლი-
 ლი უნდა ყოფილიყო, ისე პარპალებდა. მინამ ვერ მოასწრო შე-
 ეტყო — ქალს გრძელი თავშალი წამოესხა მხრებზე, თუ რუხი ტომ-
 რის ბალახონი, როცა წყლიანი შავი თვალები, ისეთივე როგორც ქოჩ-
 რიანსა ჰქონდა, მის თვალებს გაუსწორდა. ასეთი გამომწვევი და
 უპირატესი მდგომარეობის შეგრძნებით შეჯერებული მხერა რაღაც
 ჭეშმარიტებითა თუ განწირულობით განაპერწყლებული ბანქოს
 მოთამაშე მებლევებს ან შართლაც წაუგებელი კოზირის მფლობელ
 მოწინააღმდეგის თვალებს აგონებდა მინას — გუნებაში პაწია იმედმა
 გაიჭიატა. დიდედა ილინიშას გარდა ბევრი სხვაც აქებდა, მისნად მი-
 იჩნევდა ამ ქალს, მაგრამ მინა მაინც ცუდი მსახიობის ან ვინმე ბნე-
 დიანის ნახვას მოელოდა.

— რაზე მოსულხარ, ჩემო ძმაო? — ჰკითხა ქალმა ლუღუნა ხმით.

— მინდა დავიჯერო, რასაც შენზე ამბობენ, — უპასუხდა მკრთალად მინამ.

— რამდენი სახელგანთქმული მკურნალი იყო კაცობრიობის არსებობის განმავლობაში, მოარჩინა კი რომელიმე ერთი სამუდამოდ, განა გადაარჩა რომელიმე ავადმყოფი ცოცხალი მთელი მედიცინის ისტორიაში? თქვენ მაინც გჯერათ მათი, ეწაფებით მათ რჩევებს და არა გსურთ ირწმუნოთ იმ სულიერი ექიმისა, რომელიც სამუდამო განკურნებას გპირდებათ.

ქალი თითქმის უაქცენტოდ ლაპარაკობდა, მაგრამ წინადადებებს არარუსული წყობა ჰქონდა და მსენელისათვის მხოლოდ ფეხდაფეხ ზდებოდა საცნაური. ადგა, მოკლეზე კი არ მივიდა ტახტზე ჩამომჯდარ შინასთან — მაგიდას მოუარა. დიდი ტანისა არ იყო და მინას სახე სახესთან გაუსწორა:

— რას ფიქრობ ჩემზე? — თითქოს ანკესი გადაეგდო, ისე იკითხა.

— შენ გგონია, იმიტომ მოვედი, რომ არა მწამს არაფერი? — კითხვითვე უპასუხა მინამ.

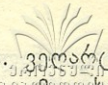
— რატომ არა გწამს მერე, რას იტანჯები? — თავისთავად ცხადი და უბრალო კილოთი ჩაიღულუნა ქალმა. თავისთვისაც მოულოდნელად მინა ცალ მუხლზე დავარდა, მშვიერი მგლის მზერა ჩასჭიდა თვალში.

— ნუ დამიმაღავ, მართლა გწამს თუ თვალთმაქცობ, იქნებ თავსაც ატყუებ, არ დამიმალო, გევედრები!..

ქალი მიტრიალდა, ნელა დაბრუნდა თავის ადგილას და იქიდან თქვა:

— აუზი როცა წყლით აივსება, ფსკერის სისწორე მაშინ გამოჩნდება.

სიჩუმე ჩამოვარდა. ქალი უკუიქცა თუ არა, მინამ მაშინვე იგრძნო, რომ ახალს აქ ვერაფერს გაიგებდა, მაინც დაელოდა, თავჩაქინდრულმა პასუხი გალახულივით მოისმინა, მერე წამოდგა და უსიტყვოდ გამოვიდა გარეთ. რუხი ღრუბლებიდან წვიმა ყრთავდა. ეტლი დაიქირავა. „რა ეშმაკად მინდოდა, რომ მოვდიოდე, რა მითხრა? ჯერ იწამე და დაინახავო, თუ — მოკვდები და მაშინ გაიგებო? ასეთ ხატოვან გამოთქმებს ეფარება მაგათი მტკიცება. ქრისტეს ერთ-ერთმა ასეთმა გამოთქმამ ინკვიზიციის კოცონები დაანთო“. მინას შესცივდა, პალტოს საყელო აიწია, ფეხები გაშალა, ზურგით ბალიშებს მიეყრდნო,

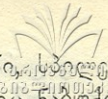

აღარ ახსოვდა, უთხრა თუ არა მეეტლეს, საით წასულიყო. ველარც
 ის გაიხსენა, რა ეცვა ქალს, ისეთი შთაბეჭდილება დარჩა, ვითომცხუნ-
 შიშველა ენახოს. „აღბათ თვითონაც უბედურია, სხვისი დარწმუნე-
 ბით თავისთავის დაჯერება სწადია. ასეთ ადამიანებს აცხადებდნენ
 უწინ წმინდანებად“ — გაიფიქრა მან. ქვაფენილიდან ნაღების თქა-
 რათქური ვიწროყელიანი ჭურჭლიდან წყლის დაცლის ხმას ემსგავსე-
 ბოდა. წვიმა კანკალებდა, თოვლად იქცეოდა.

არადელთან უბრალო შეხვედრაც კი ამშვიდებდა ტიუხინს, ლან-
 ქერად უშვებდა მის გაყინულ აზრებს, სიცოცხლის ხალისით ამოძრა-
 ვებდა მის გრძნობებს. სწორედ არადელმა ურჩია გასცნობოდა მე-
 თხე საუკუნის ქრისტიანული ეკლესიის მამის წმინდა ეფრემ ასუ-
 რის შეხედულებებს, რომელიც ღვთის განჭვრეტას, განგებას, ბედის-
 წერას, ქვეყნიერების დასასრულს, ანტიქრისტესა და მის მომხრე
 ჩრდილოეთის ხალხებს შეეხებოდა. აქედან დაიწყო ტიუხინმა რუსი
 მეუღაბნოეების, ბერების, მონაზვნების, ეკლესიის მოღვაწეთა ნაშ-
 რომების კითხვა. პირველად მაშინ მოუვიდა თავში ის აზრი, რომ რუ-
 სეთმა ქრისტიანობიდან ღვთის განჭვრეტის პროვიდენციალიზმის მო-
 ტივი აიღო სულიერ სახელმძღვანელოდ, რომ მსოფლიოს სამეფოს
 შემკვიდრებოთი შტო რუსულს არგუნა ბედისწერამ. მინა საათობით
 იჯდა პეტერბურგის სასულიერო აკადემიის სარქივში, კირილოვის
 ხელნაწერებში დანთქმული, სადაც დაცული იყო XV—XVI საუკუნის
 ბერის ფილოფეის წერილები. ელიაზაროვის მონასტრის ეს მონაზონი
 ყველაზე მკაფიოდ გამოხატავდა ღმერთის განჭვრეტის იდეას, მოს-
 ყოვის სამეფოს აღზევების, როგორც უკანასკნელი ღვთის რჩეული
 მსოფლიო ერის აუცილებლობას. მინასთვის ყველაზე მთავარი მაინც
 ის იყო, რომ პროვიდენციალიზმის იდეა ეხებოდა არა მხოლოდ ხალ-
 ხთა ბედისწერას, არამედ ცალკეული პიროვნების ბედიბალსაც,
 რომელიც ღმერთს წინასწარ აქვს განჭვრეტილი. კაცობრიობის ბედის
 შექახნებ, განსაკუთრებული გზები, რომლებითაც ღვთის განგებას მი-
 ყავს კაცობრიობა მისი ყოფის საბოლოო მიზანთან — ყოველივე ამის
 დაკერება დიდ შეღავათს აძლევდა ურწმუნო ადამიანის აფორიაქე-
 ბულ სულს. არადელი ვერასოდეს წარმოიდგენდა, რომ მისმა სი-
 ტყვებმა — „თქვენ წესრიგში უნდა მოიყვანოთ თქვენი მსოფლმხედ-
 ველობა“ ასე იმოქმედეს ტიუხინზე. მინა ნელ-ნელა კერპდებოდა. თა-
 ვისი არსებობა თავისი ერის ბედს, მის განგებას დაუკავშირა. იგი
 ცოცხალ, თითქმის ფიზიკურ ურთიერთობაში იმყოფებოდა რუსული

ნაციონალური სულის მატარებელ სახელებთან, მის თვალწინ ხშირად ცოცხლდებოდა რუსეთის ისტორიის ესა თუ ის ეპიზოდი, ^{გაქრული} ~~თავისუფლების~~ ფანტაზიითა და მიმოგონებით ავსებდა. მინას ხშირად წარმოუდგებოდა იოანე მესამის ქორწილი სოფიო პალეოლოგთან, რომელმაც მზითვად ბიზანტიის იმპერიის მემკვიდრეობის პრეტენზია და გერბად ორთავიანი არწივი მოუტანა რუსეთს. დაწვრილებით ესურათხატებოდა სოფიოსა და იოანეს შეუღლების პირველივე დღე, როდესაც ერთ-ერთმა ბოიარინმა მილოცვისას გადაკოცნა იოანე და სოფიოსკენაც გადაიწია ფამილარულად, როგორ მკაცრად შეჰყვირა დედოფალმა, უბრძანა ბოიარინს დაჩოქილიყო და ხელზე ეკოცნა დიდი შთავრისთვის. მინა დარწმუნებული იყო, რომ შემკრთალმა ბოიარინმა სოფიოს ბრძანება შეასრულა და დედოფალმა ყველას გასაგონად ხმამალა წარმოსთქვა: „და ამის შემდეგ იცოდეთ, რომ ხელმწიფეს მისი ქვეშევრდომები ხელზე უნდა ეამბორონ“. და მერე განცალკევებული მაღალთალებიანი საწოლი დარბაზის წალოში, განმარტოებული მეფე-დედოფალი ოქროს ჯვარისა და ხატების წინ დანთებული სანთლების უკმარ უუქნე, როგორ კიცხავდა სოფიო ქმარს ბოიარინებთან მისი ძმებიტური დამოკიდებულების გამო. მინას ხან კრიალა ბარტყულა ელანდებოდა, დიმიტრი ტოლმაჩის გადმოცემით, ეს თეთრი ბარტყულა ბიზანტიის იმპერატორს — კონსტანტინე დიდს რომის პაპის სილიბისტროსთვის ჰქონდა განკუთვნილი, განგებამ კი რგი რუსეთში — „მესამე რომში“ მოახვედრა, რის შემდეგაც რუსეთს ეწოდა წმინდა რუსეთი — *Святая Русь*. მინას არც ის ლეგენდა დაუტოვებია უყურადღებოდ, რომელიც კონსტანტინეპოლის მეფე ვასილისგან მიღებულ ვლადიმირ მონომახის ქუდს, ბაბილონის სამეფოდან მემკვიდრეობით წამოსულსა და ნაბუქოდონოსორის ნაქონად თვლიდა. სკიპტრა, წითელი ტოგა — ამ ინსიგნიების გადმოტანით რუსეთი ეხატებოდა მას ორი მსოფლიო იმპერიის — ბაბილონისა და რომის კანონიერ მემკვიდრედ.

დღითიდღე წყნარდებოდა მინა, დღითიდღე მის სიცოცხლეს თვალშეუწვდენელი აზრი ენიჭებოდა. თვითონვე უკვირდა, რომ განგების გამოუხსნელ კვანძებში ასე იოლად ჩაავლო ხელი სწორედ იმ ბოლოს, რომლის მიყოლაც, ალბათ კი არა — უეჭველად, მისი ცხოვრების გრაგნილს გახსნიდა. და თუ წინ რაიმე დაბრკოლებას წააწყდებოდა, უხაროდა კიდევც, იცოდა, რომ ეს უკავშირო შემთხვევითობაა და მის დაძლევას დიდი ენერგიით შეუდგებოდა ხოლმე. ასე მოხდა, ნაბუქოდონოსორის სიზმრის დანიელისეულ განსჯას როცა ჩაუკვირდა მინა.

ის ოქროსთავიანი, ვერცხლისმზრებიანი და გულმკერდიანი კსპიტლენ-
ძის მუცლიანი, რკინისა და თიხისფეხებიანი კერპი, რომელიც ნაბუქო-
ლონოსორს დაესიზმრა და ღმერთის განგებად, კაცობრიობის ბედის-
წერად განსაჯა წინასწარმეტყველმა დანიელმა, ოთხ სამეფოს გულის-
ხმობდა. ებრაელებმა ეს ოთხი სამეფო ასე განალაგეს: 1. ისრაელთა
სამეფო — ოქროს თავი, 2. ბაბილონი — ვერცხლის გულმკერდი,
3. ალექსანდრე მაკედონელი — სპილენძის მუცელი, 4. რომი — რკი-
ნისა და თიხის ფეხები. ასეთმა ამოხსნამ ცოტა ხნით შეაყოვნა მზარ-
დი სინათლე მინას მრწამსში, მაგრამ ისევ რუსულ წყაროებს დაუბ-
რუნდა და განიხილა იოანე მესამის მოძღვარის ვასიანე რილოს წერი-
ლი, სამეფო წიგნის, ნიკონის მატეანისა და ასთავიანი კრების ჩანა-
წერები, მეფე ივანე მრისხანეს დაგვირგვინებისას მიტროპოლიტ მა-
კარის მიერ წარმოთქმული სეფე-სიტყვა, ბერი ფილოფეის წერილე-
ბი — ფსკოვში მისური მუნეხინთან, მეფეებთან ვასილი ივანეს ძეს-
თან, ივანე ვასილის ძესთან — კიდევ უფრო მოემატა სინათლე მის
აზრთაწყობას და კარგა ხანი ძილის ლოცვის მაგიერ ბერი ფილოფე-
ის გამონათქვამს იმეორებდა ზეპირად:

«Яко вся христианская царства придошла в конец и сни-
дошася во едино царство нашего государя по пророческим
книгам. То есть Российское царство: два Рима подоша в Тре-
тьи стоит. А четвертому не быти».

ტიუხინი საბოლოოდ დაწყნარდა თითქოს, მისი პროვიდენცი-
ალურ-თეოკრატიული მრწამსი იშვიათად თუ აბრეოდა, მსგავსად მო-
ხეტიალე ქარით გადანაბერი წყლისა, რომელიც დატრიალდება, ერ-
თიმეორეს დაეტაკება და ტალღებად აღიმართება, მაშინ, როცა ქარმა
უკვე დიდი ხანია მიატოვა იქაურობა, როგორც უცებ საიდანღაც შე-
მოიჭრა, ასევე სადღაც გაქრა. რასაკვირველია, ეს შემთხვევით არ
ხდებოდა, გულთან თუ მიიტანდა მინა თავის აზრებს, გულახდილი
იქნებოდა თავის თავთან — გაირკვეოდა, რომ მას ღმერთი არ სწამ-
და. ის კი ასეთ მწვალებლურ, ქვებუდანა ტალღას აზრად დაცემის სა-
შუალებას არ აძლევდა. ტალღისმჭრელივით უმაღ რაიმე თავბრუ-
დამხვევ საქმიანობას ან თეორიულ მტკიცებას შეაგებებდა ხოლმე,
მშვიდდებოდა და ისევ ბედნიერად გრძნობდა თავს. ეკლესიაში ხში-
რად დადიოდა. წმინდა გიორგის სანთელს უნთებდა, ლოცულობდა,
სახელმწიფო სამსახურში ჩადგა, იურისტობას მოჰკიდა ხელი, ცოლის
შერთვაც დააპირა, მაგრამ ამ დროს პირველი მსოფლიო ომი დაიწყო

და იგიც მაშინვე მოხალისედ წავიდა ჯარში. მინა დარწმუნებული იყო, რომ რუსეთი მოკლე დროში დიდ გამარჯვებას იხეიმებდა ან, ყოველ შემთხვევაში, კამბანიას მაინც მოიგებდა, მტკიცედ შედგამდა ევროპაში კიდევ ერთ ნაბიჯს და იძულებულს ჰყოფდა გერმანიას სამარცხვინო ზავზე მოეწერა ხელი. ვითარებათა სვლამ ტიუხინს საწინააღმდეგო ფიქრები დადევნა და არა იმიტომ, რომ მათი ცხენოსანი პოლკი რაიმე უბედურებას წააწყდა, არა, პირიქით, ამ მხრივ მას შეეძლო ეამაყა კიდევ. მაღალ მთაზე კარპატებში, ნაწვიმარ, ჭანჭყობიან ვიწრო ბილიკებზე და ციცაბო კლდეებზე, ღამით, ცხენის კულებს ჩაბლაუჭებულმა მხედრებმა რთული ლაშქრობა ჩაატარეს. მაგრამ საქმეც ის იყო, რომ უთავბოლო გამოდგა ეს უმაქნისი რისკი. უნიათო ხელმძღვანელობის გარდა არც დისციპლინა მოსწონდა ტიუხინს. იფიცერთა წრეში გალაზღანდარებული უპასუხისმგებლობა სუფევდა, არც ჯარისკაცები ეკიდებოდნენ დიდი რუდუნებით თავიანთ მოვალეობას. ეს ის ჯარი არ იყო, რომელსაც შეეძლო მსოფლიოს ბატონ-პატრონი გამხდარიყო. ღვთისა და მეფის რწმენა დაკარგული ჰქონდათ, არც პერსპექტივა არსებობდა. „დავუშვათ გავიმარჯვეთ. — ფიქრობდა მინა, — მერე როგორ მოვიკიდებთ ფეხს გერმანიაში, საფრანგეთში, ან, საერთოდ, ევროპაში, რით გამართლდება ჩვენი იქ შესვლა? ნაციონალიზმის პრინციპის გატარება, როგორც უკანასკნელი მსოფლიო იმპერიის აუცილებლობისა, დღეს შეუძლებელია“. რჩებოდა რელიგიური, ე. ი. იდეური პრინციპი, მაგრამ ევროპის ხალხებს ეს სიხადი უკვე გადატანილი ჰქონდათ და კათოლიკეებისა და მართლმადიდებლების დაპირისპირება იმპერიას ვერ გაამართლებდა. მინას განხიბვლას იაპონიასთან სამარცხვინო დამარცხების ფაქტიც ამბავებდა, რასაც წინათ ყურადღებას არ აქცევდა. როგორც კი ყუმბარის ნამსხვრევით მსუბუქად დაიჭრა, მოურიდებლად მოსკოვისაკენ გამოსწია: გადაწყვიტა ფრონტზე აღარ დაბრუნებულყო. ჩამოსვლის პირველ დღეებში ეგონა კომფორტსა და ადამიანურ პირობებს მოწყურებული დროს გაატარებდა, მაგრამ უსაქმო და ჭორებით გართულ მაღალ საზოგადოებაში ვერაფერი ჰპოვა საინტერესო. ერთი პირობა სმა დაიწყო, მთვრალი კი ცუდ გუნებაზე დგებოდა, უმიზეზოდ ჭინჭყლობდა, მოწყენილი დაბორილობდა. ქალებთან სიახლოვეც მისთვის განყენებული ცნება გამოდგა, მისი წრის მანდილოსნები დიდ დროსა და ყურადღებას მოითხოვდნენ, რის ღირსადაც ამჯერად არავინ მიაჩნდა. შემთხვევითი სექსუალური თავგადასავლები

კი, წინააღმდეგობრივი გრძნობებით და მსურვილებით გაპოხილი, მეტად აღიზიანებდნენ, უკმაყოფილოს უფრო ტოვებდნენ, ვიდრე უკმაყოფილებას გვრიდნენ, თავის თავში შეტანილ ეჭვს უშახვილებდნენ. მერე უწინდებურად იჩინა თავი ცვალებადმა განწყობამ: ხან განგაშით ეგებებოდა ყოველ ახალ ამბავს, რაღაც დიდი უბედურების მოლოდინში დრტივინავდა, ხან ირგვლივ ისე იყურებოდა, თითქოს ვერავის ამჩნევდა, რაც მის გარშემო ხდებოდა, წარსული ცხოვრების დაბინდულ უსიცოცხლო სურათებად ეჩვენებოდა. სტეპანიდასთან გატარებულმა დღეებმა რამდენადმე გამოაფხიზლა, გაამხნევა, მაგრამ ამ კავშირის გაგრძელება არ შეიძლებოდა, მით უმეტეს, რომ სტეპანიდა ქარაფშუტულად იქცეოდა, არავის ერიდებოდა. მინამ არადელი მოიძია, გაიგო, რომ ისიც ფრონტზე წასულიყო, მისი სიტყვები გააახსენდა და პეტერბურგში წავიდა. დედაქალაქში კვლავ ჩაუჭდა რუსეთის სიძველეებს, ახალი თვალთ შეხედა კ. ლეონტიევისა და ვლ. სოლოვიოვის მიერ გავრცელებულ თანამედროვე აპოკალიპსურ თეორიებს ქვეყნიერების დაღუპვისა და ანტიქრისტეს შესახებ. ადარებდა მათ ტიბურტინურ ლეგენდასთან, სადაც ანტიქრისტეს მოვლენის წინასწარმეტყველებაში ჩრდილოეთის ხალხი იყო მოქმედი გმირი, წმინდა იპოლიტეს სამუდამო სასუფევლის დამკვიდრების ჯერიც მინას თვალში, თითქოს გამართლებული ჩანდა ასეთი თანმიმდევრობით. ძილგატეხილ ღამეებში უფსკრულივით ღრმა სიჩუმეში წმინდა იოანეს ზმანებებს შეერწყმოდა ხოლმე და უდაბნოში გავარდნილი აპოკალიფსური ქალის სახე სტეპანიდად ელანდებოდა, მასზე გადაღებულ წითელ ურჩხულად თვითონ გრძნობდა თავს... გაჭირვებით დალაგებული მინას მსოფლმხედველობა აიწეწა, აირია...

მოსკოვის დიდი მთავრის ვასილი მეორის (ბენელის) ელჩების სახლი. გარიჟრაჟია. გაფერმკრთალებული მთვარე სამკუთხა სარკმელიდან ღრუბლის ნაგლეჯად გამოიყურება. აქ ასე ადრე მბრძანებელი ვასილის მოსვლას არ მოელოდნენ, ამიტომაც ბუხრები და ლუმელი წუხელ დაუნთებელი დარჩათ. გვიანი გაზაფხულია, მაგრამ ზამთრისეულ დილის სუსხს სქელი კედლებისათვის ალყა შემოურტყამს და ხელმწიფის მოსვლით დაფაცურებული დიაკების მიერ ზშირ-ზშირად შემოღებულ კარებიდან შემოულწეგია მისაღებ ოთახში, სადაც ერთ მხარეს მაღალი რანგის რამდენიმე სამღვდელი პირი ჩამწყვრივებულია. მეორე მხარეს კედელთან შავ ბალახონში ბერი დაჩოქილა, შუაში გამოიმწყვდელი მგელივით აქეთ-იქით დადის მაღალი და მჭლე ვასილ

მეორე. თავზე მონომანის ქული ახურავს. შავწვერა, თეთრწამოსსხ-
მიანი კათალიკოსის გვერდით ერთი მოქალაქე დგას, რომელიც
სულად თარგმნის მის ნაამბობს. ფლორენციის უნიიდან რატომღაც
მოსკოვში დაბრუნებულმა გრიგოლ ივერიელმა ახლახან დაამთავრა
მოთხრობა ფლორენციაში შემდგარი მსოფლიო მერვე საეკლესიო
კრების შესახებ. ვასილი ბნელი მოსკოვის მიტროპოლიტი ისიდორეს-
თან გაგზავნილ კაცს ელოდება. ისიდორე, წარმოშობით ბერძენი,
დღეს ჩამოსულა, მაგრამ ვერ დიდი მთავარი არ უნახავს, არ მოუხსე-
ნებია საეკლესიო უნიის ამბავი, რის გამოც ვასილი გაბრაზებულია,
მაგრამ არ ამჟღავნებს, თავს იკავებს, გულში იმუქრება, ყველაფრის
ერთბაშად გასწორებას ექადნება იმ იუდას.

— ვინ იყო კიდევ წინააღმდეგი მართლმადიდებელი და ლათინუ-
რი ეკლესიის შეერთებისა? — ეკითხება ვასილი კათალიკოსს.

— ეფესელი მიტროპოლიტი და ისაია.

— სულ სამი კათედრა! გამოდის, რომ კონსტანტინოპოლი უარს
აცხადებს დაიცვას ჭეშმარიტი სარწმუნოება, აღიარებს ოსმალებთან
ბრძოლის შეუძლებლობას, ჰა-ჰა! მეორე რომაა დამარცხებულად
სცნო თავი! — ვასილი თარჯიმანის წინ ჩერდება. ცალ ხელში მოკე-
ცილ კრილოსანს შურდულივით ატრიალებს, თვალებში შეჰყურებს
და ცნობისმოყვარეობით ეკითხება: — შენ რაღაზე იყავი შეერთების
წინააღმდეგი, შენ რაღა გინდოდა? — თარჯიმანი ვერ უძლებს დიდი
მთავრის მზერას, თვალებს ხრის და ფეხიდან ფეხზე ინაცვლებს. —
ჩვენ! ჩვენ უნდა ვყოფილიყავით წინააღმდეგი! რუსმა ხალხმა თათარ-
თა მონობაში მოინანია თავისი შეცოდებანი და ღმერთმა ის ახალ
ბიზანტიად დალოცა. დღეს ჩვენ გვევალება ავიღოთ ხელში მართლ-
მადიდებლობის — ნამდვილი და წმინდა რწმენის ტალახში ჩაგდებუ-
ლი ჯვარი.

— ამენ, — პირჯვარს იწერს დახოქილი ბერი. ვასილი მთელი ტა-
ნით ტრიალდება მისკენ და სარკასტული ღიმილით აგრძელებს:

— მოსკოვის მიტროპოლიტი დათანხმდა რომის პაპის სუბერმა-
ტიაზე, რითაც ჩვენი ერის მომავალს, სლავიანური ხალხების მეთა-
ურობას ხაზი ესმება, პაპაჩემის დიმიტრი დონელის დგაწლი წყალში
იყრება, მონღოლების საბოლოო დამარცხება უმიზნო ხდება! — ვა-
სილი ისევ აქეთ-იქით დარბის, კედლის საათის ქანქარასავით და ჩუ-
ხად, კბილთა ღრჭენით დასძენს: — არა, თქვენ მაინც რატომ იყავით
წინააღმდეგი? — თარჯიმანს ამჯერად სფინქსის გაქვავებული თვა-

მცორე. თავზე მონომახის ქუდი ახურავს. შევწვერა, თეთრწამოსსახ-
მიანი კათალიკოსის გვერდით ერთი მოქალაქე დგას, რომელიც კუ-
სულად თარგმნის მის ნაამბობს. ფლორენციის უნიიდან რატომღაც
მოსკოვში დაბრუნებულმა გრიგოლ ივერიელმა ახლახან დაამთავრა
მოთხრობა ფლორენციაში შემდგარი მსოფლიო მერვე საეკლესიო
კრების შესახებ. ვასილი ბნელი მოსკოვის მიტროპოლიტი ისიდორეს-
თან გაგზავნილ კაცს ელოდება. ისიდორე, წარმოშობით ბერძენი,
დღეს ჩამოსულა, მაგრამ ჯერ დიდი მთავარი არ უნახავს, არ მოუხსენ-
ებია საეკლესიო უნიის ამბავი, რის გამოც ვასილი გაბრაზებულია,
მაგრამ არ ამკლავნებს, თავს იკავებს, გულში იმუქრება, ყველაფრის
ერთბაშად გასწორებას ექადნება იმ იუდას.

— ვინ იყო კიდევ წინააღმდეგი მართლმადიდებელი და ლათინუ-
რი ეკლესიის შეერთებისა? — ეკითხება ვასილი კათალიკოსს.

— ეფესელი მიტროპოლიტი და ისაია.

— სულ სამი კათედრა! გამოდის, რომ კონსტანტინოპოლი უარს
აცხადებს დაიცვას ჭეშმარიტი სარწმუნოება, აღიარებს ოსმალებთან
ბრძოლის შეუძლებლობას, ჰა-ჰა! მეორე რომმა დამარცხებულად
სცნო თავი! — ვასილი თარჯიმანის წინ ჩერდება. ცალ ხელში მოკე-
ცილ კრიალოსანს შურდულივით ატრიალებს, თვალეში შეჰყურებს
და ცნობისმოყვარეობით ეკითხება: — შენ რაღაზე იყავი შეერთების
წინააღმდეგი, შენ რაღა გინდოდა? — თარჯიმანი ვერ უძლებს დიდი
მთავრის მზერას, თვალეებს ხრის და ფეხიდან ფეხზე ინაცვლებს. —
ჩვენ! ჩვენ უნდა ვყოფილიყავით წინააღმდეგი! რუსმა ხალხმა თათარ-
თა მონობაში მოინანია თავისი შეცოდებანი და ღმერთმა ის ახალ
ბიზანტიად დალოცა. დღეს ჩვენ გვევალება ავიღოთ ხელში მართლ-
მადიდებლობის — ნამდვილი და წმინდა რწმენის ტალახში ჩაგდებუ-
ლი ჯვარი.

— ამენ, — პირჯვარს იწერს დაჩოქილი ბერი. ვასილი მთელი ტა-
ნით ტრიალდება მისკენ და სარკასტული ღიმილით აგრძელებს:

— მოსკოვის მიტროპოლიტი დათანხმდა რომის პაპის სუბერმა-
ტიაზე, რითაც ჩვენი ერის მომავალს, სლავიანური ხალხების მეთა-
ურობას ხაზი ესმება, პაპაჩემის ღიმიტრი დონელის დვაწლი წყალში
იყრება, მონღოლების საბოლოო დამარცხება უმიზნო ხდება! — ვა-
სილი ისევ აქეთ-იქით დარბის, კედლის საათის ქანქარასავით და ჩუ-
ხად, კბილთა ღრჭენით დასძენს: — არა, თქვენ მაინც რატომ იყავით
წინააღმდეგი? — თარჯიმანს ამჯერად სფინქსის გაქვავებული თვა-

ლები აქვს. ტალანში ხმაური ისმის, ოთახში თავქუდმოგლეჯილი ბლუზ-არინი შემობრბის:

— დიდო მთავარო, მიტროპოლიტი ისიდორე მოსკოვიდან გაიქცა!

— **Ах, собака! Иноплеменная таварь!** — ყვირის ვასილი ბნელი. დილაა, მაგრამ მთვარე შატულობს, სრულდება, მუქდება და მეწამულისფერ ბურთად მოიწვეს სარკმელისაკენ, შესაძლოა ეს უსზივო მნათობი — უწამწამო მზეა და არა მთვარე?!

ტიუხინი 1915 წელს მოხვდა ბოლშევიკთა წრეში, გაეცნო მარქსისა და ლენინის ნაწერებს და მისი შერყეული აზრები ასე გადახალისდა: „რუსეთის საერთო მოღვაწენი, გინდა მეფენი, საქმე საქმეზე თუ მიდგებოდა, განა მართლა მორწმუნენი იყვნენ, მაგრამ პროვინციულიზმისა სჯეროდათ. განა ივანე მრისხანეს მიერ ანდრეი კურბსკთან მიწერილი წერილები ქრისტიანის დაწერილია?“ მერე მინა თავს გამოუტყდა, რომ ღმერთი არ სწამდა და მთელი თავისი დაუცხრომელი ენერგიით ეგრევე ჩაყვინთა რევოლუციურ მოძრაობაში.

გრიგოლ ივერიელის თარჯიმანს ტიუხინი რატომღაც ვალიყო არადელთან აიგივეებდა, თუმცა გარეგნობით არაფერში გვანდნენ ერთმანეთს. და ახლა, როცა ტყვეების სიის თავში არადელის გვარი წაიკითხა, კიდევ მოაგონდა ვასილი მეორის (ბნელის) საელჩოში გათამაშებული სურათი. ეს არ ეკუთვნოდა არც სიზმარს, არც ზმანებას, ეს იყო ისეთი ღრმა რწმენის, გამოწვლილვით აგებული წარმოდგენის შედეგი, რომელიც მინას იმ საუკუნისა და იმ სურათის უშუალო მოწმედ, იმ ვნებათა თანამღმობელად ხდიდა. ერთი იმას ვერ მიმხვდარიყო მინა, რა შუაში იყო აქ არადელი? ან ახლა ამ ქართველ მგზავრებში საიდან მოხვდა? ნუთუ მართლა ვალერიან გიორგევიჩია? მინამ საჩქაროდ გადაათვალიერა დაკითხვის ოქმები, არადელის გვარს ეძებდა. ლადი ჭყონიას ჩვენება ენიშნა, გულიც უგრძობდა, რომ ნამდვილად ეს უნდა ყოფილიყო. „რა გუყოთ მერე, გინდა ის იყოს, ვითომ არც ვიცნობ. საინტერესო კია მისი ნახვა, ხომ შეიძლება სულაც მოგვარე აღმოჩნდეს?“ ჯერ კიდევ ვერ გადაეწყვიტა, როგორ მოქცეულიყო: გამოცნაურებოდა და თავისთან ამოეყვანა, თუ არც მიეკითხა და სამუდამოდ გაეწყვიტა მისი სახსენებელი, როცა კაბინეტში ნიკიფოროვნა და ფორმიანი გამომძიებელი შემოვიდნენ. განომძიებელი გულმოსული ლაპარაკობდა:

— ბევრი რამ მინახავს პოლიციის კანცელარიაში მუშაობის დროს, ბევრ დაკითხვას დაესწრებოდა, მაგრამ ასეთი ალქაჯი დედაბები არ შემხვედრია! ამხანაგო ტიუხინ, გთხოვთ, ქალების დაკითხვა ნიკიტოროვნას დაავალოთ.

— ნიკიტოროვნამ წერა-კითხვა არ იცის, თორემ მაგას უშენოდაც მოვიფიქრებდით, — მკაცრად მოუჭრა ტიუხინმა. არც დაინტერესებულა, რაზე იყო ლაპარაკი და არადელის დაკითხვის ოქმი მოითხოვა. გამოირკვა, რომ დაუკითხავად გადაეყვანათ ციხეში.

— არავითარი აზრი არა აქვს მის დაკითხვას, მინა ვასილიჩი, იგი იმ ივერიელთა პოლკის მეთაურია, რომელიც საბჭოთა ხელისუფლების წინააღმდეგ საბრძოლველად ემზადებოდა. თვითონ ანარქისტი და კონტრრევოლუციონერი ყოფილა, — გამოძიებელმა თავმჯდომარის გაღიზიანება არადელის დაკითხვის ოქმის უქონლობას მიაწერა და შესაძლებელი რისხვის თავიდან ასაცილებლად, თავის ჭკუით იხუმრა: — კარგი ჩიტი ჩანს და კარგ გალიაშიც მოვაყუჩეთ.

კაბინეტში გაბრწყინებული სახით გუროვი შემოვიდა. მინა წამსვე მიხვდა, რომ გუროვს ჯარისკაცების საბჭოდან კარგი ამბავი მოეტანა. ჩეკისტები დაითხოვა და ყურადღებით მოისმინა მისი მონაყოლი.

— კისლიაკოვის თვითმკვლელობის ამბავს ცნობისმოყვარეობით უფრო შეხვდნენ, ვიდრე ეჭვითა ან სინანულით, მოკლედ, ეს დიდი გამარჯვებაა. დღეს და ხვალ კაზაკებსაც თუ მოვუგრიხეთ კისერი, მთელი ძალაუფლება ჩვენ ხელში იქნება, — ხელებს იფშენებდა და ბოლოს სცემდა გახარებული გუროვი. — მოკლედ, მდგომარეობა ძირღესვიანად შეიცვალა, ამ ეტაპზე არა მგონია, რომ ქართველების დასჯა გამართლებული იქნეს, — გუროვი ტიუხინის შებასუხებას ელოდა, მაგრამ მინა გაჩუმებული იჯდა და აცდიდა ყველაფერი ბოლომდე გამოეთქვა. — ჩვენ პირდაპირ განვუცხადეთ ჯარისკაცებს, რომ კისლიაკოვი დემოკრატიულ პრინციპებს არღვევდა, რომ მას ანარქისტული მიდგომა ჰქონდა ზოგიერთ საკითხში. ახლა ჩვენ უნდა დავაჯეროთ ისინი მათი უფროსის კონკრეტულ დანაშაულში და, მე მგონი, ყველაზე სწორი იქნება, თუ ქართველების დახვრეტის ამბავს გამოვიყენებთ. ამ საქმისთვის საჭიროა ჩვენი ტყვე ქართველების განთავისუფლება. ამით მუნათი დავადოთ, როგორღაც ვაგრძობინოთ, რომ კისლიაკოვთან ერთად მათაც დანაშაული მიუძღვით. ეს ჩვენთვის ყოველმხრივ ხელსაყრელია. ჯერ ერთი, დამნაშავე კაცის მართვა უფრო იოლია, მეორეც, ქალაქის მოსახლეობა დაინახავს,

რომ ჩვენ წესრიგის მიმდევარნი ვართ. მერე — ეროვნული კომიტეტები, რომლებიც ქალაქში ჯერ კიდევ არსებობენ, რაღაც გავლენა აქვთ მოსახლეობაზე და რომლებმაც მე დღეს არზა მომიტანეს, ქართველების გაშვების შესახებ დაკმაყოფილებული დარჩებიან.

— ჩვენ დაგვავიწყდა ერთი მცირე რამ, — წამოდგა ტიუხინი, — ისინი უდანაშაულონი არიან და, რაც შთავარია, მათ სამშობლოში დასაბრუნებლად შთავრობის წერილობითი ნებართვა აქვთ. — ორივემ გაცინა — ვნახოთ, — განაგრძო მინამ, — აი, წაფოკითხავ ჩვენებებს, არაფერი გამოგვეპაროს — ამბობენ, მათ შორის ერთი ანარქისტი თუ თეთრგვარდიელია.

— ჰოდა ის ერთი დავიტოვოთ!

გუროვი რომ გავიდა, მინა თავის სკამს დაუბრუნდა, ერთხანს გაუხიზრებლად იჯდა. ეს კირწი-კორწად გადაბრუნებული და ისევ ფეხზე წამომდგარი გადაწყვეტილება ეჩოთირებოდა, მაგრამ გუროვის განჭრიახობით კი მოხიბლული დარჩა, ქართველების ბედი ასე თუ ისე გაირკვა, არადელთან შეხვედრაც გარდუვალი ხდებოდა. შესაძლოა სულაც ის არ იყო სო, იტყუებდა თავს მინა, შინაგანად კი უკვე ემზადებოდა არადელთან შესახვედრად. ტელეფონით განკარგულება გაცა, რომ შეეწყვიტათ ქართველების დაკითხვა. გამომძიებელი შოიხ-შო, გამოკითხა, თუ ვინ როგორ ახასიათებდა არადელს, ჩვენებები კიდევ ერთხელ გადაათვალიერა და პატიმრის ამოსაყვანად ეგოროვს ორი ყარაული გააყოლა.

სადგურის მილიციის უფროსს, ეტყობა, კარგად მოეთაფლა ეგოროვი, ტყვეებთან დაშინაშეფესავით იქცეოდა და გულშემატკივრობდა კიდევ მათ. მიუხედავად იმისა, რომ არადელის წასაყვანად მისულს ორი ყარაული ახლდა, მაინც შოახერხა და გზაში წასჩურჩულა, ჩეკას თავმჯდომარესთან მიმყავხარ დასაკითხად, არაფერზე დაუწყო კამათი, ფიცნი კაცია, ტყუილად გაიფუჭებ საქმესო.

ვალიკოს ტიუხინის დანახვა დიდად არ გაჰკვირვებია, გაეღიმა: „აი, თურმე რას ნიშნავდა სიზმარი“.

— რას იღიმები? — მისალმების მაგიერ ჰკითხა მინამ.

— არაფერს, სად არ შეხვდებო კაცი კაცს, — არ გაუშეღავნა ნამდვილი მიზეზი, სხვანაირად არ მიიღოსო.

მინამ ცნობისმოყვარეობით შეავლო თვალი. „გამოცვლილა — რატომღაც სიამოვნებით გაიფიქრა მან, — ცხვირი დაგრძელებია, თმაც შეცვენია, ის თეთრყირმიზი იერი, რომელიც წაშსვე იტაცებდა

თვალს, ჩამქრალა“. მხოლოდ მისი მდგომარეობისათვის შეუთქმულ-
ბელმა სიმჩატემ, სიგამხდრით გადიდებულ თვლებში მოცუვავს სი-
ზარულის ნაპერწკლებმა გააკვირვეს და გინდაც შეუტაცხოფა მი-
ეყენებინოთ, ისე იმოქმედეს, კეთილგანწყობილი შეხვედრის სურვი-
ლი მკაცრმა საქმიანმა მიდგომამ შეცვალა.

— დიახ, არადელი, თქვენ გადანაშაულებენ იმაში, რომ ივერი-
ელთა პოლკის შედგენა გინდოდათ. რით შეგიძლიათ თავი გაიმარ-
თლოთ? — ტიუხინმა თავისი სიტყვების დასამოწმებლად დავთრები
გადაწალა. ვალიკომ შეხედა სახეში, მიხვდა, რომ ამ კაციდან შეღ-
ვათს არ უნდა მოელოდეს, და წყნარად, მაგრამ დაბეჯითებით უპა-
სუხა: — დიახ, ვაპირებდი, მაგრამ ეს ხდებოდა სმოლნის მთავრობის
ნება-სურვილით, მათი თხოვნის საფუძველზე.

— მოწმეები სხვას ამტკიცებენ.

— მაინც რას?

— პოლკი საბჭოთა მთავრობის წინააღმდეგ ყალიბდებოდა?!

— ჯერ ერთი, პოლკი არ შემდგარა, არ არსებობდა, მეორეც —
როგორც მოგახსენეთ, პატივცემულო თავმჯდომარეც, სმოლნის მთა-
ვრობა საქმის კურსში გახლდათ და საქართველოში ჩვენი დაბრუნების
ნებათვანაში ყველა მგზავრი სა-თი-თა-ოდ — დამარცვლა ვალიკომ —
არის მოხსენიებული, რაც, ალბათ, იმას ნიშნავს, რომ მათ საბჭოთა
მთავრობა არა თუ რაიმე დანაშაულს, არავითარ პრეტენზიებს არ
უყენებს და სამშობლოში დასაბრუნებლად, ასეთ გაჭირვებულ დროს,
მთელ სანიტარულ მატარებელსაც უთმობს. — ვალიკოს ზედმეტად
წრდილობიანი ტონი ირონიულ პასუხად შეიძლებოდა ჩათვლილიყო.

— და მაინც „ივერიელთა“ პოლკის უმეტესი ნაწილი კორნილოვ-
ციები აღმოჩნდნენ და უკვე დახვრეტილები არიან.

— სად? — ვერ მიხვდა უცებ არადელი.

— აჲ, არმავირში ჯარისკაცთა მიტინგზე, — თქვა ნიშნის მოგე-
ბით ტიუხინმა და როცა არადელის სახეზე ჩრდილმა გადაიბრინა,
ირონიით დაუმატა: — გამოდის თქვენ ცილს გწამებენ.

— უსაშართლობა თავს ყოველთვის ცილისწამებით იმართლებს.

— კარგით ახლა, ვალერიან გიორგევიჩ, მამა აბრამის ბატყნად
წუ მოგაქვთ თავი.

— ივერიელთა პოლკის ფორმალური და ფაქტიური მხარეც ასეა
და თუ შენ, მინა ვასილის ძევ, სხვა რამ გაინტერესებს, კერძოდ, ჩემი

სულისკვეთება, უნდა გითხრა, რომ იგი თითქმის არ შეცვლილა, რასაც შენზე ვერ ვიტყვით.

— ცხოვრებაში ჭეშმარიტება იცვლება, სიცრუე კი უცვლელია, — მომზადებულივით მიახალა მინამ.

— რა ჭეშმარიტებაზე ლაპარაკობ?

— სოციალური სამართლიანობა, ხალხის კეთილდღეობა, თავისუფლება.

საუბრის ასეთი მიმართულება ვალიკოსათვის ახალი არ იყო. ხშირად შეხვედრია ასეთი მოკამათე, რომელიც კომუნისტურ დოგმებს ციმციმ იყენებდა, როგორც კი საჭირო ხდებოდა საკითხის არსიდან მოწინააღმდეგის გატყუება. დაფიცებული ჰქონდა ასეთ მოსაუბრეს არ აპყლოდა, მაგრამ, მისდა სამწუხაროდ, იშვიათად ახერხებდა თავის შეკავებას. თვით ეს დოგმები, რომლებიც უცილობელ ჭეშმარიტებად სალდებოდა, ეს ცრუსიქველე, ვალიკოს აზრით, საჭიროებდა გაბითურებას, არც ამჯერად შეიძლებოდა დუმილი, ამ დიალოგს ასეთუ ისე მაინც დაკითხვა ედო საფუძვლად.

— სოციალური სამართლიანობა როგორ დამყარდება?

— კერძო საკუთრების მოშლით.

— ამით მოიშლება ადამიანის სპსიცოცხლო მოთხოვნილების გამოვლენის ერთ-ერთი თვალნათლივი ფორმა და სხვა რა უფრო მახინჯ ფორმას მიიღებს ადამიანის ეს მოთხოვნილება სუბლიმირებული სახით, არავინ იცის.

— კერძო საკუთრებასთან ერთად მოისპობა ის მოთხოვნილებაც!

— კერძო საკუთრებამ შვა ადამიანის 'მოთხოვნილება, თუ ადამიანის მოთხოვნილებამ — კერძო საკუთრება?

— ეს ერთ დიალექტიკურ მთლიანობაში უნდა განვიხილოთ.

— როცა თქვენ წინააღმდეგობას აწყდებით, მაშინ გაგონდებათ დიალექტიკა. ეს, მინა ვასილის ძევ, მინა ვასილის ძევ, სულ სხვა რამეს ფიქრობ და სხვას ლაპარაკობ. ძალიან კარგად იცი, რომ ეს საკენკია, რომ ამ დემაგოგიის მიღმა სულ სხვა ამბები ტრიალებს. შენი შეცდომა სხვა რამეშია, შენ არ გინდა დაიჯერო, რომ შურზე დაყრდნობით, წართმევა-წამორთმევის პრაქტიკით, ძალადობის გაღმერთებით ადამიანი უკეთესი ვერ გახდება, უსამართლობის გზით სამართლიანობას ვერ მიაღწევს და დღევანდელი უბედურება მომავალი ბედნიერების საწინდრად არ გამოდგება. იმ მორალურ ფასეულობას, რომელიც უხსოვარი დროიდან გოგმან-გოგმან, წვეთი წვეთზე, მის-

ხალ-მისხალ აგროვა ადამიანმა, თუ დააშრობ, ისევ ველურად იქცე-
ვა ადამიანი. წყლის ვაცხელებას რა დროც სჭირდება, იმდენივე მის
ვაცივებას უნდა.

— რევოლუცია იმისია, რომ ტემპერატურა მოუმატოს.

— ჭურჭელი ვერ გაუძლებს, ადამიანი როგორც მორალური არ-
სება, მსხვერპლად შეეწირება.

— ქრისტეს დაბადებამ ათიათასი ჩვილი ბავშვი შეიწირა!

— თვითონაც შეეწირა და იტანჯა.

— მუჰამედმა მექის ალების დროს საყდარ ქაბაში შეგროვილი
წარმართული კერპები გაანადგურა, მაშ ბრალი დავდოთ ისტორიულ-
კულტურული მასალების განადგურებაში?!

— შენ იმას არ აშბობ, რასაც ფიქრობ — სჯობს შევწყვიტოთ კა-
მათი.

— რატომ?! პირიქით, მე მთელი გულწრფელობით გეუბნები, ჩვენ
ხალხისთვის თავისუფლება გვიანდა.

— შენ როგორ გგონია, აი, მე, ეს პატიმარი კაცი უფრო თავი-
სუფალი ვარ, თუ ის ყბაჩუა ნამატროსალი, რომელმაც შენთან მო-
მიყვანა?

მინას გაეცინა:

— შოდი ახლა და ამისთანა აზრებით გაგიშვას კაცმა, თანაც სად?
საქართველოში, სადაც მალე კავკასიის და, საერთოდ, აღმოსავლეთის
საკითხი უნდა გადაწყდეს!

— თქვენ კავკასიაზე წამოსვლას აპირებთ, არა?

— მაშ როგორ? რუსეთმა ტყუილად კი არ გადაასახლა ნახევარი
მილიონი კავკასიელი 1863—1864 წლებში ანაპიდან, ნოვოროსიისკი-
დან, ტუაპსედან, სოჭიდან, ხოსტიდან, ადლერიდან, პსხუდან, გუდა-
უთიდან. კავკასიის ომი რუსეთის სახელმწიფოებრიობის ბუნებრივმა
ზრდამ გამოიწვია. ჩვენ 1567 წელს ავაგეთ თერგის მარცხენა ნაპირ-
ზე ციხე-სიმაგრე. თქვენო კახეთის მეფე ალექსანდრე მეორე ჯერ კი-
დევ 1586 წელს თხოვდა ჩვენ ხელმწიფე თედორე ივანეს ძეს ქვე-
შევრდომობას. პეტრე დიდის ექსპედიცია ბუხგოლცის ხელმძღვანე-
ლობით ბაქო და დარუბანდი, რუმინანცევისა და სუვოროვის მიერ
დაპყრობილი ყირიმი და ნოვოროსიისკი; 1774 წელს თურქეთი გა-
მოგდებულ იქნა იმერეთიდან, გურიიდან. თქვენ გგონიათ, რომ პო-
ტიომკინის ის დიდი გეგმა, რომელმაც ერქვა „აღმოსავლეთის სა-

კითხი“, დავიწყებას მიეცემა და გაგრძელებას აღარ ჰპოვებს რუსეთში?

— არა, მეგონა რომ ეს შეუგნებლად კეთდებოდა...

— ვინ შეუგნებლად და ვინ შეგნებულად!

შესაშური მესხიერება გქონიათ, ტიუხინ!

ერთ-ერთი ჩემი წინაპარი პირველი დესპანი ვახლდათ კავკასიაში; ივანე მრისხანედან მოყოლებული ჩვენი გვარის მრავალი სახელოვანი წარმომადგენელი სამშობლოს სიყვარულს შეეწირა.

— პატრიოტიზმი საუცხოო გრძნობაა, მაგრამ საკუთარი ერის გადაჭარბებულ სიყვარულს სიძულვილის დიდი პოტენცია აქვს, — თქვა ჩაფიქრებულმა ვალიკომ. ტიუხინის ნათქვამმა დამორგუნველად იმოქმედა. ცხადია, მსსში არაფერი ახალი, ან, ისეთი არ იყო, რაშიც ეჭვი ეპარებოდა, მაგრამ, როცა ყველაფერი ეს მოპირდაპირე მხარემ აღიარა, უკვე მისკდა დამოუკიდებლად სინამდვილედ გადაიქცა, გარდუვალობის ხელთუქმნელ ბეჭედად დაისვა. ვალიკოს უცებ წარმოუდგა, ვითომ ნინოს დაკითხვას ის კვინისშეისულ თვალეზიანი, საშინელი ქალი აწარმოებს, რომელიც მთელ თავის უბედურებას ქვეცნობიერად ნინოს აბრალებს. მამაკაცობს და ქალურ დაუკმაყოფილებელ ინსტიქტებს ნინოზე ჯავრის ამოყრით იკლავს, უხეშად ექცევა, ამცირებს, ხელითაც შეეხო თითქოს. ვალიკოს სისხლი აუვარდა თავში, წამოდგა, წყალი მოსთხოვა ტიუხინს, დალია და ჰკითხა:

— დაპატიმრებულ ქართველ მგზავრებს რას უპირებთ?

მინაც ერთი წუთით თავის ფიქრებს მოეტაცა. მას, პირადად მას არგუნა შემთხვევამ ამ კაცის სიკვდილ-სიცოცხლის ბედი. ბუფეტოდან შემასავით გამოტანილი გვამი დაუდგა თვალწინ, და ამ ამბავთან თავის საქმიანი დამოკიდებულება გაახსენდა. ასევე უნდა გაეუცხოვებინა ამ საღამოს ამ კაცის გვამიც, მაგრამ იყო კი ამის აუცილებლობა? მინამ გადაჩხრიკა არადელის გამგების სავარაუდო შედეგო, გაითვალისწინა მისი პიროვნული განსაკუთრებულობა და ყველაზე მიზანშეწონილ მოქმედებად, ღირსეულ საქციელად, ყოფილი ახლობლობის გამო, გულახდილობა აირჩია.

— ყველას გავუშვებთ შენს მეტს, — ტიუხინი თვითონ ვერ ახსნიდა, რატომ მიმართავდა არადელს ხან შენობით, ხან თქვენობით, ალბათ უნებურად მასვე თუ ბაძავდა.

— მე რაღას შერჩით? — გაეცინა ვალიკოს. ტიუხინი ფანჯარას-

თან მივიდა, ოთახი დააბნელა და თითქოს ვალიკოს განაჩენსა დაიწყა-
თხავსო, დაიწყო:

— იმისათვის, რომ მსოფლიო დაიპყრო, ჯერ საჭიროა საკუთარ
სახლში შოერიო ადამიანს, შესწევს თუ არა სახელმწიფოს ამის და-
ლა — სულ უბრალოდ გაიგება: გაქვს თუ არა ძალაუფლება სწორედ
უდანაშაულო კაცის მოსაკლავად?! ტანჯვის მიყენების ძალა თუ აღე-
მატება კეთილდღეობის მინიჭების ძალას, ასეთ სახელმწიფოს შეუძ-
ლია იმპერია შექმნას. სხვა სიტყვებით, იმპერია ძლევამოსილი მხო-
ლოდ მაშინაა, როცა მას აქვს უკეთესი იარაღი, ციხე, სახრჩობელა,
ბაწარი და უარესი საჭმელი, ჩასაცმელი, სახლ-კარი. რევოლუცია
ისეთივე წამდვილი თავისუფლებაა, როგორც ომი. ადამიანი თვით
წარმოშობს სიკვდილს, ასწრებს ბუნებას და ამით იმარჯვებს მასზე.
შე პირადად ვერ ვურიგდები ფიზიოლოგიურ სიკვდილს, ეს რაღაც
დამამცირებელია, უმწეოდ, არარაობად აქცევს ადამიანს. — ამ სი-
ტყვებზე ტიუხინი შეჩერდა, თავი გაიქნია და რაღაც გაბოროტებით
დაამთავრა: — სახელმწიფოში მშვიდობა არ არის საჭირო, სიწყნარე
არ უნდა იყოს. არავითარი მომადუნებელი ფაქტორები! რომი მაშინ
დაიღუპა, როცა კარგი ცხოვრება დაიწო. რუსეთი უნდა გამოჯანსაღ-
დეს — ეს სქელგავიანი რუსეთი!

ვალიკოზე ამ მონოლოგმა დიდი შთაბეჭდილება მოახდინა. მასაც
ჰქონდა რუსულ ნაციონალიზმზე თავისი შეხედულებანი. მისი აზრით,
კრევის რუსეთის ნაციონალიზმი მონღოლთა უღელქვეშ ღრმად რე-
ლიგიური გახდა, ფლორენციის უნიის შემდეგ კი მესიანიზმად გადა-
იქცა. პეტრე პირველმა ტრანსფორმირებულ მესიანიზმს იმპერიალიზ-
მის მადაც გაუხსნა. თანამედროვე, ისტორიულ ეტაპზე იმპერიალიზმს
ვალიკო რუსული ნაციონალიზმის ეზოტერიულ არსად თვლიდა და
რაც უნდა ცინიკურად მოჩვენებოდა ვინმეს ტიუხინის გულახდილო-
ბა, ვალიკო, პირიქით, მადლობელი იყო იმით, რომ ტიუხინმა ორ-
პირობის, სიცრუის გამჭვირვალე ბადე მოიხსნა და ამბობდა იმას, რა-
საც ფიქრობდა. ეს მინამაც იგრძნო, კმაყოფილი დაუბდუნდა სა-
წერ მაგიდას, თუთუნის ორი პაპიროსი გაახვია, ერთი ვალიკოს მი-
აწოდა, ასანთი აუნთო. ვალიკომ რამდენჯერმე ზედიზედ შეისუნთქა
თამბაქოს ბოლი, მთელი გულსყურით გააცილა მსუბუქად დახვე-
ული თავბრუ და თქვა:

— მე მაინც მამა აბრამის ბატკანი გამოვდივარ.

ახლა მინას გაეცინა, კაბინეტში გრაფინკამ შემოიქყიტა.

— მინა ვასილიჩი, ცხენის თაობაზე გაწუხებთ.

— დაიკარგე აქედან — გაბრაზდა ტიუხინი. მთავარ სათქმელს მი-
ადგა და თავიდან ხომ არ დაიწყებდა. — რომ ვაგიშვათ, ვალერიან
გიორგევიჩი — სწრაფად განაგრძო მან, — საქართველოში ჩასვლის-
თანავე ჩვენ საწინააღმდეგო საქმიანობას გააჩაღებთ. თქვენ იმ ერთ
მუჟა აღამიანებს ეკუთვნით, ვინც ხედავს დღევანდელი პრობლემების
ფესვებს და არა ყვავილს, ვისაც წარმოუდგენია ნაყოფის გემო, თუმ-
ცა, მინდა გაოხრახთ, აქ თქვენი პოზიცია უიმედოა. მცირე ეროვნებე-
ბი, საუბედუროდ, განწირული არიან არა მარტო ჩვენში — ყველგან.
მათი ასიმილაციის საქმე, ძალდატანებით თუ თავისთავად, ისტორი-
ულად გადაწყვეტილია. რაც შეეხება მესამე რომს, ახალი რუსეთის
იმპერიის იდეას, იგი ახალ კულტურის შექმნასაც ითვალისწინებს.

— მხოლოდ თავისუფალ ბერძნებს შეეძლოთ შეექმნათ თვით-
მყოფი კულტურა, რომის იმპერიამ შექმნა მხოლოდ ცივილიზაცია, —
ჩაუბრთო არადელმა.

— და აი, სწორედ ამიტომ — შენ, ცხოვრებაში ესოდენ გამოც-
დილი კაცი რომ მაინც იდეალისტად დარჩი, — სწორედ ამიტომ შენი
გაშვება არ შეიძლება. ვალიკომ სწრაფად გახედა ფანჯარას. მინამ გა-
იღიმა და თქვა: — ქვემოთ ორი შეიარაღებული გუშაგი დგას, ორიც —
ქვერფანში.

ტიუხინის მსჯელობა საფუძვლიანად მიაჩნდა არადელს. მისი გა-
დაზირება ან გადარწმუნება — სისულელედ. „ნინოს გაუშვებენ, ყვე-
ლას გაუშვებენ ალბათ... კარებთან დაელოდება? რომ არ გამოვა, ნე-
ტა რას იზამს?“ ფიზიკურ ტკივილად მოაწვა ბოლმის, შეხვედრის
წდომის, სევდის, სასოწარკვეთილების ნაერთი ძალა. საჭირო იყო რა-
ღაც ეთქვა, იქნებ ეს უკანასკნელი შესაძლებლობაა? ხშირად მდგარა
სიკვდილ-სიცოცხლის სასწორზე, ხშირად მისგან მხოლოდ ერთ სი-
ტყვას მოითხოვდნენ, ან ბოდიშს, ან რაიმეს უარყოფას. ხანდახან
იცოდა, რომ სწორიც არ იყო და უკან დახევა უფრო გონივრობაში
ჩამოერთმეოდა, ვიდრე სიმხდალეში, მაგრამ თავმოყვარეობა სასწო-
რის პინაზე გადანაცვლებას არ ანებებდა. ახლა კი თავი იმაში დაიჭი-
რა, რომ საბაბს ეძებდა და ვერაფრით მოეფიქრებინა, რა ეღონა,
დროის მოსაგებად, რაღაცის იმედით თქვა:

— თქვენ ბედი გწყალობთ.

— მაგაშია ჩვენი სიმართლე, — იყო პასუხი.

ვალიკომ იცოდა, კაცი ფიქრსა და განსჯას თუ მიჰყვა, ყველა პრინ-

ციბს საცინად აიგდებს, ყოველ კეთილშობილ საქციელს ამპაქტავ-
 ნობად მონათლავს, ან შიზანშეუწონელ მოქმედებად მიიჩნევს. რო-
 გორი სულის სიმდაბლევ უნდა გამოიჩინოს, გასამართლებელ სა-
 ბუთს მოიძებნის, ერთი სიტყვით, საყმარისია კრიტიკულ მომენტში
 გადაფასების ცდუნებას მიეცეს, რომ ყველაფერი დასაშვები და იო-
 ლი აღმოჩნდეს, ამ ფიქრებით გახლებული ადგა, წასვლა დააპირა,
 მაგრამ ტიუხინი გაჩუმებული იჯდა, მორიგეს არ უძახდა, იდაყვებით
 ნაგიდას დაყრდნობოდა, ბოძებოვით შეყუდებულ ხელებზე მძიმე ნი-
 კაპი ჩამოედო, რაღაცას მძმტერებოდა უფერული თვალებით, თავში
 თრჭოლი აზრები შეპარვოდა, ერთი და იგივე საკითხი წაღმა-უკულმა
 ეჩვენებოდა: არადელის გაშვება იმდენადვე უნდოდა, რამდენადაც
 დასჯა. ყოველ წადილს რაღაც მოგონება ეღობებოდა წინ. იგი სუ-
 ლიერად იყო დავალებული ამ კაცისაგან, სწორედ ეს ინტელიგენტუ-
 რი წილადობილა აღიზიანებდა. სიამოვნებით აჰყვებოდა თავის ბუ-
 ნებას, არადელი ვითომც არ სცნობია, ისე დაივიწყებდა, მაგრამ სა-
 რდანღაც მონაქროლი იღუმალი შიში იმისა, რომ ამით მის სულში
 ბზარი გაჩნდებოდა, ძალაუნებურად არჩევანს უძნელებდა. მონაც-
 ვლეობდნენ არა მარტო საწინააღმდეგო გრძნობები, ლოგიკურად გა-
 ლარული ცნებებიც, მხოლოდ ყველგან ერთი აზრი თავობდა, გარან-
 ტიას თხოულობდა: არადელი თამაშიდან უნდა გამოსულიყო.

— წამიყვანონ! გმადლობ სიმართლისათვის.

შინა წამოდგა, თითქოს მოიბოდიშაო, ისე ჩაილაპარაკა:

— იქნებ პირობა მოგეცა, რომ აღარაფერში გაერევი...

— რაში აღარ გავერევი?

არადელს მოულოდნელმა დაინტერესებამ მოცდენილი სიტყვის
 პატრონივით უკან დააზვიინა მინას.

— არა, მე ისე ვთქვი, საერთოდ...

— ჰოდა, ვერ გავიგე — რა ვთქვი? — ვალიკოს კითხვაში, რაღაც
 თხოვნის ნოტები მოესმა ტიუხინს.

— თუ როგორმე სხვა რამ საქმიანობას ეწევი, ვთქვათ, ოჯახს
 მოეციდები, ან რა ვიცი, იქნებ საზღვარგარეთ წახვიდე, და აღარ ჩა-
 ერევი პოლიტიკაში, იქნებ-მეთქი, რა ვიცი. საქმე ის კი არ არის, რომ
 რაღაც საშიშროებას წარმოადგენ რევოლუციისათვის, არა, ვერაფერს
 მიიღწევ, არც არავინ წამოგყვება, შენი სიმართლე ზედმეტად ჭეშ-
 მარიტია, რომ ვინმემ დაიჯეროს იგი. საქმე პრინციპშია — შეგნებუ-
 ლი და დაჯერებული მოწინააღმდეგე ხარ, ამიტომაც ლიკვიდირებუ-

ლი უნდა იქნე. მაგრამ თუ პირობას მომცემ ან რაიმე ფორმით გამოვჩერებ, რომ თამაშიდან გამოხვალ, შემდეგლო გამერისკა შენი გამგება. მართალია, ეს ჯერ კიდევ შესათანხმებელი იქნება და არ ვიცი, გამოვა თუ არა, მაგრამ, ვფიქრობ, ამის გაკეთება შეიძლება — ვალიკოს თვალები დაეხუჭა, თითქოს ღვინო შეასხესო სახეში, ადგილზე ქანაობდა. მინამ ყოველგვარი უსიამოვნების ასაცილებლად შორიგეს დაუძახა, მაგრამ როდესაც კარგად დააკვირდა, მისმა რაღაც მოშვებულმა იერმა გაათამაშა, შემწყნარებლურ-შემაგულიანებელი ხმით დაემშვიდობა: — ცხონებული მამაჩემი ამბობდა, ყველაფერი სისულელეა ცხოვრებაშიო. თუ ჭკუაში დაგიჯდეს, სთხოვე ჩემთან ამოგიყვანონ, მხოლოდ დღესვე, ზვალ გვიან იქნება. რას იზამ, მე ნუ-თადერს დამწამებ. ჰა, ეს გქონდეს, — ჩაუყარა გაუნძრევლად მდგომ ვალიკოს ჯიბეში თუთუნის, მერე გაშიშვლებული რევოლვერებით შემოსულ ჩეკისტებს უბრძანა: — წაიყვანეთ! — და თვითონ ნაჩქარევად პირველი გავიდა კაბინეტიდან...

ვალიკო ცემენტის იატაკზე გულადმა იწვა. ბნელოდა. მრავალჯერ ნაფიქრი კონკრეტულ პასუხს მოითხოვდა. გუნებაში ყველაფერი კარგახანია. გადაწყვეტილი ჰქონდა, ამიტომ თავიდან იცილებდა კიდევ მაინც გაუვალ ბარდებად მოძალებულ კითხვებს. რაღაც იმედის მომცემმა უაზრობამ გააოცა: ეწადა გაეხსენებინა რაღაც გაუხსენებელი, რომელმაც თავისებური განწყობა დაუტოვა და შეგრძნებაში ძლიერ ნაცნობი, მაგრამ უსახელო, შეუღარებელი ძახილის ექო საღამოს ზარივით დაარისხა. ეს იყო ზემოზობლიური სამყაროს მონაშბერი, რაღაც თაური ნიშანი, ცასა და ზღვას შორის დაკარგული მზის ნაწიბური. შემდეგ ზოგმა აზრად ქცეულმა და ზოგმა უაზროდ დატურებულმა ხილვებმა დაუარეს. უსასრულობიდან მოწყვეტილი ვარსკვლავი ქრებოდა და ჭიალუად მიღოდავდა. ოთხკუთხა სიბრძნით დატენილი მდუმარება, რაღაც მიერობად აფრასულილი ტრიალეზდა. საუკუნეებიდან წაშომდგარი რომელიღაც შუბოსანი მეომარი და ოკეანეში სადღაც მიკარგული პაწია თევზის თავი სისხლ-ხორცად შეიცნო და ერთ სახედ იგივედებოდა. ვალიკოს მოაგონდა კონსტანტინებოლოს ალყის მონაწილის ნესტორ-ისკანდერის მოთხრობა, სადაც იგი წერს, რომ ოსმალეებს მხოლოდ რუსთა მოდგმა მოულებს ბოლოს. კონსტანტინე დიდის საფლავზეც ეს წერია, რაც დამოწმებულია არა მხოლოდ რუსულ, არამედ ქართულ მათიანეშიც. მაშ რაღა საჭიროა წინააღმდეგობა, როცა ხეივანი თანამოაზრეც კი არ

გაგაჩნია? ყველა ავდარის გადმოყრას ელოდება, მსხვერპლის გაღებ-
ბას სხვისგან მოითხოვს. გულახდილად რომ აღიაროს! — ვინაა ვინაა
არ მომხდარა, თვითონ ხომ უკვე კარგა ხანია ფქრობდა თავი მიენე-
ბებინა ყველაფრისთვის და სადმე გადახვეწილიყო. მთავარი მაინც
ის იყო, რომ ამ გაუმართლებელ და უიმედო მდგომარეობაში უწინ
ვალიკოს სწამდა: ვიღაცამ მაინც უნდა აკეთოს სი, რაც ჭეშმარიტე-
ზად მიაჩნია. ისტორიის ჩაქცეული გზაც ვიღაცამ უნდა გაიაროს, თუ
შარავზა ჩაიშალა, ბილიკზე მაინც არ უნდა ამოვიდეს ბალახი, გზა
თუ გატუდდა და ნოიშალა — სადაური 'მგზავრი ვინ იცის, სად ამო-
ყოფს თავს. ამ ბოლო დროს კი ვალიკოს ამაშიც შეეპარა ეჭვი, იმი-
ტომ რომ თვით დაეკარგა დასალიერი. ისიც მოსდიოდა აზრად, რომ
იქნებ სულაც პრეტენზიული დამოკიდებულება ჰქონდა ცხოვრებას-
თან: ხომ ცხოვრობენ სხვები, თუ ბედნიერნი არა, ყოველ შემთხვე-
ვაში დაწყნარებულნი და კმაყოფილნი არიან უბრალო ადამიანური
ცხოვრებით. იქნებ ეს ზედმეტ სიამაყეა? მოძალადისაგან ან შეურა-
ცხმყოფელისაგან ღირსების დაცვა თუ სიამაყეა, მაშინ სუსტზე გა-
ყოყოჩება რაღაა? გზაგასაყარზე ამდენი დგომა მისი ბუნებისთვის გა-
დარეკას ნიშნავდა. მას დიდი ბედნიერება ხვდა წილად — შეხვდა იმ
ადამიანს, რომელსაც ნატრობდა მთელი ცხოვრება. მართალია, უკე-
თესი იქნებოდა ეს გადაწყვეტილება უფრო ადრე მიეღო, მაგრამ გა-
რეშე მიზეზის უგულვებლყოფა მოვლენებს ცალმხრივ წარმოად-
გენს — ნაყოფი შესაძლოა ისე შეახმეს ხეს, რომ არც ჩამოვარდეს.
არსებობს კია სხვა გამოსავალი, ლალატობს იგი ვინმეს, ან დაშავდე-
ბა ამით რაიმე? და მაინც, როცა მეორედ აპყავდათ ტიუხინის კაბი-
ნეტში, უჩვეულოდ ღელავდა, მისი არსებობის ყველა ლოგოჭური
ბოლო მის დაღუბვას მოასწავებდა, ერთადერთ ნუგეშისმომცემად
წუხანდელი სიზმარი დარჩენოდა, განგებას ალბათ ასე განუზრახავ-
სო — ცდილობდა დაეწყნარებინა თავი.

მას შემდეგ, რაც ტიუხინმა არადელი დაკითხა, გუროვთან საგან-
გებო სხდომა მოეწყო, სადაც სემიონ მოისევეიჩმა ქართველების
გაშვების წინააღმდეგ ბევრი იქაქანა, გუროვსაც თვალეზი უპრაწა, მაგ-
რამ ვერაფერს გახდა. ქართველი ტყვეების განთავისუფლება ყოველ-
გვარი მოულოდნელობის თავიდან ასაცილებლად სადამოს ათი საათისა-
თვის დაინიშნა.

რვა საათი სრულდებოდა, არადელის საკითხი კი ღიად იყო დარ-
ჩენილი. მინა რომ კაბინეტში დაბრუნდა, ღამდებოდა. ფანჯარასთან

მივიდა, ცოტახნით ბინდში ჯდომა არჩია. უკვე ნანობდა, რომ არა-
დელის თითქმის გადაწყვეტილი საქოთხი თვითონვე არია, თავს იმით-
და იმართლებდა, რომ არ მოელოდა მის წამიერ სისუსტეზე არადე-
ლის ასეთ რეაქციას. „ეტყობა, ადამიანის გამძლეობასაც გარკვეული
საზღვარი აქვს, მოტყდა არადელი, მოტყდა“... ეზოში, ლამპით გა-
შუქებულ საგუშაგოსთან რაღაც ჩრდილები ირეოდნენ. ერთ-ერთი
ბალახონში გახვეული გამოეყო და პირდაპირ მისკენ წამოვიდა. ტი-
უხინი მოცილდა ფანჯარას, მაგიდასთან მივიდა, სკამი დასაჯდომად
გაისწორა, კარებსა და ფანჯარას შორის წამით გავლულმა რუხმა
ზოლმა ამცნო, რომ ოთახში უხმოდ ვიღაც შემოვიდა:

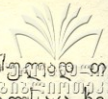
— Богом молю и челом бью — нищий чернец Филофей!

ტიუხინი სკამზე ჩაეკეხა:

— შენმა ძღვამ თავის საქმე უკვე გააკეთა და ხუნდებად ადევს
რუსეთის აბსოლუტური სახელმწიფოებრიობის აღორძინებას, მან
ახალი სახე უნდა მიიღოს. საუკუნეობით აღზრდილი და ქვეცნობი-
ერად ნატარები გამოჩნეულობისა და ისტორიული მისიის რუსულად
ნაციონალური აზრი, რუსი ადამიანის სულიერი აღჭურვა ჩიხიდან
კომუნისზმმა უნდა გამოიყვანოს. მხოლოდ დიქტატურას ძალუძს შე-
ნი სიტყვების აღსრულება, რომ სახელმწიფოს მმართველის წინაშე
ყველას მონური მორჩილება მართებს. მარქსიც ქრისტესავით მონათ-
ლული ეპრაელი გახლდა. კომუნისზმიც საშოთხეს ჰპირდება ხალხს.
ოქვენს შემდეგ ჩვენ რამდენიმეჯერ შევედით ევროპაში, მაგრამ იქ
დაჩრჩენის საბაბი არ გავგაჩნდა. ახლა ლენინი გვყავს, რომელიც ქა-
დაგებს: „ნაციონალურ საკითხში სახელმწიფოებრივი ძალაუფლების
მქონე პროლეტარიატის პოლიტიკა იმაში მდგომარეობს, რომ დაეი-
ნებით და ფაქტიურად გატარდეს ცხოვრებაში ყველა ერის მუშათა
და გლეხთა დაახლოება და მათი შერწყმა“... — მინა პასუხის მოლო-
დინში გაჩუმდა, მაგრამ ირგვლივ სიჩუმე სუფევდა... მერე რაღაც
ფაჩუნი გაისმა და რუხი ზოლი კვლავ შეერთდა წამით.

ტიუხინს ხმამაღლა გაეცინა. კაბინეტში სინათლის ანთებას კიდევ
აყოვნებდა: დაინახავენ, რომ ოთახშია, არ მოასვენებენ, მალე იასა-
ული მატყვევი მოვა, კაზაკების შეკრების ჩასაშლელად სტანიცაში
წასვლა დასჭირდება, მას კი ცოტა ხანს მარტო დარჩენა ეწადა.

— „მოყევი, რაში ხარ დაშნაშავე!“ — თავზე სემიონ მოისევეიჩი
დაადგა. მინას თითქოს სველი, ძინძგლიანი ტილო მოარტყესო სახე-
ში, თავი ისე იგრძნო, როგორც ალბათ წელან არადელმა. „რაში ვარ

დამნაშავე ვერ გამიგია?“ სემიონ მოისევევიჩმა ამპარტავნულად თვალები მოჭუტა, მერე მთვრალ ეგოროვს მიუბრუნდა, რომელსაც ხელში გაგარვარებული შანთი ეკავა და ბარბაციტ ტიუხინისკენ იწეოდა. „ამას უყურე ერთი! გამოდის, რომ მე ვიყავი შემამულე, მე ვსწავლობდი ციურისში და არა შენ! მაშაჩემი მეწვრილმანის მოჯამაგირედ მუშაობდა და უღარიბეს კაცად ითვლებოდა მთელ კიშინიოვში, შენისთანა შავისელებმა ჩაარტყეს თავში ნაჯახი. მოაწერე ხელი, თორემ გასწავლი, როგორ უნდა მეფის ოფიცრობა და საბჭოთა ხელისუფლების მოტყუება!“ — „ჰო, ჰო, — დაადასტურა ეგოროვმა, Привыкай к морскому порядку! მოდი, ერთი ყური გაგიხვრიტო“. მინას ცივმა ოფლმა დაასხა, წამოდგა, ასანთი აანთო, სანთელს მოუკიდა, დერეფანში გავიდა, მორიგეს უსაყვედურა უყურადღებოდ რომ დაეტოვებინა კაბინეტი და არადელის ამოსაყვანად გაგზავნა.

ძნელი გამოდგა პირველი წინადადების დალაგება, ხოლო დანარჩენი სწრაფად და თავისთავად გაკეთდა. ტიუხინმა არადელს პატიოსანი სიტყვა ჩამოართვა, რომ იგი ყოველგვარ პოლიტიკურ საქმიანობას თავს დაანებებდა, სსაქართველოში არც გაივლიდა, ისე გაემგზავრებოდა საზღვარგარეთ, სამაგიეროდ ჩეკას თავმჯდომარემ განკარგულება გასცა — არადელი ქართველებთან საერთო ოთახში გადაეყვანათ და ათი საათისათვის მათთან ერთად გაემვათ.

ოთახში ვალიკოს ყველა წამოშლილი დახვდა, მათი განთავისუფლების ამბავი ახლახან გამოეცხადებინათ და ისეთი ყრიაშული იდგა, რომ ნინოსა და ბერების გარდა, რომლებიც კარებთან ფუსფუსებდნენ, ვერსვინ შენიშნა მისი დაბრუნება. ნინო, თითქოს მოულოდნელად ყურში ჩასძახესო, ისე შეკრთა, შემდეგ სახე გაუნათდა, აყუყუნებელი თვალებით ფრთხილად ბრმასავით ხელმოსინჯვით ვალიკოსკენ გაიწია, ერთი წამით გულში ჩაეკრა. ეს მათი პირველი განშორება და პირველი შეხვედრა იყო, უდაბნოს ალხი და გრილ მღვიმეში სულის ამოთქმაც და გარინდებაც. ხმაურით გაიღო კარი. დერეფანში წოწოლა, ნიკიფოროვნა, ეგოროვი და წითურა მილიციის უფროსი გამოჩნდნენ. კართან მდგარმა ბერებმა პირჯვარი გადაიწერეს, ერთ-ერთმა წაილულლულა: „ცამან ილმო მწუხსრება ჩვენი, დიდება შენდა, უფალო!“ ნიკიფოროვნასა და წოწოლას ხელში რკინიგზის ფანრები ეჭირათ, ეგოროვს კი ქართველების სია.

— ვისაც ამოვიკითხავ, გამოვიდეს თავისი ბარგი-ბარხანი! —

მხიარულად, მაღალ ხმაზე შეჰყვირა ეგოროვმა. წოწოლაც ილიმებო-
და, ნიკიფოროვნა კი ვერავის უყურებდა თვალეზში. ეზოში, საგუშუგოში,
გოს წინ მილიციის უფროსმა ქართულად დაარიგა ტყვეები:

— ვისაც როგორ შეგიძლიათ, ისე უშველეთ თავს. მატარებლის
იმედით ნუ იქნებით, დღევანდელი ღამე შეგიძლიათ გაათენოთ ქარ-
თული ეროვნული კომიტეტების ბინაზე.

მერე ლადი ჭყონიასთან და ზაქარია ავალიშვილთან მივიდა, რა-
ღაც უთხრა მათ, ეგოროვი მოიხმო, გუშაგთან გაგზავნა და განთავი-
სუფლებული ქართველები ქუჩაში აღმოჩნდნენ. ვალიკომ მეორე სარ-
თულის კიდურა ფანჯარას ჰკიდა თვალი, სადაც გაუნძრევლად დიდი
ლანდი ჩანდა, გულმა რეჩხი უყო, მაგრამ ბავშვივით გახარებულ და
აღვსნებულ ნინოს რომ შეხედა, ყველაფერი გადაავიწყდა.

საგუშაგოდან ოდნავ მოშორებით, მოპირდაპირე მხრიდან მათკენ
რამდენიმე კაცი წამოვიდა. არმავირის ქართველთა კომიტეტის წევ-
რები აღმოჩნდნენ. ჯგუფ-ჯგუფად დაინაწილეს განთავისუფლებულნი
და სწრაფად დაიქსაქსნენ. იშხნელები, ვალიკო და ჩოხოსანი არმავი-
რის სააქციო საუწყებოში მომსახურე მიხეილ მირელაშვილმა ჩაიბა-
რა. მასპინძელმა ორად გაჰყო თავისი ჯგუფი, გააფრთხილა — გზაში
ნუ იხმაურებთო და თვითონ წინ გასწია. ვალიკოს ისევ ისე, კისერზე
წამოეკიდებინა იშხნელების 'შაფრაშა'. ციოდა. ნინომ თავისი მოკლე
ქათიბი დედამისს გადააცვა, რომელიც ძლიერ დაღლილი გამოიყუ-
რებოდა. ნინოსაც აურყოლებდა, — არ მცივა, ეს რაღაც სხვა ყრუოლ-
ვააო, იქნებ მართალიც იყო, ვალიკომ კი ძალით მოახურა ქურჭი.
ჩოხოსანს აღარც ქარქაში უჩანდა წელზე, ეტყობა, ხანჯალი არ და-
უბრუნეს, ან იქნებ რაიმე გამწვავების თავიდან ასაცდენად თვითონ
არ მოითხოვა?! ალბათ ქარქაშიც იმიტომ მოიხსნა. ნინო და ვალიკო
ვერ ითმენდნენ, რაღაცას ჩურჩულებდნენ და მიფრინავდნენ თით-
ქოს. ისე დაწინაურდნენ, რომ თავისდაუნებურად მასპინძელს წამო-
ეწიენ, რომელმაც შენძვნა მისცა, ნუ მეწევით, თქვენ თქვენთვის
და მე ჩემთვისო. მირელაშვილი ფრთხილობდა, მიუხედავად იმისა,
რომ ქუჩაში კაციშვილის ჭაჭანება არ იყო მთვარეს ისე გაეჩახჩახებინა
რომ ალბათ, უხერხულად გრძნობდა თავს, ეშინოდა, ცოტა ზედმე-
ტად ნათლად ხომ არ მოეჩანვართო. კანტიკუნტად თუ სადმე დაყეფ-
და ძაღლი, რომელსაც სხვებიც ცოტახნით აჰყვებოდნენ, შემდეგ ჩამ-
ყვდარ ქალაქს კვლავ დუმილი მოიცავდა.

მალე პატარა ორსართულიან სახლს მიაღვნენ. ჭიშკართან მისდგნენ-
ძელს ვიღაც ელოდებოდა.

— ჩემი სიმაჰრი და ჩვენი მარჯვენა ხელი. — გააცნო მირელა-
შვილმა სტუმრებს მოხუცი.

დიღხანს იწმინდეს ფეხები, საწამ ძონძროხა დიასახლისმა საქმი-
ანად არ მიატოვებინა ეს შადღეირების გამომხატველი ზრდილობა
და ყველას რიგრიგობით არ მიუჩინა დროებითი კუთხე. სახლში
თბილოდა და სასიამოვნო სიმყუდროვე სუფევდა. ვიდრე, სტუმრები
ხელპირს დაიბანდნენ, თავს წესრიგში მოიყვანდნენ, მეორე სართუ-
ლის დიდ ოთახში უხვად, ქართულ ყაიდაზე სუფრა გაეწყოთ. ჩოხო-
სანი უკვე დიღხანია ისრესდა ცხვირს, სიამოვნებით იფშვნეტდა ხე-
ლებს და განგებ ნამეტანს იმერლობდა:

— რაღაცა ცხვირი მეფხანება, ქე არ დავთქრე დღეს, ბოშო, —
და როცა სუფრაზე ქართული ღვინო შეამჩნია დაუღაჟა სახე. მთლად
გაებადრა, თეთრ თმასა და უღვამზე გადაისვა ხელი. შასპინძლის
მოწვევას აღარ დაელოდა, თვითონ მიუჯდა სუფრას, სტუმრებიც
ააჩქარა. მოზრდილ ჭიქაში ცოტაოდენი ღვინო ჭაშნიკად დაისხა, და-
ატრიალა, უყნოსა, მოწონების ნიშნად თავი გადააქნია, რამდენიმეჯერ
ენის წვერი ჩაასველა, სიამოვნებით პირზე გაამწლაკუნა, რაღაც გა-
იხსენა და გახარებულმა იყვირა: — ნიძლავს ვეღებ, ქართული თავ-
კვერი თუ არ არის!

— გამოცანა გერგებათ, სწორედ თავკვერია, — გაიხარა მასპინ-
ძელმაც. ნინო და ვალიკო ისე დადიოდნენ, ლაპარაკობდნენ და მო-
ბრაობდნენ, თითქოს სანუკვარ და ჯადოსნურ წიგნს ფურცლავენო.
საიდანღაც შორიდან ამ პატარა კოშკში გულში ჩამწვედომი სირინო-
ზის ხმა და მსუბუქი, ჰაეროვანი უნაზესი მუსიკა ესმოდათ. შათს და-
მოკიდებულებაში ქურუმის გზნებაც ვლინდებოდა და ყვავილის შემ-
გროვებელი ტაძრის მსახურის მოწიწებაც. ისე სწრაფად, ერთიმე-
ორეზე მიეწყო ყველაფერი, რომ ვალიკომ ვერ მოასწრო ნინოსათვის
აეხსნა თავისი შდგომარეობა, ეკითხა, შეძლებდა თუ არა იგი ასეთი
დიდი მსხვერპლის გაღებას. მის თანხმობაში ექვი არ ეპარებოდა,
მაგრამ მაინც საჭიროდ მიაჩნდა მასთან ერთად განესაჯა ეს ფრიად
სერიოზული ნაშიჯი. ისიც აღარდებდა, თუ როგორ მიიღებდნენ ამას
ქალბატონი შუნია და, გამსაკუთრებით, ირაკლი, რომელიც შეხვედ-
რისას არც კი მისალმებია. სტუმრები მშვივრები იყვნენ, მაგრამ თავ-
ვისთავად ვერც საჭმელს დაიწუნებდა კაცი: ინდაურის საცივი და

ნიგვნიანი ღობით, მოხარული დედალი და ნიორწყალი. თნასავით წვერიანი მირელაშვილის სიმამრი ერთხანს ქვემო სართულზედ, თავსებულ სამზარეულოსა და სუფრას შორის ფაცურობდა, როცა სტუმრები მაგიდას შემოუსხდნენ, მან თავისი ღრმად ჩავარდნილი და კეთილი თვალები მორიდებულად სიძეს მიაპყრო. მირელაშვილი მიუხვდა და სტუმრებს მიმართა:

Мой тесть хочет узнать, не тесно ли будет унас сегодня ночью?

ვფიქრობ, რომ დავეტევით, თუ თქვენ სხვა აზრისა ხართ და ჩემ სიმამრს პატივს დადებთ, მსურველებს დიდის სიამოვნებით მოასვენებს თავის სახლში, კარგი კაცია, მეზობლად, სულ ახლოს ცხოვრობს.

— Нет, нет, в тесноте да не в обиде! დავეტევით, რა საკითხავია! — პურ-მარილს არ მომაცდინონო, იჩქარა ჩოხოსანმა. ქალბატონს შენიას შენიშვნის მიუხედავად, თავიდან ყველა რუსულად იწყებდა ლაპარაკს და ბოლოს მაინც ქართულზე გადადიოდა. მასპინძელს თავი მოჰქონდა, რომ მისი რუსი ცოლი ასე მშვენივრად დახელოვნებულიყო ქართული კერძების კეთებაში:

— ვასწავლე, ბატონო, ვასწავლე, გავაქართველე, ქალიშვილს ვერ მოვერიე, თორემ, — არ იცის ქართული, სახლში ნახევარჯერ არა ვარ, ვერ გაამტყუნებ.

მისი თოთხმეტ-თხუთმეტი წლის ქალიშვილი თამარი მორცხვად ილიმებოდა და თეთრ ბაიებზე მოსრიალე კაცლის მურაბასავით შავ თვალებს ნაბავდა. მირელაშვილმა სიმამრი გაუშვა — წადი, მოისვენე, ნულარ შეწუხდები, დავეტევითო, უთხრა. სტუმრებს გადარჩენა მიულოცა, მილიციის უფროსი კეთილი სიტყვით მოიხსენია.

«Утро вечера мудренее»,

— თქვა და მომავლის ძრველივ სჯა-ბაასის გაგრძელება დილისათვის ურჩია. სტუმრებს გინდაც პირი შეეკრათ, „ივერიელთა“ დახვრეტის შესახებ კრინტს არავინ ძრავდა, თუმცა ამ საშინელი ამბის აჩრდილი ქორივით დასტრიალებდათ თავს. ამიტომ, როცა, ბეწვი გაწყდა, მირელაშვილს უნდა წასცდენოდა — ყველა მიხვდა, ჩაჩუმდა, საჭმელს თავი მიაწება. მასპინძელმაც, თითქოს თითზე იკბინაო, მანზე აავდო სიტყვა. თბილისში ვალიკოს უბანში უცხოვრია და „სალაყბოზე“ ჩამოავდო საუბარი.

— რაღასა ჰვავს სალაყბოს მეიდანე? ახლა ბულვარზეც კი შე-

იტყობ ტყუილად მოტანტაღეთაგან ჭორიკანობას, — უპასუხა ქალბატონმა შუნიამ. შემდეგ მირელაშვილი დაინტერესდა, მგზავრობდა თუ არა მათთან ერთად ვინმე, ბუცხრიკიძე.

— ვარდენი? — გამოცოცხლდნენ სტუმრები.

— დიახ, დიახ. პირველმა მან შეგვატყობინა თქვენი ამბავი.

— ექიმი ხომ არ ხლებია? — იკითხა ქალბატონმა შუნიამ.

— არა, მარტო მისულა სადგურის ბუფეტში, იმათ კი ჩვენთან გამოგზავნეს.

— თვითონ 'სადლა გაქრა?

— პეტროგრადში დავბრუნდები, იქ ბევრი ნაცნობ-მეგობარი მყავს ბოლშევიკთა წრეებშიც და რაიმე საშსახურს მიშოვნინან, აბა ასეთ არეულობაში საქართველოში რა მინდაო.

— Михаил ему доху одолжил, а он поминай, как звали — ჩაურთო დიასახლისმა.

მიხეილმა აღმოცერად გადახედა ცოლს, ყვედრებით გაიხუმრა:

— Циган в рождество шубу продает а уж весна... — ქართულად კი დასძინა: — რა მოხდა, კაცს ამხელა გზა ჰქონია გასავლელი.

— ნეტავი ექიმს რა უყო, სხად გადაკარგა, მაგ შამაოხრის შვილმა? — თქვა ჩაფიქრებულმა ქალბატონმა შუნიამ.

მას შემდეგ, რაც გამოუცხადეს — გიშვეთო, მისთვის თითქოს ყველაფერი სულერთი გახდა, არც კი გახარებია განთავისუფლება... რქნებ ამ დაძაბულმა დღეებმა გადაღალეს, ან განიხიბლა რამეში — თვითონაც ვერ გეტყოდათ, ხანდახან ფრთხილად თუ გადახედავდა ნინოსა და ვალიკოს. ასეთი ბენდნიერი, სიცოცხლით სავსე, მხიარული და ლაშაზიცი არასოდეს ენახა ნინო. მარტოობის გრძნობა გამოუთქმელ სევდად დააწვა გულზე, დაბერებულ და მოტეხილი ჩანდა. მიხეილ მირელაშვილი დიდ პატივისცემას იჩენდა ქალბატონ შუნიას მიმართ, ეამაყებოდა ქართველი კნეინას სტუმრობა, თავისი ქალიშვილი გვერდზე მოუსვა, ყოველი მიმართვისას სიტყვითა თუ ხაზგასმული ყურადღებით თავის ჯალაბობას მაგალითს უჩვენებდა, გამორჩეულ მოპყრობას ავალებდა. თამარიც, მამისთვის რომ ესამოვნებინა, თუ მართლაც ძლიერ მოსწონდა ხანშიშესული მანდილოსანი, თავს ევლებოდა საპატიო სტუმარს. ვახშამმა ისე ჩაიარა, რომ თითქმის სულ ფეხზე იდგა, საჭმელს აწოდებდა, თეფშებს უცვლიდა, რაღაცას თავაზობდა და ურჩევდა, ღვინოს უსხამდა. ქალბატონ შუნიას ალერსიან შეკითხვებზეც კი ფეხზე დგებოდა და ისე პასუხობდა. 'როცა

ქალბატონმა შუნიამ ჭამა დაამთავრა, სუფრასთან აღარ გაჩერებულა, წამოდგა, მადლობა გადაუხადა დიასახლისს, ჩიხტიკობიდან 'ლალ-მარგალიტიანი ქინძისთავი მოიძრო, გოგონას მიუაღერსა, კაბის საყელოზე მიუბნია და უთხრა:

— Возьми на память, это красивая вещь.

— На в коем случае, — გაცხარდა რატომღაც დიასახლისი, გოგონა გაწითლდა, აღარ იცოდა, როგორ მოქცეულიყო, რჩევისათვის მამას შეხედა. მიხეილი განაწყენებული იყო, რომ ცოლმა ასე გამოაკობიტა ეს კეთილშობილური ქესტი, მაგრამ მისთვისვე ნამუსი რომ მოეწმინდა, უარზე დადგა:

— როგორ გეკადრებათ, კნეინა, ჯერ ბავშვია, რად უნდა ასეთი ძვირფასი საჩუქარი!

შეზარხოვებულმა, არამკითხე თამადად გადაქცეულმა ჩოხოსან-მაც მასპინძლებს აუბა მხარი:

— მაგას საქართველოდან მე გამოვუგზავნი გიშერთია და მარგალიტებით მორთულ ქართულ კაბას, მე შენ გეტყვი და არ დაშვენდება.

— იმდენი რა გითხრათ, აქედან გასული არ იქნებით, დაგავიწყდებათ თამჩიკოცა და არმავირიც, — მოუჭრა ქალბატონმა შუნიამ, მერე მაგიდაზე მორიდებულად დადებულ ქინძისთავი თამარს მკაცრად ჩაუდო ხელში, დიასახლისს გადახედა:

— Бросьте пожалуйста, не делайте из этого историю! — ბოდიში მოიხადა და დასაძინებლად გავიდა.

მთელი საღამოს განმავლობაში ირაკლიმ მხოლოდ ერთხელ ამოიღო ხმა, ბუცხრიკიძის ბედით დაინტერესდა. უხერხულად გრძნობდა თავს — კიდევ უნდოდა რაიმე ფორმით არადელისათვის ბოდიში მოეხადა, ამავე დროს დამამკირებლად მისჩნდა ასეთი საქციელი. არადა რაღაც ნაღველი წვეთავდა სულში, ბალბასებრ ფესვს იდგამდა, კარგი იქნებოდა, როგორმე თავის გასამართლებელი რამ მომხდარიყო, მაგრამ თვითვე ესმოდა: თავისთავად არაფერი არავის არ ამართლებს, ქალბატონი შუნია რომ გავიდა, რაღაც საყრდენი გამოეცალა თითქოს, სიბნელეში მარტო დარჩენილი ბავშვივით შეშინდა და ხელად დედას გაჰყვა.

მამლის ყვილამდე ვერ მოისვენა სახლში. თამადა და მასპინძელი შეასკდნენ ერთმანეთს, იმდენ ხანს უჭახუნეს ჭიქები, სანამ დიასახლისმა ძალით არ გაიყვანა პირში ენაგამოცლილი მუღღლე. თა-

მადა, ზომალდთან ერთად განწირული კაპიტანის მიხრა-მოხრით, ბოლო სადღეგრძელოს შესმას აპირებდა, სუფრის ალაგებით დაკავებული დიასახლისის ერთი წუთის ყურადღებას, უკვე, ნახევარი საათი იყო, ითხოვდა და ქართული ოჯახის ტრადიციების შესახებ რუსულ-ქართული, ბრტყელ-ბრტყელი, უპირო წინადადებებით ცდილობდა დარდიმანდი, მაგრამ ზრდილი კაცის შთაბეჭდილება მოეხდინა თამარზე, რომელიც ყოველ შის სიტყვას კეთილსინდისიერად ისმენდა და მთელი სერიოზულობით იღებდა.

ნინო და ვალიკო განცალკევებულიყვნენ, ერთის შეხედვით ელოდებოდნენ, ვიდრე საბოლოოდ არ გაირკვეოდა, ვის სად უნდა მოესვენა. საქმე ის გახლდათ, რომ დიასახლისს ისინი ცოლქმარი ჰგონებია და ერთად დაეგო ლოგინი მათთვის. ახლა იმავე ოთახში წინოს მაგიერ ირაკლის უწყობდნენ საწოლს. სინამდვილეში კი ვალიკოს და ნინოს სულაც არ ეძინებოდათ, მაგრამ მეტი რაღა გზა ჰქონდათ, ისე დანაღვლიანებულიყვნენ, თითქოს რაღდენიმე საათით კი არა, წლობით შორდებოდნენ ერთმანეთს.

— თუ შენ დამეთანხმები, ხვალიდან არასოდეს დავცილდებით, სულ ერთად ვიქნებით, — წასჩურჩულა მცხუნვარედ ვალიკომ.

— რა თქმა უნდა?!

— წავიდეთ, ახლავე აქედან საზღვარგარეთ!

— რა თქმა უნდა! — სიმღერასავით გაიმეორა ნინომ.

ისედაც ვალიკო ნინო ირაკლი რომ არ შეეწუხებინა, ვალიკო ლოგინში გაუნძრევლად იწვა, ფანჯრის რაფაში ჩასმულ სილურჯეს შესცქეროდა, უკვირდა — გულს რატომ არ ეკარებოდა ის ფიქრი, რომ ასე მოუშადადებლად, უკაბიკოდ, შეუთანხმებლად, ასეთ ქალთან, ასეთ დროს, საზღვარგარეთ როგორ აპირებდა წასვლას. ვერ გავგო, რატომ არ ჰქონდა ამის დარღი, სწყინდა კიდევ ისე არსებინად რომ იყო, ვითომც ეს მას სარ ეხებოდა. რატომ ეგონა ყველაფერი უმისოდ, თავისთავად მოგვარდებოდა?! მალე რუსი ფერით ამოივსო ფანჯარა. როცა რაფაში ჩასმული არე სიფრიფანა გახდა და ცა გამოჩნდა, ვალიკო ფრთხილად წამოიღვა, წელა ჩაიცვა, ფეხაკრფით გავიდა სასტუმრო ოთახში. ვიდრე თავს წესრიგში მოიყვანდა, სხვა ოთახებმაც იწყეს ჭრაჭუნი, ნინოც ამდგარიყო ფერგაცრეცილი, უძილობისაგან კიდევ უფრო აღგზნებული.

ვალიკო მთელი სახლის გამოფხიზლებას და საუშუმეს აღარ დალოდებია. ნინო კარებთან გაიხმო:

— მივდივართ?

— სად? — ისე ტრაგიკულად შეჰყვირა ნინომ, თითქოს უფაქობე-
სი ნივთი ხელიდან გაუვარდაო.

ვალიკოს გაელიმა.

— სადგურზე. ზომ უნდა გავიგო, რა მდგომარეობაა, რაშია საქ-
მე, საით შეიძლება ჩვენი გამგზავრება, დღესვე წავიდეთ, არა?

— რა თქმა უნდა, — დაწყნარდა ოდნავ ნინო.

— გინდა ფეხით? — კიდევ გაილიმა მან.

— რა თქმა უნდა!

ვალიკომ ხელი მოუჭირა და წასასვლელად გაიწია.

— მოიცა, ნუ მიდიხარ! — წამოცდაო თითქოს, შკლავზე ჩაებლა-
უჭა. — მეც წამოვალ.

— არა, — ნაზად გააშვებინა ხელი ვალიკომ, — შენ მანამდე გა-
ემზადე, შეეცადე დედა დაიყაბულო და გაუადვილო ეს... — შესაფე-
რი სიტყვა ვერ მონახა, გადაიფიქრა: — ანდა არ გინდა, ჩემს მოს-
ვლამდე ნურაფერს გტყვი, ირაკლიმ არაფერი ატეხოს, მე მალე დავ-
ბრუნდები.

ჩოფურა და შალაღი, მძიმე გამოხედვის ჯარისკაცი სადგურის სა-
ნახებბის ერთ-ერთ დაცარიელებულ ფიცრულში იმალებოდნენ. რო-
გორც კი კორნილოვების ჩხრეკის დროს ძვირფასეულობით გატენი-
ლი „გოჭი“ (მოფერებით ასე დაარქვა ჩოფურამ დიდ ტომსიკას) ჩა-
იგდეს ხელში, ორივე შეუშინებლად სადგურის ბაქანზე სეირის სა-
ყურებლად შეგროვილ ხალხს შეეჩია და, დრო იხელთეს თუ არა,
ძუნძულ-ძუნძულით, თითქოს უკნიდან ტყვიებს უშენდნენო, იქვე
პირველივე სადგომს შეაფარეს თავი. მესამე დღე გაუთენდათ მატა-
რებლის ცდაში, მესამე დღე დაიწყო, რაც პირში ლუქმა არ ჩაედოთ.
გარეთ არ გამოდიოდნენ, ეშინოდათ სადმე ჯარისკაცებს არ შეფეთე-
ბოდნენ. გუშინდელმა დღემ სულ აურიათ დავთრები, ბაქანზე მათი
ამხანაგები დაძრწოდნენ, რაღაც მიტინგი ჰქონდათ. შეიძლება სულაც
გაქცეულ დეზერტირებს ეძებდნენ. ალბათ, იმ კორნილოვცმაც ერ-
თი დავიდარაბა ატეხა „გოჭის“ დასაბრუნებლად. ახლა მათ თუ და-
იჭერენ, არა მარტო დეზერტირობისათვის დასჯიან, არამედ როგორც
მარადიოებსაც. ამიტომაც იყო გუშინ სადგურის ბაქანზე იმდენი
ხალხი, გაუთავებელი მისვლა-მოსვლა, სიმღერები. მადლობა ღმერთს,
გადარჩნენ. მეტი ცდა და მატარებლის ლოდინი აღარ შეიძლებოდა.

„გოჭი“, რომელიც მათ ბედმა შეახვედრა — ოქროს ფულები, ზოდები და რამდენიმე ძვირფასი ქვა — ჯერ არ გაეყოთ. ჩოფურა მუხარბისეთიდან იყო, პროკოფი კი — ჩრდილო კავკასიიდან, სტავროპოლის ახლო მდებარე სუტორ სტარაყევიოიდან. ჩოფურამ რამდენიმეჯერ შესთავაზა პროკოფის თანასწორად გაეყოთ 'განძი, თოფები გადაეყარათ და თავთავიანთ გზა-კვალს სწეოდნენ. მაგრამ პროკოფი ჯიუტობდა. ჯერ ჩემთან წავიდეთ, კარგი მარშით ორ დღეში ჩავალთ ფეხით, ღამღამობით ვივლით, დილით კი დავიძინოთ, სამშვიდობოს როცა გავალთ. იქ დაისვენებ, მომაგრდები, დინჯად და დაკვირვებით გავიყოფთ, აქ არც სასწორი გვაქვს, ზომ შეიძლება მე მეტი მერგოს, შენ ნაკლებიო. ჯანდაბას, ეგრე იყოსო. — თანმდებოდა ჩოფურა, მაგრამ პროკოფი მაინც თავისაზე იდგა, ქვებიც გასასიჩჯია, ხეირიანად არ ჩანს, რა რისიაო. მერე კი ერთი კარგა გამოვძღეთ, გამოვთვრეთ და გზასაც დაგილოცავ. რომ იცოდე, რა კარგი მწიწილები იციან ჩვენში, გემრიელი მყავე კომბოსტო, ჩაშუშული კარტოფილი, შემწვარი ღორის ძეხვებს ზომ ნულარ იტყვი, ეგეთი არსად გიჭამია, ჩემი ცოლი ევდოკია სოკოს პირფეს გამოაცხობს — თითებს ჩაიკვნეტ, შენ უცოლშვილო კაცი ხარ სულაც ჩვენ სოფელში დარჩი, ისეთი პატარძალი გიშოვნო, შენი მოწონებულო, ჩოფურა საჭმლის ხსენებაზე ნერწყვებს ყლაპავდა, ცოლსა და ყველა ქალს ქვეყანაზე ერთი ნაჭერი შავი პურის ერჩია ახლა, მაგრამ მაინც იღიმებოდა. უხალისოდ ეთანხმებოდა და თავისთვის სხვას ფიქრობდა. რაც შეიძლება მალე უნდა გასცლოდა ამ შემოტმასნილ მოწილეს. გუნებაში არასამართლიანად მიაჩნდა „ტეპლუშკაში“ თავისი უხიაგობით შემორჩენილი კაცისთვის ასეთი დიდი განძის ნახევარი დაეთმო: „რაში? აი, რა გამოიკეთა, რაში შომეხმარა?“ შოესმარა კი არა და ზელს უშლის, უმისოდ უდრო ადვილად გასცილდება ამ არემარეს. სად ერთი ჯარისკაცის დეზერტირობა და სად ორის, სად თვითონ — ერთი შეუძმნეველი, უბრალო, პატარა ჩია კაცი და სად ეს მოუქნელი, ახმახი, ოხერი-მამაძალი! არადა ჯერ ამ მატარებლის შემეყურეს არავითარი გეგმა აქამდე არ მოსდიოდა თავში, დღეს კი რაღაც უნდა ელონა, თორემ ხვალ-ზეგ აღარაფრის თავი ექნება და აქ გააცხებს სულს, ალბათ პროკოფიც, აბა სხვას რას უნდა მოელოდე მაგისგან, ნამდვილი მკვლელის გამოხედვა აქვს. პირველ დამეს ორივეს არ ეძინა, სხვა მიწთან ერთად ერთიძეორის უნდობლობაც არ ასვენებდათ. მაგრამ ჩოფურამ ნელ-ნელა თავის ღონეში დაჯერებული პროკოფის ნდობა

დაიშახტრა, გარისკა და მარტო, შუალამეს წყლის საძიებლად წავი-
და. როცა ჭა აღმოაჩინა, პროკოფიც თან წაიყვანა. „გოჭს“
წააყარეს და ფიცრულში დატოვეს. მაშინ უთხრა ჩოფურამ — მოდი
ცოტა ფული ამოვიღოთ და წავიდეთ, ცხენები ვიშოვნოთ, მაგრამ
ეს საშიში იყო. ვინმე ეჭვს მიიტანდა, დაასმენდა და თავს წააგებ-
დნენ. ეს ჩოფურამაც იცოდა, მაინც ცდიდა პროკოფის, მისი ფარულ-
ლი განხრახვის ამოცნობას ლამობდა. ეს პირველ ღამეს მოხდა. მე-
ორე დღეს ღამე საგოგოეო დატრიალდა, ფიცრულის კუთხეში აწურულ-
ლებს ყოველი ფაჩუნი, თუ ბაქნიდან მონაბერი სიმღერის ხმა სასიკ-
ვდილო განაჩენად ელანდებოდათ. ღამეც საშინელი წვიმა და ქარი
ამოვარდა, ბედზე ფიცრული კეთილსინდისიერად გადახურული აღ-
მოჩნდა, მაგრამ გვერდებიდან მაინც აღწევდა „შხეფი. ისეთი ხმაური
ქმოდა და სახურავს ისეთი ბრაგა-ბრუგი გასდროდა, გეგონებოდათ
წარღვნა დაიწყოთ. მართალია, გუშინ ჩაწყნარდა ყველაფერი, მაგრამ
გადაწყვიტეს კიდევ ერთი დღე დალოდებოდნენ მატარებელს. დღეს
კი შიმშილისგან ფეხზე ძლივს დგებოდნენ, თავბრუ ესხმოდათ. მე-
ტის დაყოვნება სიკვდილთან შეგუებას ნიშნავდა. ისიც საფიქრალი
იყო, ვინმე არ შემოყანტალებულიყო, თუმცა ფიცრულს კარგი მდე-
ბარება ჰქონდა: სადგურის ბაქნის ერთი კიდე ხელისგულივით მო-
ჩანდა, მისადგომიც მოტიტვლებული იყო, ასე რომ მოულოდნელად
ვერავინ მიუახლოვდებოდა. შათ ორი შაშხანა და ორი ტყვია ეგუ-
ლებოდათ, მაგრამ მაინც როდემდე მსხდარჩევნენ აქ? პროკოფიმ
ერთხელ თქვა, თოფები გადავყაროთ, ოქროს თუმნიანი ამოვიღოთ,
იქნებ სადგურის ახლო-მახლო რაიმე საწოვავე ვიშოვნოთო. მერე
ორივემ გადაიფიქრა, დაგვიჭერენო. მეტი საშველი აღარ ჩანდა, ჩო-
ფურას დღესვე უნდა მოეფიქრებინა რამე, შიმშილს და სიცივეს
რამდენიმე დღე კიდევ გაუძლებდა კაცი, მაგრამ უძილობისთვის რო-
გორ მოევლო? ბინდით ცისკრამდე ფხიზლობდა — ხან საჭმელი
ელანდებოდა, ხან პროკოფის ხვრინვა არ აძინებდა, როცა პროკო-
ფი როლში შედიოდა და ზედმეტად გარეკავდა, ხელსა ჰკრავდა „ჰეი,
ჰეიო“ შეუძახებდა დაბალ ხმაზე, გააღვიძებდა, მაგრამ რა გინდა რა,
რამდენიმე ხნის შემდეგ, გეგონება აზამბარაში გამოყავთო, რაც და-
აკლდებოდა, ერთბაშად ინაზღაურებდა და შუალამის სამარისებურ
სიჩუმეში ერთი-ორს ისე ამოიხროტივებდა, ჩოფურას გული გადა-
ქვანდებოდა, ალბათ ყაზარმებში გაიგონესო. მზე კუკუ-დამალობა-
ნას თამაშობდა, ხან ნეკს შემოჰყოფდა ჭუჭრუტანაში, ხანაც ერთბა-

შად ყოველმხრიდან შემოწეული განქმირავდა თავის სწივებით ფიც-
რულს. მერე 'სულ მთლად გაჭრებოდა, 'გეგონებოდათ გარჯთ წვიმი-
ანი დღეაო. პროკოფი ალიონიდავე ხვნეშოდა და ოხრავდა.

— პროკოფი, ა, პროკოფი!

— ჰმ?

— სადგურზე ბუსურმანების ბუფეტში იქნებ შიხვიდე?

— მატარებლები აღარ დადიან — ბუფეტში ვის რა საქმე აქვს?

— ეგენი ახლა რკინიგზის 'შოსამსახურეებსა და ახლო-მახლო
მცხოვრებლებთან ვაჭრობენ. სიღოროვმა ოქროს ბეჭედი მაგათთან
არ გაცვალა? დაგავიწყდა?

პროკოფი გაჩუმდა, პასუხი არ გაუცია, გუშინდელს აქეთ გაბუ-
ტულივით იყო, თითქმის აღარ ელაპარაკებოდა. უთავბოლო ლაპარა-
კი შესაძლოა არ სიამოვნებდა, მაგრამ საქმეზე ხომ უნდა ეთქვა რა-
მე? ჩოფურა შეწყუხდა და რაზან პასუხი ვერ მიიღო, შემპარავად გა-
ნაგრძო:

— მე წავიდოდი, მაგრამ სად შენი გარეგნობა და სად მე? მე
ქურდბაცაცად მიმიღებენ, არ მენდობიან, ან სულაც დამიჭერენ. შენ
თუ უარი 'გითხრეს, არ ეხვეწო, სასწრაფოდ გამობრუნდი და სხვა
რამეს მოვიფიქრებთ. თუ დღესაც არ მოვიდა მატარებელი, ღამე შე-
ნი სოფლისკენ გავწიოთ — რაც იქნება, იქნება! სმოკლედ, შენ რო-
გორც იტყვი, ისე ვიზამთ, თუგინდ ქორწილიც ვკამოთ. — შეეცადა
გახუმრებას იგი.

პროკოფი ერთხანს კიდევ ჩუმად იწვა, მერე წამოჯდა, ჩოფურასა
და მის შუა მიწა გაქექა, ტომსიკა ამოიღო, თავი მოხსნა, როგორც
ქალის 'მკვრივ ძუძუებში ჩაპყო ხელი, დაუოკებელი ვნებით აურა
და ააქდრიალა განძი.

— ამოტოლა ფული გქონდეს და მშვიერი ეგდო, ტყეში ხომ არა
ვართ, — დაიგმინა მან, ერთი ოქრო ამოიღო, ჯიბეში ჩაიღო, ზონა-
რით ისევ წაუტრა თავი ტომსიკას, ერთხანს ბოროტი მხერა ჩოფუ-
რაზე შეაჩერა, კვლავ წააფარა მიწა „გოკს“, წელში ზნექვით წამოდ-
გა, თოფი აიღო, კიდევ გადმოსხდა შეშინებულ 'ამხანაგს:

— ნუ სულელობ, — დამუქრებით შეაგინა.

ჩოფურას ერთმა აზრმა დაპკრა თავში: „ახლა თუ გადავურჩი —
მოვკლავ“.

— რატომ ვსულელობ? არ 'გინდა? მე წავალ, რა მოხდა? —
მთლად დატკბა იგი.

პროკოფიმ თოფი მიწაზე დადო, კიდევ შეიგინა, თან თქვა:
 — ვნახოთ, იქნებ ასე აჯობოს, — და 'ნელა გავიდა ფიცრულიდან.
 ჩოფურამ ღრეჭოდან თვალი გაადევნა მთვრალივით 'შიმავალ პრო-
 კოფის. ირგვლივ არავინ მოჩანდა. „ახლა სჯობს ვესროლო და თავი-
 დან მოვიცილო“, — გაიფიქრა და ხელები აუკანკალდა. ღრეჭო სათ-
 ვალთვალოდ გაწოდებოდა, სასროლად კი არა. თოფის ლულა გა-
 ეტეოდა, მაგრამ ვერაფერს დაუმისწვებდა, თვალს ვერ გააყოლებდა.
 „როცა დაბრუნდება, მაშინ... იქნებ საჭმელიც მოიყოლოს“. უცებ
 „გოჭი“ გაახსენდა, მიწიდან სწრაფად ამოიღო, გალიფე ჩაიხადა, ცალ
 ფეხზე წვივსაქრავი შემოიძრო და ტომსიკა მუცელზე აიკრა. სისუს-
 ტის 'ოფლ'მა დაასხა შუბლზე, ყურებში რალაც 'სისინებდა, თვალები
 უბნელდებოდა... მაინც თავს ძალა დაატანა, ფიცრებსა და ფიცრებს
 შორის სადგურის მხარეს მიმართული ყველაზე მოზრდილი ნაპრალი
 ამოარჩია, მივიდა, შეათვალიერა ბაქანი, ზომ არ ბრუნდებო, ერთ-
 ხელ 'სასიკვდილოდ თუ ვერ 'შოარტყა, მეორე 'გასროლა უზურში
 რჩებოდა, ახლო არ უნდა მოეშვა, თორემ პროკოფი 'მოერეოდა, არც
 ეს ნაპრალი გამოდგებოდა სამიზნედ. ფიცარი კონდახით ძლივს გა-
 ამტვრია, მაგრამ იყო მიჭედებული, ქვემოთა პირის ლურსმნეში ამ-
 ვრა, ზემოთ კი ვერაფრით ვერ გამოთხლიშა, ღონე არ ჰყოფნიდა,
 დაიღალა, მძიმედ სუნთქავდა, მაინც მოიფიქრა, გვერდზე მიაბრუნა
 ფიცარი და არე-მარცხ რიგიანად გამოჩნდა. ჩოფურამ პროკოფის
 თოფი გვერდზე 'შიაჩოჩა, მუცელზე დაწვა. „გოჭი“ დამაწყნარებლად
 მიებჯინა გულს, რომელსაც 'ბაგი-ბუგი გაჰქონდა. ბაქანს გახედა, თო-
 ფი მოიმარჯვა და პროკოფის დაუწყო ლოდინი.

დილის სისხამმა ცოტაოდენ გაამხნევა და წაახალისა ვალიკო,
 მაგრამ მაინც უგულოდ მიდიოდა სადგურისაკენ. აკი გააფრთხილა
 მილიციის უფროსმა, მატარებლის იმედზე ნუ იქნებიო?! მაინც სა-
 ჭიროა თავისი თვალთ ნახოს, შეამოწმოს ყველაფერი, აქ სხვისი
 რჩევა არ გამოდგება. მის საქმეს უკეთ ვერავინ გააკეთებდა. 'მერე
 ნინოსთან მოილაპარაკებს და ერთად აირჩევენ, როგორც აჯობებს.
 სწრაფად მიაბიჯებდა. თვითონვე გაუკვირდა, ჯერ 'ადრეა, რას გავ-
 რბივარ, სადგურში 'შორიგის გარდა აბა ვინ იქნებო. მაინც არ გა-
 მოცვალა ფეხი, არ 'შეანელა სვლა. რაც 'ადრე გაეცნობა მდგომარე-
 ობას — მით უკეთესი. სურდა, რაც 'შეიძლებოდა მალე გასცლოდნენ
 აქაურობას. ქალაქს ჯერ არ გაღვიძებოდა, აქა-იქ თუ გაიჭრიალებდა

ჭიშკარი და თავსაფრიანი დიასახლისი ფრთხილად გამოხედდა კვე-
 ყანას, როცა სახიფათოს ვერაფერს შეამჩნევდა, ქუჩას გადარბენ-
 და, 'რძისა და კვერცხის' სასესხებლად, ჭორისა თუ მართლის გასაგე-
 ბად გადიოდა მეზობელთან. მხრულით გადაკიდებულმა მოხუცმა
 კაცმა გადაუჭრა გზა. მშვიდობიანობისას ეს საქმე, დედაკაცს ევალე-
 ბოდა. „წყლით სავსე ვედროები კეთილი ნიშანია“, — გაიხალისა თა-
 ვი ვალიკომ. მოხუცი მის დანახვაზე შეყოვნდა, დაელოდა, მხრული
 ცალ მხარეს გადახნიჭა, ცოტა შეატრიალა ზრდილობის გულისათვის,
 ვითომ არ გამოსდებოდა ფიცხლად მიმავალი მგზავრი, როცა გაუს-
 წორდა, დილა მშვიდობისა უსურვა, ვალიკოც მიესალმა, ცნობისმო-
 ყვარეობით გადახედა, რაც მოხუცს არ გამოეპარა და ხელადვე უმ-
 დაბლესად მოსაწვევი სთხოვა, თანაც ეტყობოდა 'მუსაბიფის' გაბმის
 აპირებდა. ვალიკომ უარი უთხრა, გზა განაგრძო, მერე ტიუხინის მო-
 ცემული თუთუნი გაახსენდა, მიბრუნდა, ჯიბე ამოიტრიალა და გახა-
 რებულ მოხუცს გამოწვდილ პეშვში გადაუბერტყა. ეკალივით მჩხვლე-
 ტი თვალები ჰქონდა, რაღაც უსიამოვნოდ იღიმებოდა. მოეჩვენა,
 რომ ნიშნისმოგებით, დამცინავად დაუჭრა თავი მადლობის მაგიერ.
 უცებ მზე კვლავ გამოხტა და ვალიკოს აზრებს უტყუარი ნათელი და-
 ადგა: „კი მაგრამ, რა სისულელეა, რა უნდა სადგურში? მატარებლის
 მოსვლას ვერ დააჩქარებს, სხვა რა საქმე აქვს? მირელაშვილთან დი-
 ლით კომიტეტის წევრები მოვიდოდნენ, ან სულაც მეზობლები მის-
 წავლიდნენ გზა-კვალს... რაზან წამოვედი, უკან ხომ აღარ დავბრუნ-
 დები?“ სადგურამდის მისვლას ცოტაღა აკლდა, როცა ცხენის ფეხის
 ხმა მოესმა, მოსახვევიდან ორი მხედარი გამოჭენდა ვალიკოს გვერ-
 დით ჩაუქროლეს, ეჭვის თვალით გადმოხედეს, რაღაც უთხრეს კი-
 დეც ერთმანეთს, მაგრამ ჩანდა, მისთვის არ ეცალათ, ისე სწრაფად
 მიეფარნენ თვალს. სადგურზე კაციშვილი ვერ დაინახა, არც მორიგე
 დახვედრია სამორიგეოში. მოსაცდელ ოთანში გავიდა, აქ ბუფეტთან
 მხოლოდ დამლაგებელი ქალი დაფლატუნობდა, იატაკის მოსარეცხად
 ემზადებოდა. 'მოპირდაპირე, ღია ბაქნიდან ჯარისკაცმა შემოპყო თა-
 ვი, ქურდულად მიიხედ-მოიხედა, როგორც კი ვალიკო შეამჩნია, ცი-
 ვად მიიხურა კარი. ვალიკო უშიზეზოდ აღელდა, ჯერ არ იცოდა, რა
 უნდოდა მისგან, მაგრამ რა წაშააც დაელანდა, ისე შეუყოვნებლივ
 გაიწია, თითქოს ნიწოსა და მისი ბედი ახლა ამ ვიგინდარას ხელში
 აღმოჩენილიყოს, ისე აედევნა, გინდაც მთელი ცხოვრება მის ცდაში
 გაეტარებინოს. ღია ბაქანი, ქალაქის მოედანიც ცარიელი დაუხვდა,

ლიანდაგებისაკენ გავარდა და სულ ახლოს, სადგურის სანახებიდან
 მიმავალი ჯარისკაცი დაინახა. გამოჯაგულმა თვალმა უკარნახა, რომ
 არამყარ ნაბიჯით მიმავალ, არაბუნებრივად მხრებმოხრილ დეზერ-
 ტირს თავისი უბედურებაც ეყოფოდა, არამცთუ ვალიკოსათვის რჩე-
 ვის მიცემა შეეძლო. აღარც შეეხმიანა, მიუხედავად იმისა, რომ იქვე
 ორი ნაბიჯით იყო დაშორებული. მოულოდნელად მგონი ღრუბლე-
 ბიდან გამოჩტა მზე, სახეში მინათებულმა სხივებმა, როგორც ხელე-
 ბით შეაჩერეს იგი, შეაბორძიკეს...

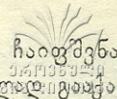
მირელაშვილის სახლში მისვლა-მოსვლა შეიქნა. სხვადასხვა დროს
 ცალ-ცალკე მოვიდნენ: რამდენიმე პეტროგრადელი თანამგზავრი მა-
 თი აქაური მასპინძლებითურთ, ადგილობრივი ეროვნული კომიტე-
 ტის წევრები, მირელაშვილის ცოლის ნათესავი ქალი, სიმამრი, მე-
 ზობელი. ყოველი მომსვლელი რაღაც მოსაზრებას სთავაზობდა ქარ-
 თველებს, წამსვლელი კი რაღაცის დაუუსტებას ჰპირდებოდა. იმის
 შემდეგ, რაც ქალბატონმა შუნიამ განაცხადა, რომ ყველაფერზე და-
 თანხმდება, რასაც კი ბატონი მიხეილი და ირაკლი გადაწყვეტენ, გა-
 სამგზავრებელი გეგმის შედგენა მიხეილ მირელაშვილმა იდო თავს.
 ნინო დილიდანვე არსად გასულა, საუზმეზეც უარი თქვა, ავადყოფ-
 ყობა მოიმიზეზა, ქალბატონ შუნიასა და მისთვის განკუთვნილ ოთახ-
 ში დარჩა. თავი მართლაც უსკდებოდა, ისე სტკიოდა, ნერვებიც და-
 წყვეტაზე ჰქონდა. ყოველ კარის ჭრიალზე ელდანაცემივით წამოვარ-
 დებოდა, გაფაციცებულნი უსმენდა: — ვინ მოვიდაო: იქნებ ფანჯრი-
 დან ვერ შევნიშნე, გამომეპარა ვალიკოს დაბრუნება, ან იქნებ სხვა
 გზით მოვიდაო. მერე კვლავ ფანჯარას მიუჯდებოდა, აღელვებული,
 გულდამზრალი ველარაფერს არჩევდა, თვლებზე ბინდად ეფარებო-
 და ის აზრი, რომ სანამ კარებთან ვიყავი მიყუდებული, აქ ფანჯარას-
 თან შესაძლოა გაიარაო. მერე, დრო რომ გადავიდოდა, ეს იმედის ნა-
 პერწყალიც გაპქრებოდა და დანგრეულ ბატარა სახლს მიაშტერდე-
 ბოდა, საიდანაც უნდა გამოჩენილიყო სადგურიდან მომავალი მგზავ-
 რი. სხვა გზა არ არსებობდა. დილით ქალბატონი შუნია ახალი ამდგა-
 რი იყო, როცა ნინომ მისთვის შეუფერებელი ფაცი-ფუცი ასტეხა,
 სრულიად უსარგებლო თავისი ნივთები მოიძია. სინამდვილეში კი
 ბარგის ჩალაგება ისე არ უნდოდა, სანამ დედას არ ეტყოდა ყველა-
 ფერს, სურდა მოსამზადებელი ფრახები, შორიდან მოვლა თავიდან
 აეცილებინა. ვარაუდობდა დედა თვითონ დაინტერესდებოდა მისი
 ასეთი უჩვეულო საქციელით. მაგრამ ქალბატონი შუნია ფიქრებში

წასულს ჰგავდა და თითქოს არც არაფერი ეუცხოებოდა. იცდიდა, ვალიკო სულ მალე დაბრუნდებოდა, ნინო კი ჯერ მზად არ იყო, ამიტომ ისევ ნინოს მოუხნდა დაწყება. თავშეკავებულად, ყოველგვარი გრძნობების გამოთვლინებლად, ისე უბრალოდ, მაგრამ სასტიკად და გარდაუვალად, როგორც სიკვდილი გამოეცხადება ხოლმე ჭირისუფალს, თქვა:

— დედა, მე სახლში აღარ მოვდივარ. — მიუხედავად იმისა, რომ ქალბატონი შუნია თითქოს ყურს არ უგდებდა და თავის ფიქრებში იყო გართული, ნინოს არ გამოპარვია სწორედ ამ სიტყვების მოლოდინით გამოწვეული დაძაგება. ახლა მიხვდა, რომ დედა ამას ელოდებოდა, მაგრამ მისმა გაქვავებულმა პოზამ ეჭვი გაუჩინა, ვერ დარწმუნდა, დედა ბოლომდე ჩასწვდა თუ არა მის ნათქვამს, ამიტომაც დააზუსტა: — საქართველოში არ მოვდივარ. — არც ამაზე უპასუხია ქალბატონ შუნიას და ნინომ განაგრძო: — ირაკლი უკეთ არის, ღმერთი თუ შეგვეწია, მშვიდობით ჩახვალთ სახლში. ქეთის ჯერჯერობით შენ გაბარებ. სხვანაირად არ შემიძლია. წაეალთ საზღვარგარეთ... ჩვენ ახლაც მივდივართ. როგორც კი ვალიკო დაბრუნდება, თუ მატარებელი გადის, იმას გავყვებით, თუ არა და ფეხით, ახლაც!

ქალბატონი შუნია კიდევ ერთხანს იჯდა პირდამუწული. ნინოს მოეჩვენა, თითქოს მირელაშვილისა და ირაკლის ლაპარაკს უგდებდა ყურს, მაგრამ სიტყვებზე რომ არ ისმოდა? და როცა ნინომ თავისი ბარგის განცალკევება დაიწყო, წამოდგა, ტაში შემოჰკრა, წამოიძახა: „Молодец!“ და თავისებურად, საქმიანად, მაგრამ უსიტყვოდ ნივთების ჩალაგებაში მიეხმარა. სადგურამდე, როგორც თამარმა თქვა, ორი ვერსი ყოფილა. ქუჩაში დანგრეული სახლისაკენ ვიღაც მიემართება. იქნებ სადგურზე მიდის? რამდენ ხანს მოუხნდება ნეტა? ნინო ითვლის წუთებს: „ერთი, ორი, სამი, ოთხი, ხუთი — ხუთი წუთი!“ იქიდან სადგურამდე ალბათ ათჯერ მეტი გზაა, დაახლოებით ერთი საათი, საათნახევარი იქით, საათნახევარი აქეთ. ორი საათიც ხომ იქ მოუხნდებოდა? იქნებ ვინმეს ელოდება, ყველაფერი დასაზუსტებელი და გასაგებია?! ადვილი შესაძლებელია, რომ თამარმა, ისე თქვა — სხვათა შორის, ორი ვერსია, ჰო, ბავშვმა საიდან უნდა იცოდეს, ორია თუ სამი? დრო მაინც არ მართლდებოდა — ვალიკო უსაშველოდ იგვიანებდა... ალბათ ვინმე ნაცნობი შეხვდა, ალბათ ვინმე შეხვდა... ნინოს ტირილი აუვარდა. ქვემოთ ქარმა კარი მოაჯახუნა. ოთახში ვიღაც შემოვიდა. ნინომ ქვითინი შეწყვიტა, თავი ასწია, გულისფანცქა-

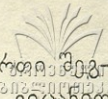
ლით დააყურადა. თითქოს ვეება სალი კლდე ერთბაშად ჩაიფშენა, ფეხქვეშ გამოეცალა, მოიტაცა და დედამიწაში ჩასანთქმელად მოაქანა. ნინო ქუჩაში გამოვარდა, რაც ძალი და ღონე ჰქონდა გაიქცა. მტაცებელი ფრინველივით წიოდნენ ვილაცის ნათქვამი სიტყვები: „სადგურზე არადელი მოჰკლეს“. სადგურისაკენ გარბოდა, მაგრამ იქ მისვლა არ უნდოდა, არა! იცოდა, რომ ეს მართალი იყო, სადღაც სხვაგან და არა იქ... რაღაც საშველი იქნებ ენახა... ნეტა უსასრულოდ გაგრძელდეს გზა! სურდა ერბინა, ერბინა, ვიდრე ირგვლივ არ გაშავდებოდა ყოველივე, ვიდრე თვითონაც ჩრდილივით არ გაიქნებოდა ბნელ წყვილიდში.

მთელი ქვეყნიერება შემოვარდნილ ნიაღვრად გადადიოდა და ბჟუოდა, ზოლებად დასერილი გონება ვერ ინარჩუნებდა მდგომარეობას, ვერ დაეუნჯა მყარად ლიანდაგები. შავი, სარკვესავით აპრილებული ხაზები პარალელურად მიჰქროდნენ, ერთიმეორეს ენაცვლებოდნენ, მოცახსახე 'ირიბ წვიმსავით ტოკავდნენ. სასიამოვნო სიგრილე მოიპარებოდა ქვემოდან, ნელ-ნელა უთვალავ ნემსებად ეღიტინებოდა, სულ შალსა და მალსა ამოდიოდა. ანაზად ბჟუილის მიყრუებულ ფონზე გარკვევით ამოტივტივდა სიტყვები: „Пуля попала прямо в лоб“. „ვილაც მოუკლავთ“, — გაიფიქრა ვალიკომ. ჰაერში თავდაყირა დაკიდული ფესვებათროლებული გაქუცული ხე დაინახა, მშრალმა ცრემლმა აუწყვა თვალები. იგივე ხმები ზედ ყურთან კამათობდნენ, მაგრამ შინაარსი ვერ გამოეტანა — რაზე, მერე რაღაც წაშოვიდა და ვალიკოს აღქმას დაუკავშირდა: „შგონი ჩემზე ლაპარაკობენ“... უცებ ის რაღაც მოწყდა, ერთბაშად გაქრა, განუსაზღვრელმა სიმჩატემ 'მოიცვა, სასიამოვნო დინებად დაიწრიტა აზრი: „ახლა ნინოც მოისვენებს“...

მიცვალებულის გაპათიონების არავითარი საშუალება არ არსებობდა და არშავირის ქართველებმა ვალიკო არადელი იმავე დღეს შებინდებისას დამარხეს. სანიტარული მატარებლის ყოფილი მგზავრების არშავირიდან გასვლის ამბავს კი ასე იგონებს ზურაბ ავალიშვილი: „დადუმებული, წელგაწყვეტილი ვისხედით ჩვენ ქართულ კომიტეტის ბინაზე, უეცრად შირბინა კომიტეტის ერთმა წევრმა და გადმოგვცა, რომ ჩვენ გვეძებენ, რომ ჯარისკაცები ღრიალევენ გუშინდელ შეღავათზე — ნამდვილ „კორნილოვცების“ განთავისუფლებაზე და რომ ისინი აპირებენ ჩვენ გაგვისწორდნენ, თანაც კომიტეტს

ელის საშიშროება, რადგან იგიც საექვოდ შიანიათ. ერთი სიტყვით, საჭიროა არმავირს თავი მალე დავაღწიოთ. უ-ს მოხერხებით და მისი განწყობილებების წყალობით მაშინვე შევასრულეთ შემდეგი „გეგმა“.

„ტებლუშკას“ ჩვენი ბარგით დარაჯად დაუდგებიან სადგურის გზებზე უ-ს მილიციონერები. ჩვენ, ყურადღება რომ არ მივიქციოთ, ორორი ან თითო წვაალთ სადგურზე, როგორც კი შელამდება, ნაშუალამევს ტიხორეკვიდან მოვა მატარებელი და დამითვე წავა სადგურზე „მინერალური წყლები“ (უკანასკნელი მატარებელი, რადგან მეორე დღეს სათბობი მასალის უქონლობის გამო მიმოსვლა უნდა შემწყდარიყო); აი, ამ მატარებელს, უკანასკნელ წუთში მიაბამენ ჩვენ „ტებლუშკას“, მკიდროდ დახურულს, როგორც საბარგო ვაგონს და ამგვარად გადავრჩებით არმავირს. როგორც კი შებინდდა, ჩვენ სხვა და სხვა გზით გავწიეთ სადგურისაკენ, შევძვერით ვაგონში, დავჯექით ბარგზე და დავიწყეთ ცდა „ყოველი უეცარი შემთხვევისათვის“ ჩვენთან დაჯდა უ-ს სანდო მილიციონერი თოფით. მეორეს გარედან „ეჭირა თვალყური“. სადღაც გადაგვიყვანეს, მერე ყველაფერი მიდუმდა. ვისხედით უსინათლოდ, ვლაპარაკობდით ხმადაბლა, ნაწყვეტ-ნაწყვეტად. მილიციონერი უგულოდ გვიამბობდა 39 კაცის დასჯის ამბავს, რომელიც თვითონ ნახა. ჯარისკაცებს ვერაფერს მოუხერხებ, თქვენც, ეტყობა, გეძებენ. უეჭველია, აქ მოვლენ მატარებლის შესახვედრად, მაგრამ არ მგონია, რომ მოგნახონ. კაპიტანმა არ ისურვა მიწის თხრა და მას იდაყვი კონდახით გადაუმტვრიეს... ისევ უბრუნდებოდა თავის შეწყვეტილ ამბავს ჩვენი დარაჯი. ჩამოვარდებოდა შემსარავი, უხმო სიჩუმე. შემდეგ გვიამბობენ: „წასულ კვირაში მოწყალეების დაზე აღმოაჩინეს ტყვიის მფრქვეველი. არტილერიისტი გვერდში უდგა; მოუქნია ხმალი და მთელი მხარი ჩაუჩხხა; ქალი კი, თითქოს არაფერიყო, განაგრძობდა გზას; მაშინ მეროემ ხელზე შემოარტყა“ და სხვა. ჩვენი დარაჯი ისე გულგრილად გადმოგვცემდა ამ ამბებს, თითქოს სრულიად ჩვეულებრივი რამ“ ყოფილიყო. — მაგრამ ეს ხომ მართლაც ჩვეულებრივი ამბავი იყო, გაისმა ვიღაცის ქვითინი, რომელიც სასწრაფოდ იქნა ჩაჩუმებული: „საბარგო ვაგონი“ ხომ კრინტს არ უნდა სძრავდეს. ხანგრძლივი მდუმარება. შემდეგ — უეცარი სტვენა, კიდევ სტვენა — მახლობელი მატარებლის თქარათქუარი და მას მერმე სადგურის ჩვეულებრივი გუგუნე, რომელიც მალე წყდება. ხელახლა რაღაც ალიაქოთი, შალალი ხმები სადგურზე. „თქვენ უნდა გეძებდნენ“ — ჩავგიფუჩუნა დარაჯმა.

ისმოდან მატარებლის საცდელი მიმოსვლის ხმაურობა. ერთ-ერთი მგა-
 ვანძიეს, სადაც წაგვიყვანეს; რაღაცას მიგვაბეს. 'მალე ვიცანით
 უ-ს ხმა, რომელიც გვერდით ელაპარაკებოდა ერთ-ერთ მილიცი-
 ონერს. შემდეგ ჩვენმა დარაჯმა გააღო „ტებლუშკას“ კარი და უხმოდ
 დაიშალა ბნელ ღამეში; ახალი სტვენა, და მატარებელი დაიძრა არ-
 მაგირიდან, სადაც 39 ნაწამები ადამიანი იყო ჩაგდებული მათგანვე
 გათხრილ ორმოში!“

1980 წ.

მხატვარი გ. დლონტი

მხატვრული რედაქტორი ჯ. ზენაიშვილი

ტექნიკური რედაქტორი დ. რაჭმაძე

კორექტორები: თ. ფირცხალავა, დ. ფირცხალავა

გამომშვები ნ. კვატაშიძე

ფასი სახელშეკრულებო

ტირაჟი 5000

შეკ. 133

გამომცემლობა „მერანი“ რუსთაველის პრ. 42. თბილისი 1992.

19/747

ՀԱՅԿԵՆԱԿԱՆ
ՆՈՒՆԱԿՈՒՅՑ

